

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.

A' Hazai 's Külföldi

T u d ó s í t á s o k h o z

Toldalékul írta, 's kiadta

Kultsár István.

1 8 2 8.

Első Féllesztendőre.

P e s t e n,

Petrózai Trattner Mátyás' betűivel.

304298

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(1.)

 Sziberiai termés platina (platinum nativum).

A' Pétervári bányászi évkönyvben a' Sziberiában újonnan talált termés-platináról a következő értekezés találtatik: 1822-dik esztendeig csak az új világ ditsekedhetett a' platina birtokával, de azon esztendőben, mellyben az arany jövedelem az Ural hegyén fel-lelt arany homokban nagyon szerentsé- sen kiterjedett, ugyan ott platina is talál- tatott. Első nyomára Stroganow Grófné, és Jatowlew Urak bányáiban akadt a' bá- nyász-iparkodás, hol a' homokból az aran- nyal egyszerre mosattatott ki. 1824-dik esztendőben a' Goroblagodati birtok- beli bányákban nagyon gazdag platina tartó rétegek találtattak, valamint Demidow Titkos Tanácsos Nisnetagilszki bányái- ban is. A' Gonoblogodati és Nisne- tagilszki platina semmivel sem alább való az Amerikai platinánál; mellyre nézve mind-

járt első nyomainak feltaláltatásakor az Országlo-széknek egész figyelmét magára vonta. Sziberiában mind ezeken a' helyeken olly állapotban találtatik a' platina, mint Amerikában, t. i. kisebb és nagyobb leveles, vagy ikrás formákban, mellyek ritkán nyomnak egy köntingnél többet. A' mint tudva vagyón, meg eddig Amerikában az ottani esztendőnként való gazdag arany, és platina bányászatokból tsak két darab termés platina találtott, mellyek közül az egyik 15 köntinget, a' másik pedig $1\frac{1}{3}$ fontot nyom. Mind a' ketőt a' Peru tartománynak S o k o birtokában lelték. Az első, mellyet Humboldt Úrnak köszönhetni, a' Berlini, a' másik pedig a' Madridi Királyi Museumot díszesíti. A' Madridban lévő nehéz, fejéres, hosszas, 's helyvel helyvel domború, és néhol vas-savanyulattal (oxydum ferri) fődött ércz test. Sziberia már akkor, midőn legelsőben aranyat, és platínát szolgáltatott, fellül haladta Amerikát a' termés-arany mennyiségében; de a' most kebelében találtatott termés-platina darabok, nem tsak mennyiségökre, hanem nagyságokra nézve is előbb valók az Amerikaiaknál. Legnagyobb figyelmet érdemel azonban azon két darab termés-platina, melly 1827. esztendőben Juniusban a' N i s n e t a g i l s z k i bányákban találtatott. Eggyik, melly a' maga nemében eggyetlen egynek látszik lenni a' világon, tiz font, és huszonnégyszáz lat nehezségű. Ezen darab tömött regulátlan-gömbölyeg, hegyes völgyes formájú ércz-test. Hoszsza

négy, széle három, vastagsága pedig harmadfél hüvelknyi. Legnagyobb kerülete egy Angol lábnyira, és egy hüvelknyire megy. A' színe hasonlít a' tisztán fénylő ón színéhez, mely azonban az ezüst színhez közelít. Felemelkedett részein a' színe kopott, völgyelt részei pedig ikrássak, és néhol vörös vas-érczes agyaggal bévagynak mázolva. Helm Úrnak a' Jekaterino vári bányászságnál lévő Collegiomi Assessornak több ízbeli próbatételeiből kitetszik, hogy ezen platina darabban mintegy $50\frac{1}{2}$ tiszta platina vagyon; azonban még eddig az idő rövidsége miatt lehetetlen volt a' tiszta platinának ezen ércz-testben levő mennyiségét, és az azzal öszve kaptsolt érczek vegyületét bizonyosan meghatározni. Ezt a' Tagil folyó partjánál lévő fejér, és gyalog fenyvekkel körül vett kis dombotskán bizonyos téglavetők találták, a' kik abból téglának való agyagot ástak. A' munkás, a' ki azt az agyagból kiásta, elejénten valóságos homok-kőnek tartván tudatlanságból el akarta vetni. — A' másik természetplatina darab $14\frac{1}{2}$ latot nyom, és tökéletesen sima; különben pedig alkottatásában amazzal minden jegyeire nézve megegyez. Ez a' Nisnetagilszki bányáktól 45. Werstnyire találtatott. Kár, hogy Jekaterino várból Pétervárra való szállíttatása alatt több darabokra zúzott. — A' Finánczia Minister mind a' két darabot bémutatta Ő Felségének a' Tsászárnak; azután pedig a' Nisnetagilszki bánya tulajdonosának De-

midow Titkos Tanácsos Úrnak azon legfelsőbb helybehagyás kijelentésével vissza adta, hogy az itt leírt első termés-platina darabnak, úgymint hazai ritkaságnak Orosz birodalomban kell maradnia.

Az enyvnek, és a' petsét-viasznak ragasztó ereje.

Sok rendbéli próbák szerint, melyeket Bevan a' Mechanics-Magazine nevű írás' 1826-diki folyamatajának 137-dik számában előad, két négyszegű hüvelyknyi lappal össze enyvezett deszkátskák elválasztására legalább is 232 font nehézség kívántatik; ha pedig az enyvvel való ragasztás legnagyobb ügyességgel ment végbe: akkor annak elválasztására 560 font nehézség szükséges; négy próbákból származott széllyel szakasztó közép nehézség 320 fontban határoztatik meg. A' legjobb vörös petsét - viasszal össze ragasztott egy négyszegű hüvelk deszka lapok elválasztására 1,500, ha pedig a' ragasztás fekete petsét - viasszal tétetett, 1,000 font nehézség kívántatik a' forrasztás elválasztására.

Levegőii tünemény.

A' Kunbeturi Nilghueris, vagy kékhegyeken a' levegő ritkasága nagyon szembetűnik, és a' szózatnak a' hangja igen nagy

távulságra elterjed, és hallható. Már Parry észrevette 1810. fölfödözés végett tett föld-sarki útazása közben, hogy a' legnagyobb fagyban hasonló távulságról tisztábban hallotta az emberi szózatot, mint egyébbkor; mindazonáltal ezen tűnemény még nem véte-tett elég fontos figyelemre, noha úgy látszik, hogy a' kékhegyeken állandó jelenés. A' vidé-keik sokszor egymással olly magosságról be-szélgetnek, mellyről egy óra alatt sem jut-hatnak egymáshoz. A' hang reggel, és estve, midőn a' levegő tökéletes tsendességben va-gyon, legtisztább, és legerősebb. Nem igen fenhangon beszélgetnek ők egymással, és még-is minden szótagot olly pontosan megértenek, mintha egymáshoz közel állának. Ezen je-lenés akaratumk ellen is eszünkbe juttatja azon Bibliái helyeket, a' honnan Jonathan a' Ga-razim hegy tetejéről szökött Szichem lakosi-hoz, és a' honnan David Saul, és Abner né-peit a' tábortól messze lévő hegyről szöl-li-totta fel.

Iszonyú tengeri kígyónak megölet-tetése.

Azon útalatos tengeri kigyót, melly a' Delaware folyó torkolatjánál tartózkodván egy időtől fogva ezen víznek rettenetes ijesztő lakosa volt, tizenkét Amerikai halász ir-tóztató viaskodás után szerentsésen kivégezte. A' viaskodás tiz óráig tartott, mellyben a'

szörnyeteg egy hajóst agyon tsapott, kettőnek pedig a' lába szárait eltörte, és hatszáznál több lövés után vesztette el életét, 's azután a' száraz földre kihúzáttatott. Hosszasága 220, legnagyobb vastagságának a' köre pedig 22 lábnyi volt. Szemeinek az általmé-
rője fél lábnyira ment, a' szája pedig három sor fogakkal volt megrakva.

A' Férjváros.

Caitland Francia Tudós, a' ki Afrikát 1815—1818, ismét 1819—1822. bejárta, azon tudósítást teszi S y o n a h városáról, melly a' libiai pusztában hasonló nevű tájon fekszik, hogy abban csak házas emberek lakhatnak. Mihelyt t. i. a' gyermekek legénykorra jutnak, valamelly vidéki faluba kell költözködniük - és csak úgy térhetnek vissza a' városba, ha valamelly leányt választottak feleségül. Ez a' sors nem csak a' legényeket, hanem az özvegy férjfiakat is közösen illeti.

Rejtett szó:

Ne átkozd, ránczos homlokú
Filozofus, hármamot;
Hiszen a' kedv-derítésre
Az is szükség itt-amott:
Mond vissza már, ha van eszed,
Ugy minden nap hasznát veszed.
Végem Előljárót illet;
Egészt, mint Martirt, tisztelet.

Jegyzet: A' 52-dik Számbeli Rejtett szó: Tsizma.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(2.)

A' tengeri málénak, vagy kukoriczá-
nak (zea Mays L.) közelebbi al-
kotó részei, 's azokból szembe-
tűnő haszna.

A' kukoriczának két fajtái vagynak, az
öregebb szemű, 's nagy tsövű; és az apróbb
szemű, 's többnyire kis tsövű, mellyek kö-
zül az elsőt az Olaszok azon okból; mivel
virágzásától fogva tellyes megérésére közön-
ségessen 60 napokat kíván, Sessantino-
nak, az utóbbit pedig, mivel virágzásától
fogva 40 nap alatt jut érett korra, Qua-
rantinonak nevezik. A' szelidebb ég alatt
az első fajta nyert szaporasága miatt kedvet
a' földmivelők előtt; a' másikat pedig azon
éjszaki Német vidékek fogták pártul, hol az
öreg szemű, és nagyobb tsövű fajta, kifor-
málódása hosszabb idejére nézve vagy meg
nem érhetik, vagy pedig a' földművelési ren-
des foglalatosságnak, p. o. az idej őszi-ve-
tésnek hátráltatására vagyon. A' kukoricza

a' Mezei-gazdának minden tekintetben fontos tárgya; minthogy egy részről annak magva sok embernek nagyon jól tápláló; a' hizláló barmoknak pedig igen hasznos hizláló eledelül szolgál; más részről plántája friss korában a' teheneknek egészséges, és tej szaporító élelemül, szárazan pedig mind a' lovaknak, mind pedig a' szarvas marhának igen kedves takarmányul szolgál. A' kukoriczának gazdasági tekintetből intézett pontos, és tökéletes felbontását Dr. Burger Klagenfurti Professor Urnak köszönhetjük, melynek ezek a' következtetései: 1) Ezer rész friss szemes kukoriczában, a' mint a' mezőről bétakarított, a' felbontás által: 286 víz rész, 64 korpa, 72 tsiraalak, 80 nyálkás czukor, 10 tojás-fejér alak, 173 keményítő, 293 növényenyv, vagy kolla, és 22 föld rész találtatott. — 2) A' takarodás után tíz hónap múlva részeire osztott ezer rész szemes kukoriczában 130 rész víz, 73 korpa, 86 tsiraalak, 98 nyálkás czukor, 12 tojás-fejér alak, 211 keményítő, 358 kolla, és 27 föld rész foglaltatott. — 3) Ezer rész Reaum: 80° szárított szemes kukoriczából 95 tsiraalak, 90 korpa, 112 nyálkás czukor, 13 tojás-fejér alak, 243 keményítő, 416 kolla, és 31 földrész jött ki. — 4) Ezer rész éppen virágzásban volt kukoricza-plántából 813 víz rész, 62 nyálkás czukor, 4 tojás-fejér alak, 121 kanafalak került ki. — 5) Ezer rész virágjában letakarított, és megszáritott kukoricza szénában 334 nyálkás czukrot, 25 tojás-fejér alakot, és 641

kanaf alakot talált a' bontogató Természet tudós. — 6) A' már egészen megérett kukoritza szár azon időben, mellyben a' kukoricza szedés történt, mindjárt vizgálat alá vetetvén, ezer közelebbi alkotó részei közül 676 víz részt, 104 nyálkás czukrot, 3 tojás-fejér alakot, 32 keményítőt, és 185 kanaf alakot foglalt magában. — 7) Ezer rész egészen kiszáradt kukoricza - szárból 320 nyálkás czukrot, 9 tojás-fejér alakot, 101 keményítőt, és 570 kanafalakot fejtett ki Dr. Burger Úr. Mellyből kitetszik, hogy a' kukoriczának még a' szárában is igen sok tápláló szer vagyon; mert tsak a' kanafalak nem bir tápláló erővel; a' czukor, tojásfejér alak, és a' keményítő pedig szinte tiszta tápláló szerek.

A' dohányozás következése.

Nem régen Hamburgban bizonyos harmincznyoltz esztendőös egésséges ember, a' ki igen sokat szokott dohányozni, egy ujonnan felbontott pakétból pípára töltvén, alig szívta ki a' töltést, azonnal kinos rágást, émelygést, hányást, főszédülést, fülzugást, és szem-szikrázást kapott; az ere pedig nagyon szaporán vert, és a' szíve tartóssan dobogott. Noha az eszmélete helyén volt is: ő mindazonáltal azt erősíti, hogy külömbféle zavart képzeletektől háborgattatott. Bajjaitól alkalmas szerek által megmentetett. Azonban más tizenynyoltz esztendőös ifiú ember alig szippantott egyné-

hányat ugyan azon dohány füstjéből, szinte hasonló bajba esett. Mellyre nézve a' dohány megvizsgáltatván (hihetőképén a' nedves hely miatt, a' hol tartatott), egészen el volt penészedve. Vigyázniok kell tehát a' dohányozóknak, ne hogy penészes dohányt szívjanak; minthogy az által a' mérég' veszedelmes következéseit kell szenvedniök.

Az Asszony-vásár.

A' közelebbi múlt November 30-dikán Angliában Bucklandban bizonyos nap-számos a' feleségét nyakába vetett kötélén vezette a' köz-vásárra, a' hol ötöt bizonyos Tsizmadiának öt font Sterlingen el is adta, holott kilentz gyermeket nemzettek. Ezek közül a' legfiatalabbik az eladott anyjánál, ki eladatását szívesen fogadta, maradott. 1827. esztendőben ezen emberiség ellen való feleség vásár harmadik volt.

Házi Medvék.

Svajczban majd minden ember, a' ki Bernán megfordúl, elszokott menni az Aarbergi kapuhoz, hogy megláthassa azon két medvét, mellyek ott a' város gondviselése alatt tartatnak. Azt azonban kiki könnyen észre veszi rajtok, hogy nintsenek tehetségökhöz képest nevelve; mivel a' nékiek nyújtandó báb-

sütő pogácsához igen bohó mozgással nyúl-
nak, és nagyon tisztátalanok. De láthatni az
Orosz birodalomban olly medvéket, melyek
a' Bernai medve párt alkalmas voltokkal,
és ügyességekkel sokkal fellül haladják. Ott
egy helységben olly medvét láttak az utazók,
melly az udvarban ide 's tova szabadon járt,
's egy kis gyermekhez annyira hozzá szokott,
hogy ha azt egész nap nem látta, nehezen
esett néki, és nyughatatlankodott érette. Ezen
gyermek naponként néhány marok fenyő tob-
zot (strobilus), vagyis fenyő-mag rejtöt szo-
kott adni a' vele társalkodó medvének, mel-
lyet az jó ízűn megevett. Azután a' gyermek
felült a' hátára, és az oskolába medve háton
ment. Más gyermekek is próbáltak rajta nyar-
galni; de azokat levetette, és morgolódott
reájok. Egy más faluban még tanultabb, és
ügyesebb medve volt, mely az emberekkel
leghívebb társaságban élt. Nagyságára nézve
hasonlitott a' vad medvékhez; de a' szőre fé-
nyesebb vólt, mint azoké szokott lenni. Az
emberektől bizonyos rossz szokást vett fel,
melly abban állott, hogy az égett-bort na-
gyon szerette, úgy hogy ha neki valaki réz-
pénzt adott, azzal tüstént a' tsap-székre ment,
az asztalra felfeküdt, magának vendégfoga-
dói szolgálatot tétetett, és pálinkát ivott. Ha
néha két darab pénzt kapott, azt egyenként
adta a' fogadónak, és dupla portiót ivott.
Semmiképpen el nem tűrte, hogy ötet a'
kortsmáros megtsalná; hanem a' magáét mo-
rogva kikérte.

Orr Fábrika.

Edinburgban Aprilis 16-dikán Liston Seb-orvos figyelemre méltó munkát vitt véghez bizonyos ifjú embernek a' képén, a' ki ütés által az orrától megfosztatott. Ennek a' szerentsétlennek az ábrázatja nagyon utálatos és a' halál fejhez hasonló volt, míg azt az említett Seb-orvos „Taliacotian” által (ez a neve az orr-készítésnek az ő feltalálójáról) helyre nem hozta. Az Orvos azzal kezdte el munkáját, hogy a' szenvedőnek előbbi orrából az új orrnak helyre állítása végett egy darabkát levágott. Azután a' homlokáról az izmokat (musculus) jókora darab bőrrel együtt lefejtvén, és a' hústra orr formán reá nyomván, 's rajta két orr-lyukat vágván az orr helyére helyheztetve feszessen az arczára felvarta. Nem sokára a' bőr a' hussal össze-forradt, és az orr az ábrázattal feszesen össze nőtt, 's elég merőséget, és tartósságot nyert. Természetes dolog, hogy ezen munka által a' szenvedőnek a' homlokán tsúnya seb-hely támadott; de a' melly lassanként annyira kiépült, hogy kevésbé tűnt szembe. Az egész munka alig került fél órába; a' metszés pedig, melly által a' fájdalom legnagyobb volt, csak 3 minutumig tartott.

Az Irgalmas Barátok szerzete.

Ez a' szenvedő Emberiséggel jöltévő szerzet, mellynek mostani Provincialis Vicari-

ussa Schober Jeremiás, az ő huszonöt kórházaiha 1826-todiki 1-ső Novembertől fogva 1827-diki utolsó Octoberig 16,005 beteget vettfel, és ápolgatott minden fizetés nélkül, kik között 1742 Protestánsok, 68 Izraeliták, és 16 nem egyesült Görögök voltak. A' felvettek közül 15,175 életben maradtak, 1,430 pedig meghaltak. 178 haldokolva vitettek be a' kórházba. Ezen hasznos Szerzetnek Magyar Hazánkban tizenkét Kórházai vagynak.

Takarmány termesztés.

Bizonyos Burkus Silesiai Fő árendás nevezetszerént Elsner Úr (a' mint gazdasági utazásában az első résznek első szakaszában maga említi) a' legszebb, és leggazdagabb lóhere vetéseket az által szerzi meg, hogy a' vetési mezei lóhere - (*Trifolium pratense sativum*) magot egy kevés fejer lóhere - (*Trifolium repens L.*) maggal vegyítve veti el olly érányban, hogy a' vetési mezei lóhere - mag az egész vetnivaló mennyiségnek $\frac{3}{4}$, a' fejer lóhere - mag pedig tsak $\frac{1}{4}$ tegye. A' fejer lóhere a' mezei között olly gazdagon nő, hogy azon üres helyeket, mellyeket külömben a' dudva foglalnael a' lóhere földeken, nagy haszonnal bétölti. 's így a' pipitérnek, pipatsnak 's több e'féle gáznak, mellyek utóbb a' lóherét elnyomhatnák, nem hágy helyet. Melly szerént a' lóhere vetés igen sűrűlészen,

a' takarmány gyöngé és finom marad úgy, hogy az illy lóhere széna akár melly szénánál többet ér jóságára nézve.

Vulkán - eső.

Kámtsatkában Petropawlowszkban a' múlt Augustus nyoltzadikán délután azon felhőből, melly reggeli négy órakor A w a t s a tűz-okádó hegy felett annak kialvásakor látszott, irtóztató homok-eső esett, mellyet azután finom porral vegyült valóságos eső követett. A' kén-gőz miatt alig állhatott ki az ember a' szabad levegőben félórányi időt. Más nap délután négy órakor, és 10-dikén reggel hét órakor iszonyú zörgés hallatszott, és a' levegő a' portól, és fellegektől annyira elsetétedett, hogy már délután hat órakor gyertyát kellett gyújtani, 10-dikén délben az eső megszűnt ugyan; de a' hegyet köd borította. Más nap ismét kiderült a' láthatár. Azt vélik hogy A w a t s a hegy öszve omlott.

Rejtett szó:

Hal neme, kised, egész; elejét nézd félbe,
veszélyt hoz.

Jegyzet: Az első Számbeli Rejtett szó: Bálint.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(3.)

A' nagy Sz. Bernárd hegye.

Igy neveztetik azon igen magas öszve rakott hólepte hegy, melly a' Valais, és az Aosta völgy között hosszasan elnyúlt havasok láncza közepén a' közép tenger színén fellül 8264 lábnyira emelkedik fel. Ezen hegyen által Savoyába egy út megy, de a' melly a' sűrű hótorlatok miatt nagyon veszedelmes. Ezen hegynek tsak nem a' tetején vagyon egy Klastrom, mellynek ember szerető szerzetessei az utazók megvendéglésével, és az eltévedtek felkeresésével foglalatoskodnak. Nevezetét Menthoni Bernárd Savoyai Nemes embertől vette, a' ki azon a' tizedik században az említett monos ort szerzette, és építtette. Ezen hegy legnagyobb felemelkedése azon fél föld-golyóbisnak, mellyen mi lakunk, és legmagassabb táj, mellyen valaha ember lakóhelyet választott. Az ott való mulatást irtóztatóvá teszi az örök tél. Hijjában keresgél ott a' hófénytől káp-

rázó vándor szem zöldellő, vagy mohos helyet a' pihenésre. Nints ott sem fa, sem bokor, sem másféle plánta. Az állatoknak sem találhatni ott semmi nyomokra a' köszáli zerge, vagy havasi patsirta madarakon kívül, sőt ezek is csak a' hegy első fokán szoktak mulatni; fellyebb pedig semmiféle élő teremtményt sem láthatni. Ha még fellyebb kapaszkodik az utazó, egyedül magára hagyatván, magánkívül senkit sem szemlélhet. A' fellegek lába alatt úsznak el; előtte pedig a' számtalan kisebb nagyobb hó tsoportokból öszve torlott halmok állanak. Semmit sem hallhat egyebet; hanem csak azon egymástól elszakadozó hódarabok ropogását, melyet a' mélységbe zuhanva szereznek. Ezen a' Természettől mintegy elfelejtett tájon, közel a' hegy tetejéhez vágyon azon hely, mellyben az ember szeretet nemes érzésétől lelkesített szerzetesek jóltévő szándékból monostori egyesületben élnek, hol a' világtól elválva, és csak azokkal közösülve, kiket az eset, újság kívánás, vagy szerentsétlen sors vezet hozzájuk, gyakorolják az emberiség méltóságos kötelességeit. Minden nemzeti, vallási, vagy akármi némű tekintetbéli különbség nélkül egyenlő szívességgel fogadnak el minden embert, a' ki náluk menedék helyt keres. Ők általlyában senkinek a' karakterét, rangját, vagy vallását sem veszik tekintetbe. Ezen különbségek, mellyeknek az emberi közönséges társaságban szüntelen tömjényeznek, és a' mellyek miatt már sok számtalan

ember örök szerentsétlenségre jutott, ezen emberszerető szerzetesek előtt elvagnak enyészve. — A' rangnak, karakternek, vallási felekezetnek még az utazókra nézve sinsz érdemök a' Sz. Bernárdi szerzetesek előtt; mivel mind ezek olly dolgok, mellyeket az utazók, midőn a' társaságos élet kebléből kikelvén, a' Sz. Bernárd hegyére felmennek, az ottani magányban úgy sem használhatnak. Ezen Remeték jótéteményei nem csak a' vendéglésben áll; hanem az ő rendeltetésöknek az a' főczélja, hogy az utazóknak segítségökre legyenek, az eltévelyedteket útra igazítsák, a' hóba süllyedteket kiszabadítsák, valamint azokat is, a' kik álomba merülvén a' fagytól megvételnének, megmenteni iparkodjanak. Az ő vándorló napjaik, mellyeken az emberek felkeresésével foglalatoskodnak, éppen azok szoktak lenni, mellyeken a' Természet kegyetlenkedik. Midőn a' levegőt sűrű köd tölti be, a' hó sűrűn és nagy pelyhekben esik, akkor hosszú póznákkal felkészülve útnak indulnak fürkésző kutyaiktól kísértetvén, és vezettetvén. Gyakran annyira beledi a' hó az utat, hogy magok a' Szerzetesek is tévednének, ha őket kutyaik haza nem vezetnék. Ezen hív állatok tsodálkozásra méltó tulajdonsággal birnak. Akár melly mélyen fekszik az ember a' hó alatt, még is megérzik a' szagát, 's annak jelenlétét szuszogás, és kaparás által jelentik meg gazdáiknak, a' kik az illy helyen teendő ásásban soha sem tsalatkoznak meg. A' jeladásra megtapogat-

ják a' hó torlatot a' vándorló Barátok, és a' fellelt embert legnagyobb szorgalommal felveszik, és a' Klastromba viszik, a' hol mindent elkövetnek a' netalán tsak a' hideg által lekötött, és elszunnyadt élet erő felébresztésére, melly iparkodásokban néha el is érik céljokat, néha pedig tsak végső kötelességöket tellyesíthetik. A' holtak a' Klastrom keleti részén lévő kápolnában tartatnak; mert minthogy a' körül lévő táj merő sziklából áll, azoknak eltemetése lehetetlen. Itt nyugosznak vászon lepedővel békődvé a' holttestemek, és, a' nélkül hogy elrohadnának, lassanként kiszáradnak úgy, hogy azokra néha két három esztendő múlva is reájok ismernek barátjaik, és attyokfiai. Ezen holt testek nem fekszenek; hanem egymást által ellenben érve sorban állanak úgy, hogy a' legutólszor oda állítottnak a' feje a' másik sorban lévőnek a' mellyén nyugszik. 1701-ben négy sor halott volt a' Sz. Bernárd Klastrom kápolnájában, melly esztendőben a' Klastrom embert nyomozó kutyái is egyen kívül mind eldöglöttek. Bár melly nagy szorgalommal iparkodnak is ezen Remeték ember társaikat a' veszélyből kiragadni, mind a' mellett még sem elégséges az ő vándorlások arra, hogy minden szerentsétlent megmenthetnének, a' mit abból helyesen következtethetni, hogy hóolvadáskor minden esztendőben találnak holt testeket.

Napoleon és Gróf Narbonne.

A' Bétsi udvarnál lévő Franciaia Követ Gróf Narbonne 1813-ban az Austriai Kabinetet Prágába követvén, nem akarta elmulasztani azon alkalmatosságot, melyet néki Napoleon közelléte nyújtott, hogy annak személlyesen tiszteletére legyen, és tőle maga mihez tartását illető parantsolatokat vegyen. Meglátogatta tehát a' Dresdában tartózkodott Fejedelmet, a' ki mihelyt megpillantotta őtet, azonnal így szóllott hozzá: „Narbonne! mit beszélnek Lützenről”? (A' Lützeni tsata 1813 dikban Május 2-dikán történt). — „Uram! felelé Narbonne, némellyek Istennek, mások pedig ördögnek mondják Felségedet; abban mindazonáltal mindnyájan megegyeznek, hogy Felséged több mint tsupa ember”.

Keményítő - czukor.

A' keményítőből (amylum), légyen az búzából, árpából, kukoriczából, vagy kolompírból véve, a' czukorhoz hasonló édes merő, 's kristályozott testet formálhatni, mellynek föltalálását Kirchhof Úrnak köszönjük. Hogy a' keményítő czukorra változtasték, vízzel hígított kén-saványban 10—12 óráig főztetik, azután pedig oltatlan mész-por tétetik bele, melly a' savanyt magába vévén gipszé, vagy is kénsavanyos-mésszé válva az

edény fenekére üllepedik, mellyről a' tiszta folyadék leszűrettetvén, lassú tűznél mind addig főztetik, míg szín-méz sűrűségű nem lesz, azután magára hagyattatván kristályozódik. Hogy a' keményítő-cukor annál tisztább, és kellemetesebb legyen, a' szín-méz sűrűségre főtt folyadék egy kevés tojásfejjel vegyítettvén még egyszer felforraltatik, azután pedig flanelon által szűrettetvén kristályozódásra hagyatik. Ezen czukorból azonban az édesítésre két annyi kívántatik, mint a' finom nádmézből.

Ásiát illető Statistikai tudósítás.

Bizonyos külföldi folyóírás az Ásiai Hatalmasságok birtokinak kiterjedéséről, népességéről, és jövedelméről a' legbizonyosabb, és legujabb Statistikai kútforrásokból következő tudósítást közöl:

Az Ásiai Orosz Birodalom 276,020 □ mértföldnyire terjed, 's népessége 11,992,000 meg. — A' Chinai Birodalom 252,448 □ mértföldet tesz, és 185,500,000 lakóssal bővelkedik; jövedelme pedig (Frankok szerint számlálván) 880,172,000 tétetik. — Angliának Ásiai birtoka 54,526 □ mértföldnyi, 114,300,000 lakókat számlál, 's jövedelme 517,123,000 meg. — A' Wechabitak földje 27,700 □ mértföldre terjed, 's népessége 5,000,000 tétetik; jövedelme pedig nints tudva. — Persia térsége 22,104 □ mértföld,

népessége 11,000,000, jövedelme pedig 80,000,000. — Az Ásiai Török Birodalom 21,085 □ mértföld; nép. 11,064,000; jöv. n. t. — Cochinchina 16,700 □ mértf. nép. 23,000,000; jöv. 130,000,000. — Japan 12,569 □ mértf. nép. 40,600,000, jöv. 517,000,000. — A' Boukherai Kahnság 10,812 □ mértf. nép. 2,480,000. jöv. 12,000,000. — A' Birmannok Országá: 9,500 □ mértf. nép. 7,000,000; jöv. 80,000,000. — A' Caboul Ország 10,733 □ mértf. nép. 8,020,000. jöv. 15,000. — Borneo szigete' független része 20,000 □ mértf. nép. 4,000,000.; jöv. n. t. — A' Khivai Kahnság 9,062 □ mértf.; nép. 200,000, jöv. n. t. — Sziam Ország: 6,519 □ mértf.; nép. 1,700,000. jöv. 5,000,000. — A' Bellontsok Szövetsége: 7,072 □ mértf.; nép 2,700,000. jöv. 100,000. — A' Khokhani Khánság: 6,250 □ mértf.; nép. 1,000,000, jöv. n. t. — A' független Szumatra: 5,779 □ mértf. nép. 6,000,000; jöv. n. t. — Az Indiai Világ-tengeren lévő Szikhek Szövetsége: 4,112 □ mértf.; nép. 6,000,000; jöv. 31,000,000. — A' Német alföldi Ásiai birtok: 3,825 □ mértf.; nép. 6,722,000; jöv. n. t. — A' független Philippinai szigetek: 3,671 □ mértf.; nép. 1,980,000; jöv. n. t. — A' Spanyol Ásia: 2,390 □ mértf.; nép 2,647,000; jöv. n. t. — A' Herat Ország: 3,125 □ mértf.; nép. 1,510,000; jöv. 3,000,000. — Az Yemeni Imansag: 2,500 □ mértf.; nép. 3,000,000; jöv. 12,000,000. — Nepal Ország: 2,496

□ mértf.; nép. 2,500,000; jöv. 7,110,000.
 — A' Szindi Triumviratus: 2,482 □ m. f.
 nép. 1,200,000; jöv. 20,000,000. — A' Mascatai Imánság: 2,437 □ mértf. nép. 1 m.
 600,000; jöv. 4.000,000 — A független Celebes Sziget: 2,125 □ mértf.; nép. 3,000,000;
 jöv. n. t. — Az Oudjin vagy Szindja Ország: 1,884 □ mértf.; nép. 4,000,000; jöv.
 25,858,000. — A' független Mulokkák: 1518 □ mértf.; nép. 980,000; jöv. n. t. — A' független Szonda Sziget: 1,470 □ mértf.;
 nép. 1,950,000; jöv. n. t. — A' független Mindanao (Philip. Szig.) 1,140 □ mértf.;
 nép. 1,000,000; jöv. n. t. — Szoulon Ország (az Indiai Világ tengeren) 621 □ mértf.;
 nép. 280,000; jöv. n. t. — A' Portugalliai Ásia (Indiában, és Chinában) 321 □ mértf.;
 nép. 575,000; jöv. n. t. — A' Francia Ásia (Indiában) 20 □ mértf.; nép. 96,000; jöv.
 n. t. — A' Daniai Ásia: 4 □ mértf.; nép. 25,000; jöv. n. t. — Öszveséggel tehát
 794,020 □ mértföld. 475,275,000 népessége
 2,239,264,000 jöv.

Rejtett szó:

Ez ártalmas ember, ugyan félhetsz tőle;
 Vesd el végső tagját mérték lesz' belőle.
 Vég tagját szívvel ejtsd, a' halált jelenti;
 Szív nélkül a' bűdöst meg nem szenvedheti.

Petes Ferencz.

Jegyzet: A' 2-dik Számbeli Rejtett szó: Kárász.

Szép Mesterség.

A' Veszprém Vármegyei Muzsika - Intézet ezen cím alatt: „Magyar Nóták, mellyek Méltóságos Nagy Aloyzia Asszonyság Ö Nagyságának Báró Palotsay Ferdinand Ö Nagysága' Hitvesének ajánltatnak Veszprém Vármegyéből. Fortepiánóra alkalmaztattak Rúzitska Ignácz által XI-dik Fogás”, kiadott munkájával kedveskedik a' Hazának, melly, valamint az előbbi X. Fogás, a' hazafiúi buzgó igyekezettől vezettetett muzsikai ritka tehetségnek valódi szüleménnye lévén, a' muzsika kedvellők várakozásának tellyesen megfelel. Ezt annyival is inkább reménylhetjük, mivel a' Magyar Nemzeti muzsikának tiszta eredeti jegyeivel díszeskedik, és mind a' Nóták választásában, mind pedig az azokat képző hangok helyes elrendelésében a' józan Aesthetikához vagyon szabva. Óhajtjuk, hogy Nemes Nemzetünk ezen szép mes-

terségbeli Intézet' igyekezetét nagy lelkű pártfogásával ezután is gyámolította; hogy szorgalommal, ügyességgel, és hazafiusággal kezdett, és folytatott pályáján mennél előbbre mehessen. Ezen tsinos munkát meg lehet szeretni Pápán T. Sebestyén Gábor Urnál, és Pesten Miller Ur művészeti kereskedésében a' Kis-Híd útszában. Egy fogásnak az ára 24 kr. pengő pénzben.

Törvényszéki Statistikai jegyzés.

A' nagy petsét őrzője által nem rég a' Francia Királynak bemutatott „Comte général de l'administration de la justice criminelle en France pendant l'année 1826” nyilvánosságá teszi, hogy Francia országban a' megjegyzett esztendő folytában 150 személyly halálra, 281 örökös erőltetett munkára, 1139 bizonyos esztendőig tartandó kényszerített dologra, 1228 örökös tömlőztre, 5 pelengérre, 1 számkivetésre, 1 polgárságától való megfosztásra, 1487 hosszabb, vagy rövidebb pénzbéli büntetéssel, vagy a' nélkül járó fogságra ítéltetett. Ezeken kívül ötvenhatan, kik még 16 esztendős koron alúl voltak, hosszabb, vagy rövidebb idei feddőházbeli fogságra ítéltettek. Melly szerint a' vétkesek tellyes száma 4348 személylyekből állott. Ezen szám a' 30,000,000-ból álló lakosok számához képest,

kivált ha azt Anglia vétkeseinek számával
össze hasonlítjuk, nem igen nagy.

Nemzeti iparkodás.

A' megnemesített birka tenyésztésnek, és gyapjú kereskedésnek Orosz Birodalomban való előmozdítására Moszkvában az Országglószék engedelmével birka tartásra ügyelő Intézet állíttatik fel, melly külömbféle Orosz gyapjú fajtáknak egyesült lerakó helyéből fog állani, hol a' gyapjú választás, és elrendelés a' már minden Európai Fabrikákban bévett Liptsei mód szerént vitetik végbe. Ezen kívül Moszkvától nem messze a' legnemesebb birka-fajtából anya-nyáj fog tartatni, melly eleinten már is az Orosz Birodalomban lévő 300 darabból álland. Ezen Intézetnek az a' célja, hogy minden birtokosnak, a' ki birka tenyésztéssel, és tartással akar foglalatoskodni, bátorságos, és bizonyos segéd eszközök szolgáltatassanak felvett céljának elérésére. Mellyre nézve minden birtokosnak szabadságában fog állani, hogy embereit a' felállítandó Intézetbe küldje a' birka tenyésztés minden ágainak megtanulása végett. A' gyapjúnak értelmes elválasztása, és a' birka-tartásnak helyes elrendelése által arra céloz ezen Intézet, hogy az Orosz gyapjú, melly jóságára nézve, a' mint tudra vagyon, semmi külföldi gyapjunál sem alább való, olly tökéletes finomságra vitessék, melly által az az

Angliai, Hollandiai, és Francia országi vásárokon a' Szakszoniai, és Spanyol gyapjával vetekedhessék. Schnée Ur Mezei-gazdasági Ujsága szerint a' Tauriai, Jekaterinoszlawi, Chersoni, és Budsáki megyékben már eddig is 450,000 darab Merino, és nemesített birka volt, melyek esztendőnként 60,000 Pud, vagyis 24,000 mázsa gyapjával kedveskedtek. A' fölvelt cél szép, 's az annak elérésére törekedő iparkodás nemes; tsak a' kár, hogy a' finom juh tenyésztésnek első feltételét, a' szelíd eget, igen nehéz kipótolni.

Az Osmazone.

Így neveztetik tudományosan a' húsnak azon alkotó része, melynek a' húslé, és a' petsenye az ő tulajdon kellemetes, és hathatós jó szagát köszöni. Szine barna; ize éles, és csípős; szaga pedig a' közönségessen esmért különös kedves illatú petsenye-szag. Mind a' vízben, mind pedig az Alkoholban felolvad El nem rothad; hanem idővel a' zöldes Schwaitz-sajthoz hasonló szagot vesz fel. Osmazonet úgy készíthetni, ha a' tehénhúslé szárazságig elpároltatván, a' száraz alak alkohollal kiszívattatik, azután pedig ezen szívadék szárazra higőzöltetik. A' szívadékból származó maradék - test Osmazone.

Újonnan felfödözött plánták.

Nagy Britanniának Indiai új birtokában ezer hatszáz negyven nyolcz, szám szerint 1648 külömbféle növény fajták találtattak, mellyek mind eddig jobbára ismeretlenek. Van köztök egy diófa-nem, és a' tölgyfának bizonyos új fajtája.

A' gyümöltsfa szaporításának különös módja.

Doctor Spix, és Doctor Martius Urak a' Bavariai Király parantsolatjából 1817 — 1820 esztendőken Brasiliában tett útazásokban S. Cruz hoz közel bizonyos Chinai gyarmatra akadtak, melly azért hivattatott bé az Országba; mivel a' Chinaiak hazájokban a' Mezei-gazdaságot igen értelmessen üzik, és a' finomabb kertészkedés mesterségében nagyon jártossak. Ezen szállítás tellyesen meg nem felelt ugyan mind eddig a' kívánt czélnak; mindazonáltal a' következő történet méltó a' figyelemre; Az utazó Uraknak egy gyümöltsös Brasiliai Mirtus ágot mutattak, melly Chinai mód szerint, midőn már elég nagyra nevedett, akkor választatott el bojtás által az anya-fától. Ebben a' Chinaiak igen okos módot gyakorolnak, melly a' meleg alatt, hol a' növés erősebb, és szaporább, mint nálunk, méltó az ajánlásra. Ezen bojtás abban áll, hogy a' bojtani való

ágot, melly többnyire már egynéhány hüvelyknyi vastagsággal bír, szalmába foglalt lóganajjal, mellynek a' mennyisége a' bojtás-ág vastagságánál hatszorta több, azon a' helyen, a' hol azt az anyafától elakarják választani, bétekerik, 's a' kötés alatt egész a' fáig körül metszik, azután valamelly finomul kilikgatott edényen, többnyire likatsos kokoshéjon által jó magasról megáztatják a' tekeretset. Ez által az ág a' trágyától ingereltetvén, és tápláltatván rövid idő alatt olly erős gyökér tsomókat hajt, hogy azt közönségesen két hónap alatt az anya-fától elfürészelvén elültethetni, melly azonnal mint önerejű fa virágozni kezd, 's azokat a' gyümölsöket, melyeket ágkorában ígért, új állapotjában is megtermi. Ha korán érő bojtást akarnak szerezni a' Chinaiak, akkor a' fának legfelső, és vékony ágait gyökeresítik meg; ha pedig jobb gyümölsű, és termékenyebb fát kívánnak, akkor az alsóbb, és vastagabb ágokat veszik célba.

Mezei gazdasági Politia.

A' Königsbergi Kormánysház az Ország Tanácsossainak, és a' kerületi Orvosoknak erőssen szívökre kötötte azon parantsolatot, hogy a' mérges plánták', különösen a' mérges bürök' (*cicuta virosa* L.) kiirtását minden kitéllhető módon eszközöljék; mivel száraz

időben az éhségtől kényszerítettett marha természeteti ösztöne ellenére is lelegeli az e'féle mérges plántákat, 's tölök megbetegszik, és gyakran el is vész.

Vad Juhok.

A' közelebb múlt November hónap elején Sardiniából Cagliari városából egy pár igen gyönyörű vad-juh (Olaszul mufioni, Francziául pedig moufflons), mellyeket Gmelin Természet-visgáló a' Geniszei' partján, a' hol azok Argali név alatt ismeretesek, talált, küldetett Metternich Herczegnek, hogy ezen szép négylábú állat fajjal az ő nyájja diszkeskedjék.

Útazási hír.

Londonba Tripoliból Maltán által 2-dik Nov. levelek érkeztek; mellyek azt hirtelik, hogy ott bizonyos Szudanból érkezett Karaván azt a' tudósítást tette, hogy Claperton Kapitány Szakkatooban meghalt legyen. Tripoliban azonban sokan kételkednek ezen kedvetlen hírnök igazsága felől. Akár mint van a' dolog, nem sokára fontos geographiai felvilágosítást várhatni Afrika belsejére nézve; mivel Claperton utazó társaival Szakkatooból Bornoun, és Fezzon által Tripolinak vette útját, és

tudva lévöképpen a' Benini Baytól a' Világ tenger partja mellől Dahome Országán által Szakkatooig előre nyomúlt. Azon legkedvetlenebb esetben, ha Claperton Kapitány valóban meghalt is, bizonyosan magokkal fogják hozni késérői az ő észrevételeit és napló könyveit.

A p r ó s á g.

Egykor Maximilián Tsászárr, midőn az ég erőssen dörgött, leugra udvari késérői között lováról, és térdre esvén így szólla: „Néked, óh dörgő Úr, ditsősség minden időben! Te egyedül vagy Tsászárr, mi pedig mások mindnyájan a' te jobbágyaid”.

Rejtett szó:

A' régi hős Magyaroknál
Hajdan vala szokásban,
Hogy a' Szüzek ezt viselték,
Szeplőtelen korokban.
Első tagja a' két Nemből
Öszve egyet jelentett;
De bezzeg már akkor abból
Az egész elenyészett.

Jegyzet: A' 3-dik Számbeli Rejtett szó: Lator.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(5.)

London Városának mostani állapota.

Leigh Ur' „New pictur of London” című munkája szerint, mely 1827 esztendőben jelent meg Londonban 80 Square, vagy is nyilván való piatz, 9,000 országut, tágosabb, és szélesebb utsza, 165,000 lakóház, 15,000 Magazin, Gabonatar, 's t. e. f., és 32,000 építésben lévő ház vagyon. 1821 esztendőben London egy millio kétszázhetvennégy ezer nyolczszáz, szám szerint: 1,274,800. lakosokat számlált, kik 325,599 familiát formáltak, melyek közül 8,853 a' Földmiveléssel, és kertészséggel, 199,012 pedig kereskedéssel foglalatoskodtak; a' többi 116,834 familia másféle mesterséggel, 's kézi munkával kereste élelmét. 117,009 személy a' Kirchspieleni Intézetnek terhére volt; 14,000 pedig koldulással élt. A' rablók, tolvajok, 's korhelyek száma 115,00-re, az orgazdáké pedig 3000-re ment. A' bújáság leányinak száma harmincz ezerre: 30,000 tétetik. London-

lakósinak mostani száma 1,300,000, vagy is: egy millio három száz ezerre megy.

A' Szegények' segedelmére rendelt adónak állapota Angliában.

Naponként jobban meggyőződnek az Angolyok a' felől, hogy a' szegények segedelmére rendelt adó, ha mennél előbb könnyebbülést nem nyer, kipótolhatatlan károkat fog okozni; minthogy az által a' nemzetnek csak egy része nyer kedvezést, több más részei pedig megbetsülhetetlen hátra maradást, és kárt szenvednek. Ezen adót a' kézimester-ségek előmozdításának igyekezete szülte; de a' melly helytelen néző pontokból eredvén, a' szorgos Angol nemzetet e' jelen perczenétig eránytalanul, és az országos gazdálkodásnak kárával sanyargatja; mivel az által a' Mezei gazda nem annyira a' szegények segítségére, mint azon kézi mivesek gazdagítására adózik, a' kiktől terméseinek eladásában ugy is eléggé függ. — Ugyan is a' földbirtokosok által fizetendő szegénységet illető adóból élő szegények sorsok' könnyebbítése vegett számossan öszve tolongnak a' kézi munkák végbevitelére, és így igen oltsón dolgoznak. Ebből természetesen egy részről a' következik, hogy a' Kézimives készítményei oltsóbban, és nagyobb mennyiségben adódhatván el, a' fabrikásoknak szapora pénz jut; más részről pedig, hogy a' fabrikásokkal a' nemzet egyéb része

egy uton nem mehetvén, hátra marad, és eltsügged. Mi következik tehát? az, hogy az emberi, 's polgári tarsaság lételenek fenékköve, a' Mezei gazdaság, igyekezetének czéleránya: bérére a' természetmények bevitele' vámanak fellebbszállítása által jusson. Igen is; de az élelem drágább léte mellett a' szegények tartása is többbe kerülvén, a' föld birtokosnak is több adót kell fizetni a' szegénység tartására; annal is inkább, minthogy az élelem drágaságával a' szegények száma is szaporodik. Így az egyik hiba, és rossz a' másikat halmazza, 's napról napra nagyobb veszedelmet szül, míg végre az egész nemzeti talpkő széllyel omolván, a' rajta nyugvó gazdagsággal terhelt felső rész is utánna roskad. — Így gondolkodván a' Természetet gazdálkodásában követni szokott Anglia, arra határozta magát, hogy a' szegény-taxát megváltoztassa. Minthogy azonban ezen szándékát számtalanoknak földhöz sujtása nélkül helyesebben nem eszközölhetné: a' szegényeknek feleslegvaló számát Canadának' megszállására, és népesítésére fordítja, melly szerént nem csak új lételt szerez ezen szegényeknek; hanem más részről a' hirtokosokat is megszabadítja azon tehertől, mellyet nem sokára lehetetlen volna elbirniok. Fel van számlálva, hogy 100 font Sterling egy öt személyből álló familiának Canadába való által szállítására, és első esztendőbeli élelmének megszerzésére, 's bétakarítására elégséges úgy hogy ezen pénzt hét esztendő múlva vissza

fizesse : melly szerint egészen füstbe menendő áldozatot tenni szükségtelen. Így tehát néhány millió elég volna az által szállításra , mellynek időnként történendő vissza fizetéséből az újonnan származandó szegényeknek esztendőnként való által szállítását lehetne eszközölni úgy , hogy ezen gazdálkodás által az Ország jobb részét terhelő szegények taxája az azt tárgyazó törvénnyel együtt elenyésznék , az újonnan származhatónak pedig eleje vétetnék. Az eké-
ként megkevesedett napszámosok jobb bérre jutnának ugyan , és jobb állapotba helyhez-
tetnének ; de mind e' mellett a' szegények se-
géttségét tárgyazó törvény meg szűnésével a'
gabona árát illető törvényeknek hatalmokban állana a' nemzet részei közt helyes erányt
rendelni , és tartani,

Bonaparte' kinyilatkoztatása a' Házasság elválasztása eránt.

Midőn az Ország Tanácsában a' házasságbeli elválás' tárgya vétetett fontolóra , a' Tanácsosok abban a' vélekedésben voltak , hogy Napoleon a' házossági elválásnak esküdt ellensége. Mellyre nézve Portalis Tanácsos a' felvett tárgy' elintézésére rendelt Tanácskozást olly beszéddel nyitotta meg, mellyben mind azon roszkövetkezéseket , mellyek a' házasság-választást tárgyazó törvénynek tulajdonítottak , felhordta , 's az ellen igen

hevesen beszélt. A' többi Tanácsosok fejenként követték ötét, 's beszédeiket az ő előadásaihoz szabva folytatták. Végre félbeszakasztja Bonaparte az ő tanátskozásokat, 's beszédét azzal kezdé el, hogy a' Tanácsosok nem mint értelmes Philosophusok; hanem mint előítélettel tellyes barátok gondolkodnak, és beszélnek. Azután meg mutatta hogy a' házasság el választását illető törvény, ha bár olly rossz következtetéseket szült is, melyek javítást kívánnak, bizonyos hasznokkal bir, melyeket nem kellene elfelejteni, vagy megfontolás nélkül félre vetni. Ezeket hallván azon Tanácsosok, kik még nem szóllottak, véleménynyöket, és kinyilatkoztatásokat más năpra hallasztották, 's haza menvén beszédeiket Napoleon értelméhez, 's ítéletéhez képest újra kidolgozták, melly szerént a' szóban forgó törvényt illető kérdést legszabadabb elmével vették fontolóra, 's Bonaparte kedve szerént határozták el.

A' nyulaknak a' vadásztanyára való idézése.

A' Laibachi Újsággal járó Illiriai Levélben a' 3. szám alatt a' nyulak előtsalásának következendő módja adatik elő: Hogy a' nyulakat könnyen kézre kerítsük, a' meg fagyott, és hóval bé lepett földön azon főpontokon, a' hol vadászni szándékozunk, petreselymet, melly a' nyulaknak legkedvesebb

tsemegéjök, apró tsomókban lerakunk. A' petreselyem' szaga minden helyről öszve tsődíti a' nyulakat, a' hol azután könnyen bánhatik velök a' Vadász. Ezenkívül kenyér hejéből, öszve vagdalt petreselyemből, és porrá tört kömény, nagból is készíthetni apró golyóbisokat, mellyekkel a' nyulak hasonlóképpen a' Vadász kezére tsalattatnak. —

Olaj készítés módja az állati kövérségből.

R o t h e n e d e r Leopold Bétsben az állati kövérségből úgy készíti azon olajt, mellyre 1825 eszt. Sept. 8dikán privilegiumot nyert, hogy egy mázsa Zsirra $\frac{3}{4}$ font felhígított Salitrom savanyból, vagy is választó vizből, és $\frac{1}{4}$ font kénsavanyból, vagy is Vitriolból álló keveréket tölt, és az egész vegyületet nyolcz napig naponként kétszer szorgalmasan megkeveri; ezen idő elfolyta után pedig egy akó vizet töltvén reá, a' napra kiteszi, a' hol az olaj az idegen részekről elválván, a' viz színére emelkedik, a' honnan leszedevén semmi más tisztítást sem kíván az itató papiroson való által szűrésnél, s azonnal alkalmazatos az égetésre, és világításra.

Az Angliai Játékszín Shakespeare idejében.

A' kárpit felvonása előtt a' nézők külömbféle módon mulatoztak. Némelyek olvasással; mások játékkal, ivással, és dohányozással töltötték idejüket, melly mulatságban a' szép Nem is részt vett ugy annyira, hogy a' mulatozó férfiakat még a' dohányozásban is követné. Közönségesen író táblátskájokkal jelentek meg a' nézők, mellyre a' jelesebb verseket, és jelenéseket feljegyzették. A' színjáték délután egy órakor kezdődött, s közönségesen csak egy óráig tartott. 1667 három órakor, 1700 pedig négy órakor kezdődött. Ersébet Királyné idejében Vasárnapokon is játszottak 1580 a Londoni Tanács igen vigyázott arra, hogy Innepeken pogány történet ne adódjék - elő a' játékszinben, Böjtön által bé volt Zárva a' Játékszin. A' Theatromi czédulákon nem csak a' játék darab, és játszó személyek hirdetése foglaltatott; hanem a' játék darab minden lehetséges ditséretekkal magasztaltatott.

A' Kosoknak Spanyol Országból való kivitelét illető tilalom.

Bizonyos Spanyolországi Királyi parancsolat által külömbféle új rendelkezések tétettek, mellyek szerint a' birka-tenyésztésnek, és a' finom gyapju kivitelének azon szembetűnő

hasznai, mellyekkel Spanyol Ország az előbbi időkben ditsekedett, előmozdittassanak. A' kosok kivitelének meggátolására nézve többek között azon parantsolat tétetett közönségessé, hogy a' magnak hagyandó kosbárányok jegyeztesse meg, a' nyájszaporítására szükségtesse pedig heréltessenek ki. A' birtokos minden birtokában lévő kosról tartozik felelni. Azon Merinok, mellyek a' ki jegyzett tájon kívül talátnak, elvétetnek; az azokat vezető ember pedig öt esztendei tömlöczczel büntettetik meg.

Ujonnán felfödözött igaz gyöngy.

Braziliának Goyas tartományában rövid idő előtt azon fontos Felfödözés tétetett, hogy az ottani Sós tavakban talátnak számtalan tsi-gák hejjában igaz gyöngy vagyon, melly értékére nézve a' napkeleti igaz gyöngynél semmivel sem alább való.

Rejtett szó.

Két tagból álló szó, kedvelt hal-nem egészen:

Egy fele sülni szeret, másfele lőni szokott.

Jegyzet: A' 4-dik Számbeli Rejtett szó: Párta.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(6.)

Nagy Méltóságú Remetei Kőszeghy
László Úrnak Ó Excellentiájának
Csanádi Megyés Püspöknek Ó Csá-
szári Kir. Felsége belső titkos Ta-
nácsossának hamvaira.

Hát valóban elhunysz, Mennyei Vezérün k!
Ki szüntelen jóra buzdítottad vérünk,
Véljük, mint örvendesz, hogy élni megszűntél,
Mert Mennyben magadnak új életet szültél.
Haj! de mi zokogunk, mert vélled örökön
Sírba száll örömünk, melly még volt e' földön.
Légy áldott Kőszeghink, áldottak Össeid,
Zokogják mindenek, kik igaz hősseid,
Szerentsétlen Megye! melly igaz Polgárit,
Attya, és Vezérje, árvaságra hágy itt.
Vélled egyesülünk, ha majd éltünk el múlt,
Ha majd Lelkünk Mennybe repdes sirun-
kon túl,
Légy tehát Pártfogónk, légy szószóllónk kérünk,
Ott, hová zokogva árvaidd késérünk.

Müller Sebestény
második eszt. Bölcselkedő a' V. S.

A' Lentse' alkotó részei,

Hermbstädt Úr bizonyos agyaggal vegyes homok földben termett apró lentse fajból 16 latott részeire osztott, melyek közül 3 lat kanafalak, 44 grán tojás-fejér, 22 grán tojás-fejérrel vegyült gyúlvány savanyos föld, 2 könt. szivadék, 3 könt. 50 gr. nyálka, 5 lat, 30 könt. 53 gr. állat-növényi alak (colla), 5 lat 1 könt. keményítő volt. A' Lentsének ezen alkotó részbeli vegyületéből könnyű által látni, hogy az a' leghatósabb tápláló szerek közé tartozik. Fourcroy, és Vauquelin Urak a' lentsében keményítőt, tojás-fejért, és tulajdon zöldolajt találtak. A' hejjában tser-alak (Tannin) is találtatik, melyet alkohollal ki-szívathatni.

Az Éjszak Amerikai Szeretsenyek.

Minden Amerikai Tudósítások köz egyetértéssel jelentik az egyesült Státusokban lévő Szeretsenyek állapotjának szerentsés jobbúlását, holott azok más tartományokban az emberiség gyalázatjára a' rabszolgaság kegyetlen bilintseiben nyögnek, mintha őket az Alkotó az emberi méltóságtól megfosztva velünk közös természeti tehetségek ellenére a' barmok sorába taszította volna! Ezen embertelen megfojtása az érzésnek, és értelemnek több éjszak Amerikai Státusokban már vé-

gére jutott , és a' szeretsenyek tehetségök ,
míveltségök , és érdemökhöz képest a' pol-
gári szerkezet alkotásában illendő helyre , és
hívatalra méltatnak a' fejérek között , kiknek
pallérozása jóval előbb szívre vétetett , mint
amazok' tehetségeinek kifejtése. A' legujabb
Amerikai Újság levelek bizonyos Új Yorki
Újságot emlegetnek , mellynek szerkeztetői ,
és Kiadói Szeretsenyek. Ezen tüneménynek
a' célját a' megvillant jelentésekből nem le-
het ugyan meghatározni ; de annyit minden
esetre szabad reménylenünk , hogy azon Szer-
zők , a' kik úgy állanak a' Világ eleibe , mint
két millió szerentsétlen véreiknek képviselői ,
és szószóllói , az Európai Ember - szeretők'
(Philantropok) szíves igyekezetét elő se-
gítvén , addig míg ezek a' rabszolgák , Urai-
nak szívét emberséges kegyességre lágyítani
iparkodnak , testvéreiknél azon czélerányos
meggyőződést fogják eszközölni , hogy ki-
mívelődésök , erköltsök , és rendtartások ál-
tal fejér hazafiaik bizodalját , és tekintetét
megnyerhetik ; mellynek azon szerentsés fo-
ganatja lehet , hogy néhány tized mulva az
emberiséget lealatonító rabszolgaság , és szol-
gával való kereskedés a' Teremtő értelmes
alkotmányinak díszére örökre elenyészik.

Angliának tengeri hadi ereje.

Nagy Britanniának 1652 esztendőben
102 hadi hajói voltak , mellyek közül három

hatvannál több, a' többi 99 pedig hatvan ágyúval volt felkészülve. 1810-dikben ezen hajók' száma 1048-ra szaporodott, mellyek közül 243 hatvan ágyús volt. 1815-ben nyolcz-száz nyolczvan négyre, 1820-ban pedig hatszáz tizenháromra szállott le az Angol hadihajók száma. A' múlt 1827-dik esztendőben 606 tábori hajóval birt Anglia, mellyek közül huszonhat 100—120, huszonhárom 80—98, nyolczvan egy 74—78, tizenkettő 60—64, huszonhárom 50—58, száztizenhét 38—46, százhuszonhét 20—36 ágyúval vala felfegyverkezve; 197 pedig hadi salupot formált.

A' marha felpuffadás gyógyításának bizonyos módja.

A' kérődző állatoknak, ha friss lóherével luczernával, vagy más leves füvel jól laknak, annyira felfuvódik a' gyomrok, hogy ha hajokon serényen nem segítünk, a' bennök lévő plántákból kifejtődő szénsavanytól megölettetnek. Sok helyeken eddig ezen nyavalyát a' trokározással, vagy is a' szénsavanynak szűrés, és tső által való kiszabadításával gyógyították, melly mód azonban sokszor sikertelen vólt, sokszor pedig csak késő betegeskedés után jutott egészséges állapotra az általa a' megszakadástól megmentett állat. A' trokározott állatok levágása alkalmával mindenkor eves állapotban találtatik annak a' gyo-

mor fala. — Thenárd Úr felfödözte, hogy a' felvett leves plántáknak a' gyomorban történő erejedzéséből származó szénsavany tsak tizenkilenczed részét teszi azon párának, melly a' felpuffadást, és az abból következő veszedelmet okozza; melly szerént annak megorvoslására alkalmatossabb, és természetesebb módot nem követhetni, mint, ha a' bajba esett állatnak olly más tekintetből is ártatlan szer adatik be, melly a' szénsavanyas párát elnyeli, és lefojtja. Az Ammoniak tökéletesen megfelel ezen célnak, ha belőle egy kanálnyi egy pohár vízben felkeverve a' beteg állatnak beadatik. A' felfuvódásnak minden jelei lassanként elenyésznek, és egy óra mulva az állat előbbeni természeti állapotjába vissza tér, mellyet azután bizonyos ideig könnyen emészthető eledellel kell tartani. Szinte illy módon használtatott a' levegőtől elzárva tartott oltatlan mész is a' felpuffadás ellen, és gyakran igen jó foganatja volt.

Óriási Rózsa.

A' Növény Országának minden szüleményei között legnagyobb figyelmet érdemel a' Chinából származó G r e v i l l' R ó's á j a (R o s a G r e v i l l i), mellynek a' tsirája kevés hetek alatt 18 lábnyi magasságra nő, és kiterjedésével ezer négy-szegű lábnyi tért földbe. Ezen plánta száznál több virág tso-mót terem, mellyeknek mindegyikében ötven

Ró'sa vagyon, és így egész számmal az egész plánta öt ezer külömbféle színű Ró'sával díszeskedik. Egyetlen egy virág tsemó valóságos bokrétát formál, mellyben a' természet a' fejér, piros, skárlát, és bársony - színű Ró'sákat a' színeknek minden változásaival felpiperézve állítja elő. Ezen pompás virág igen hasonlít a' sok virágú Ró'sához; de a' levelei sokkal nagyobbak, és simábbak, mint azé.

Új Gyapjú-mérő.

Sz k i a d á n Ú r Orosz Birodalomban Woronesben két Merino-nyájnak hirtokosa új Gyapjú-mérőt (Eriometer) talált fel, melly a' Dolland Úr által Londonban, és Köhler Úr által Zwickauban feltalált Gyapju-vi'sgáló eszköznél tökéletesebben meghatározza a' gyapjúnak jóságát, és finomságát. Hamel Moszkvai Doctor Úr ezen új eszköz leírásával rövid idő-mulva kedveskedni fog a' gazdasági igyekezet, és előmenetel kedvellőinek.

Veronai új Képtár.

Verona Városa, melly sok hires rajzolóknak dajkáló anyja volt, mind eddig szükkölködött nyilván való Képtár nélkül, mellyben Carotti, Girolami dai Libri,

Paoli, Brusasorzi, Orbetti, Riddolfi del' India, és más jeles Művészek' remek rajzolatai a' Haza ditsőségére, és a' rajzolásban magokat mennél tökéletesebben kiképezni vágyó elméknek hasznára az idő viszontagságai ellen őriztettek volna. A' Veronai Tanács ezen hézag kipótolását szívére vévén, számos remek képeket gyűjtött össze a' Veronai legjelesebb Művészek rajzolatiból, mellyek a' Tanáts házában az arra rendelt gyönyörűn kiékesített Szalában December 27-dikén 1827-ben számos Polgárok, és a' Tanács jelenlétében felállítottak, és a' Réptár Gróf Pompei Antal szívreható beszédével megnyittatott.

Régiségek.

Az Éjszak - Amerikai egyesült Statusokban Missuritól délfele bizonyos völgyben, azon tájon, melly Tsont-völgynek neveztetik, egy ércz-pénz találtatott. Figyelemre méltó dolog, hogy Európai ember még odáig soha sem jutott. Fontos megvizsgálás után Anduga Apátur meghatározta, hogy az Nerva' Uralkodása alatt készült Római pénz. Hogyan kerülhetett oda; nehéz kitalálni. Tenesse Státusban hasonlóképen bizonyos kút-ásás alkalmatosságával egy fazék arany-pénzt leltek, de mellynek az eredetét még eddig nem lehetett megmagyarázni a' rajta lévő jegyekből.

Faggyú-fa.

Móricz Szigetében (Isle Bourbon) a' Chinai faggyú-fa (*Sedum fecoides* L.) termesztése próbára vétetett, és az igyekezetnek szerentsés kimenetel felelt meg. Londonban a' múlt napokban annak terméséből két száz hordó faggyút vártak. Sokan abban a' vélekedésben vagynak, hogy ezen történet által az állati faggyú értéke nagyon megfogtsökkenni.

Különös Ízlés.

Egykor Kant bizonyos ismérössének a' ki Königsbergbe menvén, ötét meglátogatta, unszolására elment azon Vendégfogadóba, a' hol barátja szállva volt, hogy ott ő vele a' diszesebb asztalnál ebédeljen. Kant eleibe tetetett egy tál főzelék. Egy véle szemben ült vendég, a' kit ő nem ismért, kapja a' bors-tartót, és az abban volt Magyar borsot a' tálba önti azt mondván, hogy ő ezen ételt jó borsossan szereti. Ugyan azon pillantatban előveszi Kant a' pikszissét, és bele önti portobákját a' tálba így szólván: „Én meg tobákkal szeretem ezt az étket”.

Rejtett szó.

Reszket mindentől, vigyáz, mindenre gyanakszik,
Töprenkedve beszéll, soha sintsen nyugta szegénynek,
Azt keres, a' mije van; tsuda állat. Vágd-el az elsőt,
'S el nem tévedhetsz ha gyalog jársz rajta, barátom!

Jegyzet: Az 5-dik Számbeli Rejtett szó: Süllő.

A' Vendégszeretés Éjszaki Norvegiában.

Boye Ur Természet vizsgáló ornithologiai vagy is a' madarak esméretére czélzó utazásában, melyet Norvegiában Lofodenig folytatott, azon tudósítást közli, hogy ő Seyerstadban semmiképpen sem vehette reá Gazdaasszonyát, hogy tőle az ebéd árát elfogadta volna. Azt mondja, hogy őtet az ablakhoz vezetvén, ezen szavakkal illette: „Mig a' föld gabonával, a' tenger pedig hallal kedveskedik, semmiféle utazó se mondhassa, hogy tőle pénzt vettünk.” Tiaetan szigetben, hol ő az ejtszaka közepén egészen általázva vándorlott, Brotkorb Tulajdonos Urnak a' tselédjei, nevét sem kérdezvén, egy házi eszközökkel helyesen felkészült fűtött szobába vezették hálásra, hol másnap reggel útitársaival együtt fölöstökökre hívatott. Néhány esztendőök előtt Foroig Sziget' birtokosa bizonyos hajónak az evezőit alattomban elve-

tette, hogy az azon volt utazók mind addig nála mulatni kénytelenítetnének, míg új evező eszközeik elkészültek. Ezen patriarchiai szokást a' lakosok hasznainak közös voltából, azoknak a' Föld többi lakosától való elválasztásából, és az utazók ritkaságából könnyű megmagyarázni a' nélkül, hogy annak szivvreható érdeme az által kissebbséget szenvedne.

Az Onkar - Mundattah' Kőszik- lája.

Ha a' Radjebut, nemzetségéből valamely aszszony magzat nélkül marad, sok ideig gyakran azon fogadást teszi, hogy első szülöttjét az Isteneknek áldozza, mely abban áll, hogy az áldozatra rendelt első szülött Malva tartományban az Onkar-Mundattahi szikláról, mely 120 lábnyi magasságu meredek falat formál, a' mélységbe lerohanik. Az áldozattevő anya annyira fel szokta buzdítani gyermeke' képzeletét, hogy az, ezen áldozatot elkerülhetetlen sorsának tartván, 's még azon hitbeli véleménytől is ingereltetvén, hogy a' más világon mindjárt mint Rajah újra születik, mintegy láthatatlan erőttől ragadtatva ugrik a' veszedelem völgyébe. Ha rettenetes ugrásában a' halált eltalálja kerülni, az Onkar - Mundattahi tartományban Rajah leszen. Azt allítják, hogy ezen Föld Herczegei illy áldozattól származtak. Már ma azonban ezen Onkar-Mun-

dattahi Rajahságnak eleje vétetik; minthogy a' fel-áldozandónak végső élelmébe mérget vegyítenek, melly néki bizonyos halált okoz. Midőn némelly elevenebb képzelődésűek leirhatatlan lelkesedéssel áldozzák fel magokat, másokat ingerlő italokkal kell a' leugrásra felhevíteni. A' ki már a' sziklára felhágott, az többé vissza nem léphet; mivel fegyveres örök állanak eleibe, és ha magát fel nem akarja áldozni, meg ölik őtet. Indiában az e'féle ember-áldozás igen nagy divatban vagyon.

Párisi Könyvnyomtató műhelyek.

Párisban a' Királyi Könyvnyomtató Intézeten kívül, melly 80 sajtóval, 295 munkással, 70,000 — 80,000 rizma papirost nyomtatbe esztendőnként, nyolczvan Könyvnyomtató műhely vagyon, mellyek 600 sajtóval, 's 3000 munkással foglalatoskodván, esztendőnként 280,000 rizmát nyomtatnak, és 8,750,000 Fr. vesznekbe. Felvagyon számlálva, hogy a' Franczia Országban esztendőnként megjelenni szokott munkáknak $\frac{1}{7}$ theologiai, $\frac{1}{5}$ törvénytudománybeli, $\frac{1}{20}$ mesterség, és tudománybeli, $\frac{1}{16}$ politikai, $\frac{1}{28}$ széptudománybeli, $\frac{1}{24}$ pedig historiai tárgyakkal foglalatoskodik.

Ujonnan talált vizözön előtti állat- tsontok.

Azon Britániai Követség, melly a' háboru letsillapodása után A v a b a küldetett, különös figyelemre méltó ásvány tsontokat küldött Calcutta'ba, mellyeket hihetőleg ama' Nagytudományu, és tapasztalásu Daniai Növénytudósnak, Doctor Wallich Urnak, köszönhetni, ki azon Követségnek késérője volt. Ezen tsontoknak nagyobb, és jelesebb része különbözik a' Sziberiában talált Mammoth tsontoktól, és azon, nagyságára a' tökéletesen kiformált Elefánthoz hasonló, vizözön előtti állat maradvánnya, mellyet már ma a' Természet vizsgálók M a s t o d o n, vagy is T s e t s f o g u névvel neveznek, a' mi azonnal tagadhatatlanul szembetűnik; ha a' talált fogak az Elefántéval, avagy Cuvier pontos leírásaival, és rajzolatival szemesen öszvehasználtatnak. Tudya lévő dolog, hogy ezen fogaknak különös formájából a' Természet vizsgálók a' M a s t o d o n t, vagy T s e t s f o g u t már régen bizonyos hus-evő Elefánt fajtának tartják. Ezen A v á b a n talált M a s t o d o n hatulsó őrlő fogainak a' formája annyira különbözik azon négy fajták fogainak formájától, mellyeket Cuvier leirt, hogy az a' M a s t o d o n o k között ötödik fajtát képez. Nagyságára nézve mint egy akkora, mint az esméretes Ohio parti M a s t o d o n o k. Egy fogának a' kerülete 16—17; a' Váltsonbtötykének köre pedig szinte 25 hüvelknyire megy. A' vén állatok tsontjaival több fiataloknak

maradványai találatnak együtt. — Ezen tsontokon kívül még egy olly *Rhinoceros*-nak a' tsontjai fedeztettek fel, mellyek (különösen a' fogak) sem a' világ mostani folytában élő *Rhinocerosok*hoz, sem pedig a' Teremtésből már kiavult azon négy fajtához, mellyeket *Cuvier* nagy érdemű Francia Természettudós lerajzolt, nem tartoznak; hanem bizonyos még ezeken kívül volt különös fajra mutatnak. — Ismét más tsontok, és fogak azon Elefánt nemnek, mellyet *Cuvier Anthracotherium*-nak nevezett, két külön fajjaihoz tartoznak, 's mellyeknek tetemeiből még eddig a' Világ eleibe igen kevés került, az is tsak a' Genuai kő-rétegekben, és Weissenburgnál találatott. — Több más felfödözött fogak bizonyos lóhoz hasonló, ismét mások pedig valamelly bival nagyságú kérődző állathoz tartoztak. — A' többi sok állat maradványok azon Gangesi *Krokodil* fajhoz látszanak tartozni, mellyet a' Természet vizsgálók *Gavial*-nak neveznek, de mellyet már ma *Ava'* folyóiban nem találhatni. Ezen tsontok között számos *Calcedon*-ná vált tsigák is találatnak a' *Turbo*, és *Tellina* tsiga-nemekből; valamint sok édes vizi tsigák is, mellyek a' szomszéd tavakban lévőktől nagyon különböznek. A' tsontokon, és tsigákon kívül ezekéhez hasonló helyhezetben számos ásvány fák is találatnak, mellyekkel egész völgyetskék, mint annyi kő-törzsökökkel bévagynak borítva. Minthogy ezen kő-törzsökök között olly nagyok találat-

nak, mellyeknek általmérője 5 — 6 lábnyi; nehéz elhinni, hogy azok a' körül termő nyomorék fák neméből valók. Ezen kővé vált állati, és növényi testek az Irawaddi' bal partjától 4—6 Angol mértföldnyire találtnak a' D. szélességnek 20—21-dik gradusa alatt, igen közel ama nagyon híres Kő-olajkuthoz. Soha sem hevernek azok mélyen a' föld alatt, egészen tökéletes állapotban vagynak, és legkisebbé sintsenek megsértve. Ezek a' tsontok minden más ásvány tsontoktól igen különböznek; mivel tsak nem egészen Calcedonná változtak úgy, hogy az aczéllal szikrát hánynak. Ezen állati maradványok' körében a' négy lábu állatok közül már matsak Leopard, Matska, Szarvas, és Vaddisznó tenyészik, mellyeknek semmi nyomok sem találta-tik az ásvány tsontok között, 's általlyában semmiféle husevő állat' tsontjai sem tűnnek elő. Ezen fontos, és figyelemre méltó maradványoknak a' naptérétő alatt lévő tájjak' keleti részén történt felfödözése még eddig legelső történet.

A' Manna, vagy Harmat-kása.

A' Manna, vagy Harmatkása azon polyvásfünek a' magvából készül, mellyet Diószegink Harmat csenkesznek (*Festica fluitans* L.) nevezett. Ezen bugásfü a' szelíd ég alatt majd minden lapályos, 's vizenyős he-

lyeken megterem, és Hazánkban a' Balaton, és más tavak'; a' Duna, Tisza, és más folyók partjain, ugy' nem külömben a' Bánáti kissebb, 's nagyobb mótárookban minden emberi gondviselés nélkül szinte bujálkodva diszlik. Kár hogy ezen Természet adománnyát figyelemre nem méltatjuk, és annak györmölsét leg alább ingyen elnem fogadjuk; midőn azt szomszédink ugy' mint kellemetes egésséges eledelt (Grétzkörül) termesztik is. Az érett mag Juliusban reggeli harmatos időben szitával szedetik, mellybe a' fünek szalmája gyengén megfogattatván, a' mag bérázattatik. Azt soha sem kell várni, hogy a' harmat elhulljon, és a' Mannafü megszáradjon; mivel e' szerint annak magva a' fü' leggyöngébb meg érintésére is el hull, és kárba megy. Az öszve gyűjtött mag megszáráttatván szalma törekkkel vegyítve fa mozsárban, vagy külömben polyvájától törés által megszabadíttatik, azután a' törektől, 's polyvától meg tisztítatván, a' Német Országban igen kedvelt eledelt, a' Mannakását (Mannagrütze) állítja előnkbe. Dánczigban, és Königsbergben ezen főzelék nagy divatban vagyon.

A' Fényüzés.

Bizonyos Lizábonának 1821, 1822, és 1823-dik esztendőbéli állapotját tárgyzó munkában, mellyet a' mult esztendőben Bail-

lie Mariánna Aszszony adott ki, a' fényűzésről e' következendő előadást olvashatni: Portugalliában; minden rend, és időbeli asszony hihetetlen mennyiségű ál hajfürtöt visel, a' mellyre szinte a' szükségtől kényszerítették; mivel természeti haja a' climától származó erős kiözülgés miatt fodrait nem tartja meg, azon kívül pedig a' homlok, és halánték körül olly ritkán, és vékonyan nő, hogy az a' mesterség segítségével nélkül nagyon sima és kellemetes volna. A' Portugalliai Aszszonyok haja elég hosszú ugyan; de igen ritka. — Ellenben felette ditséri a' szerzőné azon ékességeket, mellyeket még az alsó rendbeli asszonyok is drágaságokból viselnek. A' Cintrai vendégfogadóban lévő szolgáló valódi brilláns függőkkel ékeskedve ment a' misére; a' Campo grandoi országos Vására pedig, melly egész Portugalliában legnépesebb szokott lenni, egy kofát hasonló ékességekkel felczifrázva látott Ballie Mariánna Aszszony.

Rejtett szó:

Ha szomjazol meg itatlak
 Meg frissítem testedet;
 Ha jársz - kelsz, úgy igazgatlak,
 De előbb vedd fejemet.

Petes Ferencz.

Jegyzet: A' 6 Számbeli Rejtett szó:
 Fösvény.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(8.)

Epigrammák.

Ö! Felségéhez I-ső Ferencz Császárhoz.

Második a' ki előbb vóltál fejedelmi nevedben,
 Elsőnek méltán most Európa nevez.
 Népeidért melly sok veszedelmeket állva kiáltál,
 Elsőséget ez ad, Népeid' Attya, Neked.
 Második a' sor után, most első érdemid által,
 Titusi szívért ad Nagy Nevet a' maradék.

Hét Hegyi Város.

Felső két hegyi Városban, Haza! kincseid'
 ássák,
 Ott ás sok Bányász tiszta ezüstöt aranyt.
 Hét Város rég perle Homer' születése helyéért,
 Perleni fognak-e majd két hegyi Városidért.

Ostoba Gyermekre.!

Bölcs atya' gyermeke vagy, de bohó, a' hóld
 oka ennek;
 A' mikoron születél, nemde fogyása vala.

Ellenkező Gyógyítás.

Inni , nem enni valót betegeknek az Orvosok
írnak ;

Mert sokat a' ki evett , kelletik inni reá.
Enni nem inni valót hadd írjon néked az Orvos;
Mert sokat, Alfi, iszol, kelletik enni reá.

Mobile Perpetuum.

Forgat Iván kulacsot, forgattya is a' kulacs ötöt;
Mondhasd; mind kettő Mobile perpetuum.

Ember.

Istent a' ki szerét, ki Hazát szeret, és szeret
Embert,
Az teszi érdemesé emberi névre magát.
Vidényi.

A' Helvétziai Jéghevasok.

(Gletscher).

A' Helvétziai Jéghevasok és Jégtengerek,
a' heves Olasz-országnak, és a' kies Szabau-
diának tö szomszédságában, az éjszaki sark
47° alatt, az Uri, Glari, Apentzelli, és
Bernai Kantonokban, állanak. Láthatni itt
egy kis helyen egyszer'smind az esztendőnek
és a' világnak mind a' négy részeit. Port-re-
sina mellett, a' Gletscher háta megett éjszak-
ra a' szörnyű jéghegyek egymásra tornyozva
szemléltetnek, mellyeket ismét nagy jég ten-
ger veszen körül. Egy órányira van innen
a' magos Curnicile hegy, mellyre, ha kinek

bátorsága van felhágni, egész más világ tárul eleibe, és a' heves Olasz-országból az északi sark sivatag környékére gondolhattja magát hirtelen által ragadtatni. Négy óráig kell sík havon 's jégen útnia a' Malenga völgyig, hol egy fűszálat, sem falevelet nem láthat; hanem egyedül az egymásból folyó jéghegyeket; a' mellyek 3 mérföldnyire nyúlnak el, és e' hosszan terülő helyet nem csak terméketlenné, hanem járhatatlanná is teszik, úgy hogy ott ember, vagy más élő állat nem lakhatik. Négy sorral folynak egymáshoz közel ezen hegyek, mellyeknek közeit az állandó mély hó, és jég olvadások régen megtöltötték, és gyönyörű kék szín tengerre formálták, mellyek egész Augustusig hóval födve állanak. A' mint a' Malenga völgyből Engadinen Sonders felé Olasz-országba a' Veltlini kies völgybe legrövidebb úton béereszkednek, minekutánna két órát sík havon és jégen útnának, egyszerre tavaszi virágokkal ékes mezőkre lépnek ki: azon tavaszi virágokat majd alább elpáradva, és magzáshoz készülve találják, benn pedig Veltlinben, a' nyári gyümöltsők már megért állapotra jutottak. Midőn ezen völgyből fél napi járó földre felmentek, ott a' tseresnye éréshez készül; alant pedig a' szőlő-gerezdék tökéletesen megérttek. Néhány óránira esik e'hez a' meleg Tartományhoz Bernina mellett Rheinwald, mellynek szüntelen tartó kegyetlen hidegségét és vadságát az ott jártak a' Grönlandi havasokéval vetik össze; úgy hogy itt

egy kis tsmóban a' világnak mind a' négy részeit szemlélhetni. A' levegőnek, tsudára méltó hirtelen változást is tapasztalják itt a' lakosok. Sokszor történik ugyan is, hogy azoknak a' roppant jég-tengereknek a' téli erős hidegekben iszonyú bögéssel megnyílt hasadékiból a' nyári leghevesebb napokban is olly képtelen hideg szelek jönnek ki, hogy a' mit útjokban találunk, akár plánták, akár élő állatok légyenek azok, a' távúlabb eső meleg helyeken is halálra fagylalják. Nem kevésbé tsudálatos e' jéghegyekben az is, hogy, mintha alatt forranának, mint a' tűz-
okádóhegyek, nagy bödüléssel gyakran felhasadnak, és véghetetlen sok követ's földet hánynak ki magokból, mellyekből már sok helyt néhány száz ölni mély, máshelyt meg mérhetetlen üregek támadtak: ez által a' jég mintegy tisztúlni látszik, úgyhogy néhol már éppen kristályforma tisztaságra's keménységre jutott, mellyből a' legforróbb nyári meleg sem olvaszthat le legkíssebbet is. —
Lásd: Zuckert Abhandl. von der Luft u. w.

A' Londoni játékházak.

Egy Londonban nem rég készült, és megjelent munkában igen eleven színekkel le-
rajzoltatik az ezen Anglia' fő városában lévő számos játszó-házaknak, mellyek a' régen reájok szabott pokol (hell) nevet tökéletesen megérdemlik, irtóztató állapotja. A'

Szerző ezen pokloknak látogatóit három rendre osztja. Az első rendbe azok tartoznak, a' kik ezen játszó házak' kelepczéibe nem rég avattattak be. Ezeknek egésszéges színök, 's jó kedvet mosolygó ábrázatok vagyon, arany óra lánczokkal, 's gyémántokkal tsillognak, tulajdon kotsíjokon jelennek meg a' játékházakban, és mind a' játékházi személységtől, mind pedig az ott tanyázó vendégektől legillendőbb tisztelettel, és udvarisággal fogadtatnak. Alattomban mindazonáltal ezen tisztos új vendégek a' régiek tsufolódásainak, és kémleléseinek valóságos tárgyai, kikről ők már előre meghatározzák azon idő pontot, mellyben fellengős körökből a' második rendbe pottyannak. Ezen rend azokból áll, a' kik előbb a' jóllétel fölőbb pólczán ragyogva, pompással szolgáltak játéki gyönyörűségeknek; de a' reájok várt sors által alább szállani kénytelenítették. Itt már gond, és epedés billegezi arczvonásaikat. Ruházatjokban ugyan még illendőség uralkodik; de észrevehető, hogy naponként ugyan azon öltözetök vagyon: holott előbbi pompás állapotjokban minden nap más ruhában jelentek meg. Lovaikat eladták, és gyalog járnak; arany óráik, lánczaik, 's gyémántjaik pedig a' zálagosoknál hevernek. Az őket elfogadó, és tőlök elbutsuzó szolgák' tisztelkedései sok kétes tsufolódással járnak, sőt gyakran hátok megett kinevetik őket, 's néha ezen szavakra fakadnak: „Ez is oda lesz nem sokára”. A' harmadik rend olyanokból áll,

a' kik már valóban oda vagynak. Ezeknek a' nyomorúlt sorsok valósággal szívszaggató ; mivel minden előbbi úgy is csak szinlett jó barátjaiktól elhagyattatván , sött attyokfiától is megvettetvén , 's minden segítségtől megfosztatván ; a' munkára pedig , mellytől hosszú henyélések által egészen elszoktak , alkalmatlanokká lévén , azt sem tudhatják , ha vallyon a' következő ejtszakára nyugvó ágyok leszen-é ; reggelre pedig egy falat kenyérre virradnak-é. Szorossan bégombolt köntössök csak tsekélyen rejtheti el melyre - valójok , 's a' mi több , ingök' fogyatkozását. Ezen sajnós állapotjokban egyik játék helyből („pokolból”) a' másikba kergettetnek elannyira , hogy végre csak a' legalább való helyeken fogadtatnak el. Éjjel bizonyos házakban találtnak , hol a' székeken , padokon , 's a' szoba padlatján elszórva hevernek , és az ő veszedelmes vigyáztalanságokat keservessen átkozzák.

A' Spárga nagyra nevelésének különös módja.

Francziaországban ujonnan a' nagy , és gyöngé Spárga termesztésének bizonyos módja jött divatba. Majd minden valamire való háznál találtatnak megrepedt üveg butellák , mellyek , alig lévén valamelly hasznok , közönségesen elvettetnek. Ezen butelláknak azonban a' kertészszégekben ekképpen lehet haszno-

kat venni : Tavasszal , midőn a' spárga a' földből kibujik , minden tövön kikell keresni a' legkövérebb , és legerősebb hajtást , melly a' zöld butella szájába dugattatván , az alá-
 záratik , úgy mindazonáltal , hogy a' butella szája egy fél hüvelknyire a' földbe helyhez-
 tetvén a' lehetséges felfordulástól bizonyos véd-pálczával megerősíttessék. A' Spárga haj-
 tás a' naptól , és levegőtől megfosztatván a' butella fenekéig nagyon gyorsan felnől , a' hol ki nem szabadúlhatván lefelé vissza fordul míg az üveg torkáig le nem ér , a' honnan ismét felfelé kényszerítettén , növéseben mind ad-
 dig kereng , míg az üveg belső térségét nö-
 vésével bé nem tölti , 's végre abban növé-
 sére helyet nem lelhetvén , azt nevedő ere-
 jének hathatósága által a' földből ki nem fe-
 szíti. Ez meglévén a' spárga levágattatik , a' butella szolgálatját megtévén , öszve zuzatta-
 tik , a' konyhába pedig olly derék spárga kerül , melly a' növésnek különös ereje által
 24—30 latnyira nevedett , és gyöngeségére ,
 's jó ízére nézve akár melly legjobb spárgá-
 val egyet ér.

Kolompír papiros.

Bar eta Úr Franczia - országban bizo-
 nyos papiros - fábrikának tulajdonosa , nem
 rég a' kolompírnak azon különös tulajdonsá-
 gát fődözte fel , hogy annak helyesen meg-
 tisztított beliből papirost készíthetni. Ő ab-

ból már pakoló papirost készített is; azt pedig tellyes meggyőződéssel erősíti, hogy abból alkalmas írópapirost is készíthetni, melly állítását annál könnyebb elhinni; mivel a' kolompírban mind azon alkotó részek megvagnak; mellyek a' papiros képzésére megkívántatnak. Az azonban fontos kérdés, ha a' kolompírt papiros készítésre fordítani, hasznos-e.

Hidegvérűség.

A' Navarini ütközet után bizonyos megsebesített Török a' tengerbe ugorván Ásia linea hajóhoz úszott, mellynek hajósi észrevénén, hogy annak egyik kara össze vagyon zúzva, szaporán felkapták ötét, és a' partra vitték. Ő jellel könyörgött, hogy elrontsolt karát vágják el, melly munkát Martinegen Úr, a' hajó seb-orvosa, végbe is vitt. Ezen kínos munka után egy pipa dohányt kért, és dohányozni kezdett. Azonban nem sokáig folytatta mulatságát, hanem újra a' tengerbe ugorván, maga fele nyájjához úszott, melly ötét különös örömmel fogadta.

Rejtett szó:

Sajnáld szegényt! gondolatit,

Jól ki nem fejezheti;

Két végsőjét a' gyors idő

Tsak mostanság élteti.

Láb nélkül vissza - kerítve

Hortyog, száguldoz nyerítve.

Jegyzet: A' 7-dik Számbeli Rejtett szó: Kút, út.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(9.)

A^o Magyar Történet-írók , és Költők
felszóllítása.

Az én Tudós Barátom Hassel udvari Tanácsos Úr Weimarban, ki egy új históriai munkát szándékozik kiadni, mellyhez a' most élő jelesebb Történet-írók, és Költők képeit kívánja foglalni, megkért, hogy nékie ezen czélból az Austriai, és Magyar-országi Történet-írók', és jeles Költők képeit megküldjem, világossan megjegyezvén, hogy egy Virág , Berzsenyi , Superintendens Kis , Kazinczy , és más Magyar jeles Költők képeit, kikről azt véli, hogy képeik rézre vagynak metszve, el ne felejtsem; a' miből kitetszik, hogy a' Tudós Német-ország az előkelőbb Magyar Költőket esméri, és betsüli. Hassel Úr kívánságát már Magyar hazafiui buzgóságból is igen szívesen fogom tellyesíteni, és nékie azon Magyar Történet-írók, és Költők képeit, mellyek kezemnél vagynak, nevezetszerént: Virág Benedekét, Fejér Biblio-

thecarius, és Prépostét, Pyrker Egri Érsek
 Ő Excellentiájáét, Kazinczy Ferenczét, Ber-
 zsenyiét, Kis Superintendensét, és Kultsá-
 rét, ha bár igen sajnosan válok is meg tőlek,
 megküldöm; minthogy azonban Bárá Med-
 nyánszky Aloyz, Gróf Mailáth János, Hor-
 váth István, Gyurkovics György, Mocsáry,
 és Professor Péczely Magyar történet-vi'sgá-
 lók, és Gróf Desöffy Jó'sef, Kisfaludy Sán-
 dor, és Károly, Vörösmarty, Szemere, Köl-
 csey, és más felséges Magyar Költők képeit
 birni nints szerentsém: kérem őket, és tisz-
 telőiket, hogy képeiket rajzolatban, vagy
 réz-metszetben a' Po'sonyi Német Újság' ki-
 adója által kezemhez juttatni méltóztassanak.
 Bár tsak ez Husvétig megeshetnék, melly idő-
 ben én Bétsből Sakszoniába, hogy ott ma-
 gamnak valamelly illendő tudományos mun-
 kássági kört keressek, kifogok vándorlani.
 Bétsben Januariusban 1828. Dr. Rummy Ká-
 roly György.

**Az Austriai Birodalomban a' közelebb
 mult 1827-dik esztendőben kihalt
 jelesebb személlyek.**

Boldog Asszony hava' 2-dikán meghalt
 Majlandban az ottani katonai Hormá-
 nyozó, F. M. L. Gróf l'Espine. — Ugyan
 azon hónap 5-dikén meghalt Klagenfurt-
 ban Paulitsch Jakab Peregrin Gurki
 Herczegi Püspök. — Böjt előhavanak 1-ső

napján Bétsben Báró Floret Ts. Kir. valóságos Udvari Tanácsos a' Ts. Kir. Udvari, és Status Cancellariánál. — 2-dikán Bétsben Rohraui Gróf Harrach F. M. L. 's a' t. — 3-dikán Bétsben Herczeg Hatzfeldt Burkus Királyi Követ, és tellyes hatalmu Minister. — 13-kán Bétsben Blank Apát Úr a' Matematika' Professora meggyilkoltatott. (Gyilkosa Aug. 30-dikán vesztetett el). — Ugyan Febr. 13-dikán Ivanich erősségben Horvát országban meghalt Krainchich Maria életének 112-dik esztendejében. (Ő volt legöregebb a' mult esztendőben kimultak között). — 14-dikén Velenczében a' Porciai, és Mitterburgi Herczeg Seraphin Ferencz. — 20-dikán Posonyban Gróf Korompai Brunsvik Jó'sef Ország Birája. — Ugyan azon napon Bétsben Dr. Gölis egészségre ügyelő Tanácsos. — 22-dikén Bétsben Nemes Smetana Károly a' Chirurgia Doctora. — Mart. 26-dikán Bétsben van Beethoven Lajos Musika szerző. — Apr. 13-dikán Posonyban Herczeg Erdödi Pálffy Jó'sef Posony Várme gyének valóságos Fő-Ispánnya. — 26-dikán Wächter János Bétsben az Ágostai vallásu közönségnek első Lelki-pásztora. — Máj. 14-dikén Bétsben Rosenbergi Gróf Orsini Vincze Karinthiai örökös tartományi Udvar-mester. — 26-dikán Bétsben Gróf Strassoldo Vincze néhai Amalia Fő-Herczeg Asszony-nak legfőbb Udvar-mestere. — Jun. 2-dikán N Szebenben Erdélyben Báró Hervei Schustekh Erdélyi Kormányozó G. F. M. L. —

6-dikán Bétsben Trautenfels Elsenauí Lovag Degen Vincze a' Ts. Kir. Udvari - Statu-
si és aerariumi nyomtató intézet' Igazgatója.
— 8-dikán Bétsben Báró Fahrenberg hajdan
Austriai Directorialis Követ a' Regensburgi
Ország-gyűlésen. — 15-dikén Bétsben Báró
Komori Bedekovich Ferencz Körös
Vármegye Fő Ispánnya. — Jul. 25-dikén
Bétsben Primisser Aloyz a' Ts. Kir.
Pénz, és régi művek Kabinetjének, és a' Ts.
Kir. Ambrászi Gyűjteménynek őrzője. — Aug.
27-dikén Bétsben Ő Fő Méltósága Herczeg
Trauttmansdorff - Weinsberg a'
Tsászárnak első legfőbb Udvar - mestere. —
Oct. 3-dikán Bétsben Vierthaler Mihály
Ts. Kir. alsó Austriai Kormányszéki Tanácsos,
és a' Ts. Kir. Árva ház Igazgatója. — 16-ikán
Bétsben Báró Brady valóságos Ts. Kir. tit-
kos Tanácsos, és Kamarás pensionált Feld-
szer - mester, és Regiment birtokos. —
Ugyan az nap Temesváron az ottani Erősség
Kormányozója Greth Károly F. M. L. és
Regement birtokos. — 20-dikán Bétsben
Ziegler F. W. pensionált Udvari Színját-
szó, és theátrumi Költő. — 24-dikén Bétsben
Strauss Antal Könyvnyomtató, betü-
öntő, és papiros fabrika birtokos. — Nov.
19-dikén Bétsben Báró Ulm F. M. L. —
26-dikán Bétsben Kiszling Leopold
Ts. Kir. Udvari Statuarius. — Dec. 3-dikán
Bétsben Gróf Batthiányi Vincze a' Ts.
Kir. Udvari Kamara Al-Elölülője, és Honth
Vármegye Fő-Ispánnya. — Ugyan az nap

Budán Báró Perényi Lázár a' Magyar Királyi Udvari Kamara Al-Elölülője, és Torna Vármegye' Fő-Ispánnya. — 9-dikén Bétsben Jasz n ü g e r J á n o s Orvos Doctor, és a' Chemiának Ts. Kir. Oktatója. — 16-dikán Zágrábban Rakitoveczi Verhovác Maximilian Püspök, Ts. Kir. titkos Tanácsos, és Berzencze Vármegye Fő-Ispánnya. — 17-dikén Bétsben Herbeck Ferencz Ts. Kir. Tanácsos és Udvari Seb - Orvos. — 24-dikén Bétsben Eberle Simon Prépost a' Ts. Kir. egyesült Természeti Kabinétnek pensióban volt Directora. — 25-dikén Bétsben Gróf Hardenberg Ernest, Nagy Britt. Hannov. Királyi Minister, 's előbbi rendkívül való Követ, és tellyes hatalmu Minister a' Ts. Kir. Udvarnál.

A' himlőzést illető Politia Indiában.

Sz. Tamás nyugott Indiai szigetben, melly Dániához tartozik, a' tehén himlő beoltása bevétetett, 's azzal hetenként bizonyos Orvosok, kiknek a' nevét a' Sz. Tamási Újság kiszokta hirdetni, fizetés nélkül úgymint az emberiség valódi baráti tsupán a' szeretet méltóságos érzéséből foglalatoskodnak. Minden Házinép feje, a' rabszolgákat is ide értvén, az 1827-dik eszt. 1-ső Martiusi országos törvény értelme szerint száraz kenyérrel, és vízzel járó fogsággal büntetődik meg, ha az

ő házi népe között történt himlőzést a' Poli-
tiának idején meg nem jelenti.

Az Indiai Fige-fa.

Az India termékeny ege alatt virító nö-
vények között a' Természetnek legkülönös-
sebb alkotmánya az Indiai Fige-fa (*Ficus In-
dica* L.), melly azon tsuda tulajdonsággal
bir, hogy minden ágai tulajdon gyökereket
hajtanak, mellyek eleinten vékony kanaf for-
mában tsüggenek le a' földfelé, mig időn-
ként illendő vastagságra, és hosszaságra jut-
ván, a' földet elérik, 's abba legyökeresed-
vén, derék fává válnak; mellynek ágai szin-
te hasonló tulajdonsággal birván, folytatják
lebujtásokat, úgy hogy egy illy Indiai Fige-fa
valóságos fige erdőt képez, mellynek lugas-
saiban leggyönyörűbb mulatság, és sétálás
esik. Levele nagy, puha, és eleven zöld szín-
nel pompáskodik; gyümöltse pedig apró fige,
mellynek a' színe érett állapotjában világos
skárlát piros, és az ágakon tanyázó tengeri
matskák, mokusok, szajkók, és más mada-
rak élelmére szolgál. Az Indusok különös
tisztelettel viseltetnek ezen fa eránt, melly-
nek tartósságát, kiterült ágait, és jótévő ár-
nyékát az Istenség képének tartván; gyakran
vallásbéli gyakorlásaikat az alatt tartják. A'
Braminok idejök' jobb részét ezen figefák
frissítő árnyékiban buzgó magányosságban
töltögetik, sőt azzal az Isteni tisztelet helyét

is körül ültetik ; a' melly helységben pedig nints Dewal, vagy is Indus templom, ott az Istenek képét ezen gyönyörű fa alá helyeztetvén, az alatt végzik reggeli, és esti áldozatjaikat a' lakosok. A' Narbudda partján Gusserat tartományban vagyon egy Indiai fige-fa, melly Cubbir-Burrnak neveztetik bizonyos híres Szentnek a' tiszteletére. Ámbár a' víz-áradások annak ágait sokszor elszaggatják ; mind a' mellett a' derék fa köre 2000 lábnyira terjed, a' többi ágak területe pedig sokkal többre megy. Ezen iszonyu fának vastagabb derekai három száz ötvennél, a' kisebbek pedig három e-zernél is többen vagynak, mellyeknek mindegyike szüntelen új legyökeresedő, és anya törzsökké váló ágakat hajt. Ezen fa nem tsak iszonyú nagysága, hanem szép volta miatt is nagyon híres. Az Indiai sereg sokszor körülötte ver tábort ; gyakran pedig az Indusok alatta tartják innepeiket. Azt mondják, hogy 7000 ember könnyen 's minden szorultság nélkül hüsselhet a' Cubbir-Burr' árnyéka alatt.

A p r ó s á g o k.

Kopenhágában a' mult esztendőben 804 pár ember lépétt házas életre, 3230 született, és 3410 meghalt ; és így 180-nal több halt meg ; mint született. — Kopenhágában most állott össze egy Görög Egyesület.

Egy Charlestoni (Éjszaki - Amerikában).
Újság illy Híradást közöl: „Fogd meg a' szö-
kevényt! 15 dollárt kap jutalomúl az, a' ki
vissza hozza rabszolgámat, ki minden ok nél-
kül — mert engem' kiki kegyes Úrnak ismér
— szombaton tölem elszökött. Meglehet is-
mérni a' korbáts bélyegeiről az oldalán, hol
a' bőre feltsattogott. Hihető, Cutdbalthinba
futott, mert ott van felesége, és 5 gyerme-
ke, kiket a' mult héten Gillespieben eladtam.

Catalani December 28-dikán adta Ko-
penhágában a' második nyilvánvaló Concer-
tet. Tiszta jövedelme ebben 3500 ezüst tal-
lérra ment.

Rejtett szó:

Ha egészen veszed, élélme harmoknak:
Vágd el lábát, 's hasznos lesz a' Ková-
tsoknak.

P. F.

Jegyzet: A' 8-dik Számbeli Rejtett
szó: Néma.

Szema

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(10.)

Régiségek.

Valójában kívánja tudni az ember' elméje, hogy kik, mikor, és melly alkalmatossággal vihették Európából, 's hagyhatták Amerikában azon Columbus idejét sokkal megelőző emlék jeleket, mellyeket ezen Világ' új részeiben találnak a' szemes Vi'sgállók.

Mit keres Nervának pénze Amerikában? mellyet, mint a' Hasznos Mulatságokban 1828. Nro 6-to olvassuk ott találtak a' hol mostanában Európaiak nem is jártak? — Minthogy tudjuk, hogy azok az emlék Jelek a' széltől oda nem vitettek, mint a' plánták' magvaik, tapogatnunk kell a' régiség útmutatása szerint, és keresni valamelly, legalább az igazsághoz hasonló bizonyságokat, mellyek tudni kívánó elménket, ha ki nem elegithetik is, legalább részszerént ezen dologban megnyugtassák.

A' melly végre először is azt mondom: hogy mi, nagyon is bátran állítjuk azt, hogy

Amerika a' régiek előtt épen ismételten lett volna.

Mert vallyon a' Bölts Plátó mikor emliti az Atlantides, Afrikánál, és Asiánál nagyobb szigeteket, mellynek útját, adfaucis Gaditani Freti teszi nem Amérikáról szól-e? — Lipsius ugyan tökéletesen meg van erről győződve, midőn így szól: atque (Physiol. Stoic. Lib. II. „ita describit ut mihi videatur locus dubitationi non esse, quin hovus „Orbis pars sit Platonicae illius terrae”. — Plátónak szigetje kezdődött túl Spanyol-országban. — Ott vagynak még annak maradványain Afrikának nap-nyugoti részén, a' mit a' tenger még el nem nyelt — mint a' Kanáriai's a' többi szigetek. — Ex illa autem Insula transitus in Insulas — Plato — mitsoda szigetekbe? bizonyosan Cubába, Hispaniolába, Jamaikába. — Ex Insulis in ipsum continentem, az az: Peruba, Mexicoba.

Diodorus Siculus azt írja: hogy a' Phaeniciaiak a' régi időben Hercules oszlopán kívül hajókázván a' nagy szélveszek által az Oecanusba igen messze elragadtattak. — És sok ideig hanyattatván sok napokig való hajókázások után az Occenus Atlanticuson eljutottak egy felettebb nagy szigetbe: „a' Libya in Occasum remotam”. — Inde Cartaginenses et Tyrenos harum Terrarum notitiam accepisse. Diodorusnak ezen szavait világos bizonyoságnak tartja Hornius: — — „quippe quae et notam fuisse Priscise Americam et Phaenices in eam navigasse ostendunt”. (Lib. II. Cap. VII.

Böltsen tudta hát Bölts Salamon hol kell kereskedni, mikor Hirámmal a' Tyrus Királyával szövetséget kötött, mellynek az a' nagy haszna lett, hogy az ő Jobbágysai megtanulván a' hajókázás' mesterségét olly nagy mértékben hozták a' drága portékáikat, hogy az ezüst olly közönséges lett Jeru'sálemben, mint a' kő; (2. Kron. IX. 27.) a' Czedrus, mint a' vad fige-fa.

Követte ezt a' kereskedést Josaphát is hajókat (1. Hir. XXII. 49.) készítettén Tharsisban. — Három esztendő alatt fordult egyet Salamon hajója — addig megjárhatta Amerikát a' Tyrusak útmutatása szerint.

Hát a' Görögök Rómaiak főképen Augustus Császár idejében miért ne ismerhették volna Amerikát? holott Plinius azt állítja, (Lib. II. Cap. LXVII.) hogy az ő idejében már az egész nap nyugoti Tengert öszve járták.

Ismerte már Virgilius is Amerikát, midőn (Aeneid VI.) így szól arról:

iacet extra sidera Tellus
Extra Anni Solis que vias, ubi Caelifer Atlas *)
Axem humeris torquet Stellis ardentibus
aptum.

Extra sidera az az: a' két Tropicus Circulus közt lévő Trillagzatokon és Planétákon feljül — maga is így magyarázza: az Esztendőnek is Napnak útján feljül. — Értette hát a' Rákördulóján feljül eső földet, vagy az éjszaki

* Nem az Afrikai Atlás, hanem Pláto Atlásza.

Amerikát, — és azt mondja hogy Augustus oda viszi birodalmát.

Aelianusnál, Silenus Midásnak mikor beszéli, hogy Európán, Ásián 's a' t. kívül van egy nagy föld: „*quae nutriat grandia animalia* (III. Hist.) — *quae possidet gran-* „*dem vim auri et argenti*” 's a' t. — És mikor másutt azt olvassuk: „*in Atlantico Mari Europaeo* (Marcel.) *orbe potior Insula est*, — nem újjal mutatnak arra, hogy ők Columbus előtt is tudtak Amerikáról, ámbár, mint Britannia, a' háboruról írásba nem maradt.

Mit kerestek Chiliben a' kétfejű-sas Római czimerek, mellyeket az Európaiak Sansius (Sansius Contr. Hisp. p. 515.) bizonyítása szerént ottan találtak.

De magok az ottan feltalált emlék jelek hirdetik, hogy nem Columbus tudott legelőször valamit Amerikáról: Augustus Tsászárnak (Maron Sic. His. Hisp. LXV.) arany pénze ott régen találtatott.

Az egyesült Státusokban Missuritól nem messze a' Tsont völgyben Nerva Császár pénze; (Hasznos M. 1828. Nro 6.) Tenesse Státusban egy fazék pénz találtatott. Ezeket a' szél oda nem hordta, mint a' plánták magvait, — hanem ámbár, mint egyéb dolgok a' Régieknek Amerikáról való ismereteik feledékenységben mentek volna is, — az arról való jegyzések mint egyebek elvesztek volna is, de ezek mind azt mutatják, hogy a' Régiek megfordultak azon a' részen. Azt sei

merném általjában állítani, hogy a' Magnest, és annak hasznát nem ismérték volna azok, kik az űrt, írás, számvetés' mesterségét, pénz-verést illy megbetsülhetetlen és sok mesterségbe kerülő dolgokat feltaláltak 's használtak. — Titkolták annak hasznát a' Phaeniciaiak másoktól, mint a' bibor festéket, 's az ő hanyatlásokkal feledékenységbe ment. — És azért, ha valaki feltalálná azt a' festéket, ne mondja, hogy új dolog az a' nap alatt.

De hát mages nélkül miért ne hajókázhattak volna a' régiek, mint hogy azt tselekedték is tsalhatatlan bizonyságok szerint, még pedig Salamon hajója ha Czeylonban volt is messze volt (mint némellyek állítják).

Hát más útmutatót nem tudtak-e, — és tsak mages kell arra? Plinius nyilván állítja: (Hist. Nat. LVII. Cap. 56.) „Siderum observationem in navigando Phaenicii invenerunt”.

Bizony könnyebben megfoghatom én azt, hogy Columbus előtt mikép mehettek Amerikába az isméretes Világunk már Noétól fogva hajókázás mesterségét űző pallérozottabb Nemzeteknek küldötjei, mint azt miképpen költözködtek oda Ásiából, és más Amériikai szigetekbe annak pallérozatlan lakosi, kissebb állatai 's nagyobb vad barmai.

Obernyik László.

Rendschid-Singhhez küldött köszöntő követség.

Lord Amherst Kelet-India Kormányzója azon útazása alkalmával, melyet Bengala felső tartományjaiba tett, Rendschid-Singhhez a' Sichhek Uralkodójához követséget küldött, melly által őtet megköszöntötte, és az Afghánokon nyert győzedelméhez jó szerentsét kívánt. A' követség egy eskadron Seapoy-lovasságtól, és egy Compania gyalogságtól kísértetve a' mult eszt. Máj. 28-dikán ért Amretsirbe Pendschab régi fő városába. Más nap a' Maharadscha eleibe eresztetett, 's tőle igen nagy megkülömböztetéssel fogadtatott. Rendschid-Singh ambra színű selyem ruhában pompás drága kövekkel tündöklő fegyverrel ékeskedő előkelő Sirdárjaitól volt körülvéve. Azon ajándék, melyet a' Fő Kormányzó a' Sichhek Maharadschájának küldött, gazdagon felszerszámozott Elefántokból, és lovakból, egy kardból, egy puskából, egy pár pisztolból, egy Telescopiumból, és más Európai kézi-mivekből állott. Rendschid-Singh a' követség előadása szerint kis ősz-szakállú ember. Mint hogy a' himlő egyik szemétől megfosztotta; személlye nints olly kellemetes, mint különben volna; mindazonáltal igen derék lelket, és karaktert mutat. Amretsir városa azon időben, mellyben a' követség ott volt, bizonyos erősséghez hasonlított, és annak bástyái körül

egy 25,000 emberből álló regulázott hadisereg táborozott, melly reggelenként, és esténként fegyverben gyakoroltatott. A' gyalog Brigada; mellyet két Francia Tiszt igazgat, igen jó rendtartású hadi-testnek tartatik.

Jelességek.

Boudinot Illés a' Tserokihek nemzetiségéből lévő vad-ember a' Tserokihek számára héti Újságot fog kiadni ezen czim alatt: „Cherokee Phoenix”, melly résszerént Anglus, résszerént pedig az ujonnan feltalált Tserokih-betűkkel fog nyomtattatni.

Ő Felsége az Orosz Tsászár a' Gárda pattantyussági Brigadánál lévő Tscherniwetzki Al-Hadnagyának azon rendkívül való vitézségének megtiszteltetésére, mellyet ő Sarda-Abad Persiai Erősség-bévétele-nél mutatott, egy arany kardot ajándékozott ezen felírással: „Vitézségért”.

Napoleon' fohászkodása.

Sir Hudson Lowe, a' ki Napoleon fogsága' idejében Sz. Ilona szigetének Kormányozója volt, igen keménnyen bánt ezen foglyával, mellyre nézve tőle ki-mondhatatlanul utáltatott. Május 3-dikán 1821. (így halála előtt két nappal) ezen szavakra fakadt Napoleon: Nem sokára elil-

lantok tömlözt - mesteremtől; hanem, Te Ís-
tenem! ha elakarsz kárhoztatni, ne rendelj
számomra egy más Sir Hudson ördögöt”.

A' murek (Daucus Carota) alkotó ré- szei.

A' murek, vagy sárga-répa Hermbstädt
Burkus Titkos Tanácsos Úr szerint $\frac{8}{15}$ -nyire
nedvességből áll, és így annak csak 2 része
száraz alak. Száz tökéletesen felbontott mu-
rok részek közül 80,00 elpárolható víz, 6,30
egy kevés Glycionnal vegyült nem kristályo-
sítható nyálkás cukor, 1,75 mézga nemű
nyálka, 0,35 sűrűdhető illatolaj, 1,10 tojás
fejér, 1,50 mannához hasonló alak, 9,00
növény-kanaf, melly valami kevés keményí-
tővel, és növényi tojás-fejérrel vegyülve va-
gyon.

M e s e.

Se füle, se farka nintsen, de feje, és dereka:

Emez hosszú, az olyan mint karika,

Sokat kóston telhetetlen,

Jól nem lakik élhetetlen.

Jegyzet: A' 9-dik Számbeli Rejtett
szó: Széna.

Igazítás. A' 8-dik számú Multságok
második Epigrammájában kétszer hibáson
maradott meg: két-hegyi Hét hegyi helyett.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(11.)

'A' tengeri nagy Ütközet
Navarinnál 20. Octob. 1827.

Mi huzza szívünk' annyira most feléd
Ó ritka Hellász! hajdani díszed e'?

Vagy a' Keresztyén vér' patakja,
Melly Török undok erőtlől árad?

Meg-zúzta három Hős ezen Óriást,
Ki olly kevélyen dúlt Navarin körül,

'S kit Zenta' Belgrád' nagy vidékin

A' Magyar Istene tört meg egykor.

Látom, miként száll a' kikötőbe bé

A' bátor Angoly' mostani Nelzona,

Utánna lengvén lineákban

Bajnoki, nagy vizi váraikkal.

Hátrább vitorláz a' leleményes Ész,

A' Frantz vitéz Hős büszke Vitézivel,

'S a' mord Orosz hátulról áll lest

Rettenetes hadi mozdulattal.

Megáll az Angoly' fő vízi-vára még

Egyszer fenyített állapotással ott

Szemközt az elbizott Arabsnak

Tornyosodott hadi óрма mellé. —

Igy ül-le szemközt a' viadal' körén
Bevitt Oroszlány éppen azon retez
Mellé, hol a' Tigris reája
Vér-agyarát fenegetve dul-fúl.
Hald! — ellövé már a' csata' vér-jelét
A' hitszegő Tar! — rá felel a' Vitéz,
'S föld-rázta menydörgési közben
Reng az egek' 's Oczeán határa.
Köz a' vihar. — Szétt pattogatott lyukak,
'S bömbölve durrant odvak eresztgetik
A' záporos villám' tüzenél
Menyköveken kötözött halálok. —
Im rendül a' föld! — a' beborúlt setét
Aetherbe' roppant Várak enyésznek el
Szétt-gyulladó füst- gőz körök közt
Kénköves és tűz-esős robajjal.
Kétségbe esvén a' levegőbe fel
Veté magát a' rút betekertt agyú,
Nints hát Török, nints már Arabs — a'
Győzedelem Tietek — Vitézek!!!

Szekrényesy András.

Az Amerikai új Státusok' Országos Gazdasági állapotja.

Az Amerikai új Státusok mind eddig
tsaknem mindnyájan adóssak a' London-
ban 1822-dik esztendőben tett költsönözés'
kamatjával. Columbia, Chili, és Me-
xikó az intereszes fizetést ismét elhalasztot-
ták, és ujra adóssak maradtak, a' mit Bue-

nos - Ayresről bizonyosan ugyan még nem mondhatni, a' felől mindazáltal kétkedhetni, hogy az a' mult 12-dik Januáriusban fizetendő kamatot lefizette - é. Mellyre nézve a' fél világ fináncziai hajótöréséből még csak Brasilia maradt ki, mellynek szinte hasonló veszedelmes sorsra kellett vala jutnia, ha rajta azon kedvező környület nem segítene, hogy az Országnak ama drága szerzeménnyei, mellyek előbb a' Királyi Kormány jövedelmeit szaporították, a' Tsászárság alatt sem szűntek meg az Országos gazdálkodás tsa-tornáiba folyani úgy, hogy ezen szerentsés helyheztetésnél fogva a' Brasiliai Kintstár esztendőnként elég jövedelmet veszbé a' gyémántból, aranyból, és Fernambuk fából a' külföldtől költsön vett pénz' kamatjának rendszerént való fizetésére. A' mi az említett Szabad Státusok papiros pénzének az értékét illeti, az mostanság inkább tsupavéleményen épül, mintsem bizonyos fontos principiumon, mert azon Státus obligáció, melly fizetés nélkül szűkölködő interest képzel, megszűnik azon tulajdon elrendeltetését, és célját teljesíteni; mellytől annak állandó értéke rendszerént, és egyedül származik, és betsültetik. Ezen Státus papirosnak a' betse Londonban, következőképen vagyon: M e x i k ó r a nézve 45, Buenos-Ayresre nézve 44, (Ha ezen Köztársaság a' 12. Januáriusi kamat kifizetését elmulatta; akkor az ő papirosának értéke még jóval lejjebb száll.) Columbiára nézve 26, Chilire nézve 25,

valamint Perura nézve is 25. Ezen Státus papirosok közül a' Mexikóiak, és Péruiaiak érdemelnek legnagyobb tekintetet birtokosaiktól; mert Mexikó hasonlíthatatlan gazdag népességgel, és bizonyos szövetséges polgári alkottal bír, mellyel a' többi Státusok nem ditsekedhetnek; bányászi szerzeményeivel pedig már most igen eleven, és hasznos kereskedést folytat; Pérunak pedig Külföldi adóssága nem olly tetemes, hogy azt meg ne győzhethné, kivált ha majd valamivel erősebb lábra kap úgy, hogy a' Kormányzék azon gazdag birtokok jövedelmeiből, mellyeket hajdan a' Jesuiták bírtak; azoknak hat millió Piaszterre menő értékéhez képest, közép szerű kormányozás mellett is elég hathatós segéd forrással bír, mellyből az 50,000 font Sterlinget fizethesse. De másként van a' dolog Columbiára, és Chilire nézve. Ugyan is a' Columbiai Köztársaság' népessége tsak két millió lélekből áll: Külföldi adóssága pedig a' tökepénzhez szaporodott kamattal együtt hét millió font Sterlingre megy, úgy, hogy sok esztendő kívántatik, míg ezen Köztársaság azon állapotra vergődhetik, hogy adósságától járó interesseit rendesen fizethesse. Chili még igen rendetlen, és sok változásoknak kivágyon tétetve, 's még szabad Státusnak sints elfogadva; és ezen ügyében inkább a' Kormányzéknel lévő előkelő személyek bizonytalan kedvezéseitől függ, mint sem akármelly más gondolható indító okoktól. Földje nagyon félre esik, és még eddig

Europával olly tsekély esmeretséget kötött , hogy ebbéli állapotjára nézve a' többi Szabad Státusoktól vég nélkül hátra maradt. — Bue u o s - A y r e s b e n a' Financzia igazgatása , úgy tetszik , jobb lábon áll , mint a' más Köztársaságokban , a' Státusnak elég hathatós segítség-forrásai vagynak az urak nélkül lévő iszonyú kiterjedésű birtokokban , és kivált békesség idejében , virágzó kereskedésében. Azonban Brasiliával lévő háborújától fogva igen szaporodik ezen Státusnak az adóssága , 's az által papirosának az értéke is nagyon leszáll. Mire menend eránytalan erőlködésével , azt a' jövőendő idő fogja világosságra hozni. Külömben az ő adóssága tsak egy millió font Sterlingre megy , 's így jövőendőben a' kamat fizetés nem igen nagy áldozatba fog kerülni. A' Mexikói Tanács által rendeltetett Financzia hivatal a' mult October 13-ikán tett Tudósításában azon észrevétellel , hogy a' Státust rongáló új költsönözésre éppen semmi szükség sintsen , és hogy az Országlószék tulajdon Financziája állapotját nem ismeri , félre vetette a' Deputátusok házatól helybe hagyatott Költsönözést , melly szerint nyolcz millió Piászter (felényire kész pénzben) vetetnék költsön. Ezen Tudósítás számos helyesen elrendelt tanu levelekket támogatja állítását , mellyből kitetszik , hogy a' Financzia hivatal foglalatossága tárgyát megvizsgálta. A' Braziliai Congressusban fontos panaszolkozás tétellett a' háborúra teendő nagy költségek : de még inkább azon idegen hadi népség el-

len, melly most Brasiliai szolgálathban van. Mindazonáltal míg a' háború Buenos-Ayresben tartani fog, ezen idegen hadinép-ségnek elbotsátása nem egy könnyen történik meg. —

A' Nagy Britanniai készítmények, és kézmívek' kivitele.

A' Nagy Britanniai készítmények és kézi mível kivitelének 1825. 1826. és 1827-dik esztendei lajstromából kitetszik, hogy a' kézi mível kivitele ezen három esztendő alatt nagyon leszállott. Pamuk portékák kivitetek 1825-ben 344,440,380; 1826-ban 336,459,204; 1827-ben pedig 267,021,683 anglus réfnyi. A' pamuk czérna kivitele pedig észrevehetőképen szaporodott, 's 1825-ben 23 Millió, 1826-ban 32 Millió, 1827-ben pedig 47 Millió fontra ment. A' gyapjú portékák kivitele is szembetűnőképen megkevesedett. 1825-ben 1,856,201; 1826-ban 1,742,305; 1827-ben pedig 1,618,103 darab vitetett ki, réfszerént számlálva 1825-ben 7,349,977; 1826-ban 7,003,776; 1827-ben pedig 4,941,707. Gyóls ezen három esztendő alatt kivitetett: 63 millio, 52 millio, 39 millio anglus réfnyi. A' czél portéka kivitetett 214,237; 219,909; 192,702 mázsányi; melly szerént a' kézimível között ezen portéka kivitele szenvedett legkevesebb hátra maradást. Feldolgozott és egész bőr a'

mult három esztendőben 2,744,015; 1,505,750
's végre 1827-dikben 1,261,245 font vite-
tett ki.

Építést illető találmány.

Nem régen bizonyos mivész Angliában Patenst nyert a' ház, 's más épület födelek-
nek egymással öszvefüggő öntött vas táblák-
ból való építésére. Az illy öntött vas táblák-
ból készitendő födél alig kerül az ön födéltre
teendő költségnek egy harmad részébe, holott
ezen öntött vastáblák jóval könnyebbek, 's a'
tüzi veszedelem ellen bátorságosabbak az ön
födeleknél; tartósságokra nézve pedig azok-
kal egyet érnek. Az efféle vas-födél a' tse-
rúp és palakő födeleknél is jóval könnyebb;
az idő viszontagságaitól pedig mind a' kettő-
nél sokkal kevesebbet szenved, 's tsak nem
örökséget ígér. — Hazánkban Bánátban Ns.
Krassó Vármegyében szinte már több eszten-
dők ólta készittetnek a' Resiczai K. vasöntő mű-
helyben öntött vas táblák, mellyek szinte ka-
rimáikkal öszvefüggve, és még egy szeggel,
mellynek a' helyét a' felső tábla tökéletesen
befödi, megerősítetve szolgálnak az épületek
béfödésére, és elég erős voltak mellett is olly
könnyű födelekül szolgálnak, hogy két má-
zsányival, vagy is 88, a' tserúp zsindelyhez
jó formán hasonlító, öntött vas zsindellyel
egy □ ölnyi tért befödhetni, holott egy □
ölnyi födéltre a' cserúp zsindelyből sokkal

több és nehezebb teher kívántatik. Egy illy öntött vas 'sindely $8\frac{8}{4}$ krajczár-ra megy mászája pedig 6 forintra pengőpénzben.

Az öszvérben lelt ezüst.

Silliman Professor Amerikai Évkönyvében annak bizonyos értekezője azt beszéli, hogy azon öszvérek gyomrában, mellyek Mexikóban az ércz-választó műhelyekben használtataak, ha elvesztek után felbontatnak, gyakran 2—7 font ezüst taláztatik. Előadását azzal fejezi bé, hogy ő az e'féle ezüsből egy fejer, és tiszta próba-darabnak birtokában vagyon.

A p r ó s á g.

Languedokban az idei tél olly szelid, hogy már némelly verő-fényes helyeken a' tavaszi növények tellyes virágzásban vagnak, melly jelenet miatt a' gabona termésre nézve a' lakosok nem igen jó reménységben vagnak. —

Rejtett szó:

Három elől jár 's kél, 's méhek' munkája; utólja
Tsillagokat vizsgál; az egész magasabbra emelget.
Sz. J.

Jegyzet: A' 10-dik Számbeli Mese:
Főző-Kanál.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(12.)

A' gyümölts-mag tökéletes megnemesítésének módja.

Hogy finom izű, és nemesebb gyümölts-re tehessünk szert, még eddig a' nemes gyümöltsű fának többnyire szunnyadozó himbait, 's ágait szoktuk a' fiatal vadfák ágaiba oltogatni, hogy az az ő tulajdon természeti tehetsége, és ereje által a' vad-fából veendő tápláló nedvek által kiformalódván, és tápláltatván, azon annyáéhoz hasonló gyümöltsel kedveskedjék, mellytől eredetét vette. Ezen módja a' finomabb, és nemesebb gyümölts-fák szaporításának igen hosszas, és késedelmes; mellyre nézve Gróf G i u v a n e l l i Úr-nak a' finom gyümölts-fák gyorsabb szaporítását érdeklő útmutatása, kivált ha azt az értelmes tapasztalás is helyben fogja hagyni, és maga az ő örök törvényei szerint híven munkálkodó Természet is megfogja erősíteni, nem tsak különös figyelmet; hanem követést is érdemel. Ő ekképpen okoskodik: He-

lyes gondolat az , hogy azon egyszerű , és könnyű mód szerint , melly által akármelly fának a' gyümöltse testihusos alkatjára nézve finomabbá , és nemesebbé tételik , ugyan annak magva is megnemesíttethetik , úgy hogy az abból származó fák szinte olly finom , és tökéletes gyümöltsöt teremjenek , mint a' millyent azon anya-fa hozott , mellynek a' magvából ezen fák eredtek. Melly szerint ezen útmutatás arra czéloz , hogy a' fa minden további oltás , vagy szemezés nélkül már magában olly tökéletességre vitessék , melly által az annak magvából nevedő fák az eredeti megnemesített gyümöltshez hasonlót teremjenek. Ezen czélnek végrehajtására azon nemes gyümölts-fajtát , mellyet szaporítani szándékozunk , béoltjuk a' tudva lévő gyümölts nemesítés módja szerint , de olly alatt , és olly közel a' vad fiatal gyökeréhez , a' mint tsak lehetséges. Ha a' béoltatottág szerentsés növése által elég szép és erős ágakat hajtott , egy esztendő ; külömben pedig kétesztendő mulva az egész béoltott fa gyökerestül vággyázva kiásattatik , és valamelly más alkalmas helyre ültettetik , úgy mindazonáltal , hogy az oltás helye , vagy is az oltott ágnek a' vaddal való öszve forradása legalább is négy ujnyira a' föld alá helyheztessék , vagy pedig jó kövér földdel körül töltessék úgy annyira , hogy a' fiatal vad-fába helyheztetett nemes ág a' földalatt négy ujnyira legyen. Ezen nemes-ágnek alsó része a' föld alá jutván tulajdon gyökeret ver , és épen ebben

áll mind az, a' mi a' felvett czélnak megvalósítását eszközli. Illendő gondviselés mellett két esztendő múlva egy kis fátska lesz belőle. Ekkor a' földalatt megvizsgáltatik, ha valyon meggyökeresedett e' a' nemes oltott ág allya? Ha meggyökeresedett, tavasszal, vagy még helyesebben késő ősszel másodszor is kiásattatik helyéből, és a' vad törzsöktől az új gyökerek alatt olly szorgalmatossan elválasztatván, hogy a' vad-fából legkevesebb se maradjon rajta, ismét elültettetik, melly munkánál különös vigyázattal kell lenni, hogy az új gyökerek, mellyeknek már most az előbbieket szolgálatját kell tellyesíteniök, illendő helyhezetben legyenek. Az után a' fa más ültetvények módja szerint ápolgattassék, míg önható erőre kap. Az így nevelt fának nem tsak a' gyümöltsei vitetnek azon tökéletes finom, és nemes állapotra, mellyben azon anya-fának a' gyümöltsei vagynak, mellyről az oltvány vétetett; hanem az azokban lévő magvak is megnemesítettnek, és azon tulajdonsággal birnak, hogy elültettetvén szinte annyokhoz tellyesen hasonló gyümöltsöt termő fákká nevedednek; mivel olly törül, és gyökeres törsokről származtak, melly egészen még volt nemesítve. Mellynél fogva az e'féle egészen nemes fajból nevededett fák magvaiból ismét hasonló finom gyümöltsü, és nemes magvú fák formálódnak. Nagyobb bátorság okáért több oltványokkal kell próbát tenni; mivel nem mindenik gyökerezik meg a' forradáson fellül. Ezen mód szerint

hét nyolcz esztendő múlva annyi tellyesen megnemesített gyümölts magot szerezhetünk, a' mennyit kívánunk, a' nélkül hogy az oltásra, vagy szemezésre kellene szorulnunk. Arra azonban vigyázni kell, hogy az illy tellyes nemességű mag-fákhoz közel hasonló fajú vad, vagy legalább nemtelen fák ne legyenek; mert azok viráginak himporái a' magfák viráginak bibéire szállván, 's azokat vad mag porokkal termékenyítvén, elfajzást okoznak.

A' Szép - mesterségeket megtisztelő nemzeti lélek.

Torquato Tassonak, ama híres Olasz Lantosnak a' Rómaiak várossok kebelében emlékjelet fognak felállítani. Mellyre nézve már Biztosság neveztetett ki, melly ezen célra illendő rendelkezéseket tegyen. Ez a' Biztosság Ő Szentségéhez folyamodott, hogy jó szándékját ápolni méltóztatnék. A' felállítandó Emlék - alkatnak Fabris Képfaragó által készült rajzolatja is hozzá volt kapcsolva a' kérelem levélhez. Ő Szentsége a' Biztosság kérelmét helyben hagyta, a' rajzollattal való megelégedését kijelentette, és az ő fő helybehagyását saját kezével irta a' könyörgő levélre. Herczeg Altieri Római Tanátsos ezen Biztosság Elölülője mindent elkövet, hogy ezen jeles szándéknak, melly által ama nagy embernek, a' ki Olasz - országnak

különös diszére élt, Emlék - oszlopot kíván emelni, megvalósítására nem csak Olaszországot, hanem a' külföldet is felserkentse.

Astrachan.

Bizonyos Német utazó e'képpen ábrázolja le Astrachant: Itt az egész Természet tulajdon Asiai képbén jelenik meg, úgy hogy az ember magát a' legrégibb idők országában, a' Bibliai országban képzeletben lenni. A' határtalan sivatag puszták, a' szűk, de még is különös vegetatio, az óriási Volga folyó, melly körül az idevaló utazásnak jókora része történik, a' pásztorkodó félvad tsoportok, a' kiknek hordozható sátor falukon gyakran keresztül kell menni, az ő tulajdon alkotásu házi eszközeikkel, és barmakkal, tevéikkel, el nem változott Mongol ábrázatokkal, arczvonásaikkal, és ruházatokkal különösen felébresztik az ember figyelmét. A' város ellenben olly Európai formát mutat; mintha az az Orosz - birodalom Kormányszéki városa volna. Hellyel közel olly gyönyörű utszái, és piacjai vagynak, mellyek Sz. Péter várának is diszére szolgálhatnának. Annak fekvése néhány szigetekeken vagyon azok közül, mellyeket a' Volga számtalan ágai formálnak. Elég nagy kiterjedésű, és népes ugy, hogy lakósinak a' száma 40,000-re tétetik. Mindazonáltal építésbéli tekényt félre tévén, valóságos Asiai különösség-

gel bir. Az utzákon addig bizonyosan három Ásiai embert, úgymint: Örményt, Persát, Hindust, Tatárt, Truchmeczet, és Kalmuckot láthatni, míg egy Oroszt, vagy más Európai öltözetű embert szemlélhetni. A' lakosok legnagyobb része Örményekből áll, kiknek minden jobb foglalatosságok, 's kereskedések a' kezükben vagynak, 's csak nem úgy lehet őket tekinteni; mint a' Zsidókat Lengyelországban. Mind e' mellett azonban a' Tatárok között is vagynak gazdag, és tehetős kereskedők. A' Persák selyem kereskedésök végett tartózkodnak itt; a' Hindusok pedig tsupán pénzbéli foglalatosságokat üznek. Kiváncsiságból elmentem néhányszor az Isteni tiszteletre is, melly tsupa Fetismusból áll. Az Örmények részszerént katholikus, résszerént görög vallásuak, a' többi Nemzetek pedig, Mahomedanusok, a' Kalmukokat kivéven, a' kik tellyes értelemben pogányok, és durva bálványozók. Ezen allyas népséggel minden igyekezetek, és iparkodások mellett sem mehetnek a' Missionariusok semmire is. A' Sareptaiakon kívül, kiknek a' gyarmatjok itt már 60 esztendőtol fogva áll, még bizonyos Scottiai Missiobéli intézet is vagyon, melly az Edinburghi bibliai társaságtól függ. Ennek tagjai a' keleti nyelveket tanulják, és tanítgatják, Missionariusokat küldözgetnek, a' bibliákat terjesztik; de minden iparkodásokkal sem igen sokra mennek; mivel még a' Kalmuck Nagy Urak is, kik tizen vagy-

nak, 's közülök egyik nagy tekintetű Armada Obester, mindnyájan pogányok maradnak. Ez a Sareptai társaságnak (Herrnhutteroknak) a sorsa is. Egy időtől fogva még bizonyos ifjak is tartózkodnak itt, a' kik más térítő intézetből valók, kik a' közelgető tavasszal Ásiába bellebb fognak utazni. A' Muhamedánusok igen állhatatossan ragaszkodnak az ő vallásokhoz, 's az erköltsi parantsolatokhoz, és noha az Evangyéliomot nem esmérlik is, szorossan megtartják a' felebaráti szeretetnek ezen parantsolatját: „Szeressed felebarátodat mint önnön magadat”. Ezek a' kereskedésben tiszta valódiságot, az Isteni tiszteletben egyszerűséget, külső magok viselkedésében kedveltető illendőséget mutatnak.

A' hosszú szopás káros következése.

A' Londoni Orvosi, és Természet tudományi Évkönyv (London medical and phys. Journal) nyolczadik darabjában Doctor Morton Edvard Úrnak bizonyos értekezése találtatik, mellyben ő rövid nyavalyás történeteknél fogva azt akarja következtetni, hogy azon gyermekek, a' kik igen hosszassan szopnak, az agyvelő gyulladásra, vagy legalább életek következő szakaszában a' gyakor főfájásra hajlandókká lesznek; sőt ha mindjárt nem szopnak is időn túl, hanem olyan személynek a' tejét szopják, a' kik az ő születésöknél jóval előbb szültek, szin-

te hasonló bajjos hajlandóságba kerülnek. Végre azzal fejezi be értekezésébéli állításait, hogy az időnél tovább szopó gyermekek, midőn más betegségekbe esnek, sokkal előbb kinlódnak nyavalyájokat késérő főfájásokkal, mint más gyermekek. Ő a' szoptatást kilencz tiz hónapokig tartja szükségesnek, és hasznosnak.

A p r ó s á g.

Reilingenből a' Badeni Nagy Hercegségből e' folyó esztendőben Januárus 13-dikán jelentik, hogy ott nemcsak dörgés, és villámlás történt, mint más számos helyeken; hanem dél után két óra tájban egy az eget béborított terhes felhőből szörnyű villámlások, és menydörgések között iszonyú zápor eső esett, és a' faluhoz közel egy tsürbe a' villám betsapott, melly az öszve gyűlt helységbeli népség minden iparkodásának ellenére is a' benne volt dohánnyal, szénával, és szalmával együtt már 3 órára hamuvá vált.

Rejtett szó:

Konstántinápolynak szomorú Pósta lett
Mikor Navarintól el ment; 's vissza nézett;
Minthogy jól érzette azon tűznek hevét,
Méltán cselekheti megforditva nevét.
Vég betüje nélkül a' Magyar Hazában
Hat száz évektől áll a' Familiában.

Jegyzet: A' 11-dik Számbeli Rejtett szó: Léptső.

M u l t s á g o k.

1 8 2 8.

(13.)

A' nyavalya törés (Epilepsia) ellen
való szer.

A' Magdeburgi Ujság előadása szerint számos próbatételek és tapasztalások bizonyítják, hogy a' nyavalyatörés orvoslására fordított minden eddig tudva lévő szerek közül leghathatósabb a' Fekete Ürömnek (*Artemisia vulgaris* L.), melly némelly helyeken fekete kórónak is neveztetik, a' gyökere Ezen gyógyító szernek gyakorta egyszeri jól intézett bevétele által bizonyosan, és gyökeresen vége vettetik a' nehéz nyavalyának. Ezen szerrel való élésnek a' módja, mellyet eddig tsupán tsak egy házi nép tudott, és gyakorlott, ebből áll: A' Fekete Üröm gyökere Sz. Mihály nap előtt, vagy után két héttel, mivel ezen időtájban bir legjobb erővel, kiásattatván, és a' kórótól, 's más fás részekről megtisztítatván, a' vékony barna, nedves gyökér kanafok, mellyekben a' legtehetősebb részek foglaltatnak, a' gyökér kórós részeiről lefej-

tett nedves héjjal együtt árnyékos helyen megszárittatnak, és így jó gondviselés alatt tartatnak. Szükség' idején elő vétetik a' száraz gyökér, és földött mozsárban jól porrá törtetvén, a' betegnek azon idő előtt, mellyben a' nyavalya kitör, fél orányival egy jó kávéskannállal valami kevés lágymeleg serben be adatik; melly után a' beteg lefekvén még egy kevés lágy meleg sört igyék. Erre ő erőssen fog izzadni, mellynek tökéletes megszűntével jó meleg száraz ruhába öltöztvén, felkelhet. Harmad, és hatod nap mulva szinte ezt kell tennie. A' gyermekeknek korokhoz képest kevesebbet kell beadni. A' csecsemősnek csak $\frac{1}{3}$ résznyi adatikbe serhelyett anyatejében. Az élet módban tartózkodnia kell a' betegnek egynéhány hónapig az erős italoktól, minden nehéz emésztetű eledelektől, sós, és füstölt hustól; valamint minden savanyó ételtől, és mind azoktól, a' mik által az indulatok fel gerjednek. — Ezen gyógyító szer még eddig soha sem ártott; 's vele az erős, és gyöngé személlyek egyformán élhetnek.

A' papiros készítés' módja.

A' papiros nevezetét az Aegyptusi papyrus nevű nádtól vette, mellynek belső hejjéből készült legelsőben írópapiros. Később pamukból készítettett a' papiros; melly mesterséget az Europaiak a' keresztes háboruk alkalmával a' Chinaiaktól tanultak meg. A' tizen-

harmadik századtól fogva rongyból készül az írópapiros. A' papiros fábrikában, vagy papiros malomban a' rongy minőségéhez képest helyesen el válogattatván, a' rongyvágó ládában, melly a' szetskavágóhoz nagyon hasonlít, öszve apríttatik, azután béáztatván mind addig a' vízben áll, míg poshasztó forrásba nem indul. Ez meg lévén a' kallóban péppé kalloltatik. Azon kupákba, mellyekben a' kallolás történik, a' kalapátsolás' idején szüntelen tiszta víz tsurog, melly által a' rongypép tisztulása eszközöltetik. Hogy mind azon által fölösleg meg ne szaporodjék a' víz, a' kupák fenekén szitával fődött nyílás vagyon, mellyen a' víz ugyan által szűrödbetik; de a' paporisnak való sűrűség által nem folyhat. A' kallóban öszve rontsolt rongy pép, melly mostani állapotjában félszernek neveztetik, bizonyos edénybe rakattatván, belőle nedvinek egy része ki sajtoltatik; melly meg lévén, újra kalloltatik, vagy is bizonyos kádban, mellybe szüntelen friss víz foly, a' hollandiai henger által egyenlővé, és finommá tétetik, melly állapotban egész, vagy is készszernek neveztetik. Az egész-, vagy készszer bizonyos jókora edényben friss vízzel tisztára öblittetván, készen vagyon a' papiros formálására, melly így megy végbe: Annyi készszer, mennyi egy arkus papirosnak szükséges, tétetik a' készítendő papiros nagyságával bíró drótfenekü formába, és abban illeendően elterítettván addig marad, míg belőle a' fölösleg való víz a' forma' laza drótfene-

kén által nem szűrődik az alatta lévő puttonyba. Ez meg lévén, a' kiszélesztett papiros szer egy a' készítendő papirosnál nagyobb finom posztóra tétetik, 's egy más hasonló posztóval vigyázva, és ügyessen bé födetik, mellyre ismét más árkus papiros szer tétetvén, szinte hasonló mód posztóval béboríttatik, és a' munka ezen mód szerint mind addig folytattatik, mig valami kétszáz árkus posztó közé nem jut. Ezen rakás azután sajtóba tétetvén, erőssen öszveszoríttatik; hogy a' viz mind a' papiros szerből, mind pedig a' posztóból ki nyomattassék; a' papiros részei pedig jobban egymáshoz szoríttassanak, és a' papiros merővé váljék. Ezen sajtolás után a' papiros a' nedves posztók közül szárazak közé rakattatván, újra sajtóba kerül, hol jól meg szoríttatván, ki szedettetik posztó borítékjai közül, és a' szárító házban megszárittatik. Ha nyomtatásra való, a' szárítás után tökéletesen kész a' hasznóvételre; de ha író papiros lesz belőle, még előbb enyves, és timsós vízzel békenettetik, azután pedig két sima érczhenger (cylinder) között meg símittatik.

A' talált gyermekek' nevelő házai.

Midőn egyrésről fájdalomat gerjeszt az érzékeny szívű emberhen azon rettenetes tselekedet, melly szerint az anyák a' Természet sugallásai, és intései ellen gyermekeiket elhagyni, 's azokat a' tsak nem bizonyos halálra ki tenni

nem irtóznak: más részről örömet, és hálá-
adatos érzést szül az Emberiségnek azon ke-
gyes intézete, melly által az anyyoktól elha-
gyattatott ártatlan gyermekek, ha nékiek a'
Sors megkegyelmez, mintegy uj hazájokba
jutnak, a' hol ırgalmatlan anyyok által sorsra
vetett lételők, bár idegen, de tsakugyan em-
berséges kezekkel gyámolítottatik. A' talált gyer-
mekek számára legelsőben Romában állítta-
tott nevelő, és gondviselő Intézet a' tizenegye-
dik század közepe tájján III. Innocentius
Pápa alatt. A' többi hasonló menedékhelyek
más Országokban sokkal későbbben állottak fel,
és a' tizennyolczadik század' kezdete előtt még
Angliában, Német, Svéd, és Orosz Ország-
ban esmeretlenek voltak. A' talált gyermekek
házainak szerzését Franczia Ország P a u l a i
Sz. V i n c z e iparkodásának köszönheti, melly
által azok a' tizen hetedik század második
felében fel állítottak. A' talált gyermekek
száma P á r i s b a n 1640dik esztendőől fogva
1770 szünet nélkül szaporodott. Az első idő-
szakaszban volt 400elhagyott gyermekek száma
annyira szaporodott, hogy 1772-ben 7676
ment. 1793-diktól fogva 1801-ig tsak felét
tette az előbbi számnak, és 1796-ban köszip
számmal 3122-re ment. Az uj Század' kezde-
tétől fogva ismét szaporodik, 's attól fogva
esztendőnként 5000re tétetik. 1784-ben egész
Franczia Országban mintegy 40,000 külömb-
féle idejü talált gyermekek voltak, kiknek a'
számok 1794-ben 51,000; 1809 — 69,000;
1805 — 84,000; 1816 — 87,700; 1817 —

92,000; 1818 — 98,000; 1819 — 96,000;
1-ső Jan. 1821 — 105,700: 1822 — 138,500
ment.

Természeti ritkaság.

Longwyban vagyon egy harminczhárom hónapos leányka, kinek mind a' két szem körül bizonyos betűk látszanak, mellyek tükör írásként a' fél Frank Francia pénznek ezen felírását teszik: „Napoleon Empereur.” Ezen szavak a' leányka' szemhéjjaira egyik a' felsőre; a' másik pedig az alsóra ezüst szürkés színnel vagynak ábrázolva. — Ezen történet abból származott, hogy a' leányka' anyja viselő állapotjában megszorúlván, egy régtől fogva tartogatott Frankot és egy fél Frankot, kénytelenítettett elkölteni, mellyektől igen nehezen, és sajnálkodva válván meg, az utolsónak felírását a' még akkor méhében volt leánykája' szemhéjjaira ábrázolta. A' leányka attya, a' ki vámörző, ezen ritka történetet félelemből sokáig titokban tartotta.

Abbas Mirza' gondolkodása.

Abbás Mirzáról a' Persa trónus örökösről a' közönséges Ujságok ezen jeles történetet, úgymint az ő különös gondolkodása' példáját említik: Három gyermeke meghalt.

Az ő vezérje komoly, és bánatos ábrázattal jelent meg előtte; a' mit ő észrevévén, kérdezősködött tőle; miért bánkodik? A' vezér nem felelt. „Talán valamelly szerentséllenség érte a' Státust”? kérdi a' Herczeg. — Nem, ez ugyan nem történt, hanem gyermekeid betegek.” — „Mi baj az? felele a' Herczeg. — „De felette betegek ám” folytatja tovább a' Vezér. „Talán meg is haltak” kérdi ismét a' Herczeg. A' Minister megvallá az igazságot hogy meghaltak! „Hát mért búsúlnék? mondá tovább a' Herczeg, ő benne a' Státus semmit sem vesztett el. Ha három jó szolgálom veszték volna el, vagy három ügyes hadi tisztjeim haltak volna meg, azon búsúlnék; de gyermekeim még neveletlenek voltak, és Isten tudja, ha emberkorra jutván jó Országos tisztek lettek volna-é?” —

Az utazó kotsik sebes előmozdítása.

Annak bebizonyítására, hogy Angliában a' kotsik által való előbb szállítás tsudálkozásra méltó gyorsasággal vitetik végbe, szolgálhat a' többek között az is, hogy azon sebesszekerekénél, mellyek Liverpool, és Manchester között járnak, a' lovak változtatása, vagy is ki és befogása a' Statiokon 34 másod minutum alatt megtörténik. Hét ember foglalatoskodik ezen munkával.

A' Franczia tengeri erő.

A' Franczia tengeri hadi erő 45 Linea hajókból, mellyek közül nyolcz 118, három 110, tizenhárom 84; huszonegy pedig 74 ágyus; 14 első rendbeli 64 ágyus Fregátából; 23 második rendbeli 44 ágyus Fregátából; 19 24—26 ágyus Korvettekből, 15 nagy 22 ágyus Briggekből; 20 kisebb 16—18 ágyus Briggekből; 15—18 öreg ágyus Briggekből, és 10 kisebb 10—14 ágyus Briggekből; és 90 apróbb sajkákból, összesen tehát 82 Linea hajókból és Fregátákból, 177 másféle hadihajókból, és 7,700 ágyukból áll. Ezen kívül a' hajó építő helyben 19 Linea hajók, (mellyek közül 12 közel készen van) 15—64 ágyus, 12—44 ágyus Fregáttak, és több Korvettek, Briggek, és ágyus sajkák munkában vagynak. A' tengeri hajós sereg 22,000 emberből áll.

Rejtett szó:

Több illy nevezetű Királyainak voltak,
Ditső érdemüek; be kár, hogy megholtak!
Vége nélkül bent van, néha megis eszed;
Ha vágsz, közepének gyakran hasznát veszed.

Jegyzet: A' 12-dik Számbeli Rejtett szó: Tahir, ríhat, Tahy.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(14.)

A° Persák Morier szerint.

Persiában néha 10—15 német mértföldnyire is alig láthatni egy házat, vagy egy élő teremtményt, míg végre az útas az iszonyu pusztában valamelly tsekély faluba jut, a' hol mindazonáltal, minthogy a' lakósoknak nints elegendő élelmők, nem sokáig mulathat. A' faluk, akár melly kitsinyek legyenek, sőt ha tsak hat házból állanak is, fallal be vagynak kerítve, hogy a' lakosok az egész országban kóborló rablók ellen bátorságban legyenek. Néha egy két fa is találkozik a' helységben, 's ebből áll azon egyetlen zöldellő tárgy is, mellyet az útakon több mértföldnyi távul-
ságra néha néha az útas láthat. Talán semmi sints szomorúbb, mint ezen Ország tekintete. — Persia' déli részeiben ritkán esik esső, vagy harmat; a' népség soha sem hűti megmagát; sőt a' legpallérozottabb aczélt is egész éjtszakákon által a' szabad levegőn hagyhatni a' nélkül, hogy azt a' rosda legkevesebbé is

megfogná; T a b r i z körül azonban, és minden éjszaki tájakon gyakran esik az esső, sőt a' zápor esső sem ritka. — A' házugság a' Persáknál közönséges szokássá vált, úgy hogy, ha valakit a' házugságban megfognak, az az elpirulás helyett nevet tulajdon tsalfaságán. Olly állhatatlanok, hogy azon előkelő udvari ember, a' ki ma az udvartól megverette-tett, néhány nap múlva ismét legkedvesebb embere lehet az udvarnak. — 1816-dik esztendőben a' Persák valamelly Királyoknak, a' ki néhány századok előtt uralkodott, temető helyére akadtak, hol ő nagy kintsekkel, és kilencz leányaival vólt eltemetve, kiket az akkori, és még a' későbbi időkre is kiterjedett szokás szerint azon tekéntetből, hogy familiájokat egyenetlen születésű házasság által meg ne szeplősítsék, megöltek. A' holt tetemek körül sok arany, és igaz gyöngy hevert. Ezen temetőhely T a b r i z tól nem messze egy sziklába volt vágva, és kőfallyal erőssen bészárva. Annak feltalálására a' földindulás adott okot, melly a' zárfalet szélllyel döntötte. A' parasztok, kik reá akadtak, igen nagy nyughatatlanságba, és félelembe estek; mivel Persiában valamelly kintsnek a' felföldözése tsaknem bizonyos halállal jár; mert a' kints találóra, bár melly sok, és nagy legyen is az általa talált, és bémutatott kints, tsaknem mindenkor reá fogják, hogy abból valamit a' maga számára eltérített, s ötöt kínozva vallatják. Mind a' két paraszt, semmihez se nyulván, egyenest a' falu helytar-

tójához sietett, 's ez a' Királyt a' dologról azonnal tudósította, a' kinek ezen gazdag kints különös örömet szerzett. — A' Persák nemzeti hiusága az ő képeikből igen szembe tűnik. Bizonyos tsatáról, melyben 70 Orosz elől 300 Persa elszaladt olly képet készítettek a' Persák, mellyen a' Persák az Oroszokat vitézül lekonzolták. Magokat óriási erővel és nagysággal ábrázolták le; az Oroszoknak pedig valóságos törpe formát adtak. A' Persák kis szívüése hallhatatlan. Bizonyos Anglusnak azt beszéllé egy hadi Vezérjök, hogy ő 10,000 emberrel 200 Orosz katonákat körül vett; de a' kik magokat sáncz formába helyheztetvén sok Persát levagdaltak, és hogy ő mivel buzdító parantsolatjára senki sem ment az Oroszok ellen, a' megtámadást illy nagy számmal is kénytelenített abban hagyni. — A' Királyi Familia nevelése igen helytelen. A' Király legidősebb fiját vagy a' Vezérnek, vagy pedig az udvarnál lévő más valamelly Előkelőnek által adja, 's annak nevelését, mint valami különös kegyelmet, reá bizza; melly szerént a' Vezér, vagy más Előkelő, kinek a' neveléshez szerentsége vagyon, kénytelen ebbéli megtiszteltetése eránt különös örömet mutatni, és minden izetlenségeket, mellyeket a' Királyi Nevendék házánál szerez, ha bár az az ő házána minden szokásba vett rendet felforgat is, jó neven venni. Az eljegyzések szinte azon tekintetekből, mellyekből az Europai Udvaroknál szoktak történni, 's gyakran a' szüle-

tés után nem sokára végbe vitetnek. — A' Fakirok, vagy Derwiszek drága pénzért bizonyos varásló szert árulnak, melly által az ő állítások szerint kiki veszedelem nélkül játszhatik akár melly mérges bogárral; a' mit ők gyakorolnak is. — Ezen kívül a' Persák még azt is bizonyítgatják, hogy ha valamelly idegen a' Skorpióval öszvetalálkozik, csak azt kell néki mondania, hogy ő idegen, azonnal menten marad a' Skorpio tsipésétől. — A' büntetésre nézve nagyon kemények. A' tolvajság miatt nem rég hárman halálra ítéltettek, kik közül egyik felakasztatott, a' másíknak feje vétetett, a' harmadik pedig puskaporos hordóba tétetvén a' levegőbe vetetett, és szétszaggattatott. Az Anglus Követ megérkezése után panaszt tett a' Kormány-széknek, hogy holmijét elrabolták; 's im harmadnapra tulajdon ijedelmére, és sajnálkodására hallá, hogy panassza miatt három ember elvesztetett, más háromnak pedig orrok, és fülök levágattatott, vagy szemök kiszurattatott.

Figyelemre méltó példája a' képzelődés orvosi erejének.

A' Léleknek a' testtel való szoros szövetségéből természetesen következik, hogy a' test szenvedő állapotjában a' lélek is szenved: valamint a' lélek nyavalyáiban a' test is részt vesz. Minő befolyása legyen a' képzelődés-

nek a' testi szenvedelmekbe ezen történet újabban megmutatja. Bizonyos katona, ki nek a' karját egy puska golyóbis a' mult harczban öszve zuzta, tsak negyed nap mulva, midön a' sebe már megfenésedett, vitethetett bé a' Kórházba, hol élete megmentése végett a' kara elvétetett. Ő elejénten éppen nem volt nyughatatlan állapotban; hanem Ő-tod nap mulva hirtelen rosszul lett. Eddig a' fájdalmak iszonyu kínzásaitól mintegy elszédülve lévén, semmin sem hánytá vetette az eszét; de most bódultságából felébredvén, eszébe jutott elhagyattatott házinépe; és az arról való gondolkodás olly mély fájdalmat okozott nékie, hogy komor kórságba esvén felesége, és gyermekei nevén kívül szavát sem lehetett venni. Ezen állapotjában a' sebe elmérgesedett, a' hideglelése oránként nevedet, úgy hogy minden jelenetei életének közelgető végét hirdetnék. Egy más katona, a' ki a' Kórháznak azon részében, a' hol ezen nyomorult gyötrődött, őrálló volt, igen szivére vette bajnok társának azon aggodalmát, melyet a' bú annak képeire nyomott. Közelít tehát hozzá, és résztvévő szánakodása által megnyeré annak bizodalmát, 's kitanulván aggodása okát, szentül megfogadja néki, hogy familiáját gondviselésébe fogadja. Ezen pillantattól fogva a' beteg jobbulni kezd, ehetik, az előbb elmérgesedett seb enyhülni kezd, és a' beteg nem sokára meggyógyúl. A' nemes emberszerető lélek minden állapotban, és esetekben minden va-

gyon és pénzbeli költség nélkül jóltévője lehet ember társának, midőn egy elfásult Cré-
sus számtalan kéntsei mellett sem hajt hasz-
not ember társainak.

A' béléllő pamuk' (Watta) orvosi ereje.

Nem rég Berlinben a' béléllő pamuknak
tsudáلكozásra méltó ereje tapasztaltatott. Bi-
zonyos odavaló kereskedőnek egy hat eszten-
dős fia ábrázatban, és mellén vigyáztalanság-
ból leforráztatott. Az atyának azonnal eszébe
jutott, hogy ő a' béléllő pamuknak hasonló
esetben való hasznáról, és gyógyító erejéről
már olvasott. Azonnal béborogatták tehát
a' leforrázott, és félsült helyeket béléllő pa-
mukkal, mellynek azon kedves következése
lett, hogy a' gyermek fájdalmai két minutum
mulva megenyhültek, és egy fertály óra alatt
a' gyermeknek semmi baja sem volt.

Tojó négylábú állat.

Lacepede Úr Párisban bizonyos négy-
lábú tojó állatnak körülállásos leírását köz-
lötte, mellyet még eddig a' Természet vi's-
gálók nem ismértek, 's melly a' Természet-
Historiai gyűjtemények Museumában tartat-
tik. Ezen állat a' szárazon vizen élő (Amphi-
bia) állatok seregébe tartozik, 's közelít a'

Salamandrákhoz. Ezen gyíkféle állatnak a' hossza $12\frac{2}{4}$ ujnyira megy.

Megjobbított hangmérő.

Ifjabb Bienaimé Úr, A miens i Órás, Wälzel Úr' hangmérő eszközét (Metronomus) jóval nagyobb tökéletességre vitte, mint a' mellyel az előbb birt. Ezen hangmérőnek tsak úgy lehetett eddig hasznát venni, ha az tökéletes vizsektű lapon állott, 's mi-helyt más helyheztetésbe tétetett, azonnal félbe kellett szakasztani a' Mu'sikát; felosztása pedig nem volt a' közönségesen szokásban lévő hangmérték módjához alkalmaztatva. Bienaimé Úr mind ezen fogyatkozásokat megjobbította. Már most a' hangmérőt, a' mint kívántatik, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$ hangmértékre (Tactus) alkalmaztathatni, és a' mozgatót gyorsabban, vagy lassabban tehetni a' nélkül, hogy a' billegő függője megállana. Ezen kívül akár melly helyheztetésben legyen is ezen eszköz, tsüggője (Pendulum) mindég egyformán jár. A' Párisi Conservatorium Bienaimé Úrnak ezen hangmérő alkalmas voltáról igen kedvező bizonyágtételt adott.

A' kenyérfa (Arto carpus).

Kelet Indiában bizonyos fa vagy on, mellynek a' gyümöltse kenyér gyanánt szol-

gál a' lakosoknak , és kenyérfa nevet visel. Ennek a' levele másfél lábnyi hosszaságu, gyümöltse pedig 20—30 fontot nyom. Ez a' kenyér gyümölts érés előtt leszaggattatik a' fáról, 's össze vagdaltatván leveleihe takar-
gatva forró köveken megsüttetik, melly el-
készítés által a' buzakenyér ízével bir, 's vele
a' népség kenyér gyanánt él. Forster az
igy készült kenyér ízét hasonlónak találta a'
buzából, és kolompérból készített kenyéré-
hez. A' kenyér gyümöltsből ételek, sőt tse-
megék is készíttetnek. A' fájából eszközök,
leveleiből pedig abroszok, és asztalkendők
kerülnek. Az erejében lévő kenyérfa olly
gazdagon gyümöltsozik, hogy három fa ter-
méséből egy ember nyolcz hónapig élélhet.

Rejtett szó:

Nem vénség, a' szépet még is megrútitja,
Nem sáska, a' mezőt mégis elpusztítja;
Mond vissza betűit két tagú nevének,
Neve leszen egy hím állat' fegyverének.

G. L.

J e g y z e t: A' 13-dik Számbeli Rejtett
szó: Béla, bél, él.

Orvosi Politia.

Silesiából a' mult December végén azon tudósítás tétetett, hogy N a g y Z a u c h eben két darab szarvas marha lépfenében elveszett, mellyeket a' helyett, hogy azokat azonnal mélyen elásták volna, két vakmerő ember megnyuzta; de a' kik közül egyik ezen mérész tselekedetéért nem sokára életével adózott; a' másik pedig igen veszedelmes nyavalyába esett. Két disznó, két kutya, és kátsa ettek ezen elveszett állatok husából; melly miatt a' két disznó megbetegedett, a' két kutya, és két kátsa pedig elvesztek. Ezen uj történet intő példaúl szolgálhat, melly veszedelmes legyen a' hirtelen elveszett állatok' testének, különösen pedig a' lépfenében megdöglött marha husának tsak illetése is. Minthogy azonban a' nyavalyának megismerése végett a' megdöglött barmoknak felbontása, s azok belső részeinek megvizsgálása szükséges: az illy állatok felbontolásához soha se fogjon olly személy,

kinék a' kezén 's ujjain legkissebb persenés is
vagyon; sőt a' tellyes épségű kezű ember is
előbb olajjal, vagy zsirral kenje be jól kezét,
hogy így a' kezén lévő párlukak bédugulván,
a' marha fenés nedveit hé ne vehessék, az-
után pedig nagyobb bátorság okáért jó erős
börkesztyüt huzzon fel, 's így elkészülve min-
den kitellhető vigyázattal, nehogy a' vér ide
vagy amoda fetszenjék, tegye meg a' bonczolást.

Különös nagyságu, és koru fejr- fenyő fa.

Nem rég a' Waldburg-Wolfeggi Herczegi
erdőben a' vihar egy iszonyú fejr fenyő fát
ledöntött, mellynek a' magassága $143\frac{1}{2}$, a'
kerülete pedig, a' föld színén fellül 18 hü-
velyknyire megmértetvén 26 lábnyira, és
3 hüvelyknyire ment, 's belőle 19 öl fa került
ki. Ez az iszonyu fa, melly az egész tájon a'
Nagy fenyő fa neve alatt esmerntes volt,
mintegy három száz esztendőse vala, a' mint
azt annak gyűrűiből ki lehetett venni.

Statistikai jegyzés Róma Városáról.

A' „Notizie del Giorno“ nevű Ró-
mai Ujság 1827diki Novemb. 22diki levelében
közli Róma Városának 1818diki Husvétől
fogva 1827diki Husvétig volt állapotját, melly
szerént ezen Egyházi Statusbéli Fő - Város
1818ban 81; 1827ben pedig 54 Plebániatem-
plomot, 32,572 — 33,913 familiát, 31 — 41

Püspököt, 1415—1443 világipapot, 1450—1807 Szerzetest, 1325—1350 apácát, 359—399 Papnevelőházat, és Collegiumot, 3044—1058 kórházi beteget, 1067—865 rabot, 172—230 Protestánst, Törököt, 's más hitel-
lent a' 'Sidókat ide nem értvén, 98.004—106.547 gyónás alávaló, 35,808 34,126 nem gyónható személyeket számlált. 1,183 - 1,177 házasság tétetett. Megkereszteltettek 3944—4,744; kikközül 2023—2404 férfiak, 1,919—2,250 pedig leányok voltak. Meghaltak 6,868—5,029, kik közül 4,145—2,782 férfiak; 2,723—2,247 pedig fejer személyek voltak. A' lakosok tellyes száma 133.812 - 140,673 ment, kik közül 71,417—73,234 férfiak, 62,398—67,439 pedig asszonyi nembéliek voltak.

A' Napkeletiek szokásai az Asszonyi nemre nézve.

A' Baskirok feleségeiket hat — hét száz lóért elszokták adni. Midön a' Menyasszony késérőjétől vezettetve a' vőlegény házába érkezik; az Ipa, Napa, és közélről való attyafiai előtt háromszor jobb térdére esik. Ha valamelly Baskir-Asszony, a' kinek tsetsemője vagyon, lovagolni megy, tsetsemőjét nyirfa hej pólába takarva vállára köti.

Az a' szokás, melly szerént az özvegy férje' holt tetemeivel együtt magát elégeti, a' mint ez Kelet Indiában különösen pedig Bengalában divatban vagyon, leginkább a' Bra-

minoktól veszi eredetét, kik a' szerentsétlen áldozatot máklével, és más részegítő itallal annyira felhevítik, hogy az ezen kabult állapotjában magát megmásolhatatlanul önnön feláldozására elszánja, s férje tetemével együtt elégeti.

A' Birmánok a' Gangesen tul lévő keleti félszigetben feleségeiket, és leányaikat bizonyos időre valamelly idegennek elszokják adni úgy mind azon által, hogy azok az Országból ki ne vitessenek. Minden Birmánnak csak egy törvényes felesége lehet, de e' mellett annyi álfeleséget tarthat, a' mennyit néki tehetsége megenged. Ezen álfeleségek a' Mitlának, vagy is a' rendes asszonynak szolgálói, a' kik is a' férj halála után, ha csak ez őket életében fel nem szabadítja, annak örökségévé lesznek. Ezeknek nints Haremjek, és Zemanhajok; hanem az asszonyi nem a' férfiakkal Europai mód szerént minden tartózkodás nélkül társalkodhatik. Ezeknél különös gyönyörűségnek tartatik az, ha a' karok annyira ki vagynak forgatva, hogy a' könyökek egészen befelé és még is a' testhez állanak. A' gyermekek karai ezen szépség tekéntetéből idején kifitzamítatnak. Borneoban a' ki megakar házasodni: annak előbb egy ellensége fejét lekell vágnia, a' mi annak nem csak az első, hanem a' második, és harmadik házasság ügyében is kötelességében áll. Kis Buchariában a' szép nem valóságos portékáknak tartatik, mellyeknek az árok szépségökhöz képest fizettetik-meg. A' Lakodalmak vendéges-

kedéssel, lófuttatással, mellynél a' pályabér nyest, és rókabőrből áll, és más víg mulatóságokkal mennek végbe. Az Asszonyok öltözete a' férfiakéval megegyez, csak hogy az Asszonyok vállokig érő függőt viselnek. — — A' Chinai Asszonyok télen csak nem egész tutzat egy más hegyé öltött ruhát viselnek, és karmantyú vagy is tuszli helyett eleven fürj madarat hordanak kezökben. Legkülönössebb ékességek, és a' gazdaságot jelentő jegyök a' hosszú körömben áll, mellynek legalább egy ujjon megkell lennie, hogy abból ki tessék a' személynek olly jó állapotja, hogy nem szorul a' munkára. A' munkások mindnyájan elvagdaltják körmeiket.

A' Circassiai asszonyok, kik az egész Napkeleten legszebbeknek tartatnak, tiszták, szorgalmatosak, hajok vernyes tsillámló, növések pedig kartsu. Ezen utolsó tulajdonság megszerzése végett a' leánykák derekát idején erős övbe varják. A' Menyetskének, míg gyermeke nem születik, még férjének szülei előtt sem szabad megjelennie, 's ez ideig a' férjnek is csak titkon szabad feleségét meglátogatnia. A' menyasszonyi ajándékot csak a' szülés után kapja meg az asszony, melly alkalmatossággal ötet az Attya meglátogatja, főköttőjét, melyet eddig leánysága jegyéül viselt, leveszi, 's helyébe asszonyi főtakarót függeszt. A' Fejedelem leányai valamelly nemes Asszony gondviselésére és nevelésére bizattatnak, kinek szoros kötelességében áll nevendékjeinek szépségét, a' varrásban, és kosárkötésben való

ügyességét minden kitellhető módon eszközölnie. A' férjhez való Herczeg Kis-Asszonynek rangjához illő férjhez adásáról feje vesztése alatt tartozik gondoskodni a' Nevelő-atya. A' szépnem sérthetetlen, úgy hogy ha valamely gyilkos valamely asszony pártfogását megnyeri, vagy annak mellét szájával illetheti, az a' háznép fiának tartatik, és betsültetik.

Az Alligator.

Bizonyos új utazó, ki az Éjszak Amerikai egyesült Statusokat bejárta, azt mondja, hogy ha valamely Europai ember a' Világ tengeren átkelvén ezen Statusokban valamely édes vizü tengernek torkolatjához jut, mint Misisippinél, az iszapos partnál egész sereg Amerikai Krokidilust lát, mellyek a' vizen lebegő fa törsökön melegesznek a' verőfényen, vagy pedig nyugosznak, és szunyadoznak, midőn ismét mások a' vízben keresztül kasul uszkálva keresgélnek élelmőket. Midőn a' vízben uszkálunk, egész testek a' viz alatt vagyunk, 's csak a' fejök látszik ki. Ők se nem vadak, se nem felékenyek. A' gőzhajókázás divatjától fogva igen kevesednek. Közönséges tanyájokat a' vörös folyóban tartják. Az apróbbak közönségesen a' nagyobbak hátán üldögélnek, 's mindnyájan olly erőssen bömbölnek, mintha ezer felingerlett bika ordítana. Azonban nints mit tartani tőlök; mert ha az ember nékik békét hágy,

meg sem mozdulnak, sőt a' hajóktól sem félnek, és sokszor ki sem térnek előlük. Az Alligator a' száraz földön igen lassan, és lustán mozog, és rövid lábai alig bírják az ő nehéz testét midőn azt annak azon hosszú farka követi, melly az áttól bėjárt utat nyilván kijegyzi. A' szárazra csak akkor szállki, midőn vagy élelmet keres; vagy pedig tojásait akarja alkalmas rejtett helyre lerakni. Ha a' víztől távolabbra el talál térni, igen féltelmes úgy, hogy ellenségét megpillantván erőssen a' földre simul, és a' nélkül, hogy a' fejét csak megis mozdítaná, szemeit sebesen forgatja. Ha valamelly ember közelít hozzája, felfujja magát, a' torkát eltátja, és a' fújtatóhoz hasonló peszszegést tesz, 's ezen kívül nem védelmezi magát és könnyen agyon verhetni; hanem csak arra kell vigyázni, hogy az ember az Alligator farkához ne közelítsen; mert ez az ő sértő, és védelmező eszköze. Ezen tagjának ereje, és annak sebes mozgása rendkívül való, mellynek minden egyes tsapása elég egy ember agyon ütésére, vagy más tárgy öszve zuzására. A' halakat, tekenyös bekákat, és disznókat ezen tagjával tsapdozza agyon, melly tsapásnak a' nesze egy fertály órányi tavulságnál továbbra elhallik. Az ügyes vadász a' Krokodilt szembe szokja löni, melly által annak azonnal vége van; de ha a' lövés csak egy ujnnyival száll is félre, azonnal lebukik a' víz alá, erőszakos mozgást tesz, és farkával a' vizet olly sebesen megtsapja, hogy a' többi Krókodilok meg rettenvén olly irtóztató

erőszakos lármát okoznak, mellyre sok száz halak a' vizből fel vízkándoznak, és a' napon mint meg annyi fénylőpaisok tündöklenek. Az Alligator farka 10—20 lábnyi; a' zsirjának az a' haszna, melly a' czethalzsiré. Azok, mellyek hálokkal fogattatnak, agyon veretnek; mind azon által a' szembe való lövés által legkönnyebben ölettetnek meg. Egy alkalmas vadász naponként többet agyon lö tizenkettőnél, mellyeknek a' farkokat bátorság okáért elvágja. — A' nőstény Junius elein a' bokrok, és gyökerek közé fészkel, a' hova gallyakat, és faleveleket összevegyűjtven tizet tojik, 's tojásit befödi. Innét tovább menven, ismét más fészket készít, mellybe hasonlóképen tizet tojit, és bétakarja. Ezt folytatja mind addig, míg 60 nem tojik. Ezen tárját uj nemzetségének mind addig különös gondoskodással őrzi, míg ki nem kél; melly meglévén fiait valamelly álló vízbe vezeti; mivel azokat a' folyóban az öreg him - krokodilok felfalnák. Az Alligator olly erős pénzma szaggal bir, hogy annak jelenlétét a' fák között 60 lépésnyire is megérezni.

Rejtett szó:

Hess, hess! megeszi a' szöllödet az egész;
Hármától, ha az sok, megkábulhat az ész.
A' két következőt ha még hozzá adod,
Az egészet ilyen csoportban láthatod.
Végét a' köszöntők mondják neved napján,
Kiváltkép' ha jó bor foly a' hordód' tsapján.

Jegyzet: A' 14-dik Számbeli Rejtett szó: Ragya, agyar.

Rejtett

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(16.)

A' Harmattan Afrikai szélvész.

Ezen irtóztató szélvész Afrika nyugotti partjain Guineában, az Arany partok körül, különösen Senegambiában Senegálnál keletről amaz irtóztató Sahara homok pusztáról kerekedvén, nyugott felé szokott dühösködni. Octobertől fogva Aprilisig fordul elő; és tsak néhány napokig tart. Ezen rettenetes szélvész rémitő jelenettel jár. A' levegő, noha az eget legkissebb felhő sem borítja, elhomályosodik, a' nap pedig elsetetül. Gyakran olly sűrűvé válik a' homokköd, hogy alig láthatni száz lépésnyire. Minden testet körül vesz, és bélep bizonyos finom fekete por. A' plánták tsirái, és hajtásai elszikkadnak, a' legnemesebb gyümölcsfák ágai elszáradnak, a' gyümölcsnek nagyobb része megszikk, el elhull, a' fű pedig valószínűságos ízékké válik. A' Szeretsenyek a' Harmattan megszűnése után meggyújtják a' kiszáradt fűvet, melly által egész vidékek láng-

ba horúlnak, és számtalan: Kigyók, Tigri-
sek, Oroszlányok, és más állatok tolongnak
elő rejtek helyeikből, 's keresik a' tűz ellen
való menedéket. — De valamint elég volt
egynéhány napi szikkasztó Harmattán arra,
hogy az a' földnek ezen tájján a' növényi
Természetten erőszakot tegyen, 's azt leve-
leitől, virágítól, 's gyümöltseitől megfossa:
ugy ismét elég egynéhány nap arra, hogy
a' nőltető erő hathatósága által szaporán
minden új életre kapjon, megfrissüljen, vi-
rittson, és gyümöltsozzék. A' Harmattán
idején a' víz szemlátomást elpárolg, a' fa
eszközök, 's edények szétrepedeznek, az
asztalok, almáriomok öszve kaptsoltatásaik-
ból kibomlanak, és széllyel zuznak, a' hajók
oldalai, és héjjazatai megtágulnak. A' boros
és pálinkás hordókból az ital tellyesen ki-
gőzölög, ha azokat vízzel szüntelen nem ön-
tözik. Az emberek bőre durvává, és száraz-
zá lesz, és felpattagozik. Némelly tájakon
mindazonáltal jó következései vagynak ezen
szélnek; mert általa a' régi fekélyek meg-
gyógyulnak, a' himlőnek vége szakad, és
néha számos zsembelygő betegek hirtelen
meggyógyulnak.

Az élő teremtmények fajjainak tudva
lévő száma.

A' Párisi Természet historia M useum-
ban lévő gazdag gyűjteményből kitetszik,

hogy az eddig esmért nyilván nősző, és lop-
va nősző (phaenerogama, et cryptogama)
plánták nemei 57,000, a' bogaraké 44,000,
a' halaké 2,400, az uszómászóké, vagy szá-
razon vízen élőké (amphibium) 700, a' ma-
daraké 5,000, az emlős állatoké pedig 500-ra
mennek. Valencienne, és Humboldt
számlálása szerint Európára magára 80 em-
lős állat, 400 madár, és 30 uszómászó ne-
mek jut. Ennél fogva Európában ötszörte
több madár-nem vagyon, mint emlős állat
nem; a' növények országából pedig öt an-
nyi hüvelyes plánta-nem terem, mint Rosbor
(Orchis), és farkastéj, vagy ebtéj (Euphor-
bia) nem. Ha a' Delalande által a' Jó-remény-
ség fokáról hozott gazdag gyűjtemények Le-
vailland munkáival egybevettetnek, kitetszik
belőlek, hogy a' déli mérsékelt ég alatt is
olly arányosságban vagynak az emlős állatok
nemei a' madarakéihoz mint 1 : 4. Az egyen-
lítő égi karika felé sokkal inkább szaporodik
a' madarak, és uszómászók-neme az emlős
állatokéhoz képest. A' Cuvier által felfödö-
zött ásvány tsontokból hihetőleg következtet-
hetni azt, hogy az állati nemeknek ezen erán-
ja nem volt mindenkor ugyan egy, 's magá-
hoz szüntelen hasonló; valamint azt is, hogy
a' föld külömbféle viszontagságainak alkal-
matosságával sokkal több emlős állat faj ve-
szett el, mint madár faj.

Berlini Statistícai tudósítások.

A' mult esztendőben Berlinben 8328-ra ment a' születtek száma, a' halottaké pedig 6714. 1826 ban 8226-an születtek; 6793-an pedig meghaltak; így tehát 1827-ben 97-tel többen születtek, 79-el pedig kevesebben haltak meg. Az 1827-ben születtek között egy hármás, és nyolczvanöt kettős gyermek szülés történt. A' Házasságon kívül született gyermekek száma 1289-re tétetik. Házasságra lépett 2101 pár személy. Szerentsétlen történet által kimultak 90-nen, kik közül 71-en férfiak, 19-en pedig fejérszemélyek voltak. A' vízbe 44-en fuladtak, 37-en férfi, 7-en pedig asszony nembeliek. Öngyilkolással elvesztek 52-en, 45 férfi, és 7 asszony személyek. Magokat felakasztották 26-an 22 férfi, és 4 asszony nembeliek. Minden veszedelmekben részes volt az asszonyi nem is, tsak azon utolsóból maradt ki, melly szerint 14 férfiak magokat agyon lötték.

Az Európai Uralkodók' korossága.

Antal Belemen Saxoniai Uralkodó 72 esztendő; X. Károly Franczia Király 70 esztendő; XII. Leo Pápa 67 esztendő; IV. György Anglus Király 65 esztendő; Károly János Svéd Király 63 esztendő; Károly Felix Sardiniai Király 62 eszt. I. Ferencz Aushtriai Császár 60 eszt. IV. Fridrik Dániai

Király 59 eszt. Fridrik Vilhelm Burkus Király 57 eszt. Vilhelm Fridrik Belga Király 55 eszt. Ferencz Siciliai, és Napolyi Uralkodó 50 eszt. Vilhelm Würtenbergi Király 46 eszt. II. Mahmud Török Tsászár 43 eszt. VII. Ferdinand Spanyol Király 43 eszt. I. Lajos Bajor Király 41 eszt. Miklós Orosz Tsászár 31 eszt. Maria de Gloria Portugalliai Királyi Kis Asszony 10 esztendő.

A' Sz. Pétervári Vám jövedelme.

A' Sz. Pétervári Vámhivatal jövedelme folyvást gyarapodik. 1822-dikben $21\frac{5}{8}$ millio rubelre ment ; két esztendő alatt pedig közel 27 millióra szaporodott. 1826-ban $31\frac{2}{5}$ millio , a' mult 1827. esztendőben pedig 34,433,490 $\frac{3}{10}$ Rubelre ment fel. A' mult esztendőben Aprilis 25-dikétől fogva 1252 hajó 112,464 tonnával szállott az odavaló kikötőbe. A' kivitt portékáknak az ára 116,795,217 $\frac{4}{5}$ rubelt tett, mellyek között a' fagygyú foglalt első helyet, és 42,000,000 rubelre ment, a' minek az okát igen könnyű megfogni ; mert az Orosz Birodalomban lévő juhok száma 60,000,000-ra tétetik.

Az Adriai tengeri nagy hal.

Berlinben mutogatnak egy nagy Czápának (*Squalus maximus*) a' kitömött

bőre, melly az Adriai tengerben fogattatott, és Triestnél vitetett a' partra. Egész hossza 24 lábnyi; mell-szárnya 4, has-szárnya $1\frac{2}{4}$, fark-szárnya pedig 5 lábnyi hosszáságú. A' torka' nyílása 3 lábnyinál tágosabb; fogainak a' száma pedig 700—800-ra megy. Tsak ama nagyon gazdag Párisi Királyi Museum-ban vagyon még egy tsak nem ennél nagyobb példája ezen nagy halnemnek, melly szinte a' közép tergerből való.

Nagy Britannia kikötő bérbeli bévétele.

Ámbár a' Status bévételének fertály esztendőbeli Biláncza a' mult fertály esztendőre nézve nem igen kedves előterjesztést mutat is; vannak mindazonáltal némelly fogások, a' mellyek figyelmet érdemelnek. Liverpoolban a' kikötő bér bévétele a' költséget le nem számlálva (brutto) nagyobb volt, mint mind eddig, és 3,250,000 font Sterlingre ment; tisztán pedig (netto) 3,113,000 font Sterlingnél többet tett, 's így 180,000 font Sterlingel nagyobb volt, mint ama nagy kereskedésbeli 1825-dik esztendőben. 1827-dik esztendőben oda érkeztek 510 Amerikai hajók Amerikából, 802 Anglus hajók idegen kikötőkből, 1117 Anglus, és idegen hajók Európából, 2491 Irlandból, 3521 az Angliai,

és Skócziai kikötőkből, és így özveséggel:
8431 hajók.

Az elfagyott fák megmentésének módja.

Midőn 1820-dik esztendőben $1\frac{1}{2}$ Janu-
ariusban déli Franczia országban az Olajfák-
nak két harmada elfagyott Jean Jó'sef Úr
Digne n minden száz közül nyolczvant meg-
mentett azon munkája által, hogy a' fagy
után minden fának a' nagy ágait a' törzsök-
től bizonyos távolságban elvagdalta, és azok
gyökereire zöld füveket ásott, és mindazon
vízi tsemetéket, mellyek a' gyökerekből ki-
hajtottak, kiirtotta. E' szerént ő megmen-
tette tulajdon fáit, midőn szomszédjai a' ma-
gokét mind elvesztették. Ezen ügységéért a'
Királyi Fő gazdasági Társaságtól arany emlék
pénzzel tiszteltetett meg.

A° Gőz-ágyúval tett próba.

Perkins Úr gőz-ágyújával uj próba
tétetett, mellyből annak rettenetes ereje, és
gyorsasága újra megbizonyodott. Januarius
20-todikán megtöltetett egy hatfontos gőz-
ágyú, és azzal egy négyszegű hüvelyknyire eső
770 fontot tevő feszítő erővel másfél óráig
szünet nélkül folytattatott a' lövöldözés,

mellynek a' gyorsasága szembetűnő volt; minthogy minden minutumban 28—30, és így egy óra alatt 1798 golyóbis lövöldöztetett el. A' felvett feszítő erő csak fele annak, a' mellyet a' próbára vett gőz-ágyu kiállhat; de minthogy a' cél nem igen távol tététt ki, szükségtelennek tartották a' próbatevők a' gőz erejét fellyebb szállítani. Azon dologhoz értő emberek között, kik a' próbára megjelentek, St. Denisi Juchernaue Ezeredes Kapitány, és még egy Francia Tiszt is jelen voltak. Azt hirlelték, hogy Perkins Úr a' Francia Kormányzóval megalkudott, hogy annak a' költségével ezen gőz-ágyuzásnak nagyban való elintézéséhez fog.

Rejtett szó:

Egy keserű plántát öt betű kítészen,
Bízd szakátsra, édes — keserűvé lészen;
Az egészt jóízűn az első tagjában
Eheted, ha főzet a' gazda bujában.

Jegyzet: A' 15-dik Számbeli Rejtett szó: Seregély.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(17.)

H ó d o l ó I d v ö z l é s

Felséges első FERENTZ Austriai Császár, és Magyar Királynak, mint szeretett Nép-attyának hatvanadik Születése Napjára — Februarius 12-én 1828 esztendőben.

A' boldogító Angyal öröm-napot
Hirdet, siess oh hív Magyar! a' közös
Erzésed' Oltárjára égő
Szívedet Áldozatul le-rakni.

Háromszor elmúlt Százodok' Év-során
Uralkodó Ház' számtalan Érdemi
Egy költsönös Hűség' 's örökké
Hálaadó köszönetre kötnek.

Eldödiektől r'ád örökölt Hazád'
Épsége Ő nagy Műve, az Ő segéd
Hatalma, és Véd-karja rólad
Durva Török rabigát lezuzta.

Messzen kiterjedt szárnya alatt, 's kegyes
Kormánnya mellett csendesesen ekkorig
Bátor nyugodtál, mint Hazád Gyám-
Angyala minden időn megőrzött

Így halhatatlan Hálaadást lezársz
Emlékező szív' méljibe, így örök
Hírt áldozol, 's Hűség' adója
Érdemikép lefizetve leszen.

Sem Tettetés, sem gyáva Hizelkedés
Nem fészkel ottan, hol szerető Atyát
Hív magzatok környül-körítve,
Visszonozott szeretettel áld'nak.

Áldják az Órát is, mikor illy Atya,
Illy jótevő Istáp születik, kit ők
Hozzá borúlván tiszta Melljök'
Ömledezéseivel köszönt'nek.

Hány milliom Nép-attya vagy, oh kegyes
KIRÁLY! kiket sem kény-hatalom, sem egy
Felségi tündér-fény; tsupán tsak
A' rokon Érzelet öszve lántzol.

Így üdvözt a' hálaadó Magyar,
Kinek Szokásin, 's hősi, de még is ép
Honny-alkotásán megmaradtál
Számos irígy, 's Zivatar között is.

Rendíthetetlen Talp-kövön épített
Köz Eggyet-értés az, hol az Élet ét
Áldozni kész hív Népeidnek
Szíve kinyílt fejedelmi Kintstár.

KI felderített Titus' arany-korát,
Mint egy hasonló emberi-nem Gyönyör,
Felejtethetlen tündökölni
Fogsz ezer, és ezer Éveken túl.

Meggyőzted ellenségedet, a' buta
Pártos Szabadság' szörnyetegét bilints
Alá lezártad ; Bötsre lépett
A' Tudomány, 's diadalmas Erkölts.

A' Béke' csendin minden alattaid
Örvendve élnek ; mert azokat szeléd
Törvénnyel és Hittel Magadhoz
Engedelem, 's Szeretetre vonzad.

Országod' édest érzetű Napjain
A' földi Bőségnek teli Szarva is
Dús Kintseit hullasztja. Oh hát
Hálaadó ajakok kiáltsák !

Tartsad meg ISTEN, draga FERENTZ
KIRÁLYT

A' Jó Atyánkat, számtalan évekig,
'S RÉAJA minden pertzenetben
Szálljon az Égi Malasztid arja !

Korher János,
Fejér Vármegyei Szolgabíró.

Levegői tünemények.

A' folyó hónap 11-dikén a' nap feljöve-
tele előtt néhány minutummal gyönyörű nap-
oszlop látszott a' Prágai Tsillag-visgáló torony-

ha, melly hihetőleg már előbb feltűnt, mint-hogy azt ott észrevették. Ezen nap-oszlopnak a' kerülete nagyságára nézve a' nap' térségéhez hasonlított, és gyöngé piros színnel tökéletesen meghatározott oszlop formában, gyönyörködtető pompával emelkedett fel a' láthatárról. Fölötte egy ritka felhőtske lebegett, melly azt hosszasan elterülve úgy béborította, hogy belőle csak akkorát lehetett látni, mint a' napnak kétszerte való általmérője. Nem sokára feltűnt a' nap; a' nap-oszlop mindazonáltal azon gyöngé piros színnel ábrázolt formájában maradott, mellyben a' nap felkelte előtt tündöklött. A' felhőtske, melly előbb a' nap-oszlop felett lebegett, a' mint a' nap felebb emelkedett, a' láthatár felé vonult le. Minekutánna a' nap tulajdon nagyságához hasonlító magasságra jutott, a' felhőtske annyira leszállott, hogy a' nap felett állana. Ekkor a' nap-oszlop a' felhőtske felett ötszörte magassabban látszott, mint a' mennyit a' nap általmérője tesz. De már ezen helyzetben nem volt piros; hanem inkább világos fény színben ragyogott, 's kerülete még ekkor is egy kevéssé sárgás színnel tellyesen meg volt határozva, és előbbi formájával diszeskedett. Végre a' nap a' felhőbe rejtezővén, lassanként a' nap-oszlop is elenyészett. A' Levegő terhmérő a' fagy pontnál $27''$ $5\frac{1}{2}'''$; a' Hév mérő pedig a' Tsillag-vi'sgáló torony éjszaki részen reggeli hat órakor $11\frac{4}{10}$ gradust mutatott a' fagy ponton alul. Erős keleti szél fujt, a' levegő felső tartományjai-

han pedig hullám forma fellegek uszkáltak. A' Nedvmérő szárazságra mutatott. A' nap-
oszlop csak napkelet előtt, és nap enyészet
után szokott jelenni, és a' ritkább, de egy-
szer'smind a' leggyönyörűbb égi tűnemények
közé tartozik. Illy világos piros, a' szivár-
ványnak minden színeivel elevenen kihimezett
tsonka teke formáján nap-oszlop látszott már
1824-diki Junius 8-dikán is napnyugott után
a' Prágai Tsillag-vi'sgáló toronyban, és Tseh
Országnak több helyein: valamint Német Or-
szágnak északi részeiben is kilenczedfél órától
fogva kilenczig, melly szinte habos piros szín-
nel ékeskedett, és valamint a' közelebb mult
11-diki tűnemény részenként tűnt el.— York-
ban a' közelebb mult Januarius 30-dikán est-
ve hasonlóképen egy pompás levegői jelenet
látszott. A' holdat 9 órakor, melly addig
tisztá fényben tündöklött, sok apró tarka vi-
lágos felhők vették körül, mellyek mind-
nyájan ambra színűekké váltak, 's rajtok egy
visszás holdszivárvány szelet jelent meg, melly
alatt mintegy 5—6 lábnyi távulságra egy sűrű
felleg terült el, 's annak a' felső szélén még
egy amannál nagyobb, hasonlóképen visszarul
állott szivárvány látszott. A' hét fő szint
mind a' két szeleten tisztán, és tündöklő fény-
ben lehetett látni. Ezen tűnemény valami 20
minutumig tartott, míg végre a' fellegek
helyhezetének megváltozásával lassanként el-
tűnt.

Nápoleon élete módja.

Nápoleon élete' módja igen különös volt, és a' házi, vagy tábori környületekhez képest nagyon változott. A' táborban semminemű foglalatosságtól, iparkodástól, és maga meg-eröltetésétől sem irtózott úgy hogy az idő sanyargató viszontagságait fel sem vette, akár-melly kalibában, vagy sátorban is meghált, és a' tulajdon személynéről való gondoskodás-ról mintegy elfelejtkezve látszott lenni. Palotájában ellenben tsak nem minden nap meg-förödött, testét Koloniai vízzel megdörgölte, 's némelly nap több izben tiszta feje ruhát vett magára. Utazásakor akármiféle lakással megelégedett, ha alvószobájába legkevesebb napfény sem hathatott be, mellyben éjjel sem szenvedhette meg a' világítást. Az asz-talára ugyan a' legválogatottabb étkek kerültek; de ő azoknak békét hagyott; hanem a' sült ürü szügyet, rostélyos petsenyét, sült barom-fiat, lentsét, és habot igen szerette; a' kenyér jóságára nézve pedig igen kényes volt. Bort ugyan kevesett ivott; de annak igen jónak kellett lennie. Fölöstököm után egy fél tsésze kávét szokott inni, valamint ebéd után is. Gyakran azonban elándalodásában újra kávét kért azt állítván, hogy ő még nem ivott, melly tselekedetéből némellyek azon mesés következtetést formáltak, hogy ő naponként 8—10 csésze kávét felszokott hörpölni. Igen szaporán evett, és mihelyt jól lakott azon-

nal felkelt az asztaltól számba sem vévén azt, ha vendégeinek elég idejük volt e a' jóllakásra. Vagynak a' kik reá fogják, hogy a' megétetéstől különösen félt; a' mi azonban minden helyes ok nélkül való állítás; mivel ezen pontra nem is igen ügyelt. Minden reggel a' külső szobába vitetett a' Fölöstököme, a' hová külömbség nélkül kiki bémehetett, a' ki valamelly parantsolatra várakozott, 's elégszer megesett, hogy némellyek ezen szobában egész nap várakoztak, 's gyakran több órákig ott állott az étel, míg ő azt bevitette. Első Consul korában a' Tudósokat, Litteratorokat, és Művészeket gyakran megvendégelte. Midőn falun vólt, sokszor külömbféle játékokat játszott, mellyeket azon tekintetből, mivel azok bizonyos hadakozást ábrázoltak, még gyermek korában megkedvelt. Minekutánna a' Tsászári pólczra lépett, ezen játékokkal való mulatságot illetlennek vélte, és tsak a' lovaglást tartotta illendő kedvtöltésének; ha bár többször leesett is a' lováról. Nagyon hangosan beszélt, és midőn jó kedve kitört, messze hallható hahotával nevetett. Örömet énekelgetett, noha gyakran olly hamis, és hibás hangokat ejtett, és a' Melodiától olly messze távozott, hogy a' ki ötet énekelni halotta, lehetetlen volt nékie magát a' nevetéstől megtartóztatnia; a' min ő azonban nem boszonkodott. A' nyilvánvaló alkalmatosságoknál igen nagy pompát, és fény üzést szeretett mutatni; de a' különös házi gondviselésben olly pontossággal birt, hogy gyakran

olly házbeli dolgok elrendelésével foglalatostkodnék, melyekre sokszor a' közember sem ügyel.

Az erős Linea-hajó.

Genoa Linea-hajó a' Navarini ütközetben 1428 golyóbist, 300 kartátsot, és 1677 font puskaport lövöldözött el. Minthogy az ő nagy árboczfája tizenhat darabból állott, az ellenséges lövéseket legtovább kiállhatta. Az egy darabból álló árboczfájú hajónak mindjárt oda kellett volna lennie. E' volt az első történet, melyben a' Sepping Robert Urtól feltalált árboczczal felkészült hajók tengeri ütközetre használtattak, 's ezen szerentsés próbának bizonyosan azon következése lesz, hogy Sepping Ur árbocza az Anglus Flottánál közönségesebben felvétetnek.

M e s e :

Mi az? télen nyáron fülük,
Nála senki sem melegszik,
Urak, szegények szeretik,
Illatos fűszerrel fűtik.

J e g y z e t : A' 16-dik Számbeli Rejtett szó: Torma.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(18.)

J e l e s s é g e k.

Azon márvány oszlop, melyet Washington Városában emeltek 130 lábnyi magasságu, és 65,000 Dollárba került. — Gurney Úr gőz szekere nem rég egy óra alatt $13\frac{1}{4}$ Anglus mért földnyi utat futott be. — Bizonyos Williams Úr annak a' szekérnek megjobbítására, 's tökéletesítésére nézve olly észre vételeket tett. melyeknél fogva ezen gőz szekeret szint olly könnyen lehetne kormányozni, mint a' gőz hajót. Melly szerint azon fontos kérdést Londonban fejtették meg, melyet Német Ország tett fel; de segítség nélkül szükölködvén, meg nem fejthetett. —

Martucci bizonyos egyházi férfiú, a' ki Chinában 20 esztendőt töltött el, Romában Chinai Kabinetet nyitattott meg, mellyben számos ércz, porcelán, réz, és faragott mív darabok, és sok Chinai Könyvek találtnak. —

Alexandriából Londonba ismét külömb-féle Egyiptomi régiségek érkeztek, különösen 126 Papyrus-tekerts, mellyek közül egygyen az Ásvány tudományt illető görök írás vagyon; továbbba mintegy 300 apró arany, és ezüst mívék, és valami 1000 kemény szárnyú bogarak. — De la mar re Úra' Párisi Királyi Gazdasági Társaságnak közel egy millio frankot hagyott, melly testamentomi hagyomány-nak elfogadására ezen Királyi Gazdasági Társaság nem rég Királyi rendelés által engedelmet nyert.

A' Magyar tengeri hajókázás.

Fiumeből Februarius 3-dikán jelentik, hogy ezen Szabad Királyi Magyar Tengerparti Városban Jánuarus 28-ikán a' Magyar tengeri hajózás' év-könnvében örök emlékezetet érdemlő örvendetes történet ment végbe. Reggeli 5 órakor a' legmagosabb víz álláskor az ottani hajó építő műhelyben készült, és Ő Tsászári Királyi Magasságának Magyar Ország Kedves Nándor Ispánnya élete Párjának, Maria Dorottya Ő Fő Herczagségének nevével, mellyet reá a' hódoló tisztelet ruházott, diszeskedő hármas árboczu hajó (Fregatta) számos gyülekezet előtt pompásan eresztetett a' tengerre. Ezen már magában is figyelemre méltó történetet a' Magyar Ország Nándor Ispánynéja Fő Herczegi Ma-

gassága tiszteletéből eredett név annyival örvendetesebbé tette, minthogy az a' gyülekezetet Ő Fő Herczagségöknek az Ő Fő Familiájokkal együtt volt tavali Kegyes megjelenésökre, magas. erköltseikre, a' Haza eránt való jótéteményeikre elevenen vissza emlékeztette; melly öröm emlékezetnek uj jegyéül, nyomtatott versek osztogattattak. Ezen tudósítás bizonyossan minden buzgó Hazafit örömgörjeszt; valamint azon megjegyzés is, hogy a' Fiumei hajókázás szemlátomást gyarapodik; mivel a' Fiumei kikötőben megfordult hajók száma, melly 1826 esztendőben 4,300 ment, 1827-ben már 5,200-ra szaporodott; és így egy esztendő óta 900-al nevedett többre, a' Porto - Réi Lazaretbe kiszállott, halász, és utazó hajókat ide nem értvén.

A^o hamuzsir mennyisége a' külömbféle növényekből.

Ámbár minden plánta bizonyos mennyiségű hamvat hágy maga után, ha elégettetik: mindazonáltal nints minden növény hamvában egy arányu mennyiségben a' hamuzsir; hanem némelly ugyan egy mértékű hamuban több, ismét másban pedig kevesebb találatik. Közönséges észrevételek szerint a' fának a' hamvában annál több hamuzsir vagyon, mennél tömöttebb az, és a' nem rég vágott fából is több kerül ki, mint a' melly már elavult,

korhadt, vagy már rodhadni kezdett; sőt a' fa vékonyabb ágaiból is több hamuzsirt várhatni, mint a' vastagabbakból. A' bokorból a' fánál, a' kóróból a' bokornál, az érett plántából az éretlennél több lugsót nyerhetni. Ezer font bikkfa hamuból 219, tölgyfa hamuból 112, körösfa hamuból 61, szilfa hamuból 166, fűzfa hamuból 102, fenyőfa hamuból 132, dohánykóró hamuból 84, üröm hamuból 748, kukoritzsa szár hamuból 198, napra forgókóró hamuból 349, szőlő vessző hamuból pedig 102,6 font hamuzsirt kap-
hatni.

A' Foglyok Newgateben.

A' Newgatei fogságban 1827-diki Januarius 5-dikén Wontner Fő - Felvigyázó Úr hivatalbeli jelentése szerint 233 férfiú, és 145 asszony személyek voltak, és így egész számmal 378. Ugyan azon esztendőben December első napjáig fogságba estek huszonegy esztendősnél fiatalabb 1092 férfi, 158 asszony nembéliek, és huszonegy esztendősnél korosabb 1349 férfiak, 422 asszonyok öszvesen 3020; a' már fogva voltakkal együtt tehát a' megjegyzett idő alatt 3398-ra ment a' foglyok száma. Ezen számból 19 halállal büntetettek meg, 2 pedig meghaltak. 1083 Gosportba, Portsmouthba, Sheernessbe, Chathamba, Deptfordba;

Woolwichba, és Devonportba küldettek a' fogsági hajókra. Londonban a' Milbanki fogságba 99, a' szegényekházába 12, a' Middlesex-i fogságba 155 tettek. A' Királytól kegyelmet nyertek 15; birói végzés által feloldoztattak 571. Mint-hogy ellenek elegendő vád nem találtatott, 270 elbocsátattak. Azoknak a' száma, a' kik vagy kikorbátsoltattak, vagy pénzre büntetettek 3045 ment.

1828-ki Jánarius első napján 230 férfiak, és 123 aszonyok maradtak a' fogházban. Azok közül, a' kik 1827-ben végső ítéletet vettek, 1 gyilkosságról, 28 bérontásról, 89 uton állásról, 16 ló lopásról, 3 szarvas marha lopásról, 5 juhlopásról, 6 pénz tsinálásról, 2 kettős házasságról, 14 agyonverésről, 1717 pedig külömbféle kisebb lopásokról vádoltak. Ezek közül 214 halálra ítéltettek, (15 elvesztettek, és még 3 olyanok, kik még 1826-ban halálra ítéltettek,) 81 örökös általszállításra, 126 14 esztendei, 621 7 esztendei rabságra ítéltettek, 790 pedig 2 esztendőre, 18 hónapra, és így le felé egy hónapra a' Newgate-i tömlőtzhöz, és a' fogházakba küldettek.

Különös himlőztetés.

A' Lavedani völgyekben a' Pyrénéusi hegyek között Ramond de Carbonnieres bizonyossága szerint az által oltják a' gyer-

mekekbe a' himlőt, hogy azon gyermekeket, kik még nem himlöztek, olly házba gyűjtik össze, mellyben a' himlő kiütött; azután pedig őket szabad levegőben vízből és téjből vegyült itallal, és árpakása levessel táplálják. Ezen módja a' himlőztetésnek hihetőleg a' régiséghől vette eredetét.

Az Olaj megtisztításának, és az avasodás ellen való megmentésének együgyü módja.

Az olajos magvakban az olaj bizonyos nyálkás részekkel vagyon vegyülve, mellyek kisebb nagyobb mértékben az olajban is megvagnak, és azt a' romlásra készítik. E' szerint ha az olaj ezen nyálkás részekről megszabadíttatik; nem csak tisztábbá válik, hanem Chaptal bizonyosága szerint több esztendőig minden változás nélkül jó állapotban marad. Az olajnak a' nyálkás részekről való megszabadítása ugy megy végbe, hogy azt még annyi forró vízzel tiszta edényben össze zavarván, és mintegy fertály óráig jól fel kevervén, két napig az elválás végett tsendes állapotban hagyjuk; azután pedig a' már a' nyálkától a' forró vízáltal megtisztult olajt a' vízről vigyázva leszűrjük. Az illy tisztítás által még a' dohánymag olajt is annyira vihetni Crome Úr állítása szerint, hogy az nem csak a' világításra, mint ez Jánosházán

N. Vas Vármegyében, és Hazánk más dohányos helyein szokásban vagyon; hanem az étel készítésre is alkalmatossá lészen.

R é g i s é g e k.

Mzchet helységben az Orosz Birodalomban a' Grusiai Herczegek régi Lakó helyében bizonyos odavaló lakós, nevezet szerint Schwiti Mamila a' közelebb mult December havában búza vermet ásván, egy közép szerű már elkorhadt edény ezüst pénzt talált. Tsak egynéhányon látszott ezen pénz között az eredeti jegy; jobb részéről pedig minden czimert megemésztett a' régiség; mellyre nézve ezen utóbbiak a' találó kívánságához képest a' Grusini Bányászsághoz küldettek, hogy ott öszve olvasztassanak. Azon darabok, mellyeken a' billeg kitetsző, Persa pénzek, és a' Sassanidák idejéből valók, és mintegy 800 esztendővel késültek Hr. születése után, és így 1028 esztendőssek. —

Otaheiti disznófajta.

Desgravier Úr vitt bé legelsőben Francia Országba bizonyos rövid lábu, nagy, és hosszú testű, 's finom tsontu disznófajtát, melly a' Boulognei, és Montreuil sur mer i kerületekben közönségessé kezd lenni.

Ezen disznófajta Otaheitiből származott, 's különösen diszlik, és a' közönséges disznófajtánál kétszerte hasznosabb. Ez a' disznófajta füvel él, mint a' juhok, és kevés költséggel igen szaporán meghízik. Hogy a' legelőt fel ne turja, az orrába karikát kell huzni, vagy pedig a' Bánáti Oláhok módja szerint az orra felső karimáját tüzes vassal meg kell égetni. Az Otaheiti disznónak a' szalonnája különös jóságú, és megérdemli hogy annak a' tenyésztése, és tartása a' köznépnél jó tulajdonságáért közönségessé tétessék.

Réjtet szó!

Érczből készít mester engem';
A' Magyar' kedvét kizengem,
Ember szeret, de a' ló nem;
Négy első emberi tetem:
Közép tagom erős állat,
Véle nem minden tréfálhat.

Kótsi György.

Jegyzet: A' 17-dik Számbeli Mese:
Pipa.

Különös tünemény.

Orosz Birodalomban Baku tartományban H o k m a l i helységtől éjszak felé négy; az erősségtől pedig éjszak nyugotra tizenöt verstnyire December 8-dikán délután öt órakor szüntelen menykövezés közben egy nagy térségű tűz-oszlop emelkedett fel a' levegőbe, és ott három óráig lobogott, míg lassanként néhány singnyire leszállván, még szinte 27 óra folyásig lángolt. Ezen tüzláng a' hegyek fölött 200 ölnyi hosszúságra, és 150 ölnyi szélességre terült el. A' hegyek' első kitörése irtóztató föld rengéssel ment végbe, és külömbféle kőnemeket hányt ki. Viz-oszlopok is emelkedtek fel, mellyek még most is, tsak hogy alantabb, buzognak. Figyelemre méltó, hogy ezen jelenet előtt egy nappal iszonyu éjszakkeleti szél dühösködött. Ezen tűzokádás helye $1\frac{1}{2}$ – 2 Werstnyi vagy is Orosz mértföldnyi síkságra kerekedik el, és a' többi jó formán meredek hegyekkel

egyenlő magasságban a' világ minden részei-
re szolgál; de éjszokról nyugottra a' Caspi-
umi tenger felé attól 20 Werstnyi távulság-
ra hárántékosan ereszkedik a' sík földre. Kü-
lönös, hogy ezen tűnemény szorosabb meg-
vizsgálása szerint, az égő hegy-területen
semmi féle torkolat sem formálódott, holott
ez a' tűzokádó hegyek kitörésével közönsé-
gesen származni szokott; ellenben helyette
a' tűz-oszloptól körül véve volt hely előbbi
helyezeténél magasabbra emelkedett, és egy
singnyi mélységre hasonlít valamelly emberi
kéz által készült földhalomhoz, melly égett
kövekből, tömött iszap földből, és holmi
égő szerekből áll; mellyeket azomban mind
eddig nem lehetett tökéletesen megvizsgálni;
minthogy mind eddig azon helyhez; mivel
az még most is ég, nem könnyen közelíthet-
ni. Ez a' tűz tellyesen különbözik az azon
tartományban az Indiai Bálvány templom
mellékin lévőttől, mellynek a' lángja halavány,
és kénkö gőzzel terhelt, és így a' lélekzésre
alkalmatlan levegővel jár. Ezen uj, és amat-
tól 30 Werstnyi távulságra történt kitörés-
nek a' tüze veres, és minden szag nélkül
való, 's akar melly tsekélynyire ásattatik is
fel a' föld ezen térségen, azonnal meggyulad
felette a' levegő. Tőle délfelé bizonyos iszap
forrás vagy on, melly $1\frac{2}{4}$ lábnyi kerületű, és
fél lábnyi magasságu buborékokat hány fel.
Néha azonban ezen iszap-oszlopok egy sing-
nyire, sőt még magasabbra is felbuzognak.
Ennek az iszap forrásnak a' köre 15 sing-

nyire kerül. Azon salak-kövek, melyek on-
nét S. Pétervárba küldettek, a' vizgálát sze-
rént sziklás mészkőből, és leveles talk-ré-
szetskéből állanak, és napha gőzzel telye-
sek lévén, (melly által az égés okoztatik),
egy felől kristályozott kő formában vagynak.
A' helybeli vizgálatra bizonyos Bányászi
Tiszt már kiküldetett.

A^s szamar-téj kipótolásának módja.

Tudva lévő dolog, hogy a' szamar-téj
sokkal soványabb a' többi házi állatok tejé-
nél, és azért véte azon sinlődő, és sorvasztó
nyava'ás emberek, kik emésztő tehetségek
gyöngesége miatt a' kövér tejet nem használ-
hatják, igen nagy haszonnal élhetnek. Mint-
hogy azonban a' valóságos szamar-téjre nem
tehetui mindenkor szert, az ebbéli szüksé-
get ezen módon lehet kipótolni: Hat lat tisz-
ta árpát másfél itze vízben egy fertály óráig
kell forralni, azután a' levét leszűrven, 's
azt hat lat szarvas szarv porral, hat lat be-
tsinált Iringo, vagy szamar-tövis (*Eryngium*)
gyökérrel, és harmincz durván össze-zuzott
tisgával vegyítven mind addig kell főzni, míg
kotsonya forma sűrűségre nem jut. Ekkor
megszűrettetven, midőn hasznát akarja vala-
ki venni, egy nyolczadrész itzét felmelegít,
és azt ugyan annyi közönséges téjjel felve-
gyítve szamar-téj helyett issza. A' tejet a-
zomban nem is szükség különösen megmelo-

gíteni. Ezen mesterségesen készült számár-
téjből a' sinlődő naponként három porciót
iszik; az elsőt reggel éjóra, a' másodikat
azután egy óra múlva, a' harmadikat pedig
délután négy óra tájban veszi be.

A' kutyák tartására vetett adó.

A' Baseli Kanton' Nagy-Tanátsosa
ez előtt néhány esztendővel azon rendelet
tette, hogy a' 10 Batzenből álló engedelem
czédula váltságán kívül az első tartandó ku-
tyától még 4 Batzen, a' másodiktól 8 Frank,
a' harmadiktól pedig 12 Frank adót fizessen
a' birtokos. Az olly állapotú emberek azon-
ban, kik foglalatosságaikban kutya nélkül el
nem lehetnek szabadon, és adózás nélkül
tarthatják kutyáikat. Azoknak, a' kik alamis-
nában, vagy valamelly jótévő Intézet' segit-
ségében részesülnek, valamint a' mester-le-
gényeknek, napszámosoknak, tselédeknek,
ugy minden adózástól ment személyeknek
nem szabad kutyát tartaniok. Ezen adónak
fele az egészségre ügyelő hivatalhoz, más fele
pedig a' szegények' intézetéhez tartozik.

Idő jövődölés.

Fischer Úr a' közelgető tavaszi időjá-
rásra nézve így értekezik: A' közelebbi multi
négy rövid téli idő szakok, melyek közül az

utolsó Februarius 8-dikától fogva Februarius 21-dikéig olly kemény hideggel folyt le, hogy Februarius 15-dikén 1828-ban reggeli 7 órakor Bétsben a' hideg — $12^{\circ}5$ mutatott, helyes okot adnak arra, hogy a' melegnek és hidegnek hirtelen, és nagy változásaiból előre gyanithatjuk, hogy Martiusban, Aprilisben, és Májusban hideg keleti és éjszaki szelek fognak leginkább fújni, és kivált a' két első hónapokban Német országban gyakran hófuvalmakat, és fagyot fognak emlegetni 's azon tudósítást teendik, hogy az északi, és magasabban fekvő tájakon állandóan tél legyen. — Mártius közepe táján az Asia' éjszaki részeiről támadó hideg, nedves, és így borongó időt okozandó szelek nem tartanak 3 napoknál tovább, mellyeknek megszűnése után a' déli, és nyugotti szelek által a' meleg eleinten szaporán nevededik; de nem sokára ismét megfordul. Az Aprilis' elején tartó meleg Aprilis 14-dikén hideg szelek által félbeszakad, melly szerént a' gőz köddé, felhővé, essővé és hóvá sűrűsödik. Mind e' mellett több tsontáros gyümölcstű fák (drupiferae) virágozni kezdenek, és a' fák virágzása a' meleg nevedése által Aprilis végeig közönségesse lesz. Május eleinte hives, és nedves, közepe táján pedig hideg lesz, míg végre melegre fordul. Aprilis és Május hónapokban a' Venus mint gyönyörű esti csillag különös fényben fog ragyogni. Legnagyobb eltérése 19-dik Májusban leszen, 's a' nap után 4 óra múlva nyugszik el.

Pusztító Földindulás Ischia szigetben.

A' mult Februarius 2-dikán az Ischia szigetben helyheztetett Casamicciolai községet szerentsétlen tsapás érte. Reggel 11 órakor az erőszakos földindulás, melynek hullám forma rázkodása közel 4 másod minutumig tartott, rémítő pusztítást okozott. Ezen község épületeinek egy része földig öszve omlott; több más épületek pedig annyi megromlottak, hogy az öszve düléshez közel vagynak. Azon szerentsétleneknek a' száma, kiket az öszvedült épületek agyon ütöttek, 20-re megy, kik közül már 10-et kiástak az omladékok alul. A' megsebesítettek száma sem tsekély. A' lakosok rémülve futottak ki a' mezőre, és ott szomoruan tévelyegtek. Egy Asszonyt egy gyermekkel együtt életben huztak ki a' dülédékek közül, de olly nyomorúlt állapotban, hogy életök megtartásához kevés reménység lehet. A' kerületi Al-Ügyelő minden iparkodását arra fordította, hogy azok a' lakosok, kiknek a' házaik öszve dültek, vagy pedig dülőfélben maradtak, hajlék alá jussanak. Az öszveomlással fenyegetődző épületeket az említett ügyelő, hogy minden további kárvallásnak eleje vétessék, ledöntette. Ugyan azon szigetben Serrafontánában, Forioban, és Testaccioban is volt földindulás; de ott semmi kárt sem tett: Lacco helységben ellenben, mely a' földindulás kitöréséhez közelebb csett, nagy károkat okozott.

A' Király, mihelyt ezen szerentsétlenségről tudósítást vett, azonnal több Ministerségek által segítséget rendelt a' kárvallottaknak. A' Calabriai Herczeg egy osztály katonaságot küldött egy Genie-Tiszt vezérlése alatt segítségre. A' megsebesítettek bizonyos alkalmas helyre vitettek, hol őket ápolgatják, és gyógyítják. Ugyan az nap reggel 7 órakor Foggiban, és S. Severóban Capitanata tartományban, és Bariban Terra di Bari tartományban, valamint több más helyeken is volt valamely gyöngye, hullam forma, kelettről nyugottra tartó földindulás; de melly legkevesebb kárt sem okozott. Forliban, Faenzában az Egyházi Státusokban is vettek észre $\frac{2}{3}$ Febr. éjtszakán holmi tsekély földindulást.

Napoleon sanyarusága Aegyptomban.

Midőn Napoleon 1812. esztendőben Dresdán mulatott, sokszor előhozta vendégeinek az ő Aegyptomi táborait, mellyekről ő különösen szeretett beszélni. Egykor a' tsemege bor ital idején leábrázolta azon nyomorúságokat, mellyeket ott kellett szenvednie, 's különösen emlegette a' szomjuság enyhítésére megkívántató szerekben volt foglalkozását. „Ah! ugymond, mit nem fizettem volna, egy illy pohár Magyar országi borért, melly most itt előttem áll? Istenemre mondom! egy Napoleont is adtam volna érte”.

Lord Cochrane, és a' Felesége.

A' Világot körül evedző Kotzebue Lord Cochranet, és annak feleségét eképpen írja le: Az ő külseje valamennyire kellemetlen. Mulatságában kevés beszédű, állásában görbe, és földre néző. Élete korára nézve ötven esztendőn fellül van. Teste magas, és száraz, ábrázatja férfias valódiságot mutat; arczvonásai igen kivagynak jegyezve; haja pedig veres. Sűrű, és nagy szemöldöke vagyon, melly alól tsak ritkán tsillámlanak ki az ő eleven szemei. A' felesége mindenben ellenkező tulajdonságokkal bír. Ő fiatal, szép, a' társaságban vidám, kellemetes, és szeretetre méltó. Férje eránt olly határtalan szeretettel viseltetik, hogy tőle még a' legnagyobb veszedelmekben sem távozik el. Minden tengeri ütközetekben, mellyeket férje Déli Amerikai szolgálatjában végbe vitt, jelen volt.

Rejtett szó:

Régi világ' elrejtett kintseit örzi, takarja:
Néma, beszéll, holt, 's életet ad; bár szóta-
lan oktat,
Czifra ruhája vagyon, ha nagy Úr' palotája
lakása;
Együgyü köntösben kedvelli tudós, de ha-
szonnal.
A' farkát vágd el, mély bú', 's öröm-érezet' árja.

Jegyzet: A' 18-dik Számbeli Rejtett szó: Sarkantyú.

Tekintetes Fazekas Mihály Fő
Hadnagy Úr' halhatatlan Magyar
Füvészt árnyékához.

Hová!ová Fazekasunk?
Nincs már talán számodra itt
E' föld kies vidékein
Növény? Talán meg untad a'
Tavaszt kecses virágait,
A' hércz szagos növényeit,
Meg a' szelíd Természetet?!
Nem! oh Nemes Lélek! Te is
Mint Rósa csak tünet valál,
Elhervadál, 's jó illatu
Virágid elhullottanak,
'S hantok földik már hamvadat;
De Lelked a' Napok felett
Zeüszszel örvend; és vigad
'S már olly növények közt mulat
Elizeum virányain,
Mellyeknek a' tűz, 's fagy nem árt. —

Elhervadt szép Rósa szál,
Derék Magyar Linné! nyugodj,
Szent béke földje hamvadat;
Mig Alkotónk reád lehell,
'S Virágid újra diszlenek !!!

Lencsés.

King és Stockes Kapitányok utazása.

Montevideoból a' mult esztendő Majus 12-dikén költ levelek tudósítást tesznek azon utazásról, melyet King, és Stockes Kapitány Urak az Angoly Kormányzék' rendelkezéséből a' Magellani tenger szorulat, és az azzal határos déli Amerikai tengerpartok' megvizsgálására nézve magokra vállaltak. King Úr a' keleti, Stockes Úr pedig a' nyugotti partokat vette vizsgálóra. Minekutánna Novembertől fogva kémlelődtek volna, mind a' ketten Montevideo-ba érkeztek, Stockes ugyan Martius; King pedig Aprilis hónapban. Ezen még eddig kevésbé esmért tengerpartokra nézve mind a' ketten igen nyomos felfedezéseket tettek. Az egész Magellani tenger szorulatban egy bátorságos kikötő sincsen. A' száraz földbe nyuló partok sokkal mélyebbek; hogy sem kikötőül szolgálhatnának annyival is inkább; minthogy azon tenger szorulaton hirtelen szélvészszoktak támadni. A' Patagoniaiak, és a' Tűzföldiek egészen más formá-

ban jelentek meg az utazó Kapitányok előtt, mint eddig ábrázoltattak. King a' Patagoniaiakról azt állítja, hogy ötet hidegen, és minden mozdulat nélkül lóháton fogadták, melly helyhezetőkben mind annyi lovag szobrokat képeztek. Későbbben azomban, midőn közülök egy öreg asszonynak pénzt ajándékozott: az egy nálánál fiatalabbra mutatván ezen szavakra fakadott: Da uno a la muchacha! vagy is: Adj annak a' leánynak is egyet! Midőn King azt is megajándékozta, az azonnal leugrott a' lováról, és az öreg vezér, és vezérnén kívül mindnyájan követték példáját. Hogy a' Patagoniaiak óriási nagyságuk volnának, King nem tapasztalta; melly szerént vagy hibáztak az elsőb utazók, midőn őket óriási nagyságuknak állították; vagy pedig a' Patagoniaknak kellett elfajzaniok. Tsak egy volt hat lábnyinál magasabb; mindazonáltal a' többiek is egyarányos magasságuk voltak, és hosszú köpönyegekbe burkózva nagyoknak látszottak. Lábaik azonban testeik nagyságához képest nagyon rövidek voltak, 's e' szerént lóháton jóval nagyobbaknak látszottak, mint valóságosan voltak. Ló-szerszámaik jobbára nyilvánlagosan Spanyol eredetűek voltak, és a' könyörgésből észre lehet venni, hogy a' Spanyol nyelv nem idegen nálok. Későbbben nagyobb bizodalommal, és barátsággal viseltettek az utazó eránt, 's hárman egy darabig el is kísérték ötet. Az Angolyokkal leginkább társalkodott egy 40 esz-

tendős asszony, hogy veleek Gragot, melyet ő aqua ardiente-nek, vagy is égő víznek nevezett, ihassék. A' lakósok jobbára keresztények. A' közönséges keresztény térítők szinte addig vergődtek. — Stockes magát különösen a' Tüzföldiekkel mulatta, kik mind eddig egy erőtlen lomha nemzettséget formáltak, 5 $\frac{2}{4}$ lábnyi magasságuk, hajok fekete, kóczos, melyet halzsirral, Delphin, és Czethal szalonnával szoktak megkenni, a' szakálluk ritka növésü; ruházatjuk tengeri borjú, és tengeri vidra bőrből áll. Fegyverök lándsá, nyíl, és tegez. Földjük némelly bogyókon, nyirfákon, és tengeri-füveken kívül alig terem valamelly növényeket. Lakásaik körül, melyek néhány öszve font nyir-fa ágakból állanak, semmiféle élő teremtmény sem tartózkodik. Midőn nékiek valaki valamit ajándékoz, a' köszönetnek semmi jelét sem adják; hanem azt elvévén azonnal elrejtik, mintha attól tartanának, hogy azt tőlök ismét vissza veszik, vagy elragadják. Figyelemre méltó dolog, hogy Stockes Úr is tapasztalta azon ügyességeket, melyet már Weddel Úr megjegyzett, hogy t. i. minden szót, sőt mondást az ember után mondanak. Ezen szóval Petit, kis gyermek igen gyakran élnek; mellyen az Angoly utazó tsudálkozik. Vallyon nem fordult-e meg köztök Bougainville, 's talán La Peyrouse? És így ezen szónak nem juthattak-e birtokába?

A' zavaros, és nyulós bor' helyrehozásának együgyü módja.

Dr. Laubender Úr állítása szerint ha a' zavaros, és nyulós borba annak menyniségéhez, és romlottságához képest több vagy kevesebb izzó követcs hányattatik, tökéletesen megtisztul. Ő ezen bortisztítás' módját bizonyos boros gazdától tanulta, ki nek a' borait a' bor-kereskedők mindenkor legtöbbször betsülték, 's a' ki ezen munkája által az új borait is olly tisztákká tette, hogy azokat kiki valóságos ó boroknak tartaná. Ő a' követcsket öszveszedegelvén, 's azon darabokat, melyek a' hordó-száján be nem fértek öszve zuzván, izzó szénen megtüzesítette, azután pedig egyenként a' hordóba eregette, 's hat hétig benne hagyta, melly idő múlva a' bort megvizsgálván, ha azt tisztán találta, más edénybe fejtette; ha pedig nem volt megelégedve annak tisztulásával, ujra izzó követcsket eregetett a' hordóba, 's ez által a' zavarosságot, és nyúlósságot okozó nyálkás seprőt leüllepítvén borának tiszta színt, és kellemetes ízt szerzett. A' követcsket nyulós sűrű nyál lepte be, melly a' közönséges bor-seprőtől nagyon különbözött, melly szerint a' forró követcsk által a' bor egy részről romlott állapotjából helyre állíttatott, más részről pedig szaporábban megérett, és megtisztult.

Mendelsohn.

Egykor Mendelsohnt néhány Francia országi nemes ifjak meglátogatván, azon vallás tétellel akarták eránta való tiszteletöket kinyilatkoztatni, hogy ők Német országba egyedül azért utaztak, hogy Második Fridriket, és ötet láthassák. A' Tisztos Tudós semmit sem felelvén az ifjak tisztelkedésére, azt kérdé tőlök, ha vallyon nem fognak-e Weimárba utazni; 's egyszer'smind elkezde Wielandról, Herderről, Göthéről, és Bertuchról különös ditsérettel, és magasztalással szölli, hogy így magas érdemeit mintegy homályba borítsa. Azután Német országnak több más Tudósaira tette figyelmetesekké vendégeit, tsak hogy magát elfelejtesse velök. — Midőn egykor Második Fridrik az Izráelitákra megboszonkodván, és ebbéli indulatjában mások által megerősítettvén, a' Berliui Akademia' ujonnan választandó tagjainak lajstromából Mendelsohnt kitörölte: „Ezen, úgymond a' Bölts, nem boszonkodom: de azt ugyan fájlalnám, ha az Akademia, nem pedig a' Király zárt volna ki illy érdemes emberek' társaságából”!

A' legtökéletesebb nyomtató Sajtó.

A' Timesben e' következendő tudósítás vagyon: Közel tizennégy esztendeje már,

miolta a' Times gőz által, és bizonyos erő-
mív készüllettel került ki legelőször a' nyom-
tató műhelyből. Már akkor ditsérettel szól-
lottunk R ö n i g Úrnak ezen nyomtatás fel-
találójának állhatatosságáról, és ügyességéről,
és magunk elhatározásában, és állandó vol-
tunkban illendő szemérmetességgel bizakod-
tunk, hogy minden akadályokat elfogunk há-
rítani, és még a' munkások részéről fenye-
gető ellentállást is megfogjuk győzni. Azon-
ban ezen bámulásra méltó erőmivet az ő
eredeti feltalálója több tekintetben megjob-
bította; most pedig annak ujjonnan elintézett
igen hasznos megváltoztatásáról tudósítjuk
az Olvasó közönséget. Az első erőmív egy
óra alatt ezer száz ivet nyomtatott; most
pedig olly levelet olvas az olvasó, melly egy
olly új Machina által van nyomtatva, melly
óránként négy ezer ivet nyomtat. Az alkal-
matosság, könnyűség, gyorsaság, és pontos-
ság még eddig egy emberi kéz által készült
erő mívben sem voltak olly tellyes mértékben
egyesülve, mint ezen Machinában vagynak.
De már meg is vagyunk győződve, hogy a'
nyomtató machinát ennél nagyobb tökéletes-
ségre vinni lehetetlen. Elgondolhatják az Ol-
vasók, melly nagy gyorsaságu mozgásnak
kell annak lennie, melly egy óra alatt 4,000
ív papirost benyomtat, és így tsak nem min-
den minutumban 70 árkust. Ezen megjobbi-
tás szerzője megérdemli, hogy megneveztes-
sék. Ő Applegath Ágoston Ur, kinek mély
bélátásától, és fáradhatatlan lelkétől még

más mechanikai fejlődéseket, és javításokat is reménylhetünk. Az is megjegyzésre méltó, hogy a' festékkészület Cowper Ur' találmányából való.

Természeti Ritkaság.

A' Párisi Tudományok' Akademiájában egy különös természet játéki ritka történet' közlése rendkívül való figyelmet, és bámulást okozott. Bizonyos Asszonynak tudniillik a' bal szárán valóságos tsetse volt, mellyel nem csak tulajdon gyermekét, hanem még több idegen gyermekeket is szoptatott.

Rejtett szó:

Tiszának Dunának vagyok hív lakosa
Rezére vígyázzon, ki hátom fogdossa.
Végső két bötüm már állattal emberrel
Köz, de mindkettőben különböző szerrel,
Abban mindazáltal meg van az egygyesség,
Hogy tolem függ bennök az élet egésség.

Jegyzet: A' 19-dik Számbeli Rejtett szó: Könyv.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(21.)

Az öthímes Tsibehur hathatóssága.

Doctor H i n d e l Ur nem tsak másokon, hanem magán is tapasztalta, hogy az öthímes Tsibehur' (*Spergula pentandra* L.) magvából sajtolt olaj a' tüdővérzéseiben minden más orvos szereket fellül halad hathatósságával. Ő a' nyavalygóknak naponként két evőkanál Tsibehur olajt rendelt, 's gyógyításában olly szerentsés volt ezen külömben minden veszedelemtől ment orvossággal, hogy néha olly vérpökésben sinlödő személyeket is meggyógyított, kiknek meggyógyulásukhoz legkisebb reménysége sem volt. Ezen plántától a' szarvas marha igen szaporán hizik; a' tehenek pedig sok, és kövér tejet adnak, mellynek a' föléből a' leg kellemetesebb vaj kerülki. Egy nemét, a' Tsibehurnak, a' Palla-gi Tsibehurt (*Spergula arvensis*), mint takarmányt a' Németek szorgalmatosan termesztik.

A' Kelet Indiai Quackerok.

A' Saudok felekezete, melly Delhi, Agra, Jypoor, és Furukhabad Városokban legszámosabb, a' pogányságnak, és bálványozásnak minden módjait megveti, és utálja. Az Istent Sturgurnak nevezik, Saud pedig annyit tesz, mint Isten' szolgája. Az ő Isteni tiszteletök igen együgyű, és nagyobb részént egy bizonyos éneknek elzengésében áll. Az ő Bibliájok egy verses könyvből áll, melly az ő Vallási oktatásaikat foglalja magában. Ezen tanítást az ő véleménynyök szerint a' 17-dik század' kezdetén valamelly Delhi tartománybéli Beeg-basuri ember Isteni sugallásból hirdette Hazafiainak, kik közül azt némelleyek el is fogadták. A' Saudok öltözete legnagyobb mértékben hasonlít a' Quackerokéhoz. A' pompás, és piperes öltözet szorossan megvagyon nekik tiltva, és ruházatjoknak szüntelen fehér szövetből kell lennie. Ők soha sem hajtják meg magokat, és soha sem esküsznek. Ha ők valamit bizonyítanak, az a' törvényszék előtt szinte mint a' Quackerok' bizonyítása esküvés gyanánt szolgál.

A' Saudok minden nemű gyönyörűségtől tartózkodnak, sem nem dohányoznak, sem opiumot nem rágnak, sem bort nem isznak, sem nem tánczolnak. Sem embert, sem pedig valamelly állatot nem szabad megtermádniok, és tsupán csak magok védelmére állhatnak ellent.

A' felekezetökbéli szegények , és betegek eránt különös gondviseléssel , és ápolgással viseltetnek. A' munkásság legfőbb kötelességeik közé tartozik. Tsendesen imádkoznak , és titkon alamisnálkodnak. A' beszédben való tartózkodáshoz mindnyájan háttartalanul ragaszkodnak. Mint hogy a' Saudok egy Istent hisznek , és erköltsi magok viselete is igen szelíd : nem nagy munkába fog kerülui ezen Keletindiai lakosoknak a' keresztény hitre való terítése.

Régiségek.

A' Lateranumi Kanonokokkertjében a' közelebb mult Boldog Asszony hava 12-dikén szőlő vessző ültetés alkalmával néhány lábnyi mélységre két régi időbéli kép szobrot , és egy fejer márvány fejet találtak. Az egyik alkatban Titus Vespasianus Császárnak valamelly igen jeles művész által készült képe látszik , mellynek tsak egyik kara zúzott el , külömben pedig olly ép állapotban vagyon , hogy annak palástján még most is észre lehet venni valamennyire azon veres festéket , mellyel a' Rómaiak az ő hímes palástjaikat (toga picta) szokták rajzolni. A' másik szobor Titus Vespasianus Császár Julia leányát ábrázolja , 's amannál sokkal felségesebb , 's a' képző mívésztségnek valódi remek példája. A' márvány fő óriási nagyságu , és hihetőleg Juno fejét képzi. —

Blayds János a Leedsi Philosophiai Intézetnek egy 3300 esztendőös Mumiát, vagy is bebalzamoszott holt testet ajándékozott. Ezen halott Mojsessel egy időben élt, és Thebában felső Aegyptomban egyházi szolgálatot tett, a' tömjénytartót hordozván a' Templomban.

Természet historia uj felfedezés.

Bull Tamás Ur nem rég a' Londoni Királyi Társaság előtt bizonyos értekezést olvasott fel a' Krokodillról, mellyben a' többek között azon uj felfödözésről való tudósítást adta elő, hogy a' Krokodill alsó álla alatt egy bizonyos mirigy (glandula) vagyon, mellyben az olajhoz hasonló, és igen erős pézma szagu folyadék készül. Ezen szagos szernek hathatós illatja a' Krokodillhoz tsödíti a' halakat, mellyeket az, ugymint legkedvesebb eledelét, hasznára fordít.

Különös illatozó, és világító eszköz.

A' Frankfurti Természet vizsgáló Egyesületnek a' közelebb mult Böjt elő hava' 9-dikén tartott közgyűlésében valamelly jeles mesterséggel készült Platina golyóbist mutogattak, mellynek az általmérője $\frac{1}{2}$ hüvelyknyi, 's azon különös tulajdonsággal bir, hogy az égő borszesz (alcohol) gőze áltai olly

eleven izzó állapotra jut, melly szerént az ebédlő, mulató, 's akár melly más szobákat jó illatu gőzzel bétölti, sőt mint bátorságos éjjeli lámpás éjjeli világításra is szolgál. A' métsbél azon üvegtsőben vagyon, mellyen a' platina golyóbis áll, 's egy kis üveg'edénybe ér, mellyből az égésre szolgáló nedvet szívogatja. Ha ezen edénykébe borszeszt töltvén az ezzel megtellett métsbelet meg gyujtják, néhány pillan-
tat mulva pedig eloltják, az egész platina golyóbis egyszerre olly izzóvá válik, és olly tiszta világot hint el, mellynél az öregebb betüket és számokat jól meg lehet esmérni; de egyszer'smind olly nagy hévséget támaszt, mellynél valamelly mérsékelt mennyiségű folyó szert meg melegíthetni, és melegen tart-
hatni. Ha valamelly szobát akarnak vele jó illatuvá tenni, akkor a' borszesz helyett olly illátu olajt kell az üveg edénykébe tölteniök, mellynek a' szagát kedvellik, és ohajtják. A' ki a' rósa, szegfű, vagy más jó illatu virág szagával akarja szobáját bétölteni, az a' borszeszbe néhány tsepp rósa, szegfű 's más jó szagu olajt tsepegtet, 's így meg gyujtván a' métsbelet, azután pedig nem sokára eloltván azt, kellemetes rósa, szegfű, vagy más jó illatu gőz terül el szobájában a' kis platina golyóbisból, melly gőz által világító, és illa-
tozó eszköznél, mint valóságos bátorságos tűz szerszámnál a' gyujtó papiros azonnal meggyulád, mihelyt a' golyóbishoz ér. Ezen Egyesületnek más érdemes Tagja szinte hason-
ló fontosságú észrevételt tett ezen új eszközzel

nézve Ő tudniillik a' platina golyóbisra olly üveg fődöt tétetett, mellyen néhány apró nyilásotskák voltak, 's ez által annyira elgyengült a' golyóbis izzósága, hogy azt alig lehetett észre venni; de mihelyt levette a' fődöt, azonnal ismét előbbi izzó állapotra jutott a' golyóbis. Melly szerint ezen utóbbi észrevételnél fogva az égő szernek tsak nem észrevehetetlen gőze mellett is tüzet, világosságot, és illatot szerez ezen kis platina golyóbis, és azt az üveg fődő feltétele, és levétele által kiki tetszése szerint vagy altatja, vagy pedig világíttatja, 's illatoztatja.

A° tengeri tsigák° tsemegélése Franczia Országban.

Montagny Ur számolása szerint Párisban esztendőnként 800,000 — 900,000 tutzat tengeri tsigát tsemegélnek fel, mellyek valamint különbféle nembéliek: ugy elég költségbe is kerülnek, annál is inkább; mivel az e'féle tsigák megszerzése mindenkor sok veszedelemmel jár. Minorca körül tsupán tsak a' Spanyolok teszik ki magokat a' tengeri tsigázás veszedelmének. Ketten szállanak t. i. egy kis ladikba, kik közül egyik levetközvén, 's jobb karához egy kalapátsot kötven 10 — 12 ölnyi mélységre le ereszkedik a' tenger méllyébe, hol annyit zuzle a' tengeri tsigákból, meunyt bal hóna alatt elbír-

hat. Minekutánna ennyire szert tett, lábával a' tenger szikláit meg rugván fel száll a' vízfölé, melly igyekezetében ötet társa tellyes erejével segíti, a' ki minekutánna ötet egy pohár égett-borral fetviditja, 's megedzi, maga száll le a' tenger üregébe, hol ő is társa munkálódását igyekszik végbe vinni. Azomban ritka szerentsé, hogy az e'féle tengeri tsigászokat valamelly ragadozó hal meg ne sértse; sokak kéz, ismét mások láb nélkül buknak fel a' tengerből. A' Romaiak és nagyon kedvelték a' tengeri tsigát, és azokat mint ritka tsemegéket, Cicero, és Seneca is szerették, kiknek élet idejökben az ugy nevezett *Lacus Lucrinus* ban, fogták a' legjobb izü, 's legkedveltebb tsigákat. A' tsiga, minthogy könnyü emésztésü, az akár minő okokból gyöngélkedő gyomornak hasznára vagyon. Boerhave ama nagy Orvos, ama derék Sue és jeles Percy különösen ajánlották a' tsigát a' betegnek.

A' Kréta és Gipszpor hízlaló tehetsége.

Angliában, hogy a' borjuk szaporábban hizzanak, 's egyszer'smind fejr husok legyen, már régen bevett szokás szerént az istállónak valamellyik szegletébe egy pár jókora darab Krétát tesznek, mellyeket a' hízó borjuk evés után mintegy természeti ösztönből jó izüen

nyalogatnak ; 's általa az evésre , és ivásra ingereltetvén , és az eledel meg emésztésében elősegítettvén szaporán híznak. A' Gipszpornak is hasonló erejét tapaszták az Angol és Német gazdák , 's azt állítják , hogy a' hizó marha , ha néki a' hizlalás kezdetétől fogva , vagy a' hizlalás kezdete után két hét múlva naponként egy evő kanál Gipszport ad az ember , igen gyorsan hizik. A' gipszport vagy a' meg nedvesített szemes eledelre hintve , vagy pedig az italba keverve szokás a' hizó marhának be adni. Azonban sem a' Kréta , sem pedig a' gipsz por nem bir valóságos eredeti tápláló erővel ; hanem tsak mint étel , és ital kívánást szerző , és fenttartó , 's egyszer'smind az emésztést elősegítő szer munkálódik.

Rejtett szó:

Éjszaki nagy Nemzet két elseje ; vége nem
 Asszony ;
 Mint a' Nemzet, erős az egész , 's fejedelme
 Vadaknak.

Jegyzet: A' 20-dik Számbeli Rejtett szó : Sügér.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(22.)

A° lelki tehetség° kora kifejlésének példái.

Angliában Hakneyben 1802. hunyt el hat esztendőskorában az ifju Malkin, a° ki anya nyelvén kívül, mellyet tökéletesen értett, és gyakorlott, még a° deák, és Franczia nyelvekben is jártas volt. A° Geographiai kérdésekre mindenkor meghatározott, 's tellyes pontosságú feleletet adott, és maga fejéből olly tiszta, és tökéletes földképeket készített, mellyeknek valódiságán kiki tsudálkozott. A° rajzolásban minden ut mutatas nélkül annyira ment, hogy a° Raphael által készült képek fejeit olly helyesen lemásolná, hogy azok akár melly rajzó Akademia° tanítványainak is betsületére váltak volna. Ő mindent igen könnyen, és gyorsan megértett; beteg korában pedig halála előtt igen hatalmas lelkierőt mutatott. Halála után felbonczoltatott. Az agyveleje rendkívül nagy volt; feje mindazon által olly tökéletes álla-

pothban találtatott, melly szerént azon gondolatot, hogy a' lélek kora kifejtődzése a' testet el rongálja, és elsanyargatja, meghamisolni látszanék. — Heinecke Henrik, a' ki 1721-ben Lübeckben született, egész rövid életében különös figyelmet vont magára. Tíz hónapos korában olly jól beszélt, mint valamelly 20 esztendős ifju. Egy esztendős korában az Ó Testamentomi, 13 hónapos korában az Új Testamentomi, másfél esztendős korában pedig a' közönséges Történet tudománybeli, és Geographiai tárgyakkal annyira esmérős volt, hogy minden abbeli kérdéseket legnagyobb készséggel megfejtene. Deákul igen jól tudott; de a' Franczia nyelvben nem volt igen jártas. Az Országlóházak Geneologiáját nagyon jól tudta, s irtóztató emlékező tehetségén kívül mély belátással is birt. Különös, hogy ő szaporábban nőtt, mint más gyermek szokott nevekedni, úgy hogy négy esztendős korában 4 lábnyi, és 5 hüvelyknyi magasságra jutott; de mind e' mellett igen gyöngye volt, s tsak a' dajka tejével élhetett. Élete, mellynek jobb részét nyavalyákkal küszködve, és utazással töltötte el, tsak négy esztendeig, és nyolcz hónapig tartott. Ezen figyelemre méltó gyermek fölől 1725 esztendőben, mellyben meghalt, sok jelességeket irtak a' tudós embervizsgálók. Ama hires Londoni Orvos David Angliából tsupán tsak azért utazott Lübeckbe, hogy ezen tsuda gyermeket láthassa; kinek a' leírásával későbbben megis tisztelte a' világot.

Nem csak ő; hanem más Tudósok is méltónak tartották fáradságokat, és költségeiket ezen ritka tulajdonságu gyermek' meglátogatására fordítani. — A' korán érő elmék közé tartozik ama Saretoi eredetű leány Berardi Mária Katalin is, a' ki 1819-ben Genuában tartózkodott, és más tizenegy esztendő korában szembetűnő foganattal tanulta az Ékesen szóllás tudományát, 's nem sokára a' Bölcselkedésre adván magát három hónap alatt 1818-ki Oktoberben három filozofiai állítást számos hallgatók előtt jelesen védelmezett. — Europa néhány évek óta számos musikai tehetségű tsuda gyermeket szült ugyan; de azoknak jelességeit mind homályba borítja azon gyermek, kiről a' Ralkuttai Ujság azt hirdeti, hogy $5\frac{1}{2}$ esztendő s létére az Algebrát az egyenlítés második gráditsáig tudja, hatféle nyelven beszél, és ír, 'Sidoul, és Görögül olvas, és igen gyönyörűn flótáz. — A' kora elmékhez számlálhatni Nieuwlandot a' Természet vizsgálásnak, és a' felsőbb Matematikának hajdani oktatóját is, a' ki 1794-ben 30 esztendő korában mult ki Leydenben. Az Atyja áts mesterséget üzött, a' könyveket különösen kedvelte; 's a' Matematikába is jó formán bevolt avatva. Ezen egyetlen gyermekét tizenegy esztendő koráig maga tano-gatta. Élettörténetében elméje' kora kifejlésének következő példái vagynak feljegyzve: Harmadik esztendő korában semmi ke-llemetesebb mulatságot sem szerezhett nekie az annya; mint ha Lucken réznyomtatvá-

nyihoz jutatta. Egykor a' jó anya fent szóval elolvasá azon ötven hatlábu verset, mellyek a' rajzolatok magyarázatját tárgyazzák, a' nélkül hogy azokat ismétlené, 's gyermekével tanultatni akarná, és ime kevés idő múlva tsudálkozva tapasztalta, hogy gyermeke azon verseket megtanulta, 's a' mint a' rajzolatok szemébe ötlöttek, elmondotta. Még tíz esztendő s korra sem jutott, midőn már ötvennél több könyvet olly előmenettel elolvasott, hogy azoknak velejét, még pedig néha versekben, kivonná. Midőn tőle nyolcz esztendő s korában ama' híres számvető Newa azt kérdezte, hogy vallyon kitudná e' számlálni valamelly jelen volt Merkurius fa szobrának a' mennyiségét; azt felelé: Igen is; ha ugyan azon fából, mellyből ezen szobor készült, egy darabkához juthatok, abból egy hüvelyknyi koczkát faragok, 's azt megmérvén, nehézségét a' kép mekkoraságához erányzom. — P a s c a l Balást is a' kora elmék sorába helyheztesztjük; mert már 16 esztendő s korában olly jeles munkát adott ki a' tekeszeletekről (Sectiones conicae), mellyet a' dologhoz értő Tudósok valóságos érett értelem szüleményének esmérnek.

A' tanítás dolga Franciaországban más Országokkal egybevetve.

Fel vagyonszámlálva, hogy Franciaországnak huszonöt millió emberkori lakosai

közül csak 10,000,000 tudnak írni, és olvasni. Így hát Francia Ország' népségének három ötöd része, melly 15,000,000 lélekre megy, a' tanulásban legkisebb részt sem vett. Az Ország 40,000 helységei közül 15,000-nek még csak tanítója sinsz. De még inkább szemebetűnik Francia Ország népségének oktatásbéli hiányossága, ha annak tanító Intézetei más Országokéval összehasonlittatnak. Ugyanis helyes számbavétel szerint Angliában a' lakosoknak $1/16$, Austriában $1/13$, Hollandiában $1/12$, Teh Országban $1/11$, Portugalliában $1/80$, Stájer és Burkus Országban $1/18$, Francia Országban pedig $1/30$ részesül az oktatásban; és így Francia Ország a' nép tanogatása' dolgában nagyon hátra maradott, 's az említett Országok közül egyedül Portugalliát előzte-meg. Hogy a' nép tanítása által a' gonosztévők száma kevesedik, azt már a' régi Statistikai jegyző könyvekből tudjuk: mindazonáltal annak újabb megerősítésére még azon észrevételt közöljük, hogy Francia Országban 1817 esztendőben, midőn 17,000 községnek voltak oktatói, 3,329 személy volt erőltetett munkára ítélve; 1820-ban pedig, midőn már 24,000 község birt tanítókkal, csak 2015 ember íteltetett erőszakos munkára, 's e' szerint midőn a' tanulók száma egy harmad résznyivel nevelkedett, a' vétkesek száma hasonló erányban egy harmadrésznyivel kevesedett.

A' bajvivás' tilalma Amerikában.

Az Éjszak Amerikai Egyesült Státusoknak Törvénytszerző hatalma bizonyos törvényjavallást fogadott el, melly szerént a' ki a' bajvivásban ellen felét megöli, valóságos gyilkosnak tartatik, 's mint gyilkos ítéltetik meg. A' bajvivásra való kihívás olly véteknek hirdettetett ki, mellynek tizennégy esztendeig tartandó Országos fogság felel meg büntetésül. A' segédek, köztanuk, és seborvosok, kik valamelly bajvivásba keverednek, ezer Dollár pénzbeli büntetésre ítéltetnek, polgári jussoktól megfosztatnak; jövődöbéli illendő magok viseletére nézve pedig foglaló pénzt kell a' Törvényszéknél letenniök.

A' nyirfaléből való Champagniai bor.

Ha a' nyirfát tavasszal, minekelötte levelesedni kezdene, meg vágják, vagy megfúrik, bizonyos kellemetes illatu édes, tiszta nedvesség tsepeg belöle, melly igen hathatós vértisztító erővel, különösen pedig azon tulajdonsággal bír, hogy mérsékelt meleggel forrásba indulván, eleinten részegítő itállá formálódik, azután pedig forrását tovább folytatván, eczetté válik, melly tekintetből Hazánkban több helyeken hasznát is veszik. A' nagyon fiatal nyirfákat kár tsapra ütni; mivel azoknak a' nevedezésre több nedvesség szükséges, mint a' már meg élemedett fának, és

igy tápláló nedveiktől bizonyos résznyire megfosztatván, nevedésökben megtsökkennek, vagy pedig elis száradnak. A' nagyobb fákat sem kellene évenként mégvágni, 's nedveiktől megfosztani; hanem változtatva kellene leveket venni úgy, hogy a' melly része a' nyiresnek egy idén megszüreteltetett, más esztendőben menten maradna, vagy pedig minden fából csak annyi levét kellene cseszteni, a' mennyi nélkül az ellehet, 's nevedését vigan folytathatja. A' nyirfa léből igen kellemetes vértisztító, és vizellet hajtó Champagniai bort készíthetni, melly a' nyelvet kedvesen tsipdeső ingerlésével, kellemetes ízével, és szagával a' valódi Champagniai borhoz, ha készítése módja jól megy végbe, annyira hasonlít, hogy azt gyakran azok sem esmerik álbornak, a' kik külömben a' bort jól esmerik. A' készítése módja abban áll, hogy a' nyirfa lé, melynek legtisztább edénybe kell tsepegnie, minekelötte forrásba indulna, minden három pintnyire egy font nadmézet tévéen hozzá, addig forraltassék, míg egy negyed-résznyire lenem föl; melly meglévén lehaboztatik, és valamelly finom tiszta ruhán által a' számára rendelt edénybe szürettetik, 's ha egyszer meghül, fris, 's meleg bor seprőt, és jó bort kell hozzá tölteni úgy hogy minden két pintre egy evő kanál seprő, és egy pint bor jusson. A' hordótskát azonban nem kell teli tölteni, hogy a' folyadékhoz több levegő juthasson, és így a' forrás hathatósabban eszközöltessék. Jó illat, és tsipösség végett még

czitrom szeleteket is szokás a' hordóba eresztetni. Ha a' forrásnak vége van, bé kell dugni a' hordó száját, 's míg az ital egészen meg nem tisztul, békét kell hagyni. Ez mint egy négy öt hét múlva meg lévén, butellákba kell fejteni a' tsinált bort, 's im készen a' Champaignai bor.

Burkus Ország' kiterjedése, és népessége.

A' Burkus Orzági Státus Ujság tudósítása szerint Burkus Ország népessége, és kiterjedése azon hiteles tudósításoknál fogva, mellyek a' népség valóságos számbavételén, és az Ország' kiterjedését ábrázoló legjobb fölképek' előadásán épülnek, és így minden helyes kétségen túl vagynak, illy Statistikai helyhezetben vagyon Neufchatelt ide nem értvén: A' Burkus Status földjének kiterjedése 1804dik esztendő végén $5079\frac{1}{2}$ geographiai négy szegű mértföldre ment, és 9,977,497 lakosokat táplált; melly szerint minden geographiai négy szegű mértföldre 1757 lakos esett; ellenben 1825-dik esztendő végén a' Burkus föld tsak $5,040\frac{3}{4}$ geographiai négyszegű mértföldet tett; lakósainak a' száma pedig 12,256,931-re szaporodott úgy hogy már ekkor közel 2432 lélek jutott egy geographiai terület mértföldre.

Rejtett szó:

Két tagu: elseje gyász Magyaroknál, vége betses faj. Rút az egész nyalogat bár éhes torka betellett.

Jegyzet: a' 21dik számbeli Rejtett szó: Oroszlány.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(23.)

Beszéd, mellyel Mélt. Gróf Teleki József Úr Ő Nagyságát mint a' Magyar Tudós Akademia Választottságának Elölülőjét M. Gróf Dessewffy József Úr Pesten Martius 11dikén 1828 a' Választottság' nevében megköszönlötte.

Méltóságos Gróf, Cs. K. Kamarás,
Tábla-Báró, és Fő-Ispány Úr!

Nagyon édes érzés mi bennünk az a' tisztelet; melly minket most ide a' Méltóságos Gróf eleibe gyűjtött. Nem csak az illendőség után indúltunk, hanem szívünk után is, és az ész helybehagyá ennek ömledezéseit. Már csak maga a' Nagyságod' neve is — a' dísszel tellyes Teleki név, igen kedves és érzékenyítő emlékezetekkel vagyon összezsátolva, és annak hallattára a' Haza' Géníussa mindenkor kiderül, mindenkor mosolyog. Ugyán mellyik Magyar elme, mellyik Magyar szív, (hogy

csak a' legközelebb esőkről szóljak) törölheti ki magából a' Méltóságos Gróf Nagy - Attyának, szintúgy Gróf Teleki Jósefnek nyomát? kicsoda felejtette el Gróf Teleki Lászlót, Méltóságod' édes Attyát? ki az Erdélyi Fő-Kancelláriust Gróf Teleki Sámuel Ö Excellentiáját? mind ezek a' valóban gloriosa posteritatis memoria donati viri mercuriales, nem csak egyátallyában a' Mú'sáknak, hanem különösen a' Honni Mú'sáknak hódoltak és áldoztak.

Nagyságod folytatja, neveli, öregbíti, telézi érdemeiket, a' Honni nyelv és Literatura iránt is szerzett saját érdemeivel. Mi, ha tőlünk függ vala Elölülőt választani a' felállítandó tudós Magyar Társaság' szerkeztetése tárgyában, bizonyosan magunk is csak Nagyságodat választottuk volna, és semmiből se látjuk jobban Ö Herczegségének a' Nádornak, ezen Magyarbúl külföldivé válni kezdő Haza' magyarosodására intézett valódi szándékát; és helyes ítéletét, mint ezen választásból. Örülhetnek a' teremtetendő Académia nagy lelkű Fundátorai, de örülhet a' Haza is ennek a' választásnak.

Ha czélya a' Magyar Académiának, Ö Felsége kegyessége szerint, egy különös nemzeti intézet által, Honni nyelvünk' segedelmével a' Jónak, Hasznosnak, Igaznak, Szépnek, és Dicsősségesnek tudományát és szeretetét, mintegy a' közép körből mindenfelé kinyúló sugárokon az egész Hazában elterjeszteni, a' Nemzetesedés' szükséges és egyszersmind di-

csösséges érzését feleleveníteni, — ez által a' megmérhetetlen erkölcsi erőt, és így a' törvényes Királyhoz és Hazához vonszó hívséget emelni, 's ugyan ezen sugárok' hatása által azon eredeti nemzeti Elementumokat mintegy fel és kitisztúlt párazatokban viszont mind felszívni, mellyek jóltévő és termékenyítő esső gyanánt a' Hazát és Trónust mindennémű áldásokkal eláraszthatják, úgy az említett közép körnek kellő közép pontjára, minden jöhető zivatarok között is, világítóbb Fárus mint Nagyságod, nem állíttathatott.

Hidje el a' Méltóságos Gróf, hogy nincs ott helye a' hízelkedésnek, hol a' meggyőződés és azzal öszvepárosodott érzések szöllanak,

A' Bogarak' szaporasága.

Az anyáskodó kegyes Természet a' Teremtés fentartásában szüntelen olly vég nélkül bölcsen gazdálkodik, hogy az ő böltsessége eránt minden értelmes Valóság forró tiszteletre, és imádására gerjed, midőn az ő munkálódásai körül szemlélődik. Mennél több ellensége vagyon valamelly teremtménynek, mennél kevesebbé védelmezheti önnön egyes valóságát, 's mennél szorosabb határok közé vagyon egyes élete szorítva, annál nagyobb szaporasággal áldotta meg őtet a' Természet, úgy hogy az ő alkotmányainak mindenkor öszvefüggő leghelyesebben elrendelt láncz körében a' közvalóság változhatatlan erányban

maradjon. A' ragadozó állatok részszerint legterméketlenebbek, részszerént magok emésztik meg ön fajzatjokat, részszerént pedig náluknál hatalmasabb ragadozók körmei közé vagynak szánva. Az állatok sorából a' Bogarak vagynak leginkább kitétetve a' veszélynek, minthogy azokat majd nem az egész állati sereg, magát a' Bogarak osztályát is ide értvén, szüntelen fogyasztja és emésztí, sőt még némelly virágok is elfojtogatják: de szinte ezen veszélyekhez vagyon ám erányozva szaporaságok is, úgy hogy közlétök minden ellenségeiknek ellenére is a' többi állatok köz lételevel mindenkor illendő erányban vagyon. A' halakat kivéven, mellyek más állatokon kívül magok magoknak is legveszedelmesebb ellenségeik, semmiféle állat osztály sem bir azon irtóztató szaporasággal, mellyel a' Bogarak birnak. Mindazonáltal a' Természet céljához képest a' Bogarak' szaporaságának is számtalan graditsai vagynak, úgy hogy midőn némelly bábszülők egyetlen egy, vagy pedig, mint a' déli dongó, tsak két bábót szülnek: mások mint a' selyem bogár, darás, méh, és fejer hangya 500, 30,000, 50,000, 's több milliót tojnak el annyira, hogy a' fejer hangya esztendő által 211, 449, 600 tojhatik. A' Kolumbátsi veszedelmes legyek, mellyek Bánátnak a' Dunához közelebb fekvő részeiben esztendőnként számos lovakat, szarvas marhákat, juhokat, és sertéseket megölnek, tavasszal két két hét mulva háromszor rajozván, olly rémítő szaporasággal jelennek

meg; hogy az egész levegőt bétöltik; de szinte ezen szaporaságokhoz képpest csak néhány napokra vagyon egyes életők határozva.

Mesterségi Ritkaságok.

Bizonyos Párisi Királyi Várbéli Órás, név szerint Leroy Úr olly álló órát talált fel, mellyet tsupán csak a' szellő húz fel. Ezen jeles eszköznek olly elmésen készült szerkezete vagyon, hogy annak felhúzására a' leggyöngébb lehellet, vagy a' levegőnek legtsekélyebb mozgása is elegendő. Szinte négy esztendeje már, hogy ezen remekóra minden emberi segítség, vagy felhúzás nélkül jár. — A' Panoraman, Dioraman, és Cosmorama kívül, már bizonyos új nemét is feltalálták Párisban a' külömbféle tárgyakat ábrázoló eszközöknek, melly által a' néző a' Panoramával ellenkezőleg nem a' körülötte lévő külső tárgyak között leli magát; hanem azoknak belsőjében szemlélődik. Ezen ábrázoló eszköz Neoramának neveztetik. Hihető, hogy általa a' Világ' jelesebb épületeinek belső alkatját, mint p. o. a' Római Szent Péter Temploma' belsőjét nem sokára szemlélni fogjuk.

Frantzia Ország Egyházi Személlyei 1828dikban.

Folyó 1828dik esztendőre kijött Egyházi számolás szerint van Frantzia Országban 5

Kardinális, 20 Pair, 1 Departamenti-Osztálybeli - Minister, a' Titkos - Tanácsban 4 Tag, 14 Érsek, 66 Püspök, kik az Anyaszentegyház Kormányozására ügyelnek. 52,457 számra teszik, a' Népességhez képpest megkívántató Egyházi személyek számát; nintsenek pedig többen mint 36,640ken, és így kevesebb 15,808al mint sem a' szükség megkíváná. Ehez járúl még az, hogy a' szolgálatot tévő férfiak között 13,393man 60 esztendőn fellyül vannak, 2328an pedig korok és betegeskedéseik miatt, mintegy már szolgálaton kívül, 1827dik esztendő folytában 5,259en kenettek fel a' Papi Sz. Hivatalra. Az Apácák' száma 19,340re megyen a' Törvények szerént álló Monostorokban; 1983an pedig különös Társaságokhoz-Congregation - tartozandók; ezekhez kell még azon 1041 számra telőket is vennünk, kik a' törvényes helybehagyattatást még várják. A' Tanított Férfiak száma közt, — ide nem vévén az apró Oskolákat Tanítottokat, sem az Oktató-Társaságnak Tagjait, — 673 Egyházi Férfiak találtnak. Az Akadémiában is öt Egyházi Férfiú vagyon, kik közül egy Érsek, egy pedig Püspök.

Jóltévő Intézet.

Mennél nagyobb fel világosodásra jut az emberi értelem, és mennél jobb öszvezegeben követi annak gyarapodását az azzal öszve kaptsolt érzés: annál szebb, és kedvesebb gyümöltseit láthatni a' nemesült Embri-

ségnek. Lyonban bizonyos ember szerető egyesület olly kegyes Intézetet állított fel, mellybe a' fogságból kiszabaduló asszonyok, kik előtt különben tsak nem minden más menedék helyek elvagnak zárva elannyira, hogy erköltsi gyöngeségök mellett ujra olly tételekre vetemedhetnének, mellyek miatt ismét fogságba kellene kerülniök, vétetnek fel. Ezen jóltévő Intézet már két esztendőől fogva gyakorolja kegyességét, és a' Sz. Jósef Apacza szerzetének fel vigyázása, és gondviselése alatt ötven Asszony szemellynél többet igen hasznosan foglalatostkodtat. Mennél kevesebb ember meri az illy szerentsétleneket házába fogadni; annál nagyobb érdeme vagyon ezen hasznos Intézetnek.

Természeti Ritkaság.

Rawenstalbán a' közelebb múlt Boldog Asszony Hava 13dikán bizonyos Napszámosnak a' felesége öt jóalkotású gyermeket szült, kik közül hárman férfiak, ketten pedig leányok voltak. Ezen gyermekek születésök után tiz minutumra mind meghaltak: de az Annyoknak semmi bajja sins.

A' Kávé' mennyisége Európában.

E' folyó esztendőben Januarius 1-ső napján Európában e' következő mennyiségben volt a' Kávé: Amsterdamban

8,500,000, Rotterdamban 8,000,000, Antwerphen 14,160,000, Hamburgban 24,000,000, Bremában 7,000,000, a' Francia Kikötőkben 7,500,000, az Anglus Kikötőkben 30,600,000, Koppenhágában 2,500,000, Orosz Birodalomban 1,300,000, Triestben 6,400,000, 's így összesen 100,360,000 fél kilográma Kávé mennyiség volt készen. Külömbféle gyarmatokból e' következő mennyiség vétetett által: Az Anglus gyarmatokból 35,000,000, Demeraryből, Berwickből, és Surinamból 11,000,000, Cubából 60,000,000, St. Domingóból 35,000,000, Braziliából 1,025,000, Caraccasból 5,000,000, Puerto-Ricóból 6,000,000, Martiniqueből, és Guadeloupeből 3,000,000 Bourbonból 5,000,000, Ceylonból 2,000,000, Javából és Sumatraból 50,000,000, Surateból 5,000,000, több Indiai Kávés helyekből 3000,000, egész számmal tehát: 230,025,000 fél kilográma.

Rejtett szó:

Én harmad' magammal szoktam vándorolni ;
Közülönk tsak egyik tudhat parantsolni ;
Egyik engem' emel, másikat emelem ;
Három fő-betűmnek örül, ki jár velem.
Kótsi György.

Jegyzet: a' 22-dik számbeli Rejtett szó: Torkos.

A' Kaissak - Kirgisek.

Ezen nemzetségnek mind élete modja, mind pedig szokásai, és vállalása egyaránt gátolják annak majd minden lehetséges ki műveltetését, sőt az elmének azon gyöngye világát is, melly minden értelmes teremtményben az ellenkező intézetek ellenére is, kissebb vagy nagyobb mértékben éledezni szokott, a' durva babonaság homályosítja. A' Kaissak-Kirgisek nyelve a' Török nyelvnek bizonyos el fajzott beszéd módjában áll, melly különös szavakkal öszve vagy zavarva, mellyeket sem a' Törökök, sem a' Krimi Tatárok, sem pedig az Órenburgi lakosok nem értenek. Azon Kirgis, a' ki a' Koránt, és így az Arabs nyelvet is érti, meg betsülhetetlen tudósnak tartatik; sőt már az is a' tudósok sorába tartozik, a' ki Tatáruul írni, és olvasni tud; annál is inkább, minthogy a' Kirgisek között még az illy tehetségű ember is különös ritkaság. Chánjai knak,

Sultánjaiknak, és Bejeiknek sints jobb nevelésök, mint az alatt valóknak. Katalin Tsászárné ugyan parantsolatot adott, és rendelkezést tétetett 1781 — 1786-todikig, hogy a' Kirgisek Országának határain Moseák, és iskolák állíttassanak fel, mellyekben a' gyermekek az Országló szék költségén taníttatnának. A' Nagy Tsászárné parantsolatja bétellyesedett ugyan, 's annak következtében Moseák, és iskolák épültek a' Kirgisek oktatására, de minden fogánat nélkül; mert mindenkor csak üres puszták épületek maradtak, senki sem akarván benne oktatást venni. Már ma ezen jó, és szép célra szánt épületek dűledezni kezdenek, részszerént pedig már omladékokká is váltak. A' Skocziai Térítőknak igyekezete is sikeretlen maradt ezen felette durva nemzetnél. A' Chanoknak Sultánoknak, és Beyeknek Mullahik, vagy is Titoknokaik vagynak, kik azoknak a' leveleiket elolvassák, és reájok felelnek. A' csoportok vezérei parantsoló, 's más hivatalbeli leveleikre bizonyos petsétet szoknak ütni, mellybe a' nevek hévagyonszerűen metszve. Az utazó, és véd levelek is illy petséttel erősíttetnek meg. A' köznépbéliek Tomguival, vagy is bizonyos billeggel élnek nevök aláírása helyett. Mind ezen mivelhetlenségek mellett is csak ugyan bírnak a' költés, és musika eleveivel úgy, hogy a' köznép számos dalaiból, mellyeket minden Kirgis egyszerre előre való elkészülés nélkül hevenyében szokott danolni, helyesen állíthatni,

hogy az ember született költő, és musikus. De vagynak még a' Kirgiseknek számos regék is, melyeknek hősei mindenütt különös varásló erővel, és öldöklésekkel vagynak le-
 ábrázolva. Énekléseknek semmi kellemetes no-
 tája nincs. Legjelesebb musika eszközök a' Ko-
 buizában áll, melynek a' hurai ló szőrből
 vagynak, és igen tiszta egyes hangot adnak.
 Van még ezen kívül $\frac{3}{4}$ rőfnyi nád sipjok is,
 mellyen 3 — 4 lyuk vagyon tárogató nélkül,
 sött a' dorombnak egy különös nemével is
 mulatják magokat; noha a' szép musikához
 szokott fülnek mind ezen Kirgis musikák sé-
 relmet okoznak. A' Görögök tudva lévőképen
 a' musikát az érzés, és ízlés csinosítására el-
 kerülhetetlenül szükségesnek tartották, 's e'
 néző pontból szokták azt gyakorolni: a' Kir-
 gisek ellenben a' musikát csak a' babonáság
 kiterjesztésére, és a' betegek' gyógyítására
 szokták főképen használni, a' mint ezt a' Ba-
 xoknok, kik az Orvosok személyét viselik,
 szomorúból vígra forduló gyógyító előadásai-
 ból szembetünösképen észre vehetni. Azonban
 ezen babonás Czeremoniákon kívül némelly
 orvos szerekek is élnek a' Kirgisek. Így a'
 mely fájásban a' tsipkerósa gyökerének főtt le-
 vét mézzel, és vajjal vegyítve isszák. A' tü-
 döveszésben, és más nyavalyákban a' sós
 fordót ajánlják; a' daganatokat pedig külömb-
 fele füvek' füstjével osztatják el. Bizonyos
 Schirako nevű plántát Sassaparilla
 helyett használnak; azon esetekben pedig,
 mellyekben nálunk a' körös bogár fordíttatik

orvosságra, ők a' medve epével élnek. A' tsillag vizsgálás dolgában számtalan képtelenségekhez ragaszkodnak. Többek között a' Gönczöl szekeréről azt tartják, hogy az hét farkból áll, mellyek két előttök igető lovak után futnak, mellyeket, ha elérnek, vége lesz a' Világnak. A' téjutat madárutnak nevezik: mivel azt azon utnak tartják, mellyet a' vándorló madarak Ásiából ide, és innét oda utazásokban követnek. Az esztendő nálók Martius elején kezdődik, a' héti napok számlálását a' Persáktól tanulták, kiknél a' hét a' Rórán szerint Szombaton kezdődik. Az Aerát és Hegirát csak a' Mullá h k esmerik; a' népség ellenben a' Mongolok öröm esztendei szerint számlálja az időt 12 esztendő szakban, mellyeknek mindegyike valamelly állat, nevét viseli. Minthogy nálók a' tserén kívül semmiféle kereskedés sem diszlik; sem pénzek, sem pedig mértékeik nintsenek; hanem pénz helyett juhaikat és ürüiket használják, mellyeknek a' számát bizonyos tárgyak értékéhez szabva szokják meghatározni. Azon portékák cserevételénél, mellyeket nálunk font szám szokás adni, és venni, szemértékre megy végbe a' vásár.

Brazília' kiformálódására erányzott Intézetek.

Rio de Janeiroból a' közelebb mult
December Hónap, 13dikán indult Tudósítások

szerint a' Tsászár Augustus 11diki rende-
lése következtében két Törvénytá-
nító Iskola állí-
tatik fel Braziliában, egyik San Paulo-
ban, a' másik pedig Pernambuco-
ban, melyeknek mindegyike öt esztendeig tartó
pályára vagyon határozva. Első esztendőben
a' Természeti törvény, Nemzetek' törvénye,
és az Ország alkotmányának fejtegetése tanít-
tatnak, melyek második esztendőben is foly-
tattnak, úgy mindazonáltal, hogy már ekkor
az egyházi Törvény is hozzájuk járul; 3dik
és 4dik esztendőben a' Brazíliai Törvényt,
a' tengeri, és kereskedési Törvényeket tanul-
ják a' Nevendékek, míg végre az Országos
gazdálkodás tudományával fejezik be osko-
lai pályájokat. Mindegyik Intézet számára ki-
lencz rendszerént való, és öt segéd oktató va-
gyon kinevezve, kik közül amazoknak 12,000,
emezeknek pedig 6,000 Fr. fizetésök vagyon,
rangjukra nézve pedig á' Cassaló tanácsosok-
kal egy rendben vagynak. A' tanítás elrende-
lése, módosítása 's t. e. az Oktatókra van biz-
va, kik az Országgló széktől kineveztetett Igaz-
gátónak Elölülése alatt bizonyos Biztosságot
képeznek. A' nevendékek ingyen vétetnek fel
ezen Intézetekbe úgy mindazonáltal, hogy ha-
deákul és francziául tudnak, és az ékesen
szóllás, és földmérés tudományaiban elég jár-
tassak. A' Fő-Város néhány évek óta az ok-
tatás dolgában igen szép előmenetelt tett.
Ugyan is ott az Országglás' költségén tanítat-
nak minden tudományok, és tsak nem min-
den Europai nyelvek. Az orvosi tudományok

oktató Intézete is nagyobb tökéletességre vitetett. Még ezeken kívül Katona Iskola is virágzik, sőt már a' tengeri dolgok Iskolája is folyamatban van, valamint a' Mesterségek Akademiája is, mellynek üléseit a' Tsászárszemélyesen nyitja meg. Van még a' Nemzeti művészi igyekezetnek ébresztésére, és előmozdítása ügyelő Egyesület is, melly a' Tsászári Palotában szokja tartani Üléseit, és mellynek minden erőmivek szabad rendelkezésére vagynak. Már öt esztendeje, mióta Braziliában a' költsönös tanítás divatban van. A' szapora írás tanítóinak a' Kormányzók illendő fizetést ad. A' Tsászári Könyvtár napoként tárva van, és szüntelen gyarapodik, 's minden új könyvekkel gazdagítatik. Még a' külső Osztály' Könyvtára is különös figyelmet érdemel, minthogy annak a' számára a' könyvek különösen Európában szereztetnek meg, 's annak Monzinho Universitásbeli Titoknak Úr sok szép, és jeles könyvet ajándékozott. A' Fűvészkert egyetlen a' maga nemében. October 13diki Tsászári végzés következtében Tsillagvi'sgáló torony is fog felállíttatni.

A' legrégiebb Iromány.

Még eddig Móses Irományai tartattak ugyan legrégiebbeknek; de hogy Móses maga is bizonyos tanúírásokból írta Munkáinak egy részét, abban a' Magyarázók (Hermeneutak)

közönségesen megegyeznek. Seyffarth Gustav Liptsei Professor Úr, ki az Aegyiptomi Képirások magyarázásával nem utolsó szerentsével foglalatoskodott, a' Turini Museumban bizonyos kéziratokra akadt, melyek a' Pharaok idejéből valók, 's különösen hat papyrus könyvet fedezett fel, melyek Jósefnek Aegyptomban volt tartózkodásánál szinte 2000 esztendővel korosabbak. Ezek nem papyrus tekertsek, hanem a' mi könyveinkhez hasonló békötött könyvek, melyeknek levei mind a' két feleken bevagynak írva. A' rejtegetni szokott idő az elrejtett tárgyakat időnként ismét ki szokja fejtegetni homállyaiból!

A' Török Szultán.

A' most országgló Török Szultán II. Mahmud 1785ben született, és Iső Oszmannak, ki a' Török Birodalomnak szerzője, egyenes férfi ágából származott, mellynek ő tizennyolczadik ivadékából vette lételét. Az ő Nemzetségében, melly már szinte 500 esztendőktől fogva bírja a' Hormányt, az országgló Fejedelmek között ő már harminczadik. Ezen ágból még tsak ő benne és az ő fiában Abdul Hamid Herczegben, a' ki 1813 született, él az Oszmán Nemzetsége. Ezen harmincz Szultánok közül egy ellenséges fogságban, egy másik a' választó helyen, kilenczen pedig a' pártosok, és uralkodásra vágyó örökösödők erőszakoskodásai által multak ki. A' most ural-

kodó Szultán igen munkás, és bátor férfiú, a' ki mindent maga rendel, és maga kormányoz.

A p r ó s a g.

Condamine-nek a' híres Természetvizsgálónak tudni vágyódását se veszedelem, sem iszonyodás nem tartóztathatá vissza. Töb-
bek közt e' következő történetet beszéllik fe-
lőle: Damiens-nek 15 Lajos Franczia Király'
megsebesítőjének kínzó kivégeztetésekor az
azzal foglalatoskodó poroszlók közé elegyedett,
hogy a' rettentő szertemarczangoltatásnak
legkissebb környülállása se kerülhesse ki fi-
gyelmét. Ezek el akarák őt utasítani magok
közül, hanem a' főhóhér, ki Condaminet is-
mérte, megakadályoztatá ezt ezen szavakkal:
Haggyátok ezt az Urat, ez úgy is kedvelője
az illyeseknek.

Rejtett szó:

Két tagból állok; közös elsőm emberi sors-
ban,

'S ritka, ki nem küzdik vele, még ezen éle-
tet éli;

Másodikom feje elveszván sok bölts fejeket tör.

Ellenség' seregét kaszabolva lerontja Egé-
szem;

Árpád' vére! — sokat nevezél így férjfiad
közt.

Horváth Elek.

Jegyzet: a' 23-dik számbeli Rejtett
szó:

Nyereg.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(25.)

A' Réti Szironták' (Ranunculus acris L.)
kártékony létét illető eszmélkedés.

E' tünemény világban az élet, és egészség lévén minden élő-teremtmenynek legkedveltebb eredeti birtoka: tellyes mértékben megérdemli figyelmünket mind az, a' mi életünk, és egészségünk ügyét valamelly módon érdekli. Doctor Whitlawe Úr e' tekintetből a' Réti Szirontákról, vagy is Réti Tsil-lagvirágról e' következő Értekezést közli: A' számos mérges Szironták plánták' fajtái közül talán a' Réti Szironták a' legveszedelmesebb. Külömbféle észrevételeimből tudom, hogy a' naponként szaporodva elterjedő rákfenének ezen plánta egyik fő oka. Azon oltó szer, melly által a' Szironták' mérge az emberi testbe kerül, leginkább azon állatok husából, és vajából áll, mellyek ezen plántával élnek. Ezen méreg leginkább a' 35 55 esztendőes epés-természetű emberekben fejlikki legszaporábban. Mint-

hogy a' szegény köznép tulajdon természeti
 jóllétele' dolgában semmiféle oktatással sem
 bír, nem tsuda, hogy a' helységek körül
 zöldellő rétek tömve vagynak olly gazokkal,
 mellyek alkotó részeiknél fogva az egység-
 nek, és életnek hatalmas ellenségei. Utolsó
 utazásomban, midőn Bath, Bristol, és
 Chippenham vidékeit bójártam, sokkal
 több rákfenés nyavalygókra akadtam, mint
 más vidékeken. Én a' lakosoknak szemökre
 hánytam, hogy ezen szerentsétlen nyavalygást
 a' réteiken bujálkodó mérges fűvek miatt szen-
 vedik: de ők azon felelettel állottak ellenem,
 hogy mind e' mellett is igen jó állapotban
 vagynak, és hogy az ő fűvöktől marháik na-
 gyon hiznak, és igen kellemetes sárga vaját
 adnak. Én azonban azon észrevételre jutot-
 tam, hogy azon borjus tehenek, mellyek va-
 lamelley nedves, és Szirontákkal bujál-
 kodó mezőn legelnek, borjújokat gyakran el-
 vetik, és gyakran olly kemény tüzes dagana-
 tok származnak tölgyeiken, hogy azokat,
 minthogy külömben a' fájdalom ellen való
 erőlködés miatt meg nem lehetne fejni, farkas
 gusba kell vetni. Az illy tehenek teje borju
 gyomorral megoltatván, vagy pedig fris álla-
 potban Theával vegyítetvén, nyulóssá, 's nyál-
 kássá válik. Ezen állításomat, és észrevétele-
 met, mellyet legelőször azon Éjszak Ame-
 rikai városok környékén tettem, a' hová
 Európából a' lóhere maggal a' Réti Sziron-
 ták is által plántáltatott, a' vidékiek megerő-
 sítették. Harmincz esztendőök előtt, minekelőtte

a' Szironták ezen vidéket ellepte volna, a' rákfenének még tsak nyoma sem volt; most pedig a' Szirontákkal egy arányban szaporodik elannyira, hogy valahára Amerikában szinte olly hatalmasan dühösködik, mint Európában. Hogy 1818ban Déli Carolinában a' Columbia-Collegiumban fűvészi oktatást tartottam, ezen növény hatatosságának kikémlelése végett némelly állatokkal többféle próbát tettem. Bizonyos Jóság birtokosnak a' kertjében a' többek között Réti Szironták (*Ranunculus acris* L.) is virított, mellynek a' magvából nem sokára annak a' külső földjei is bétellettek. Azon kutyák, és matskák, mellyekkel ezen növényt megettettem, és testöknek meztelen részeire a' czombjaik közé helyheztettem, mind megdöglöttek. Oktatásaim hallgatói közül három ifjak ezen plántát öszverontsolván lábok' szárára rakták. Egyiknél, a' ki szölke, kék szemű, igen egészséges ifju volt, a' savanyu plántát, és gyümölcsöt különösen kedvelte, a' béborított hely gyuladásba ment; de fel nem hólyagzott, és a' tüzesedés minden további következés nélkül elmúlt. A' másodiknál, a' ki amannál lazább alkatu volt, tizenkét óra alatt hólyagokat szivott a' rontsolt Szironták, mellyek azomban minekutánna felmetszettek, és szokott mód szerint békötettek, igen hamar eloszlottak, 's meggyógyultak. A' harmadiknál, a' ki fekete haju, fekete szemű, és sáppadt epés természetű ember volt, a' vaját, és hust, különösen pe-

dig a' disznó hust igen szerette, 's többnyire szorulásban sinlődött, eltűrhetetlen volt a' 12 órányi próbára szánt idő; mert már annak elfolyta előtt olly hólyagok, és fakadékok támadtak a' lába szárán, melyekből lugos bűzű genyetség folyt, és a' seb olly ravasszá vált, hogy annak gyógyításában Orvosi tudományoknak minden fogásaiból kifogyván, egy Indus hoz kellett folyamodnom, ki azt rövid idő múlva megis gyógyította. Ezen sebianyira hasonlított a' rákfenéhez, hogy bennem az a' gondolat támadna, hogy a' Szironták fenékesedést okozhat. Hogy kiki meggyőződjék, minő tulajdonsággal bír a' Szirontákkal sárgára festett vaj, vegyen az ember belőle egy diónyi darabkát a' nyelvére, és tartsa azt 8—10 minutumig rajta, míg ott elolvad, 's ezen közben nyujtsa ki nyelvét, hogy a' szabad levegővel közösüljen: azonnal észreveszi, minő rongáló ereje vagyon az e'féle vajnak a' gyomorra, és belekre nézve. Az illy vaj felolvasztatván, és 24 óráig a' szabad levegőre kitétetvén, a' vér hévségével egyenlő állapotban az orra, ajkakra, és kezekre kenettetvén igen fontosan tanátsolja a' Szirontáknak minden módon lehető kiirtását. Gill Úr Vigelow' „Medical Botany” című Munkájából némelly észrevételeket közöl, melyekből nyilván kitetszik, hogy a' Szirontákról tsepegtetett víz, ha azt néhány perczenetig valaki szájában tartja, bizonyos tsipősséget, és rágást okoz, melly, ha a' gyomorba jut kellemetlen rágást, és

égetést támaszt. Ezen víznek a' tsipőssége, és égető ereje jól bézárt üvegben több hónapokig fentmarad ; de ha vagy megfagy, vagy pedig megforraltatik, elveszti égető tsipősségét. A' bötykös, és taráczkos Szironták is mérges plánták, és habár lassabban munkálódnak is : csak ugyan okot adnak a' ravasz rákfenés kelevényekre. Eddig a' Tudós Orvos Úr. Mi pedig azt mondjuk, hogy noha a' Bétsi Ts. Kir. Gazdasági Tarsaság ezen előadás ügyében, mellyet fontossága miatt a' legközelebb tartott ülésében tekintetbe vett, csak vélekedést talált, mi mindazonáltal a' Jeles Értekező Urnak a' vizsgálódásait igen nagy figyelemre méltatjuk annál is inkább ; mivel tudjuk, hogy a' tehenek a' Szirontáktól vért adnak, az ökrök, és borjuk vért vizellenek ; a' koldusok pedig azzal tagjaikat könnyörületességre indító daganatra viszik, és így annak mérges, és veszedelmes voltát kétségen kívül helyhezteszik. Igen hihehető, hogy annak a' tejbe, vajba, és husba keveredett mérge is veszedelmes az ember életére, és egészségére nézve.

Különös nemzeti szokások.

Culumbiában ritkán találni husz esztendősen nőtelen ifjat. Gyakran a' férjnek és feleségnek élet ideje együtt véve sem megy harmincz esztendőre. Vagynak tizenegy esztendősen

menyetskék, és elég husz esztendőss asszony találkozik, kinek már számos magzatjai vagynak.

A' Tuarikok nemzetségénél éjszak Afrikában az asszonyok szépsége a' nagyságban, testességben, és nehezségben áll, 's őket ezen tulajdonságaikhoz képest éri jobb vagy tsekélyebb házassági szerentse. Azon Taurik asszony, a' ki három mázsát nyom, Venusnak tartatik.

A' Tunkinesek Királynéja naponként hétszer eszik, és mindenkor száz husz tálat étkeznek eleibe.

Az Ashantihoknál Afrikában büntetés alatt meg vagyon minden férfiúnak tiltva más felesége' szépségének a' ditsérése.

A' Morlack asszonyok, ha egymással barátságra lépnek, barátsági szövetségöket szinte mint a' házassági kötést az Egyházi Férfiak által megerősíttetik, és megáldatják.

A' Szamojedák megszokták ajándékozni bálványaikat, ha kéréseiket (veleményök szerint) beteljesítik: ellenkező esetben pedig megverik, és valamelly szegletbe félre vetik őket.

Midőn a' Chinaiak leveleikkel valamelly Fő személyt különösen megakarnak tisztelni, olly apró betűkkel írják leveleiket, hogy azokat nagy nehezen lehet elolvasni.

Statistikai jegyzések.

Maylandnak, és környékének a' népessége 1825 esztendő végével 170,558 lélekre ment, kik közül 17,001 idegenek, és külföldiek voltak, az ott tanyázó katonaságnak a' száma pedig, melly a' fent jegyzett sommába tartozik, 8000-re ment. — Triest, és környéke az idegeneket, és katonaságot is oda értvén, 1824 esztendőben 43,693 lakosokat számlált, kik 1826todiki Januarius 1ső napjáig 44,234 szaporodtak, és így számok 541-el nevedekett. — Braziliának a' jövedelme 1808ban 546,264 font Sterlinget, vagyis 5,462,840 forintot tett pengő pénzben; 1818ban már 2,043,888 — 1819ben 2,431,504 — 1820ban 2,748,142 — 1824ben pedig szinte 4,000 font Sterlingre (40 millio forintra) szaporodott. Mellyből nyilván kitetszik, melly irtóztató módon nevedekett ezen Statusnak jövedelme azon időtől fogva, mióta tulajdon kormányal bir.

A' komló kipótlásának módja.

A' felette drága, és kényes komlót a' próbatételek bizonyítása szerint igen jó foganattal kilehetne pótolni a' hármass levelű Alásfa (*Ptelea trifoliata* L.) gyümölsével. Amerikában ezen fejer kesernyész gyümölsel szokják a' sert készíteni, sőt Franczia Országban Páris

mellett ama híres Severssi ser főzésben jobbra Alásfa gyümölcst tesznek a' serbe komló helyett, és igen jó sert készítenek vele. Strassburghban is próbára vétezt ezen módja a' ser készítésnek, és nagyon jól diszlett. Minthogy azonban ezen gyümölcs a' szabad levegőn elveszti balzamos illat erejét, azt jól bézárt száraz helyen kell tartani, melly állapotban a' sert egy kevéssé keserűvé teszi, a néki egyszer'smind erőt is ad. Ez a' plánta inkább tserje formában diszlik, mintsem fai alkatban, és több tekintetett érdemel, mint a' mennyi reá fordítatik.

Rejtett szó:

A' Dunatúli Megyék közt számlál engem' az
Ország;

Rengetegim kezdő tagomat megtermik azon-
ban,

Hajdan pártütő Uram átkot szerze fejemre;
Ámde Magyar Leonidásunk vérével azont le-
Törlé egy várom' fala közt vesztére Töröknek.
Mond az egészet vissza, ezen föld' átka
tűnik ki.

Horváth Elek.

Jegyzet: a' 24-dik számbeli Rejtett
szó: Bajnok.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(26.)

A' Nagy Britanniai ifju gonosztévők.

A' Warwick i Grófság' Békebiráinak Egyesülete bizonyos könyörgést terjesztett az Alsóház eleibe, mellyben a' gonosztévőknek naponként szaporodó száma ellen tett panaszok foglaltatnak. Ezen panaszok leginkább az ifjuságot érdeklik; ámbár a' Béke- birák már szinte tíz esztendő előtt olly Intézetet állítottak fel, mellyben a' fiatal vétkesek, ne hogy a' megátalkodott vénebb gonosztévőkkel öszve foglaltassanak, különösen tartatnak. A' Grófság' Eskütjeinek végső ülésében 75—80 tizenöt esztendőn alul levő ifjak ítéltettek bűnösöknek. A' Straffordi Grófságból hasonló panasz tétetett. Ott 1825-ben 18 tizenöt esztendőn alul lévő ifju ítéltetett vétkesnek; 1826-ban pedig az ollyan ifjak száma 32-re, 1827-ben 40-re szaporodott. Ugyan ezen Grófságban 1825-dik esztendőben 87 tizenöt — husz esztendős gonosztévő ifju, 1826-ban 137, 1827-ben pedig szinte

164 került a' Törvényszék előtt büntetésbe. — A' gonosztévők' száma azon Grófságokban, mellyekben a' napszámosoknak, és kézi munkásoknak foglalatosságaik, és így élelem, és ruházatbéli keresetök vagyon, szinte azon erányban szaporodik, mint azon Grófságokban, hol a' napszámosoknak, és ügyefogyottaknak egy része a' szegények számára intézett adóból éldegelnek. Ezen környüállásokban sokan a' Béke-bírók közül azon vélekedésben vagynak, hogy nékiök tellyes hatalomnak kellene lenni arra, hogy némelly vétkeket az Eskütt bíróság, és fellyebb folyamodásbéli törvényszék nélkül is megítélhesse- nek, és elidézdhessenek.

A' Bajvivás dühe.

Melly szerencsés, melly boldog áldott Magyar Hazánk, mellynek keblében a' bajvivás, és vérengző küzdések nem rongálják a' jó szívü ifjuságot, és nem fatsarnak keserü szülői könnyeket ! A' Bonnai Univer- sitás' ifjai közül a' mult hónap 20-dikán bizonyos Burkus országos hivatalbeli derék nemes férfiúnak az Onokája, az ifju Slesiai Gróf C—r Fridrik a' bajvivásnak sajnálko- dásra méltó áldozatjává lett. Ő a' mult ősszel vett bútsút a' Berlii Univerzitástól, 's tsak nem rég avattatott a' Bonnaiba. A' 20 Feb- ruariusban tartott bajvivásban meljén halálos sebet kapván, Martius első napján estve 7

órákor szállott a' sírba szüleinek, rokonjainak, 's barátinak szívszaggató keservei között.

J e l e s s é g e k.

Georgiában az Orosz Birodalom Kaukasus melléki tartományában számtalan szarvas, őz, és vaddisznó tenyészik. Két Angoly, kik 1822-dik esztendőben ottan letelepedtek, már eddig 9,108 font szarvas-szarvat küldöttek Angliába. Azon a' vidéken a' szőlő önként, és vadon terem az erdőségekben, 's jobb részén haszontalanul vesz el.

Münchenben e' folyó Böjtmás hava 5-dikén délután 2—3 óra között szélvész, és hóesés közben villámlott, és menydörgött.

Nem rég bizonyos tolvaj, a' ki Párisban valamelly Angoly familiát nagyon meglopott, hogy a' Policziát megjátszhassa, Lyonba indult. Mindazonáltal, ámbár igen gyorsan utazott is: még is megelőzte őtet a' Telegraph, úgy hogy szinte elhült, midőn őtet a' Lyon-i Policzia személyes leírásánál fogva elfogatta.

A' hideg pusztítása a' Nagy Sz. Bernárd hegyén.

A' nyilvánvaló levelek a' Sz. Bernárd hegyéről Böjt más hava 6-todikán ezen tudó-

sitást közlék: „Mai napon rémítő időre jutottunk; mert reggel 10 órakor mindnyájan mind a' Klastrombéli szerzetesek, mind pedig a' tselédek kéntelenek valánk azon 26 kömives legényeknek, kik Aostából jövének Waadt-Landba indultak, eleibek menni. Ezen szerentsétlen utazók közül tizenegynek a' keze, lába, és füle elfagyott; egy pedig olly nyomorúlt állapotban vagyon, mellynél fogva tartani lehet tőle, hogy a' kezét el kell vágni. A' hévmérő az erőszakos éjszaki szél által a' fagyaló ponton alul 14°-ra szállott le. Estve 6 órakor, éppen midőn ezen szerentsétlenek gyámolításával foglalatoskodtunk, bekocogat hozzánk egy idegen. Ezen hozzánk vétődött szerentsétlen ember Anglus volt, és szinte mint amazok Aostából jövének, olly vigyázatlan vala, hogy minden utmutató nélkül ezen tsalfa hegyek közé mert vándorlani. Midőn hozzánk érkeze, inkább holt volt mint sem eleven, és mind a' két lába el volt fagyva. Mi, a' mint megérkezett, azonnal minden tehetségünket segítségére fordítottuk”. Az Emberiségnek valóságos betsületére válik az illy betses Szerzet, melly az eltévedt szerentsétlen emberek felkeresését, és gyámolítását szívén viseli.

Pusztító föld-indulás Amerikában.

Azon rémítő földindulás, melly a' mult November 16-dikán Santa Fé de Bog-

ta városában dühösködött, nem csak ezen Columbiai Fő várost érte, hanem a' délre eső Pastói helységeket is megrongálta. Popayanban a' jelesebb épületek nagyon megrongáltattak, és az egész Pastói tartomány igen nagy kárt vallott: A' Patiai kerületben több városok, és helységek elpusztultak; a' Keloai tartományban pedig olly erőszakosan dühösködött ezen irtóztató természeti viszontagság, hogy általa a' hegyek öszve omlottak, és a' Magdalena patakja utját elzárván olly borzasztó áradást okoztak, melly sok állatoknak, és embereknek végett vetett, és az egész vidéket elpusztította. Pital, Gigante, Guaya és Villavieja városok öszve omlottak, Neyva városa pedig nagyon megromlott. A' Suezai hegyek, mellyek előbb egymástól elvált herczezből állottak, hirtelen öszve omlottak, és egyé váltak, és így a' köztök folyt patakok utját elzárván, a' környék völgyeit ár-vízbe borították. Az áradás' megszűnése után a' Tinarmai egyházi megyében magában 202 vízbe halt ember tetem találtatott. Minthogy azon hegyek is öszve roskadtak, mellyeken az utak voltak, még eddig több helységekből tudósítást sem lehetett venni. Köz vélemény szerint ezen rettentő föld-indulás Husela vagy Parama de las Pampas tűzokádó hegynek, melly a' Guanachoi hegyek körül fekszik, 's mellyből a' Magdalena patakja fakad, erőszakos kitörésével együtt dühösködött. Melly vélemény igazolni látszik

azon történet, hogy a' Parama de Guana cho, és a' körül feküdt hegyek öszve dültek elannyira, hogy a' La Plataból Popayanba vivő út járhatatlanná vált. Úgy látszik, hogy Bogota volt a' végső hely, melyet a' föld-indulás ért; mert az éjszakkabra fekvő helységekben semmi kárt sem okozott.

Új találmányok, és felfedezések.

Uckermann Úr Erfurtban egy könyv-nyomtató Intézetnek tulajdonosa bizonyos rugó erejű nyomtató-betűket talált fel, melyek arra készült hengerre (Cylinder) rakattatván, és festékkel békenettetvén egyszerre tökéletes tisztaságu nyomtatást tesznek a' kemény lapokra, ha a' henger reájok gördítettik; melyre nézve ezen új találmány a' portékás ládák', hordók', és más e'félék' szapora és tiszta megjegyzésére, és írással való felkészítésére nézve igen hasznos.

Párisban a' zöld-borsó hüvelyeit serfőzésre fordították, és belőle olly finom, és kellemetes sert készítettek, melly az Angoly serrel minden tekintetben egyet ér.

Puymorin Francia Bátor Úr a' szalma fedélnek a' tűzi veszedelem ellen való védelmezésére nézve különös módra akadt, melly abból áll, hogy a' szalma-fedél agyagból, homokból, friss lóganéjból, és mérsékelt mennyiségű mészből készült híg keve-

rékkel olly vastagra bémázoltatik, és besimittatik, hogy ezen máz megszáradván valami négy vonásnyi vastagságu borítékot formáljon. Ezen boríték a' benne lévő agyag miatt száradás közben megszokott repedezni; melly bajon azonban könnyen segíthetni, a' repedéseket hasonló erányu agyagból, homokból, és mészből készült szárral békenvén.

A' Pántlika féreg' (*Taenia intestinalis*) kiirtása, és az attól kinzott nyavalygóknek gyökeres meggyógyítása még eddig a' nehezebb orvosi foglalatosságok közé tartozott: már most Doctor Moulin Úr' próbatételei, és észrevételei szerint ezen nyavalyának legbizonyosabb gyógyító szere a' Gránátgyökér.

A' gyémánt lentsével készült nagyító eszköz.

A' gyémánt lentsével nagyító Microscopiumot, melly az üveg lentséjünél sokkal nagyobb alkatban állítja elő a' vizsgálat' tárgyait, Londonban Pritchard Úr a' Természet vizsgálásának megbetsülhetetlen hasznára szerentsésen feltalálta, és tökéletességre vitte. Ezen nagyító eszköznek mint egyszerű Mikroscoپیumnak azon jeles tulajdonsága vagyon, hogy a' tükör üveg lentsével készült Mikroscoپیummal egyenlő pallérozottsága mellett nagyító tehetségére nézve olly erányban vagyon mint 8 : 3 úgy,

hogy azon tárgyat, melyet az üveg Mikrosco-
pium 24 szerte nagyobbnak mutat ter-
mészeti mekkoraságánál, azt a' gyémánt len-
tséjü 64 szerte nagyobbnak mutatja, a' mit
valósággal igen fontos feltalálásnak, és Mi-
krosco-
piumi javításnak tarthatni.

A' Patkányok veszedelmes volta.

Hö r n s h e i m b a n W e t z l a r mellett
a' mult esztendőben bizonyos tizenkét napos
gyermek rettenetesen végezte életét. A' ház-
ban számos patkány volt. Egy éjtszakán a'
szerentsétlen gyermek' szüléi nagy zörejt
hallottak az ágy körül ; hanem ők arra nem is
ügyeltek. De ugyan elhültek ám, midőn más
nap reggel gyermeköket halva találták böl-
tsejében. Az ártatlannak bal orcáját, sze-
mét, és orrát egészen elrágták a' patkányok.

Rejtett szó:

Kis szó, éltednek forrását jegyzi egészen :
Hezdeti tagjától megfosztva edénnye amannak.

L.

Jegyzet: a' 25-dik számbeli Rejtett
szó: Somogy.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(27.)

Donna Concha.

Spanyol országban Jaen tartománya' hasonló nevezetű fő várossában élt Donna Lauvedra. Férje, a' constitutionális systema' követője, egy gazdag birtokos, Andalúziában a' Király' pártján lévők' kegyetlenkedéseiknek áldozatja lett. Hátra hagyott egy még alig 13 esztendőös leányt; — kinek szépsége és gazdagsága körülötte tsak hamar imádó sereget gyűjtött. Sok tekintetben lévő, és érdemes férjfiakat, kik kezét kérték, hideg vérrel eligazíta. Az anya, bár mint törekedett leányát arra birni, hogy választana, Donna Concha mindazonáltal megindíthatatlan maradt. „Sokkal többre betsülöm maradásomat drága anyámnál, vala felelete, mint öszveköttetésemet egy férjfiúval, a' ki talán tsak pénzért venne el, vagy szerelme' mentül előbbi eltünése után vélem hidegséggel bánna. De tsak hamar megjelent azon pillantat, mellyben hideg böltselkedésén a' szívnek erőt kel-

letett venni. Még Lauvedra élt, leányának születése napja mindenkor fényesen ünnepeltetett. Donna Lauvedra férje szomorú halála után az e'féle vendégeskedéseket abban hagyta, melyek csak fájdalmas veszteségére emlékeztették volna. — Rivánsága, hogy leányát férjnél lássa, végre még is arra vette, hogy 1825. eszt. December 8-kán' ezt a' napot jószágai egyikén fényes társaság által ünnepeltesse. A' gyülekezet igen számos volt, és igen sok kérő siker nélkül igyekezett hajlandóságát megnyerni. Gyönyörködve, és vidámon részesült a' közönséges örömben; szíve még is nyugodtan maradt. Mély megilletődéssel látá szülője hidegvérűségét, és érzékenytelenségét. — Estve felé, midőn magát minden, a' gyönyörködéseknek adná, egy hirtelen támadt zajdúlás az egész társaságot nagy félelembe ejtette; többen szaladással is akarták a' jelen lévő veszedelmet elkerülni. Horqueta, ama híres haramia Kapitány volt az, a' ki bandájával ezen rémülést okozta Donna Lauvedra, a' kire ez a' hérontás tzelozott, a' haramiák' látására eliszonyodván, halva rogyott a' földre. A' vigasztalhatatlan leány anyja' tetemére borúl; Horqueta megpillantá. — Szépségének bája megigézte a' haramiát, a' ki őtet minden bántás, és sértés nélkül magával elvitte. — Hihetetlennek fog tetszeni, és még is igaz, — a' büszke, még indulatlan szép, heves szerelemre gerjedt rablója iránt. Crevillente hegyeiben mélyen elrejtve üzte Horqueta gonosz mesterségét.

Rettegtek tőle Jaen és Valencía. Több ízben tett próbát a' Királyi katonaság ötet rejtekében felkeresni, de hasztalan! Ravaszága felért bátorságával; sokszor lejött a' hegyekről Donna Concha jószágait meglátogatni, a' ki magát csak hamar férje' életmódjához alkalmaztatá, 's férjfi ruhában elkésérte, hol a' szolgák készséggel engedelmeskedtek egykori asszonyoknak. Egykor hasonló kijárást tett Chorreadero nevezetű jószágára férje 's egy útonálló társaságában. Étel és italt kért; azt felhordták, és Torquetával az egész szolgáltság jelenlétében az asztalhoz ült. Egy ezek közül azon meggyőződésében lévén, hogy csak erőszak által tartódna asszonya a' haramiánál, Horqueta megé áll, ki húz egy tört, és által akarja ötet ütni. Ezt Donna Concha azonnal észre vévén, pisztolt fog, és a' szolgát agyon lövi. — A' gyülekezet mérgében magán kívül, de fegyvertelen lévén, mit tehetett? Donna Concha, és kísérője ekkor is szerentsésen megmenekedett. Az igaz, ez így sokáig nem tarthatott. Torqueta fejéért nagy bér ígérődött; azonban hiában tétetett elfogattatására sok próba. Végre még is egy paraszt a' haramiák közé vette magát és egykor, midőn Horqueta feleségével a' barlangban egyedül volna, agyon lövé, és fejét elvágván azzal Jaenba sietett, kit Donna Concha kényszerítésből követett. — A' vallatásban, és vizsgálásban, melly ezzel a' rendkívül való asszonnyal tartódott, állhatatosan felelt minden vádolásra. Haszontalan akará ügyvédje ötet,

mint erőszakról hirtelenséggel, mentegezni. A' Corregidor bűnösnek vallotta, és halálos ítéletet mondott reá, melly a' fogollyal a' Granádai Fő - Tribunálnak által küldődött. Ítélete itt valamivel enyhítődött, és Donna Concha örökös rabságra kárhoztatott. Tizen-nyoltz esztendősen ebben a' pillanatban a' szép rabasszony.

A' Persiai kereskedés.

Ámbár a' Persákkal való kereskedés tel-lyes mértékben megérdemli a' figyelmet: az mindazonáltal Európában igen kevéssé es-meretes el annyira, hogy felőle még Kon-stantinápolyban sem vehetni biztos tu-dósítást. Úgy tetszik, hogy az Angolyok, kiket a' nyereség a' földnek majd minden pontjaira elidéz, a' világ kereskedésnek ezen ágát eddig egyedül kormányozzák, és bir-dogálják. Portékáikat oda szállítván, vagy készpénzt vesznek be érettők, vagy pedig selyemmel tserélik fel. Mind a' két eset hasz-nokra válik. Az Európai portékák eladásá-ra nézve legkedvezőbb időt, és alkalmatosságot szolgáltat a' Nuru z ünnepe, melly Tauris-ban, Teheranban, 's egész Persiában Februarius vége felé szokott tartatni. A' mi Sultaniehet illeti, ezen helyben Junius közepén tartatik a' vásár, melly idő tájban a' Schah ott megszokott jelenni. Ez a' leg-

fontosabb vásárló hely az egész Persa kereskedésre nézve, és egyedül ez azon Persa piac, mellyen minden adás vevés kész pénz fizetéssel megy végbe. Taurisban ellenben némelly dolgokat, mellyek készpénzen árultatnak, kivéven, tsupa tsere adásból vevésből áll a' vásár. A' Franczia országbeli selyem Konstantinápolyon által jut Persiába, hová esztendőnként 300 kereskedő elszokott menni a' személyesen való bévásárlásra. Abbas Mirza maga részéről ezen vásárlásra 20,000 Tomansból, vagy is 320,000 papiros rubelből álló sommát szán.

A' földalatti hangzás.

Humboldt Úr hiteles bizonyságok szerint azon tudositást teszi, hogy bizonyos személyek, kik az Oronoko partján lévő sziklákon háltak, napkelet tájban olly földalatti hangot hallottak, melly az orgonáéhoz hasonlított. Jomard, Jollois, és de Villiers Urak, kik a' Franczia Expedítioval Egyiptomban voltak, ugyan azon esztendő tájban a' Carnac Palota környékén olly földalatti hangot hallottak, melly az elpattanó hur hangjához hasonló volt. Szinte illy hangot hallott Gray Úr az Oxfordi Univerzitás Tagja a' Veres tengeren Nekuson Tortol három mértföldnyire. Ezen helynek a' hossza 300, széle pedig 80 lábnyi, ho-

mokkal bévagyon borítva, és sziklákból álló Amphitheátrummal körül véve, 's a' tenger felé, mellytől fél mértföldnyire esik, nagyon meredek. Nevezetét azon hangzattól vette, mellyet belőle hallani. Nem olyan ez mint Memnon képszoobra volt, melly csak a' felkelő napsugarainál hangzott; mert ez minden órában, 's az esztendőnek minden részeiben különös földalatti hangot ad. Legelsőben, hogy ezen helyre jutott Gray Úr, mintegy fertály óra mulva a' lába alatt valamelly tompa döngést hallott, melly lassanként erősebbé lévén a' harang-szóhoz kezdett hasonlítani, mig végre a' harang kongáshoz tellyesen hasonló volt úgy, hogy a' homokot is mozgásba hozná. A' Tori lakosok azt állítják, hogy ezen zörejtől a' tevék igen megijednek, és elvadúlnak. Ezen tünevénynek az okát, mellyet még eddig egy utazó sem adott elő, Gray Úr kiakarván fürkészni, más nap ismét elment azon helyre, hol egy fertály óráig mulatván, még nagyobb zörejt hallott, mint az előbbi napon. Minthogy az ég tiszta, az idő pedig tellyes tsendességben volt, Gray Úr meggyőződött a' felől, hogy a' hangzat nem a' külső levegő behatásától származik annyival is inkább, mivel sehol nyoma sem volt a' repedésnek. A' pusztai Arabsok abban a' vélekedésben vagynak, hogy ezen hang valamelly Klastrom harangjainak a' hangja, melly tsudaképen a' föld keblében vagon. Mások ezen tü-

neményt vulkáni okoktól származtatják, és állításokat azon körülállással védik, hogy a' Pharaoni meleg források ugyan ezen tenger parton buzognak ki.

Új találmány.

Londonban Skene András hajós Hadnagy a' gőzhajók előmozdítására bizonyos új evedző kerék nemet talált fel, melly a' gőz-hajózásnak szaporaságát rendkívül elő segíti. Illy evező-szerekkel felkészült gőzhajó Böjt más hava 7-dikén Rotherhithe ből Wolwichba tette első, és szerentsésen elsült hajózási próbáját. A' szóban lévő Hadnagy Úr egyszer'smind bizonyos új hév-mérőt talált fel, melly a' Reaumur, és Fahrenheit hévmérőjét pontosságára nézve fellyül mulja.

A' gazdag Templomok.

A' leggazdagabb Templomok közé tartozik minden bizonnyal a' déli Amerikai Chili tartományi Chargas városbéli széki templom annál is inkább; mivel ezen város kitsiny lévén, és tsak 15,000 lakosokat számlálván, Egyházának az ajtaja rézből van öntve, és gyönyörű czifraságokkal felvan é-

kesítve; a' fő szőlő szék pedig egészen tiszta ezüsből van készítve, sőt a' többi fiók szőlőszékek, minden oltárok, és a' szörnyű nagy karos függő gyertyatartók is mind ezüsből vagynak. Ezen ékességekhez hasonló ezüst, és arany készületeket déli Amerikában több Templomokban, és Klastromokban szemlélhetni. La Pazban bizonyos Apáczá Klastrom vagyon, mellyben egy tsupa aranyból, és gyémántból lévő nap 4 $\frac{2}{4}$ lábnyi magasságu tiszta arany szobron tündöklék. A' fő templomban lévő Oltár' homloka pedig egész a' templom' padlásáig ezüsttel beborítva, és kiékesítve ragyog.

Rejtett szó:

Én mindent öszve ronthatok,
De engemet senki sem;
Három elsőm vizet lakja;
Kettővel tsak kétkedem
Könnyen megtsal a' két végső,
Azután bánkodni késő.

Jegyzet: a' 26-dik számbeli Rejtett szó: Vér.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(28.)

Tekintetes Kultsár István Úr'
halálára.

Hát a' durva halál elbontó karjai között
Még a' virtus sem képes megmenteni minket?
Hát egy jó szívet, nemes ösztönt, 's mennyei
érzést

Fel se vesz e' dülő, 's azokat nem tudja be-
tsülni?

Fájdalom! ez bizonyos szomorú, és gyászos
igazság!

Mellynek imígy! létét most is keseregre si-
ratjuk.

Nints többé KULTSÁR, szemeink be hijába
vigyázzák,

A' Virtus, Szeretet 's Jóság példája nem él már!
Sírjatok oh Helikon' térének pusztá magányi!
A' Tudomány' munkás 's lelkes követője nem
él már.

Gyászold Nemzetiség KULTSÁROD' bűba
merülve!

Nints már ő többé! 's koszorús pályája,
Nevével

'S csillagos érdemivel feledékeny örökre
jutand-e?

Nem! Nem! nem halsz meg, 's nem sorvadsz
sírba egészen,

Nem! mert élni marad jó híred századokig még;
Szívünk oszlop lesz, melly mindég hirleli
fennyen:

RULTSÁR bölts Hazafi, Nyelvgyám, és Nem-
zeti dísz volt.

Szántay József,

A' Kantoni Újság Chinában.

Kantonból Szent András hava' 17-dikén 1828-ban költ levelek ezen tudósítást közlik: A' gondolkodó, és vizsgálódó ember figyelmét tellyes mértékben megérdemli azon ritka tünemény, hogy az Európai Könyvnyomtatás' mestersége még itt a' föld kerekiségének azon pontján is elterjed, hol az Európaiak eránt mind eddig tsak azon türődelem éledez, hogy a' Fő helynek hóstádjaiban lakhatnak, és a' Kormányzók különös engedelmevel, és meghatalmazásával bíró személlyekkel kereskedési foglalatosságot űzhetnek. Itt e' folyó hónap' 8-dikán jelent meg a' legelső Újság Anglus nyelven ezen nevezet alatt: Canton-Register, melly

hónaponként kétszer fog megjelenni. Jelentésében, valamint minden más újonnan születő folyóirások, olly levélnek hirdeti magát, melly mindenféle történeteket, a' portékák' árát, a' hajók' megérkezését, vagy eltávozását fogja közölni. Mind e' mellett még azt is fogadja, hogy a' remek munkákból, és útmutatásokból fordításokat is közöl a' Chinaiak szokásairól, és tulajdonságairól, sőt már valósággal közlött is C h i n a' pénzbéli dolgáról néhány jegyzéseket, és észrevételeket; mellyek azomban nagyon tökéletlenek. A' K a n t o n n á l l é v ő folyónak azon véleményen épült tulajdonságát, mintha annak a' vize a' beléje eső testeket nem vetné fel, azon alkalmallemmel említi, midőn két Európai embernek a' vízbe fuladtáról szól.

A' Tallipot.

Ezen különös ritka tulajdonságú fának, mellynek Ceylon a' hazaföldje, egy levele Ceylonból Angliába vitetett, és mostanság Hampstedben bizonyos Flechter Richárd Urnak a' birtokában vagyon. Ezen levél tellyes épségben vagyon, 's hossza tizenegy, közép széle tizenhat, egész környéke pedig 38—40 lábnyira terjed. Ezen óriási falevél a' nap ellen való ernyötskéhez hasonló módon kiterítettván, egy hat személlyre való asztalt egészen béfog árnyékával, úgy hogy az alatta lévőknek a' napfény

legkevesebbet sem alkalmatlankodhatik. A' Ceyloni lakosok a' Talipotfa' levelét hűsselő sátor gyanánt szokják használni.

Az örök tűz.

Kis Asiában a' Caramaniai tenger partokon valamelly különös tűneményt vehetni észre, melly örök tűznek neveztetik, és az említett tenger partokkal öszve kaptsolt hegyekben látszik. Bizonyos elpusztult épületnek, melly már omladékjaiban hever, egyik szegletében valamelly fal vagyon, melly az idő viszontagságai által annyira ki van völgylve, hogy nyílásának közel három lábnyi általmérője lévén, a' tűzokádó hegyek torulatjához hasonlít. Ezen üregből szakadatlanul dobog fel valamelly nagyon heves, de füst nélkül lévő láng, melly körül a' bokrok, tserjék, és vad füvek vigan viritanak. Azon hegy tövéből, mellyhez ezen fal ragasztva van, egy kis patakotska fakadván, a' földet megfrissíti, és a' terméketlenségtől, mellyet különben a' lángnak nagy hévsége bizonyosan okozna, megmenti. Haszontalan fürkészs a' szem ezen környékben valamelly salakot, vagy is tűzokádó hegyből lévő testet. Egy régi Rege szerént, de mellynek magok a' lakosok sem igen adnak hitelt, ezen nyílástól jókora távolságra még egy más hasonló lángoló üreg is volt. Akár hogy van a' dolog, annyi bizonyos, hogy ezen lángoló üreg

mái nap is megvagyon, és felérhetetlen időktől ólta viseli az örök tűz nevét. Soha semmi durranást sem hallottak körülötte, sem pedig követ, vagy salakot nem hányt ki, sőt semmiféle ártalmas gőz sem fejtődött ki belőle úgy, hogy ezen láng se a' környék lakosinak, sem pedig azoknak, kiket a' kíváncsiság oda idézett, soha semmi helyes okot sem szolgáltatott a' félelemre.

A' G a n g e s' tisztelete.

Ezen Folyó a' Hindusoknál olly különös tárgya a' tiszteletnek, hogy némelly Braminok véteknek tartják szemeiket reája vetni, beléje pökni, vagy benne ruhájokat kimosni. Munkáiknak egyikében több ditsérő szóllások között, mellyekkel a' Gangeszt megszabad szóllítani, különös e' következendő: „Ó Isten Asszony! azon kis baglyotska, melly amaz advas fába fészkel, melly a' te partjaidon nevedett, mindenek felett felvan magasztalva, midőn a' Császár, kinek a' palotája távul van tőled építve, ha bár egy millió iszonyu Elefánttal, és több millió meggyőzött ellenségeinek feleségeivel bir is, kik néki szolgálatjára vagynak, semmi sem.”

A' tóvíz' ivásának veszedelmes volta.

Egy erős és egészséges 16 esztendő s H a s s i a i Fejedelembeli N i d d a i ifjú

szinte a' mult esztendei Pünköst ólta panaszkodott, hogy igen kinos fájdalmat érez a' hasában hol a' szive gödre, hol pedig a' köldöke körül néha jobb, néha pedig bal-felül. Étel kívánása azomban szüntelen jó állapotban, és ébren maradt, az álma pedig semmi fogyatkozást sem szenvedett, sőt gyakran több óráig, és napokig is ment volt a' fájdalomtól, 's olly jól érezte magát, hogy tökéletes egészséges állapotban látszanék lenni. Az ősz' közelgetésekor a' fájdalom hatalmasabbá vált, és gyakrabban gyötrötte a' nyavalygót, kivált ha ő fájdalma' enyhítése végett valamelly erős italt ivott. A' tél elején fájdalmai a' háta felé vonultak, 's ötet leülése, és felkelése alkalmával kinzották leginkább, melly történet miatt az egész ház' népe abban a' vélekedésben volt, hogy az ifjú arany érben szenved. Februárius végén azonban irtóztató erőltetés, és reszketés közben egy kis fekete barna gumó jelent meg a' beteg végbele nyílásán, melly ötet azon aggodásra vitte, hogy Doctor Graff Hassiai Fejedelemségi Udvari Tanácsos, és Niddai kerületi Orvos Úrhoz segítségért folyamodnék. Ez az Úr azonnal általlátta, hogy ezen tsomó nem aranyérbeli tsutsorodás, hanem valamelly idegen test. Megragadá tehát azt egy kis fogóval, és lassanként kihuzta, melly pillantatban a' beteg mintegy újra született, és fájdalmai egyszerre megszűntek. Ezen test megtisztíttatván, nyilvánágosan kitetszett, hogy az döglött, és már félig rothadt tói-

gyék (*Iacerta palustris*) volt, melly ezen el-sorvadott állapotjában is szinte 4 hüvelyknyi hosszúsággal birt. Az ifju jól emlékezett arra, hogy ő széna' kaszáláskor egy kis réti kútból, mellyben számos tói gyék vala, gyakorta ivott. Melly szerint bizonyosan ezen alkalommal nyelte ő le a' benne vólt tói-gyékot még kitsiny korában, melly az ő belsejében nevededett olly nagyra, melly nagy-nak találtatott; mert akkora állatot, melly eleven korában legalább is 5 hüvelyknyi hosszúságu, és a' lábai körül $\frac{1}{2}$ hüvelyknyi vastagságu volt, az elnyeléskor bizonyosan észre vett volna. Hihetőleg félesztendeig élt ezen állat az ifju belsejében, és a' gyomrából beleibe által mászván, ott az erős ital hathatósága által elveszett.

A' mindég nyíló Kankalin.

A' mindég nyíló Kankalin (*Primula Sinensis*, vagy *Primula sertulosa*) részeinek rendkívül való kiformalódása, leveleinek szépsége, és szüntelen nyíló virági által a' virág kedvellők figyelmét tellyes mértékben megérdemli; minthogy, ha illendő ápolgatás fordítatik reá, egész esztendőt által szakadatlanul virágzik, holott majd minden mérséklettel megelégszik. A' szaporítása vagy magva, vagy pedig a' szárán formálódó bimbói által télen nyáron egyenlő foganattal megy végbe.

A p r ó s á g.

Bizonyos Rekruta egykor a' Tsillagvisgáló torony előtt őrt állván, elandalodva nézegetett fel a' tiszta tsillagos égre. Egyszerre megjelenik valamely ember a' Tsillagvisgáló toronyba, a' bámuló katona vélekedése szerint egy hosszú puskával, mellyel az az ég felé célozott: „De már azt ugyan szeretném tudni”, így töprenkedik magában az őrálló, „vallyon mit akar az a' semmire kellő most éjtszaka löni”? Azomban midőn töprenkedése közben szemeit az égnek azon tájára szegezi, mellyre a' vizsgálódó a' messze látó tsövel erányzott, hirtelen leesik egy hulló tsillag. Erre kiejté kezéből az elbámult Katona, fegyverét, és így szólamlík meg: „De így már a' jég is eléghet! bizony eltalálta”!

Rejtett szó:

Régi Vitéz Szittyánk neve ez, 's fordítva
tsupán az,
Élő ezt teheti: nélküle holtra mutat.

K. G.

Jegyzet: a' 27-dik számbeli Rejtett szó: Halál.

Lehel.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(29.)

Eredeti Magyar Művész.

A' kézi mesterségekben való ügyesség nem kevésb figyelemre méltó, mint a' Tudományok' 's Szép mesterségek' ágaiban való jártosság; 's a' ki azokat, a' nélkül, hogy valaha valakitől ex professo tanulta volna, minden nemeire nézve a' jóltévő természet-től nyert különös tehetségeinél fogva érti és tudja, azt méltán tsudálni lehet. Ezen a' kézi mesterségek' minden nemeiben való ügyességnek jeles, 's még eddig talán halatlan példáját mutatja Weszprim Vármegyében Takátsi Helységben lakozó Nemes Kiss Gergely Hazánkfia, a' ki ámbár mezei munkák közt nevelkedvén fel, soha semmi kézi mesterséget nem tanult, azoknak még is általjában majd tsak nem minden nemeiben olly jártas, hogy ő, tsak mű-szerek, 's durva, vagy nyers matéria hijjával né legyen, a' világon semmiféle mesteremberre nem szorul. Ennek bizonyosságául szolgálhatnak e' kö-

vetkezendők: Ő gazdasági eszközeinek sem fa, sem vas részeit az illető mesterekkel nem tsináltatja, hanem azokat több mesterségekbéli, ugymint Kováts, Lakatos, Bognár, Asztalos, 's egyéb műhelyei lévén, maga megkészíti; lovait maga patkolja; gazdaságához szükséges köteleket maga gyárt; faragáshoz kívántató vas-szerszámokat, ugyan is gyalukat, vésőket, fúrókat 's a' t. maga magának tsinál; asztalokat, székeket, almáriumokat, 's egyéb házi butorokat a' legpontosabb tsinossággal 's ízléssel készitt; rokkákat esztergáloz; szövőszéket farag, 's azon a' fonalat megszövi; a' nyers bőrt kikészíti, 's abból sarukat, csizmákat, czipőket varr; dolmányt, nadrágot, bundát, ködmenyt 's egyéb viselő ruhákat készitt; a' hibás fal-órákat megigazítja, kitisztogatja, sött ujjakat rézből is tsinál; ő jeles építtömester is; a' minthogy ez előtt néhány esztendőekkel egy száraz — most pedig legközelebb egy vízi-malmot tulajdon fundusán alapjából épített, mellynek nem tsak birtokossa, hanem, hogy molnárra ne szoruljon, abban annak tisztét és kötelességét is elvégzi. — Ezek tsak ugy hozattattak elől mint ritka tulajdonságainak némelly példái; mert azoknak környülállásos leírása más és több helyet kívánna. Illy derék férfiúnak jeles tulajdonságai valóban megérdemlik, hogy azokat az egész Magyar Haza esmérje!

Horváth István
'Törvény' gyakorló.

A' pamuk mag haszna a' gőzszesszel
(gázzal) való világosításra.

Olmsted Professor Úr éjszaki Carolinában azon észrevételre jutott, hogy a' pamuk magból, ha az tő hegygel megsúratatván, a' gyertya' lángjához tartatik, bizonyos különös hathatósága fejr, és tündöklő fény fejlík ki. Mellyre nézve az említett vizsgálódó Tudós egy tserép - pipát pamuk maggal megtöltött, 's kupakjánál fogva, mellyet agyaggal bémázolt, izzó-szénre állított, 's ezen próbatételének azon foganatját látta, hogy a' pamuk magból sok éghető gőzszesz fejtett ki, melly a' leggyönyörűbb tiszta fejr fénnyel égett. Ezen figyelemre méltó kitesinben tett próba helyes okot adott arra, hogy a' dolog nagyban is vizsgálóra vétessék, mellynek végbeviteléből kitetszik, hogy egy font pamuk magból 9,425 koczka lábnyi világító gőz-szesz kerül ki, melly jobb készüllet által talán még 9,5 kotzka lábnyira 's többre is szaporodik. Bátran feltehetni, hogy az éjszak Amerikai Egyesült Statusokban esztendőnként 300 millio font pamuk-mag haszonvehetetlenül vesz el, holott belőle 2827 millió koczka lábnyi világító olajgőz-szesz kerülne ki. Egész L o n d o n Városának kivilágítására alig kívántatik 398 millio koczka lábnyi gőzszesz, és még is 33,000 Chauldron 660,000 mázsa szénbe kerül annak megszerzése.

Természeti ritkaságok Ceylon szigetében.

Ceylon' Természeti ritkaságai között számos veres majmok találatnak, melyeknek az ugrásaik furtsaságok miatt nagyon mulatságosok. Legnagyobb ellenségeik a' kígyók, melyeket úgy pusztítanak el, hogy azokat torkon kapván, fejüket mindaddig verik valamely kőhöz, vagy fához, míg meg nem döglenek. Ezen majmoktól minden némű madár irtóztató módon fél, és különös, minő találós ügyességgel, és fortéllyal rakják fészkeiket ugyan azon fákra, melyeken a' majmok, és kígyók tanyáznak, hogy tojásaik, és fiaik ezen pusztítók ellen bátorságban legyenek. Némelyek hosszudadon, 's mintegy erszény formán készítik fészkeiket, 's jókora hosszú nyilást hagyván rajtok, valamely sugár ág' végére függesztik. A' kis Szabó madárka bizonyos levélhez szokta varni fészkeskéjét, melly munkáját imitt amott öszve szedegetett finom fonál szálakkal, és tö helyett orrotskájával viszi végbe. Ceylonban madárfogó pókok is vagynak, melyeknek a' lábai négy újni hosszúsággal bírnak, 's egész testöket sűrű fekete szőr fedi. Mind azon által alig találtatik ezen heves ég alatt figyelemre méltóbb teremtmény, mint a' Lombik-plánta (*Nepenthes destillatoria*). Ezen ritka tulajdonságu növénynek vastag gyökere, és egy ágú szára vagyon, melynek a' tetején tsomós virág bokréta te-

rül el. Levelei száratlanok, és jobbára a' tökotsány (Scapus) allyán ülnek, és katsokban (cirrus) végződnek el, mellyeknek mind-egyikén bizonyos hosszas hengerded üres torsa vagyon a' szelencze fedeléhez hasonlító fedéllel felkészülve. Ezen különös növényekben reggelenként egy egy boros pohár tiszta, egészséges, jóízű, és különös frissítő erővel kedveskedő viz találtatik. Reggel ezen növények edények bévagynak zárva fedeleikkel; de a' nap' melege által felnyilván, belőlek a' víznek egy része elpárolog; azonban éjjel ismét megtellenek úgy, hogy reggelenként minden edényetske telve találtatik.

Különös Ház-fedelelek.

Ha $\frac{2}{3}$ korom-olaj, $\frac{1}{3}$ szurok, $\frac{2}{3}$ folyó homok, $\frac{1}{3}$ széksó, vagy hamu-zsír össze vegyítetvén, és a' mázoló festékhez hasonló sűrűségű mázot formálván, valamelly durva vásznót belé mártunk, és azt, a' fedő fák hegyett jól elterítvén, leszegezzük, és azután az említett mázzal újra bekennyük, olly fedelékét szerzünk, melly az idő mindennémű viszontagságainak ellent áll, 's még a' tűz sem vehet rajta hatalmat. A' fedél fának nem kell vastagoknak lenniök, minthogy tsekély terhet viselnek. Elég, ha 2'' szélességgel, és 3'' vastagsággal birnak. Külömben a' fedél akár meredekebb, akár pedig tsak lejtős lehet. A' mázba ázott vásznót még ned-

ves korában, midőn könnyebb vele banni, kell felhuzni, és felszegezni. Schernessben a' vászon helyett még az erős barna papirosnak is hasonló hasznát veszik úgy bannván vele, mint a' vászonról vagyon mondva. (Mechanics Magazine 1826. Sept. N. 158.)

A' Kolompír' zöldsége mint kellemetes egésséges főzelék.

A' tavasz elején közönségesen szükön szokott lenni a' zöltség, mellyet főzeléknek használhatni. Német országban ezen szükségnek kipótolása a' többek között a' korán ültetett kolompír zöld hajtásával megy végbe, mellyet, hogy előbb vad izétől megszabaduljon, megfőznek, azután, mint a' tsipkés kék káposztát szokás, kifatsarván, ahoz hasonló módon készítenek el. A' kik ezen eledelet megkóstolták, azt állítják, hogy a' Spinátnál jobb ízű, és jobban is táplál.

A' Zászpa Kikerits (*Colchicum autumnale* L.) káros léte.

Hogy a' Zászpa Kikerits, mellyet Hazánk különbféle vidékein őszi Kökörtsinnek, Kikeritsnek, Öszikének, törpe, 's fejes Zászpanak nevez a' köznép, minden részeiben mérges, és így a' barmoknak veszedelmökre vagyon, ha ahoz nyulnak. Mindazonáltal a' jótévő Természet ős-

tönénél fogva minden állat elszokta azt kerülni, a' disznókat kivéven, mellyek annak gyökerét, ha hozzá jutnak felfalják, és el is vesznek tőle. Német országban a' Bitterfeldi kerületben bizonyos rétnek birtokosa néhány Zászpa Kikirits gyökeret kiásván az úton elszórt, mellyeket a' helység disznai közül 17 felfalván, tőlök mind megdöglöttek.

Levegői tűnemény.

A' közel mult Böjt elő hava 20-dikán Roccaasban éjszak felé egy igen gyönyörű, és eleven színekkel világított éjszakai fény látszott, melly a' levegőben történt zsihajjal ment végbe. Ezen idő alatt a' hőmérő állhatatosan a' — 13° mutatott; de az éjszakai fény megszűntekor — 9° emelkedett; más nap váltogatva — 10 és 14° -son volt. Pénteken reggel 7 órakor a' kénese a' hőmérő tsöböl egészen eltűnt, és az eszköz bütykébe szállván, merőre fagyott. Ezen folyó ércz, melly bizonyos szerez boltban néhány fontnyi mennyiségben találtatott, szinte merőre fagyott. Reggel 10 órától fogva ismét a' tsöbe emelkedett a' kénese, és — 35° mutatott, melly időtől fogva 24-dikig ismét — 5° szállott.

Suwarow, és Lameth.

Suwarow különködései gyakran levagynak ugyan ábrázolva: de mind e' mellett még is időnként több észrevételek kerül-

nek elő, mellyek ezen jeles Orosz hősnek különsegeit tárgyazzák. Egykor ama híres Francia Ezeredes Kapitány Lameth Orosz országban lévén meglátogatót őtet. Suwarow Generális, ki a' kérdezősködésben csak nem határtalan volt, úgy hogy gyakran a' feleletet is megszokta előzni új kérdésével, e' következő szapora kérdésekkel fogadta Lameth Francia Nemes Urat, és Obestert: „Hol az Úr hazája”? — Francia országban. — „Mivel foglalatostkodik Uraságod”? — Fegyverrel. — „Mitsoda rangban van az Úr”? — „Obester vagyok”. — „A' neve”? — „Nemes Lameth Sándor”. — „Jól van”!

Lameth, kit a' száraz kérdések szinte megzavartak, magába térvén, feszesen szemébe nézván Suwarow Generálisnak, hasonló gyorsasággal kérde őtet: „Hol az Ur hazája”? — „Orosz országban”. — „Mivel foglalatostkodik Uraságod”? — „Fegyverrel” — „Mitsoda rangban van az Úr”? — „Generális vagyok”. — „Neve”? — „Suwarow” — „Jól van”! —

A' rövid próba után mind a' ketten nevetésre fakadván, testi lelki barátokká váltak.

Rejtett szó:

Bár egyenest olvass, bár megfordítva, Hazádban, Melly Bábelt képzél, nemzet vagyok én is; azomban Vessd el vég betűmet, 's már álló vízre találhatsz.
L.

Jegyzet: a' 28-dik számbeli Rejtett szó: Lehel.

A' legjelesebb Német Országi
Könyvtárak.

Bétsben a' két nyilvánvaló Könyvtárban 380,000 kötet nyomtatott könyv vagy on, mellyek közül a' Ts. Kir. Udvari Könyvtárra magára 300,000, és még azokon kívül 15,000 kötet kézirat esik; a' többi 80,000 kötet nyomtatvánnyal pedig az Universitas Könyvtára diszeskedik. A' Bétsi számos magányos Könyvtárak között Ő FELSÉGÉNEK ELSŐ FERENCZ TSÁSZÁRNAK a' Bibliothekája legjelesebb, melly a' Tudományoknak mindenféle ágaiból válogatott legjobb munkákból áll, és 40,000 kötetre megy. Leggazdagabb mindazonáltal a' Természet tudományt, kiváltképpen pedig a' Fűveszséget tárgyazó jelesebb munkákra nézve.

A' M ü n c h e n i Királyi Könyvtár 40,000, a' G ö t t i n g a i 200,000nél több, az Akadémiai Beszédok, és Értekezések 110,000, a' Kéziratok pedig 5,000, és így tellyes számmal

315,000 darabból állanak. A' Dresdai Könyvtár 230,000 nyomtatott könyvel, 100,000 Beszéddel, és Kézirattal bővelkedik. A' Wolfenbütteli 100,000 kötet jobbára régi munkából, 40,000 Értekezésből, és 4,000 Kézirathból; a' Stuttgardi pedig 170,000 kötet külömbféle munkából, és 12,000 Bibliából áll.

Berlinben 7 nyilvánvaló Könyvtár vagyon, mellyek közül a' Királyéban 160,000, az Universitáséban pedig 30,000 könyv talál-tatik. A' Gréczi Bibliotheka 105.000, a' Frankfurti 100,000, a' Hamburgi 100,000, a' Boroszlói 100,000, a' Weimari 95,000, a' Mainczi 90,000, a' Darmstadti 85,000, a' Kasseli 60,000, a' Neuburgi Austriában 25,000, az Augsburgi 24,000, a' Meiningeni 24,000, a' Salzburgi 20,000, a' Magdeburgi 20,000. a' Hallai 20,000 kötet könyvet számlál.

Az asszonyi nembeli szépség a' Szeretsenyeknél.

Midőn Európának legpallérozottabb részeiben olly külömböző képzetek vagynak az asszonyi szépségnek, mellyek talán soha sem válnak egyé: azt az Afrika belsejébéli Szeretsenyek Mungo Park ottani utazásában tett észrevétele szerint egyedül a' test nehezségében helyhez-tetik. Hogy vala-

melly asszonyt szépnek tartsanak, annak olly testesnek kell lennie, hogy másképp ne is jár-
hasson, hanem ha őtet egy pár rabszolga
hóna allyánál fogva támogatja, és segíti. A'
tellyes szépségü asszonynak valóságos teve
nehezségü testtel kell birnia. Hogy ezen kö-
zönségesen elfogadott szépségre juttassák leá-
nyaikat, még gyenge korokban elkezdik őket
hizlalni, reggelenként kelleténél több teve-
tejet etetvén velek, a' mire őket, ha azt
önként nem tselekszik, veréssel is kényszerítik.
Ezen különös nevelésnek, melly más embe-
rekre nézve nagyon ártalmas, és veszedelmes
volna, tsak azon czélba vett következése va-
gyon, hogy a' leányok testessek, vastagok,
kövérek, és így a' Szeretsenyekre nézve szépek
lesznek. — Ebből kitetszik, hogy Lorry
Orvos Urnak azon állítása, melly szerint ő
azt, hogy az embert nem lehet meghizlalni,
az emberi természet' jelességei közé számlál-
ja, pusztá vélemény.

Természet tudománybeli jelesség.

Bizonyos Skocziai Dáma, névszerint
Mistress Sommerwille számos uj vis-
gálódásokat tett a' napfény' viola színü sugará-
nak magnesítő ereje' kikémlésére nézve. Egy
tő, mellyet két óra folyásig a' nap' viola színü
sugarain tartott, szinte olly magnes erőre
kapott, mintha a' közönséges módszerint
volt volna meg magnesezve. A' napfénynek

Indigo, kék, és zöld sugarai is birnak magnes erővel, de kisebb mértékben, mint a' viola színü. Kék, és szürke pantlikába takarva, és a' nap violaszín sugarára kitétetve, még szaporábban magnes erőre jutottak a' próbára vett tők.

Gazdasági folyóírás Haityban.

Mennyire terjed a' tudományok, és mesterségek eránt való vágyódás, kitetszik abból, hogy a' föld kerekiségének majd minden részeiben, még ott is, hol ezelőtt néhány esztendőkkel az esméreteknek még tsak első gyenge tsirái fakadoztak, már ma a' tsinosodás türhető állapotban vagyon. Így Haityban 1826todik esztendőben mezei gazdasági folyóírás jelent meg, melly, ámbár azon pontossággal, és értelmes elrendeltetéssel nem ditsekedhetik is, mellyel a' pallérozott Europai remek folyóírások tulajdonképen díszlenek: az emberiség eránt illendő tisztelettel viseltető szivnek gyenge léte mellett is örömére szolgál annál is inkább; minthogy a' jó igyekezet időnként tökéletesebb gyümölsöket teremhet.

A' Chinai temetés.

Doctor Morrison Ur tudositása szerint Chinában a' halottal egy egy agyag

kotsit, és külömbféle szalmából készült ember formákat, mellyek az elköltözöttnek a' más világon szolgálatjára lennének, szoktak a' sirba rakni. Ez a' szokás még most is divatban vagyon úgy, hogy a' holt számára mindennemű eszközöket, székeket, hajót, hajósokat, tselédeket, ruhákat, és több más tárgyakat ábrázoló formákat készítenek papirosból, és azokat, hogy ama' láthatatlan állapotba jussanak, mellyben a' holt hasznokat veheti, elégetik, sőt ezen égetés által enyészto uton ruháit is mind utánna küldik. A' szegények' tsekély értékű ruhája nem igen nagy kár ugyan; de annál nagyobb tékozlás a' gazdagok fényes, pompás, és drága öltözeti gyűjteményeinek elégetése. Ezen tselekedetet Chaou-ko-ho-nak, vagy is ruha égetésének, és a' sárga folyón (ezt Ho-ang-ho-nak hívják) való által szállitássának nevezik.

A° Kolompír' ártalmas tulajdonságát, és az azt elhárító módot tárgyzó értekezés.

Whitlaw Ur 1826ban November 22-dikén Gill Urhoz utasított levelében azt erősíti, hogy a' rothasztó, és sárga hideglelésnek a' Kolompírral való élés a' fő oka. Az ő állítása szerint azon Kolompír, melly heves ég alatt lapályos nedves földben terem, a' Tsutsor (Solanum) planta fajtáknak tu-

lajdon mérges alakjával megtelik, és az egészségre nézve veszedelmes befolyással van, ha csak előbb öszvetőrettetvén, mind addig tiszta vízben nem ázik, és nem mosat-
tatik, míg tsupán csak keményítő, és növény enyvbeli alkotó részei egyedül maradnak. A' Peruiak Whitlaw Ur tudósításaként e' következő mód teszik ártatlanná kolompírkokat: Mihelyt ezen földalatti gyümölts megéri, azt a' földből kiszedvén, tiszta folyó vízben megmossák, azután meghámozván apró darabokra szelik, és vagy valamelly zsákba, vagy pedig valamely finom hálóba rakván 36 óráig tartják. Ez meg lévén a' vízből kivesszik a' már kiázott élelmet, és jó kisajtolván, vagy a' verőfényen, vagy pedig a' tűz melegen megszáritják azt, és még ezután is kinyom-
ván merőre dagasztják, és ezen állapotban hőrbe tévén a' levegőbe függesztik. Ezen munka által a' mérge szertől tellyesen megszabadul a' Kolompír, és hosszú időnkig épen maradván, mindennemű ételkészítésre alkal-
matos. Whitlaw Ur nem hiheti el, hogy a' Kolompír ártalmas léte a' főzés által meg-
javulna, sőt azt véli, hogy a' Kolompírban lévő keményítő, és növény enyv főzés közben jókora mennyiségű ártalmas szerrel vegyül, 's a' mérges alak a' főzés által nem semmi-
sítettik meg; a' sülés által azomban legártat-
lanabbá tétetik. Azon kifogásra, hogy az Irlandiak, kik jobbára Kolompírral élnek, egészséges, és izmos testalkatással, 's gyönyörű növéssel bírnak, azt feleli az értekező, hogy

a' rothasztó hideg sehol sem hatalmaskodik annyira, mint Irlandban. Azonban ezen nyavalya' okát inkább a' jobb tápláló szerek fogyasztásában helyheztetik némellyek, ha bár az 1816 esztendőben inkább a' gazdagokat, kik jól tápláltattak, sanyargatta, mint sem a' szegényeket. Iróval véve kevesebbé ártalmas a' Kolompír, mint ha más plántákkal vegyülve készítették; mert közönségesen tudva vagyon, kivált Irlandban, hogy az író, kivált ha olly tehenektől való, mellyek lóherével, és luczernával tartatnak, igen hatásos méreg ellen való szer. A' más növényekkel vegyített Kolompír 98° hévségnél igen szapora, de egyszer'smind veszedelmes forrásba indul, és a' rothasztó hidegben sínlődő beteg' párolgásához hasonlító szagot vesz fel. Az 1825diki irtóztató nyári hévség által a' Kolompírnak igen hatalmas rongáló ereje lett, úgy hogy általa Irlandban sok ember elveszett. — Jó volna, ha a' dolgot Hazánk' Természet vizsgálói szoros próbára vennék.

Az első Olasz Opera.

Az első Olasz Opera, melly Velenczében 1485dik esztendei farságon adatott elő ezen nevezet alatt: „La verità isolata”, számos tréfás, gúnyoló, és erköltsi vonásokkal fel van készülve. Az Igazság jelenik meg elsőben, és hiv szolgálatjával kínálkozik, de a' mellyet sehol senki el nem akar fogadni.

Az Orvosok, Törvénytudók, és Kereskedők az ő szavait fül hegyre sem veszik, sőt ki sem hagyják magát beszélni, és megilletődve fordulnak el előle. Egy Ügyész azomban azt ajánlja neki, hogy ötet tanítványának fogadja, és mesterségére megtanítja; bizonyos Kalmár pedig Lelkiesméretét árulja néki azon emberséges alkudozással, hogy ő azt áránál oltsobban oda adja; minthogy már ugy sem kelendő portéka, és a' módi készítmények helyét haszontalanul foglalja el. Végre megszánja ötet a' Drammai Musa, és felveszi színjátzó személynék ugy mindazonáltal, hogy valamelly kellemetes idegen öltözetben jelenjék meg a' nézőszínen. 'Nem lévén mit tennie, elfogadja az ajánlást. Felöltözik tehát játzó ruhájába, elváltóztatja szavát, és gestusait, Rollékat tanulgat, uj szokást, és erköltsöt vesz fel, 's játékát olly álorczás tánczal zárjabe, mellyben ötet még a' tánczos karbeliek sem esmerik meg.

Rejtett szó:

Szopora kis állat, 's bár károd' halmozza,
Vég tagját mond vissza: munkád' jutalmazza.

K. G.

Jegyzet: a' 29-dik számbeli Rejtett szó: Tót.

Igazítás. Az előbbi szám' 230 lapjának végső sorában a' nyulnak után olv. tndva van.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(32.)

Az Atya és Anya szovak más
nyelvekben.

(Folytatás.)

Chivai nyelven Ásiában : -	{ Ata = Vater. Ana = Mutter.
Baschkir nyelven Ásiában :	{ Ata = Vater. Anna = Mutter. Inni
Tobolski nyelven Ásiában :	{ Ata = Vater. Ana = Mutter. Inai
Kasáni nyelven Ásiában :	{ Atai = Vater. Ana = Mutter. Anai
Meschtscheräki nyelven Ásiában : - - -	{ Atai = Vater. Anakoi = Mutter.
Tschásischi nyelven Ásiában :	{ Ata = Vater. Anai = Mutter. Önäi

Tschjulimi nyelven Ásiában: { Ata = Vater.
Inei = Mutter.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta.
Paris, 1823. 4to Sprachatlas fol. pag.
XXXVIII–XXXIX. és XXXIV–XXXV.

Kassenti nyelven Afrikában: { Otje = Mann.
Onja = Mutter.
Ubija = Vater.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1812. 8. III. Theil, S. 230.

Török nyelven Európában : $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ata} = \text{Vater.} \\ \text{Ana} = \text{Mutter.} \end{array} \right.$

Lásd: Johannis Christiani Clodii, Compendiosum Lexicon Latino-Turcico-Germanicum. Lipsiae, 1730. 8. pag. 518. et 388. — — Francisci à Mesgnien Meninskii, Institutiones Linguae Turcicae. Curante Adamo Francisco Kollár. Vindobonae, 1756. 8. I, 246.

Tuscaroraschi nyelven éjszaki { Ata = Vater.
Amerikában: - - - - - { Anah = Mutter.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1813. III. Theil, II. Abtheilung,
S. 377. és 348.

Horvát István.

**Időjárási, Levegőterh-, és Hév-mérő-
észrevételek.**

Az időjárást illető vizsgálódásoknak a haszna nem áll abban, mintha általok az idő mivoltát több hónapokra meghatározhatnók; minthogy ez tudományos néző pontból lehe-

tetlen is: hanem abban, hogy azt néhány napokra hihetőképén kitapogathatjuk. T o a l d o értelmes munkája, melly számos esztendőig pontosan folytatott észrevételekre, és az égi testeknek általános, és költsönös egymásba ható ereje által változó levegő terh', és hévség' feltűnt különbözőzéseire vagyon építve, szép gyümöltse az időjárás körül szerzett esméreteknek. Hogy az időjárásról helyes gyanítást tehessünk, a' levegőterhmérőt a' hévmérővel együtt, és költsönösen tekintetbe kell vennünk. Ha a' levegőterhmérő leszáll, a' hévmérő pedig felemelkedik, rossz időt várhatni: ellenben jó időt reménylhetni, ha a' levegőterhmérő fel, a' hévmérő pedig leszáll. A' szelekre való figyelmes vigyázat által is hozzá vethetni az idő mivoltához. Így, ha bizonyos ideig nyugotti széllel járt nedves idő után a' levegői terhmérő felemelkedése, és a' hévmérő leszállása mellett keleti szél kerekedik, közönségesen tartós jó idő, télen pedig tiszta fagyos idő következik. Mennél lassabban emelkedik fel a' levegői terhmérő és száll le a' hévmérő: annál tartósabb időt várhatni. A' nyugotról délre tartó szél jobbára esőt szokott hozni. Estve felé napnyugottkor, és reggel napkelet tájban legjobb a' levegő állapotját, de egyszer'smind a' levegőterhmérőt a' hévmérővel együtt vizsgálóra venni.

A' rabló Kapitány a' Madarak között.

Noyer Ur a' Guyanai ölyvökről olly tudósítást közöl, melly szerint ezen madaraknak bizonyos vezérjek vagyon, a' ki eránt, mint egy rabló fő társok eránt, engedelmességgel és illendő megkülömböztetéssel viseltetnek annál is inkább, minthogy ő közönségesen szebb, erősebb, és mérészebb szokott lenni többi rabló társainál. Ha valamely prédára akad, a' többieket mind addig távul tartja, ha bár nagyon éhesek is, a' martaléktól, míg maga jól nem lakik, 's azok valamely nöstényen kívül, mellynek a' hatalmas engedelmet ad a' vendégeskedésre, mind addig közelíteni sem mernek Urok lakozásához, míg ő jól lakván mintegy megvetve oda nem hagyja nekik a' már általa megunt préda-maradékot.

Canning' emlékszobra.

Azon Biztosság, melly ama célból szövetkezett öszve, hogy Canning Urnak emlék-oszlopot emeltessen, abban állapotott meg, hogy a' Jeles Férfiu tiszteletére, és emlékezetére két szobrot állíttson fel, mellyeknek egyike óriási nagyságban valamely nyilvánvaló helyre tétetik, és olly jeles lesz, hogy annak tellyes elkészítése 6000—8000 font Sterlingbe kerül; másika pedig kissébb alkatban a' boldogult Minister' alakját köz-

ruhájában állítván elő, a' Westmünsteri Viaszképes Kabinetbe helyheztetik, mellyben Ersébet Királyné, Lord Nelson, Lord Chatam, és más érdemekkel tündöklött Nagyok' viaszképei azon öltözetben, mellyet életökben viseltek, üveg almáriomokban állanak. A' nagy oszlop készítését Westmeacot, azon híres küfaragó, vállalta magára, ki Fox Emlékoszlopát valódi mester kezekkel készítette.

A' gabona nemek nem változhatnak.

Midőn Kedves tiszta elméjű Nemzetünk a' bölts Természet eránt hiv bizodalommal viseltetvén, annak minden természetményeit mint mind annyi meghatározott tulajdonságu, tehetségű, formájú, és célú valóságokat a' Világ-törvények (Leges cosmicae) szerint nemőkben változhatatlanoknak esméri: ama pallérozott Német Országnak némelly elmelkedésökkel a' valóság' körén túl emelkedett Tudósi olly dolgokat bizonyítnak, mellyeket, ha a' magával ellenkezni soha sem szokott, sőt örök bölts törvényeit minden munkáiban szüntelen követő Természetet, 's a' mi érző, és ítélő tehetségeinket egy általlyán meg nem vetjük, formátlan képtelenségeknek kell tartanunk. Ugyan is Zimmermann Ur szelíden ugyan, de igen hibás véleménnyel értekezik Schnee Ur' 1827diki November havi Gazdasági folyóírásában a' 449—452

lapokon a' gabona nemek' elváltozásáról, melyet annál inkább nem hagyhatunk helyben; mivel, ha valamely alkotó részei, formája, tulajdonsága, és önn nembéli valóságát hathatósan, és eredetiképen védő élet ereje által meghatározott, és nembéli fent maradására rendelt fű más, tulajdon alkotó részeivel, formájával, tehetségével, 's elrendeltetésével ellenkező plántává változnék: akkor azon szép természeti rend, egyszerűség, és valódiság, mely eddig minden észrevételeinknek megrendülhetetlen alapja volt, semmivé lenne, és minden eddig szerzett természet-tudománybeli esméretünk egyszerre a' bizonytalanságnak, és zürzavarnak setét örvényébe buknék. Ha a' zabból rozs, a' buzából pedig gabona Rosnok (*Bromus secalinus*) lehetne, holott mind ezen fűvek a' már vagvókba helyezettett képző erejeknél (*vis plastica*) fogva csak azokká formálódhatnak, a' mikké azokat a' Természet alkotta, és elrendelte, t. i. a' zab csak zabbá, a' rozs csak rozsszá, a' buza csak buzává, a' gabona rosnok pedig tsupán csak gabona rosnokká: akkor fel volna bomolva a' világ-törvény, és így sem érzékeinknek nem volna tehetsége a' tündér világban valamely tárgynak megismerésére vezetni bennünket, sem az ész az egység felséges ideájával, melyre minden munkáiban hatalmasan törekszik, nem ditsekedhetnék. Egyes emberek' hibás vélekedéseit nem kellene valóságos tapasztalásként pengetni; kivált ha azok a' Nagy Mindenség' törvényeivel, és elrendelte-

tésével ellenkeznek, sőt a' Világ-törvény szerint lehetetlenek is. Az értekező Tudós Ur midőn a' szóban forgó elváltozásról beszél, azt állítja, hogy annak lehetőségét (általános lehetőségét) nem hozhatjuk kétségbe; de ugyan hogy tehet szót is az általános lehetségről ott, hol a' dolog már a' Természetnek öröktől fogva egyenlő törvényei által tellyesen meg van határozva, és általánossá csak a' képzeletek' véghetetlen Országában tételhetik. Hogy ez, vagy amaz a' növény elallyasodik, 's elfajzik, nem elegendő arra, hogy abból olly szörnyeteg képeket formálhassunk, mellyek szerint a' nemek elváltoznának; mert abból hogy a' jó alma, körtvély, baraczk 's a' t. elallyasodik, a' nemre nézve semmi ellenkezés sem történik; mert az alma alma, a' körtvély körtvély, a' baraczk pedig baraczk nemében marad. Más azt állítani, hogy az időjárás, föld, és vetemény minőségéhez képest jobb, vagy alább való, de a' mag neméhez hasonló gyümölcs származik: más meg azt vitatni, hogy egyik fű-nem' természeti neméből kifordulva mássá változik által. Ha Zimmermann Ur a' polyvás füveket (Gramina) mind egy nembélieknek tartja, nagyon hibázik; mert, minthogy azoknak természeti ábrázatok t. i. virágzások és gyümölcsözések egymástól eredetikepen, és alhatatosan különbözik, és hogy többet ne mondjak, a' buga (panicula) a' fűzértől (spica) annyira távol van, hogy azokat még a' legmérészebb Természet-visszafordítók is külömb nemeknek tartják, vélekedé-

sének semmi oka nincs. Megesnék nekünk,
ha, mint az értekező állítja, a' Buza magból
valamelly silány fű teremne!

Lencsés.

Természeti ritkaság.

A' Kantoni Ujság azon tudósítást köz-
li, hogy Chinában Kuet-scheu tarto-
mányban a' múlt eszdendő Augustus' havában
egy irtóztató Levegőikő (Aerolithus) esett le,
mellynek a' köre 600, az által mérője pedig
359 lábnyira terjedett. Leeste után még szinte
10 napig égett, és szüntelen valamelly gyul-
vány (Phosphorus) nemű világgal fénylett.
Ez az égés olly erős kénsszaggal ment végbe,
melly köröskörül 10 mértföldnyire hatott,
és a' tartományban marha dögöt okozott.
A' tudós Mandarinok ezen Levegői kö-
vet Mercurius' salakjának tartották. Alapja
vasas vegyületből áll.

Rejtett szó:

Kéttagu szó az egész, állat neme, jó teje
gyógy-szer;

Első tagja finom szépség a' czifra Magyarnál.

H. J.

Jegyzet: a' 31-dik számbeli Rejtett
szó: Bajusz.

(33.)

(Folytatás.)

Lásd: Bullett, Mémoires sur la Langue Celtique.
à Besançon, 1759. fol. Tom. II, 97. 50. —
Tom. III. 11. a' Toldalékban.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1813. 8-vo III. Theil, II. Abtheilung,
S. 377. és 348.

Lásd: Joannis Ihre, Lexicon Laponicum. Holmiae, 1780. 4. pag. 26. 41. E'ben olvas hatni a' 26-dik lapon: „Attjam = Pater meus“ — „Attjat = Pater Tuus.“ —

Johann Christoph. Adelung, Versuch eines vollständigen grammatisch-kritischen Wörterbuches der Hochdeutschen Mundart. Leipzig, 1774. 4. I. Theil, S. 219. 412.

Tscherkesz nyelven Ásiá-
 ban: - - - - -
 } Jaddeh = Vater.
 } Jada
 } Janah = Mutter.
 } Ana

Lásd: Julius v. Klaproth, Kaukasische Sprachen. Halle und Berlin, 1814. 8. S. 238.

Tschuwasch nyelven Ásiában: { Atei = Vater.
 } Attä
 } Anna = Mutter.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates. Berlin, 1806. 8. I. Theil, S. 496. — Adelung; Wörterbuch. Leipzig, 1774. 4. I. Theil, S. 219.

Ostják nyelven Narymnál { Adzsa = Vater.
 Ásiában: - - - - - { Anke = Mutter.
 Kaszák nyelven Ásiában: { Ata = Vater.
 } Ana = Mutter.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta. Paris, 1823. 4. Sprachatlas. fol. pag. XXII, XVIII. XXXIX. XXXV.

És ezek azon nyelvek, melyekben az *Atya* és *Anya* szovak vagy tisztán, vagy tsekély változtatásokkal feltaláltatnak. A' különbözősnek okai:

1) A' különbféle Szójarás, az az: Dialectus. Nem olvasta az Béla Király Jegyzőjét, vagy a' Magyar Országi ókleveleket, a' ki nem tudja, vagy észre nem vette, hogy az *a* és *o* betűk a' Magyar Nyelvben is gyakorta feltseréltettek. A' Palótz *Potok*, *Forkos*, *Ol*;

Magyar nyelven *Patak*, *Farkas*, *Al's a' t*.
 Illyen épen az *Otje*, *Onje* és az *Atje*, *Anje*.

2) A' hibás vagy másféle írásmód. A'
 Német, Frantzia és Angoly Tudósnak felette
 bajos szokatlan hangokat leírni.

3) Az az észrevétel, hogy sok napkeleti
 Írásmódokban a' magánhangzók hajdan vilá-
 gosan fel nem jegyeztettek. Így a' valóságos
 magánhangzó helyett néha egészen más ma-
 gánhangzó jött szokásba. E' számba tartozik
 az *Inei*, *Inai*, *Inni*, az *Ana* és *Anna* helyett.

4) A' *u*, *h* és *j* lehellet betűk, melyeknek
 keletükről a' Magyar Régiségek is nyujtanak
 példákat.

Horvát István.

Régi Udvari rendszabás.

A' régiségek' vizsgálásával foglalatoskodó
 Londoni Társaság nem rég egy figyelemre
 méltó Kéziráshoz jutott, melyben VIII. Hen-
 rik' Udvari tselédeit illető rendszabások fog-
 laltatnak. A' többek között illy kifejezések
 vagynak benne: Ő Magassága' tselédei közül
 senki se térítsen el azon *Nemesek*, 's elő-
 kelők házától, kiket ő Magassága meglátogat,
 valamelly lakatokat, kultsokat, asztalkákat,
 padokat, 's más e'féle házi eszközöket. Egy
 Herold, Éneklő, vagy más se merészeljen va-
 lamelly legényt, vagy haszontalan embert az
 Udvarba vezetni, 's ötlet, hogy helyette
 szolgálatot tegyen, az Udvarban tartani.
 A' szakátsok ne tartsanak olly kuktákát, kik

mezitelenen járnak, vagy éjtszakán által a földön a tűz mellett hevernek. Az ebéd tíz, a vatsora pedig négy órakor adassék fel. A Fő Marsal minden igyekezettel azon legyen, hogy mind azon haszontalan, és közasszonyok, kik az Udvar-t kísérik, kizarattassanak, 's elmaradjanak. Az illető Tisztek minden reggel 6 és 7 óra közben megjelenjenek Ő Magassága szobájában, holott tüzet élesztvén, ágokat hintsenek el. Ő Magassága' házi Tisztjei mindent titokban tartsanak, a' mit látnak, és hallanak; és ne hallgatódzának szüntelen, és ne tudakozódjanak a' felől, hol van a' Király, hová megy, és mivel tölti idejét, korán, vagy későn fekszik-e le, 's más e'féle dolgokról ne tsatsogjanak, ne morgolódjanak, 's ne beszéljenek. A' szén tsak a' Király, Királyné, és Mária Herczegné szobái' számára vagyon megengedve. A' Királyné Udvari Dámainak reggeli jóllakásokra durvábbatska buza kenyér, egy Gallon finom Ale, és egy szelet marha hátszél szolgál. A' Királyi asztali halak közé tartozik a' tengeri disznó is, mellytől, ha nehezebb volna, mintsem hogy azt egy ló elbirná, az azt szolgáltató különös fizetést kap. — Ezen kézirat külömbféle tudósításokkal végződik, mellyek között az is foglaltatik, hogy azon erős, és hatalmaskodó koldusok, korhelyek, és kóborlók, kik az Udvarban szédelegnek, megfogattassanak, és meghüntettessenek.

A' Virágok' színe, és villámlása.

A' nagyító üveg által tett vizsgálatok szerint a' virágok' bokrétáinak (corolla) színét bizonyos igen apró, színes nedvekkel tellyes, és egymáshoz helyes erányban illegetett hólyagotskák, vagy is ikrátskák képzik, mellyeket némelly virágoknál, mint a' Rosbor (Orchis), és Nebánt (Balsamine) virág nemek' fajtáinál gyakran pusztá szemmel is észrevehetni. — Némelly Virágoknak a'féle tulajdonságát, hogy azok esti szürkületkor Julius, és Augustus havi tiszta időben villognak, vagy is valamelly gyenge lángotskával fénylenek, ama hires Linné, és Haggeren Természet vizsgálók vették észre. Ezen tulajdonsággal leginkább a' tűzszínű virágok birnak. Illyen a' piros lilium, az égő szerelem virága, a' Tsászár-szakállja, és a' szegfűnek haragos piros virágu fajtai. Azonban vagynak több narantszínű virágok is, mellyeknek ezen ritka tulajdonságok vagyon, 's ezek közé tartozik a' napra forgó, bűdöske, 's a' t. Ezen tünemény nem tart tovább fél óránál, és több Tudósok véleménye szerint a' levegőben lévő Villámszer (Electrica materia) által származik. He-lyesebb gondolat az, hogy ezen virágok' bokrétái fényszerrel megtelvény, még napnyugott után is egy ideig fénylenek, míg végre attól egészen megfosztatnak.

Varsó statisztikai állapota.

Varsó nyolcz szakaszra van felosztva, melyekben 214 főútsza, 3122 ház, 112 palota, 61 nyilvánvaló épület, 5818 kézműhely találattik. A' tüzi kárt pótló pénztárban bátorságba helyeztetett épületek értéke 54,512,518 Lengyel forintba megy. A' lakosok telles száma: 126,433 lélekre tétetik, kik közül 62,850 férfiak, 64,583 pedig fejer személyek, ide nem számlálván a' Királyi Gárdát, a' vár őrző sereget, az utazókat, és mind azokat, kik Varsóban csak meghatározatlan ideig mulatnak. Ezen népesség mintegy 15,306 nemes, és 83,083 nemtelen személyből áll. Az Izraeliták, kik tulajdon nyelven beszélnek, és a' polgári justól meg vagynak fosztva, különös osztályba tartoznak. A' Vallásra nézve Varsó lakosi illy erányban vagynak: 92,232-en Római katolikusok, 469-en Görök vallásuak, 5170-en Lutheranusok, 593-an Reformatusok, 274-en Katolikus papok, 322-en Szerzetesek, 94-en Apácák, 3-an Protestans, 6-an Görög, 50-nen pedig Izraelita papok. A' házas férfiak száma 19,631-re, a' férjhez ment asszonyoké pedig 19,330-ra megy. Az özvegy emberek 2176-an, az özvegy asszonyok pedig 7062-en vagynak. A' feleségeiktől elvált férfiak száma 209-re, a' férjeiktől elvált asszonyoké pedig 301-re megy. Az agglagények 40,578-an, a' rideg leányok pedig 34,092 vagynak. Ezen utóbbiak közül nyolczan egy századnál korosabbak, egyik közülök 101, egy másik 102,

a' harmadik 103, a' negyedik, és ötödik 104,
a' hatodik 105, a' hetedik, és nyolczadik pe-
dig 110 esztendő.

A' bűnbe kevert ártatlanok' megtisz- teltetése.

Helvecziában az Engadia sík völ-
gyeiben azon különös szokás uralkodik, hogy
azon szerentsétlenek, kik igazságtalanul vala-
mely vétekbe kevertetvén, és bevádoltatván,
fogságba esnek, továbbá pedig ártatlanságo-
kat tiszta fényre hozzák, azzal tiszteltetnek
meg, hogy őket a' fogságból való kiszabadu-
lások' napján a' legszebb leányoknak egyike
meglátogatja, és a' szivreható együgyü pom-
pára öszvesereglett gyülekezet előtt nékiek
egy fehér Rósát ajándékoz, melyet ártatlan-
ság' Rósájának neveznek. Ennek a' Rósának
olly nagy betse van, hogy azt ama' tsendes
völgyek lakosai a' világ' minden megtisztelte-
téseinél, és rendeinél diszesebbnek tartják.
Ezen gyönyörű szokás annál inkább meg-
érdemli a' köz tiszteletet, mivel az által az
ártatlan tiszta szűz a' könnyen hervadó fehér
Rósa által, melyet a' büntelen zaklatott ár-
tatlannak nyújt, példázatban tudtára adja,
melly gyarló, és szenvedékeny legyen még
maga az ártatlanság is, 's így ötet érzékenyen
megkérleli, és a' sorsal, melyben győzödel-
met vett, megbékelteti.

Házi-gazdaság.

A' zsirfoltot akarmelly gyenge színű selyem ruhából, ha mindjárt rósa-piros, vagy Lila színű volna is az, legtisztábban, és a' szín' veszte nélkül kivehetni, ha a' folt helye előbb tökéletes tisztaságu Aëtherrel, és legjobb borszeszszel felolvadt kámforral megdörögltetik, azután pedig tiszta borszeszszel kimosattatik. A' viasz foltot akármiféle ruhából is tupa borszeszszel kell kivenni, mellyel a' ruha' motskos része megdörögltetvén, belőle a' viasz valamelly finom por formában hullki.

A p r ó s á g.

Egykor bizonyos férj megverte lusta feleségét. Ez teli torokkal kiáltá: „Regyetlen kinzó! miért versz engem: holott semmit sem tselekedtem?” „Épen azért verlek” felele a' munkás férj „mivel semmit sem tselekszel”.

Rejtett szó:

Kéttagu szó az egész, étel' neme, egyfele
kedves

Jó ital: a' másik nélkül nem főzheted étked'.

Jegyzet: a' 32-dik számbeli Rejtett szó: Ketske.

Az A t y a és A n y a szövek más nyelvekben.

(Folytatás.)

Vagynak más nyelvek, melyekben, a' mennyire tudhatni, vagy külön csak az A t y a, vagy külön csak az A n y a szó találhatik. Ezeket is rendre előszámlálom, minthogy fel-tenni sem tudnám a' Magyar Nemzet lelkes fiairól, hogy azt, a' mit mostanig nyelvükről illy nagy kiterjedésben nem olvashattak, és a' mi nekem bizonyosan mind sok időmbe, mind nem tsekély költségbe került, megenni tudnák. Int az idő bennünket, hogy a' Magyar Nyelvet ne csak beszéljük, hanem tudományosan is esmérni tanuljuk, és azon ditső méltóságra emeljük, melyet az ő tagadhatatlan ősz el-sősége érdemel!

Régi Görög nyelven - - "Αττα = Vater.

Lásd: Etymologicon Magnum. Lipsiae, 1816.

4-to col. 152. cf. Johann Gottlob Schneider,

Kritisches Griechisch-Deutsches Handwörter-
terbuch. Züllichau und Leipzig, 1797. 8-vo
 I. Band, S. 234.

Régi Római nyelven - - **Atta = Vater.**

Lásd: *Auctores Latinae Linguae in unum redacti corpus.* Coloniae Allobrogum, 1622. 8. col. 256. *Sextus Pompejus Festus* ná: *De verborum significatione.* — Már *Adelung János* *Kristóf* böltsen észrevette (*Wörterbuch*, Leipzig, 1774. 4. I. Theil, S. 412.) hogy az *Atta* szó a' régi Római nyelven nem *Avus*, hanem, mint a' régi Görög nyelven, *Pater* jelentéssel bírt. *A' Sabinus*, az az: *Kún* nyelvből mehetett által a' Görög és Római nyelvbe.

Régi Thessáliai nyelven - - **Atta = Vater.**

Régi Frigýiai nyelven - - **Atta = Vater.**

Albániai nyelven: - - $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ate} \\ \text{At} = \text{Vater.} \\ \text{Atti} \end{array} \right.$

Lásd: *M. Bullet*, *Mémoires sur la Langue Celtique.* à Besançon, 1759. fol. Tom. II, 97. — *Johann Thunmanns*, *Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker.* Leipzig, 1774. 8. I. Theil, S. 217. — *Adelung's Mithridates.* II, 799.

Régi Svéd nyelven - - - **Atin = Vater.**

Az ezüstös Kézirat régi Német nyelvén, melyet a' Németek Ulphilás fordításának elégséges ok nélkül neveznek - **Atta = Vater.**

Lásd: *Johann Christoph. Adelung*, *Mithridates.* Berlin, 1809. 8. II. Theil, S. 312. 185.

Ehszti nyelven - - - - At = Vater.

Lásd : Hupel , Ehnische Sprachlehre. Riga
und Leipzig, 1780. 8. S. 144.

Mostani Német nyelven némelly {Atta = Vater.
Tájakon - - - - {Ätte

Lásd : Johann Christoph. Adelung , Wörterbuch.
Leipzig, 1774. 4. I. Theil S. 412.

Vindus nyelven - - - - Atei = Vater.

Lásd : Oswald Gutschmann , Deutsch-Windisches
Wörterbuch. Klagenfurt, 1789. 4. S. 373.

Horvát István.

Az Europai népdall-tár Londonban.

Bowring J. Ur derék Angoly Tudós azon felséges szándékra lelkesedett, hogy minden Europai Nemzetek' népdallait össze-
szedje, és angoly magyarázattal együtt ki-
nyomtatva a' világ eleibe terjessze. Ezen
szép, és valódi tiszteletre méltó igyekezetét
már részenként tellyesíti a' Tudós Férfiu, és
az Orosz, és Szerbus dallokat már Londonban
kiis adta még pedig olly előmenetellel, hogy
e'héli gyűjteményében még Német Ország
jeles tudósai is kedvöket találjak. Hogy ezen
gyűjteményben a' Magyar nemzeti népdallok
is méltó helyet foglaljanak, Bowring Ur
T. D. Rummy Urat, buzgó Hazánkfiát, bi-
zonyos közbarátja által szívesen megkérte,
hogy nékie e' czélra hiv fordítással egybe
foglalt Magyar népdallokot küldene; ki is,

mint jó Hazafi, a' külföldi Nemes czélú Tudós kívánságát tellyesíteni köteleességének tartván, nékie 50 Magyar népdalit folyóbeszédbe foglalt magyarázattal, ethnographiai, és philologiai jegyzésekkel felkészülve küldött, melyeket az Angoly Tudós szívesen elfogadván, 's azoknak helyes választását, és megmagyarázását barátságosan megköszömvén, Rummy Urnak azon kedvező ítéletét nyilatkoztatá ki, hogy az általa küldött Magyar népdalok résszerént kellemetes ártatlan együgyűségek, résszerént komoly vonásaik, résszerént pedig nemzeti büszkeségek által kedvesebbek a' hozzája épen akkor érkezett tseh, szlav, és más tótféle népdalloknál. Egyszer'smind ujra megkérte Rummy Urat, hogy nékie még egyszer annyi Magyar népdallal kedveskedjek, mint a' mennyit eddig küldött, 's azokhoz a' fordításon, és magyarázaton kívül még előljáró beszédet is kaptsoljon, mellyben a' Magyar nép-költésnek karaktereit lerajzolja, melly szerént azokból olly derék Magyar népdallos könyvetskét adhasson ki, melly ama Német Országi Tudósok előtt is kedvet nyert Orosz népdallos könyvnél semmivel se legyen hátrább való. Egyfelől Nemzetünk' disze, és betsülete, másfelől pedig a' tudós világnak reánk függesztett barátságos vizsgáló figyelme méltán megérdemli, hogy ezen kívánságot tellyesíttük, 's így Rummy Ur által Bowring Ur szándékát elősegíttük! Ő köz hír szerént Bétsben marad.

Az Arabsoknak lovaik eránt való szeretetök.

Az Arabsok olly különös szeretettel viseltetnek lovaik, 's különösen kanczáik eránt, hogy a' házi állatok eránt az ő szeretetökhöz hasonló vonzódást alig vehetni észre valamelly nemzetségnél. Már a' régi Romai gazdasági írók a' földműves bajtársának nevezgeték ugyan a' szántás-vetés terheivel türelmesen foglalatoskodott ökröket, és a' társaságos élet szükségéinek, 's gyönyörűségeinek kielégítésére szolgált állatokat nem tsak a' pallérozottabb, hanem a' nyersebb nemzetek is részszerint természeti, részszerint pedig a' haszonból eredett hajlandóságnál fogva szüntelen kedvellették, és ápolgatták, sőt még e' jelenlévő időkben is, (a' mint ezt Hazánkban, hol nem tsak a' marha' birtokosa, hanem még az arra gondot viselő tseléd is sokszor nem tsak erejével, hanem még élelmével is segíti a' kezére bizott állatot, 's annak bajaiban önként részt szokott venni, tapasztaljuk) az elfajult buta szívü embereket kivévén, szeretik, és lehetösen megkéméllik. Az a' kedveskedés azonban, mellyel az Arabsok lovaikkal bánnak, egyetlen. Nehezen van egy háznép is, melly lovát kalibájában házi népe közt nem hálátná, 's azzal szint' olly szelíden nem bánná, mint gyermekeivel. Valóban a' föld-kerekségnek minden népei között az Arabsok képzik azon nemzetet, melly a' legszébb lovakkal dítsekszik, és melly ezen gyö-

nyörű állatot az azzal való helyes, és czélerányos bánás által a' nyargalásra legjobban megtanítja. Az Arabsok azon kívül, hogy lovaik szárazását feljegyzik, és szorgalmasan fenttartják, még bizonyság leveleket is szereznek, mellyekkel lovaik fajtáját, nemzetiségét, és szép tulajdonságait hitelesítik. Az e'féle bizonyság levél formája, melly a' gondolkodó ember figyelmét méltán megérdemli, emez: „A' kegyes, és irgalmas Isten' nevében, a' kitől várhatjuk minden segedelmünket! A' Próféta azt mondja: Az én Népem soha sem egyezik meg abban, hogy a' hibát igazolja, 's bizonyítsa. Mi alulírtak a' legnagyobb Isten előtt megesmérjük, megvalljuk, és bizonyítjuk, midőn a' mi sorsunkra, vagyionunkra, és övünkre eszközünk, hogy ezen barna kancza, mellynek a' homloka egy fejr tsillaggal van megjegyezve, és egyik első, 's másik hátulsó lába fejr, mind attyára, mind annyára nézve három egyenes ágban egymás után következett nemzetség által nemes nemzöktől származott. Hogy az valóban Seglaa on i e d'Al-Cazran dü Redjed kanczától, és Choneymaa-Elisethah fajtabeli csödörtől eredett; hogy benne azon lovának minden tulajdonságai egyesülve vagnak, mellyekről a' Próféta azt mondja: A' testök kintstárok, a' hátok pedig a' betsület székei! Öseink bizonyság tétele mellett maradván, sorsunkra, és birtokunkra bizonyítjuk, hogy a' szóban lévő kancza nemes eredetű, és olly tiszta mint a' tej; hogy könnyü-

ségére, és a' futásban való serénységére nézve híres, és nem tsak a' szomjuságot, hanem a' tartós terhet is békességgel eltűri. Mellynek hitelesítésére tulajdon esméretünk, és tudomásunk szerint ezen bizonyság tételünket adánk. Az Isten a' legjobb Tanu". (Ezután következnek a' bizonyságok petsétjei).

Mezei gazdasági iparkodás.

Melly jó állapotban vagyon Burkus-Szilesiában a' juhtenyésztés, és a' birka-tartás, kitetszik a' Brünni Gazdasági Folyóíráshoz 1827-diki 34-dik számbeli Augustusi tudósításából, melly szerint 1825 esztendőben Burkus-Szileziában magában 2,236,555 juh tenyésztett, és tartatott, mellyek közül 403,095 darab tökéletesen meg volt nemesítve, és 10,093 $\frac{1}{2}$ mázsa gyapjut adott, a' többi 1,833,461 darab gyapja pedig 33,335 mázsára ment, és így az egész termés 44,328 $\frac{1}{2}$ mázsát tett. A' gyapju' ára változása miatt nem határozhatni ugyan meg pontosan az abból származott jövedelmet: de az igen szembetűnő, hogy a' Burkus-Szileziai juhtartás nagyon jó karban vagyon annal is inkább, minthogy azon számba vétel szerint, mellyből ezen tudósítás vétetett az egész Burkus Birtokban tsak hat millióra ment a' juhok' száma. Mindazonáltal igen hihető, hogy az említett számba vétel idejétől fogva a' birka-tartás Szilesiában, hol a' gazdasági

iparkodás divatban vagyon, még inkább gyarapodott.

Schiller temetése.

Schiller azon rendelést tette, hogy az ő holt tetemeit minden halotti pompa nélkül leg együgyűebben, és legmélyebb tsendességben takarítsák el. Kivánsága bésellyesedett, és koporsóját éjjel tizenkét, és egy óra között gyászos tsendességben vitték a' sirba néhány fiatal Tudós, és Művész Baráti. Az ég bévult borúlva, 's az idő esőre készült. Borzasztó vihar rezgette a' régi sirbolt fedelét, 's a' zászlókat erőszakos szél tsikorgatta. Azonban épen midőn a' sir előtt letétetett a' boldogult koporsója, hirtelen széllyel szaggatta a' szélvész a' setét felhőket, és a' hold tiszta fényben elő tűnván egyenest a' koporsóra öntötte első halavány sugárait. Azután a' test a' sirba tétetett, a' holdat ismét béburkolták a' fellegek, a' szélvész pedig erősen sivöltött.

Rejtett szó:

Igyál, pajtás! ha van tele
Az egészből; első fele
Vigyázz, levág agyarával:
Foditsd-vissza az elejét,
'S tedd végére; Duna-vizét
Turja mindég az orrával.

Butykay.

Jegyzet: a' 33-dik számbeli Rejtett szó: Borsó.

Az Atya és Anya szavak más
nyelvekben.

(Folytatás.)

Guipuscoai nyelven Spanyol

Országban - - - Aita = Vater.

Biskájai nyelven Spanyol

Országban - - - Aita = Vater.

Alsó Navarrai vagy Labour

nyelven Spanyol Országban Aita = Vater.

Hiberniai nyelven - - - { Athair
At'air = Vater.
Ater

Epirusi nyelven - - - { At
Atti = Vater.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1809. 8. II. Theil, S. 25. 28. 29. 30.
91. 92. 94. 102. 800. 801. — Klaproth, Asia
Polyglotta. S. 106.

Kirgisz nyelven Ásiában - Ata = Vater.

Kalmück nyelven Ásiában { Atey
Ätschigä = Vater.

Permi nyelven Ásiában - - Aje = Vater.

Tscheremisch nyelven Ásiában } Atä = Vater.
Atjä

Wotjak nyelven Ásiában - Atài = Vater.

Jukadschir nyelven Asiában { Otjè
 { Etchèa = Vater.

Kurili Szigeti nyelven Ásiában Athan=Vater.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
 Berlin, 1806. 8-vo. S. 489. 507. 508. 537.
 545. 546. 548. 562. 563. 567.

Fin nyelven Európában - Öta = Vater.

Vasjugáni nyelven Ásiában Adzsa=Vater.

Tseremiszen nyelven Ásiában { Atäi
Atschai = Vater.

Kusznék nyelven Ásiában - Ata = Vater.

Turkmán nyelven Ásiában - Atà = Vater.

Osmánly nyelven Ásiában - Ata = Vater.

Tsutski nyelven Ásiában - {Atta
Ataka = Vater.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta
Paris, 1823. 4. Sprachatlas. fol. pag. XXII.
XXXVIII. XXXIX. LVI.

Oszszet nyelven Ásiában - Ada = Vater.

Łásd: Julius v. Klaproth, *Kaukasische Sprachen*. Halle und Berlin, 1814. 8. S. 203.

Aleut nyelven Ásia és Amerika

között - - - - - Ata = Vater.

Nadowess nyelven Ásiában Otah = Vater.

Mokkó nyelven Afrikában - Atteh=Vater.

Lásd : Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1812. 8. III. Theil. S. 377. 226.

Mississippi vize mellett Ameri-

kában - - - - - Ota = Vater.

Canadai nyelven Ameriká-

ban - - - - - Addathy = Vater.

Lásd: Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1899. 8. II. Theil, S. 185.

Orosz nyelven - - - - - Otetz = Vater.

Lásd: Johann Heym, Deutsch-Russisches und
Russisch-Deutsches Wörterbuch. Riga, 1801.
3. I. Theil, col. 1303.

Illyrus és Serblus nyelven { Otatz
 { Otetz = Vater.
 { Wotze

Lásd: Jambressich, Lexicon Latinum inter-
pretatione Illyrica, Germanica et Hungarica
locuples. Zagrabiae, 1742. 4. pag. 677. —
Jose Voltiggi, Ricsoslovník Illirickoga Ita-
lianskoga i Nimacskoga Jezika. u Bescu, 1803.
8. pag. 362. — Adelung, Mithridates. II,
686—687.

Horvát István.

A' földgolyóbis.

A' földgolyóbis azon mesterséges göm-
bolyeg készítmény, mellyen azon lineákon
kívül, mellyek a' földkörön képzeltek, a'
világ' fő részeinek jelesebb helyei illendő tá-
volyságban, és helyhezethen ki vagynak jelelve.
A' földgolyóbist Anaxymander Thales'
tanítványa találta fel a). Weigel Erhard

a) Diog. Laërt II. 1.

volt azon mívész, ki a' földgolyóbist sarga és veres rézből készítette, és mozgatható lineákkal körül övedzette. Coronelli (Velencei származásu) Molinet Claudius, és más Párisi művészek segedelmével d'Estre Kardinális parantsolatjából XIV. Lajos Király' számára 1683-dik esztendőben olly nagy földgolyóbist készített, mellynek az általmérője tizenkét Párisi lábnyira ment, 's mellyhez hasonló nagyságú gömbölyü földképet az előbbi világ nem látott. 1740-dik esztendőben bizonyos Angoly, névszerént Moll Hermann Londonban olly zsebbe való földgolyóbist tsinált, mellynek az általmérője három hüvelyknyi volt, és arra készült tokban tartatott. Ezen földgolyóbis, minthogy belső üregében az égi-testek helyheztetése vala ábrázolva, egyszer'smind éggolyóbis gyanánt is szolgált. Ezt a' találmányt Homann Ker. János Nürnbergben nagyobb tökéletességre vitte. Berlinben pedig 1770 Catel Ur olly földgolyóbist talált fel, melly önként forogván, holnapot, napot, és órát mutat, tengelye körül minden 24 óra alatt egyet fordul, és, a' mint a' nap az egyenlítő karikához közelit, vagy pedig attól eltér, sarkainak kettős mozdulatjánál fogva $23\frac{1}{2}$ gradusnyira félre hajol, 's minden helynek az idejét, és a' földön lévő déli lineáját meghatározza. Ezen jeles földgolyóbist minden héten tsak egyszer kell felhuzni.

A' Czukor^s készítésről.

Ns. Wimmel Birtokos Ur Berlinben a' Királyi Ministerségtől Patenst nyert a' gabonából, különösen a' búzából való Czukor készítésre, és raffinírozásra. Ezen serény férfiú' iparkodása nem tsak a' Burkus Országi gazdaság' hasznát fogja elősegíteni; hanem más Europai Országokra, 's különösen reánk nézve is jótévő befolyással lehet, annyival is inkább; mivel ő egy Berlini mérő 90 fontot nyomott búzából tizenöt font czukrot, melly a' legjobb, és legfinomabb nád-czukorral egyet ért, és tizenöt font szirupot készített, 's még e' mellett szinte annyi égett bort nyert, a' mennyit ez előtt egy mérő búzából tudtak főzni t. i. 15 font legjobb horszeszt. Ezen nagyon fontos dolog a' fő Ministerség' Aktáihoz beadott czukor készítés módjának bőv, és pontos előadásánál fogva minden kétségen túl esik, és tsak azon kívánságot gerjeszti fel bennünk, hogy Wimmel Ur az ő mívészsége' valósága felől a' Világot minől előbb tökéletesen meggyőzze, és a' lankadni kezdett Mezei Gazdaságot uj életre deríttse. A' Czéklából vagy Burgundai répából való Czukor készítés is divatva indul Német Országban. Azon uj próba-visgálatok, mellyek nem rég Bajor Országban arra nézve tétettek, nagyon kedvező reménységet nyujtanak a' gazdasági iparkodásnak. Ugyan is egy napi munkáltatásu, vagy is egy Bajor hold földben 200 mázsa

czékla terem, mellyből 116—125 ákó, vagy is 1500 mázsa nedv kerül ki. Ez az egész mennyiség 10 mázsa durva, és 8 mázsa konyha czukrot ad, mellyből öt mázsa első, három mázsa másod rendbéli raffinírozott czukor, és két mázsa Melassa konyha czukor készül.

A' Purik juhok.

Moorcroft Ur kis Thibetben egy különös juh fajtát talált, melly tulajdonképen La dak tartományban tanyázik, és Puriknak neveztetik. Ezen gyönörű állat hivségére, és bizodalomára nézve semmivel sem alább való a' házi-kutyánál; szépségére, gyapja' fejérségére és finomságára, valamint az élelmére meg kívántató eledel' tsekélységére, és más kellemetes tulajdonságaira nézve pedig majd minden más állatnál előbb való. Éjjel vagy a' kerítés mellé vonja magát, vagy pedig fedél alatt hál. Nappal maga szedegeti eledelét, mellyet gyakran azon száraz sziklákon talál fel, mellyeken más állat hiában hajhászná élelmét, 's mellyeken az ember a' növésnek semmi nyomaira sem akad. Egy borkor Isóp, üröm, vagy más valamelly nyomórék pázsit fű elegendő annak mértékletes jóllakására. Hathatós érzékeinél fogva ott is talál eledelt, hol más tompább érzékű állatoknak éhel kellene elveszniük. A' vajás és sós herbatét, mellyel az ottani lakosok élnek, gazdájával együtt szokta iddogálni, kinek a'

kezét mint egy köszönet gyanánt megnyalja, midőn néki árpa pogácsát, vagy valamelly ebéd maradékot nyújt. Egy bokor saláta, vagy egy répának a' hejja, 's t. e. reája nézve valóságos tsemege. Valamint a' ketske, és sertés marha, mindenféle kerti, és konyhabéli hulladékot megeszik, és noha kitsiny, még is olly erővel bír, hogy valamint más otthoni juhok, főképen pedig a' ketskék, holmi apróbb terh hordásra szolgál. Feje' elején kívül, melly nagyon gömbölyeg, és kerekded, minden tagjai igen helyes erányban vagynak. Esztendőnként kétszer ellik, 's kétszer nyirettetik meg, és kitsiny léte mellett is esztendőnként három font gyapjút ad. Az első nyirés jobb, és finomabb az utolsónál, és olly jeles, hogy belőle elég finom sávoly készülhet.

A³ megrettenés következése.

Nem rég Angliában a' megrettenés következésének eme' különös példája történt: A' Yorki Herczeg temetése' alkalmával bizonyos a' régiségekkel tellyes gyönyörűséggel foglalatoskodó férfit Windsorban az indulatjának kedvező környülállást használni akarván, a' sirboltba lement, hogy ott a' koporsókon lévő irásokat feljegyezze. Midőn magát ebbéli foglalatosságával mulatná, hallja, hogy a' sirbolt ajtaját bézárták. Ezen tompa hangra annyira elrémült, hogy égő

gyertyáját elejtette, és a' holtakkal együtt setétben maradt. Megrettenése erőt sem hagyta nála, hogy gyertyáját felvehetné, melly a' bolt alapjának nedve miatt csak hamar elaludt úgy, hogy egyebet nem gondolhatott, hanem hogy a' sirboltot mind addig ki nem nyitják, míg ismét valamelly Királyi temetés nem lesz, és így ő nékie éhél kell elvesznie. Elájult, és jó ideig érzéketlen hevert a' dohos földön, míg végre feleszmélvén, felkelt, és kezeit egy hamvadó koporsóra tévén, imádkozhatott. Azon közben hirtelen eszébe jut, hogy a' munkások azt rebesgették, hogy ők dél tájban ismét lemennek a' sirba tollbokkrétájokért, 's más e'félékért, a' miket ott hagytanak. Ezen emlékezet kívánt tsendességére vált. Tizenkét óra után nem sokára csak ugyan elérkeztek a' várt munkások, 's őket a' szerentsétlen sirba zárt régiség' kutató, hallván az ajtó sarkak tsikorgását, azonnal esdekelve segítségére hívta, 's általok ismét nap világra jutott. A' ruhája nedves, a' haja pedig harmat melly lepte volt, néhány óra mulva szürkülni kezdett, és csak hamar egészen megöszült. Azt mondja, hogy bezárattása idején irtóztató módon fájtak a' 'sodérjai.

Rejtett szó:

Egyenest him állat vagyok:
Megfordítva szaporodok.

Jegyzet: a' 34-dik számbeli Rejtett szó: Kantsó.

Az A t y a és A n y a szovak más
nyelvekben.

(Vége.)

Nem állithatom elő más nyelvekből a' benne
külön feltaláltató A n y a szovat olly szá-
mosan, mint az A t y a szovat felhordottam,
mivel a' nyelvekről közönségesen értekező
Tudós Férfiak többnyire tsak az *Ur Imád-
ságát*, vagy is a' *Mi Atyánkot* szedték
össze, mellyben az A n y a szó fel nem
találtatik. De azt a' keveset is, a' mit a'
más nyelvekben külön feltaláltató A n y a
szóról tudok, édes örömet rendre elő-
számlálom :

Régi Britannus nyelven - Ana = Mutter.

Lásd : M. Bullet, Mémoires sur la Langue Celti-
que. à Besançon, 1759. fol. Tom. II., pag. 50.
Tom. III.ij.

Lule nyelven Amerikában Anúe = Mutter.

Tungusz nyelven Ásiában - Anee = Mutter.

Lásd : Johann Christoph. Adelung, Mithridates.
Berlin, 1812. 8. III. Theil, II. Abtheilung,
S. 516. 348.

Abasz nyelven Ásiában	{Oan Anschok	= Mutter.
Vogul nyelven Tschitschsow- nál Ásiában	- -	Ankom = Mutter.
Vogul nyelven Beresownál Ásiában	- - -	Ank = Mutter.
Ostják nyelven Beresownál Ásiában	- - -	Ana = Mutter.
Teleut nyelven Ásiában	-	Enä = Mutter.
Jeniseiski nyelven Ásiában	Önni	= Mutter.
Tsapogir nyelven Ásiában	Ani	= Mutter.
Mangaszeja nyelven Ásiában	Önni	= Mutter.
Nertsinszk nyelven Ásiában	Önni	= Mutter.
Barguszin nyelven Ásiában	Ani	= Mutter.
Felső Angarai nyelven Ásiá- ban	- - -	Oní = Mutter.
Jakuzk nyelven Ásiában	-	Aní = Mutter.
Ochozki nyelven Ásiában	Enmú	= Mutter.
Lamut nyelven Ásiában	-	Anjá = Mutter.
Alsó Tunguszkai nyelven Ásiá- ban	- - -	Onny = Mutter.
Mandschu nyelven Ásiában	{Eme Enié	= Mutter.
Közép Kamtsadáli nyelven Ásiában	- - -	Anuan = Mutter.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta.
Paris, 1823. 4-to Sprachatlas. fol. pag. IV.
XVIII. XXXV. XXXXIV. LII.

Didoi nyelven Ásiában	-	Enniu = Mutter.
Unsoi nyelven Ásiában	-	Enna = Mutter.

Lásd: Julius v. Klaproth, Kaukasische Sprachen. Halle und Berlin, 1814. 8. S. 13. 107.—
Klaproth, Sprachatlas. fol. pag. IV.

Havasa nyelven Afrikában Enney = Mutter.

Lásd : Johann Christoph. Adelung , Mithridates.
III. 120.

Itt vagyon mind együtt , a' mit az *A t y a* és *A n y a* szovakról más nyelvekben találtom. Nem sok kivetni való lehet , ha tudjuk , mint változtak a' magánhangzók minden nyelvekben , e' gyűjteményemben. Azonban , ha ez vagy amaz különbséget valaki fölösleg valónak tartaná is , marad elég tiszta *Ata* és *Ana* szó. Mások még többet szedhetnek hozzájuk.

Úgy de miért készítettem ezen Gyűjteményt? — Ezt , és *sok más hasonló* Gyűjteményt azért készítettem :

1.) Hogy lássuk és meggyőződhesünk róla , mi szükséges nekünk saját hazai nyelvünk tudományos esmérete végett is az idegen nyelvekről esméreteket és Könyvtárokat szerezni.

2.) Hogy által lássuk , hogy nekünk a' fáradhatatlan Német , Frantzia és egyéb nemzetbéli Tudósok a' nélkül , hogy önmagok észrevették , vagy talán akarták volna , felette nagy nyelvbéli kintseket gyűjtöttek , a' mit hálaadatos szívvel illik fogadnunk. Ezeket még 1828-dik évben sem használni , bősáthatatlan hidegség volna saját nyelvünk tudományos esmérete eránt.

3.) Hogy elnémuljanak azon béketüresünkkel vissza élő újabb Írók , kik velünk egy sereg szovakat a' Szláv nyelvekből érett tudomány nélkül költsönöztek nek ; azon ma-

gyar Írók pedig, kik állításaikból eltévedtek, kijózanódnak.

4.) Hogy nemzeti Magyar Nyelvünkről ezután felségesebben tanuljunk gondolkodni, mint sem mostanig gondolkodtunk. Ha a' Kritika rendszabásait egészen kielégíthető okokkal megbizonyíthatni, hogy *Móses a' Teremtés Könyvében egyenesen a' Magyar Nemzet Eredetét írja le; ha magából a' Teremtés Könyvéből egynéhány Magyar Szóvat előlehet hitelesen és kielégítőleg állítani; ha hiteles Történeti Kutfökből meglehet bizonyítani, hogy a' Magyar Nemzetnek némelly ágai ott mindenütt laktak, hol ma is a' Magyar Nyelvel egyező Szovak fenvagynak*: Ugyan nem természetesebb-e a' Magyar Nyelvből által szállítani más nyelvekbe az ilyen egyező szovakat, mint sem ringy rongy darabokká tenni a' Világ leges legelső és legrégiebb Nyelvét? — Jól tudom, mi hallatlanokat mondtam ki ezen soraimban, de a' mit mondtam, nem bohó képzelődésből, hanem igen fontos okoknál fogva mondtam. Tsak hogy azt ne vélje valaki, hogy ezt tsupán az Atya és Anya szovakból következtettem. Nekem Történeti győző okaim vagynak, 's a' nyelv egyezése nálam tsak erősítése és megvilágosítása a'nak, a' mit a' História ujjal mutathat.

Horvát István

A' Nyári Ibolya' tellyesedése.

Bizonyos Német hős, ki minekutánna tábori szolgálatját elvégezvén, tsendes nyugodalomban szeliden kívánja hátra lévő napjait tölteni, nem régi értekezésében azon tudósítást közli, hogy ő a' virág' apolással foglalatoskodván, számos esztendei vizsgálódása szerint azt tapasztalta, hogy a' Nyári Ibolya (*Cheiranthus annuus* L.), melyet ő azon különös tulajdonságára nézve, mivel esztendőt által virágzik, és szépségén kívül kellemetes illatjával diszeskedik, nagyon megkedvelt, a' holdjárás', és föld' befolyását semmibe sem vévén, az által tellyesedik, ha azon bokor, melly magnak hagyatik, tellyes virágok között virágzik, és magzik. Állítását ő tapasztalásból merített helyes okokkal támogatja ugy annyira, hogy azt a' virág kedvellőkkel annál szívessebben közöljük, minthogy ő tudósításában olly szemérmetességgel, és tartózkodással él, melly nékie minden kiképzett ember előtt tiszteletet, és betsületet szerez. A' többek között azt mondja, hogy ő a' füvésztudományba nem lévén beavatva, tapasztalásának természetes okát nem adhatja annyival inkább, minthogy a' növényi termékenyülés' módját mind eddig elegendő készséggel nem vehette vizsgálóra, annyit azomban gyanítani bátorodik, hogy a' virág tellyesedés által a' szirmok szaporodása a' nőszálak elformálódása által történik, a' him szálak pedig hihetőleg megmaradnak,

és a' mellettek lévő magnak szánt virágot termékenyítvén, annak magvait magokhoz hasonló tellyesedésre készítik. Gyanítása' helyes voltát azon észrevételei szépítik, hogy a' száz levelű Rósában, és a' tellyes szegfű virágokban is épen szoktak lenni a' himszálak (Stamina) hanem csak az annya szálakból formálódtak bújálkodó szirmok (petala). — Mind e' mellett, minthogy a' tellyes virágokat valószínűságos kortsoknak kell tekintenünk, a' tellyes virágok eredetüképen csak ugyan az idő, és föld creje által származnak.

Jeles természeti tünemény.

Schulz Professor Ur közelebb mult Sz. György hava' 3-dikán Völkermarktban egy mind ritkaságára, mind pedig színeinek pompájára nézve különös égi tüneményt vett észre. Az említett napon t. i. reggel 8 órakor a' napnak igen gyönyörűn himezett, és szokatlan nagyságu udvara látszott, mellynek az általmérője Schulz Ur' mérése szerint 84 gradusnyi volt. A' szímkörnek széle a' nap'szembetűnő általmérőjéhez hasonlított, a' színek pedig belőlről ki felé természeti rendben ragyogtak, a' veres elől, utánna pedig sorban a' naránts, sárga, zöld, kék, és viola szín játszadozván, mellyek közül a' veres, és viola szín volt legelevenebb. Ezen körnek felső karimájával egy más szinte hasonló hímezetű, és szélességű, de nem egészen kör

forma hajlásu szivárvány volt öszvekaptsolva, mellynek a' közép-pontja a' nappal egyfelől látszott, 's e' szerént ezen tünemény több más hasonló égi jelenetektől különbözött. Az érintés pontjától 90 grádusnyi távulságra mind a' kétfelől egy egy ál-nap, látszott a' színes nap-udvarában, mellyek hasonló mód színettek, 's tsak közepek volt fejér. Ezen ál-napoktól kifelé felhatott fényes, de nem színezett vesszők tündöklöttek. Az egész tünemény reggeli 10 óráig tartott, midőn elsőben a' felső fény kör, azután a' nap' udvara, végre pedig az ál-napok tűntek el. Ezen jelenetre két változó borongó nap következett. Megjegyzésre méltó, hogy ezen idő tájban szomszéd Stájer Országban rémítő zivatar's menydörgés volt.

Az Uráli arany- és platina-bányák' tavalyi jövedelme.

Nem rég érkezett meg Sz. Pétervárába azon Caravan, melly az Uralból a' mult 1817-diki esztendő második felében szerzett arany, és platitina készséget oda szállította. Ezen nemes érczek mennyisége illy arányban vagyon: Az arany, melly a' Korona' bányáiból, és arany mosásaiból került ki, öszvesen 41 Pudra, 26 fontra, 18 Solotnikra, és 66 részre megy; az pedig, melly a' köz bányákból, és arany mosásokból vétetett, öszvesen 99 P. 25. f. 's 72 S. tesz, és így a' fentjegyzett

idei arany-szerzemény' egész mennyisége 141 P. 11 f. 90 S. és 66 r. megy.—Azon platina, melly a' Korona bányáiból, és arany mosásáiból szereztetett, egyetemben 1. P. 2 f. 79 S. 24 r. tesz; az pedig, melly a' köz bányákból vétetett 9 P. 8 f. 12 S. megy; mellynél fogva a' szóbeli időben szerzett platina' mennyisége 10 P. 10 f. 91 S. 24 r. tesz. Ezen mennyiség az 1827-diki első fél eszten- deivel együtt 282 P. 6 S. 45 r. aranyra, mellyből 89 P. 29 f. 53 S. 45 r. a' Korona bányákra, 192 P. 10 f. 49 S. pedig a' köz- bányákra esik, meg 25 P. 30 f. 65 S. 72 r. platinára megy; mellyből 2 P. 7 f. 25 S. 24 r. a' Korona bányáiból 23 P. 23 f. 40 S. 48 r. pedig a' közbányákból került ki.

Rejtett szó:

Két tagból álló szó, minden háznak edénye: Eszköz, melly fonalat pödörít, megfosztva fejétől.

Kun.

J e g y z e t: a' 35-dik számbeli Rejtett szó: Kos.

Igazítás. Az előbbi szám utolsó lapjának alulról fel- felé számlálendő 5dik sorában ezen szó: melly ugyanazon sorban a' volt után való.

 Hazai Szép Mesterségek.

I.

Azon köz pártfogásra méltó Kép Gyűjteményből, melyet néhány év olta Ehrenreich Antal Pesti Rézmetsző több híres Művészek társaságában közre bortsát, 's a' mellyből a' mostanig megjelent első Kötet huszonöt Rézbe vésetett Képeket foglal magában, a' napokban a' második Kötetnek kezdete köz fényre eresztetett. Ezen Kötethez mint egy Bévezetésül és Ékességül választotta a' szorgalmas Művész KAROLINA AUGUSTA Felséges Királynénknak és az Austriai ditső Birodalom Tsászárnéjának, nem különben FERDINÁND KÁROLY Austriai Fő Hertzegnek és az Austriai Birodalom Korona Örökösének jól eltalált és nagyszorgalommal készített Képét, mellyeket több más nagy érdemű Férfiaknak Képeik fognak követni. Nem kell mondanunk, hogy Nemzeti Tsinosodásunk előmenetelének egyik ágát teszi az ilyen igyekezet, és azért ápol-

gatásra igen méltó: Inkább azt jelentjük a' részvevő Hazafiak számára, hogy Müller Jóssef Pesti Könyvárosnál mind az előbb, mind a' most megjelent Képeket 2 f. 30 xrijával Váltó Tzedulákban egyenként megszerezhetni. —

II.

„a) Hat Bácskai Magyar Nóták. Fortépiánóra készítette Rózsavölgyi, és Tekintetes Nemes és Vitézlő Bernáthfalvi 's Földvári Földvály Miklós Urnak ajánlja a' Kiadó. Pesten, Miller Károly Művészi Kereskedőnél a' kis hid utzában.”

„b) Négy Magyar Nóták. Egy vagy két hegedűre készítette Rózsavölgyi. Pesten, Miller Károly Művészi Kereskedőnél a' kis hid utzában.”

A' Muzsika általlyában is, de még inkább ha azt az eredeti nemzetiség bájai lelkesítik, hathatósan gyönyörködteti az emberi természetnek bennünk egybe olvadt érzéki, és elmebéli erejét, 's így az izlés' tsinosodását, és a' valódi Szépnek érzését gyarapítja. E' tekintetből Rózsavölgyi Urnak, mint már ugy is esméretes nemzeti hangművésznek, e' jelenlévő két fogás Magyar Nótáit annyival is inkább ajánljuk a' Muzsika kedvellő szép Lelkeknek, minthogy benne a' Magyar Napkeleti méltósággal, és még is ártatlan együgyűséggel pompás hangművészetnek kellemetes tiszta lágy lelke enyeleg. Ezen mind belsejére, mind pedig külsejére nézve jelesen készült Muzsikai munkának az ára egyenként 30 k. Pengő pénzben.

A^o Magyar Diogenes Párisban.

Párisban a' világtól mint egy elszakadva, és tsupán a' tudományokkal barátkozva él tsendes magányban Mandeli a' jelen kornak hasonlíthatatlan tudós férfia a' Nemes Magyar Hazának különös szülöttje a' nélkül hogy ötet nem tsak a' rideg külföld, hanem még önn Hazája is esmérné!! Egy jó szívü Angoly utazó, ki véle véletlen eset által megismerkedett, némelly figyelemre méltó ábrázolást közöl felőle, mellyet Édes Nemzetünkkel annál szívesebben közlünk, minthogy az ő különködései, türelemes maga viselete, a' tudományok eránt való elragadtatása, és azokban tett szép előmenetele valóban olly tárgyak, mellyek Hazánk tsuda-szüleményei között legméltóbb helyet érdemelnek. Az értekező Angoly a' Derék Tudós' leírásában annak házi intézetét, melly a' legszükségesebb eszközök' tsékély mennyiségében, és minőségében áll, és Diogenes' lakhelyénél egy hajszálnyival sem előbbyaló, kezdi rajzolni; azután pedig, midőn azon darab fekete kenyeret, és korsó vizet, melly a' ritka férfit élelmére szolgál, megemlíti, annak személyes tulajdonságairól szóll. Azt mondja, hogy a' mint észrevette, hogy ő Angoly, azonnal olly folyvást, és olly tiszta hangon beszéllett vele Angoly nyelven, mintha több ideig Angliában mulatott volna; azon kérdésre pedig, vallyon hány esztendeig volt Angliában? azt felelte, hogy ő a' második Angoly, kivel eddig beszélt. A' Deák,

Német, Ó, és Uj-görög, Tót, Arabs, Per'sa, Olasz, Magyar, Franczia, és Sanskrit nyelveken egyenlő ügyességgel, és készséggel beszéll, sőt a' Chinai nyelvben is, mellyet sokáig tanult, olly előmenetelt tett, hogy annak 3000 jegyeit megtanulná. Tsudálkozásra méltó, melly nagy elmélkedésbéli, és Statisztikai tudománnyal bír, és mennyire megveti az életnek minden kellemeit, tsak hogy a' tudományoknak szentelhesse minden pillantatit. Hetenként Matematikai oktatást ad egy óráig, mellyért három frankot kap, 's ebből szerzi meg egy hétre való kolompírból, és kenyérből álló élelmét. Kenyerét, hogy tovább tartson, szárazan eszi, és minden ételbéli gyönyörűsége abban határozódik meg, hogy hetenként háromszor főtt kolompírt eszik. Ruhája flanel köntösből áll, 's télen által gyapju szövetbe burkozva fa-almariomban, nyáron pedig egy nagy padon hál, és noha ritkán alszik két három óránál tovább, mind e' mellett igen egészséges. Midőn az értekező Angoly véle mulatott, mosolygó képe, eleven színe, élénk, és kellemetes nyílt arczvonásai voltak. Hosszu haja vállain lebegett, gyönyörű fekete szakála pedig orcáját a' tisztelendő régiség' méltóságával diszesítette elannyira, hogy Giradet gyakran ötet választaná például, 's ideje vesztességét holmi adakozással pótolná ki. Az értekezőnek azon kérdésére, ha vallyon ezen élet módja végre nem esik terhére? sorsával megelégedve, és mosolygva ezt felelé: O! éppen nem; imé

már szinte 20 esztendeje, hogy így élek, és semmit sem kívánok, mint a' mim vagyon. Könnyen kaphatnék én jobb életre, ha tanítani akarnék; de úgy a' tanulással fel kellene hagynom; pedig inkább haljak meg, mintsem hogy attól elszakadjak. Gyakran a' nap, és az éjjel is rövid számomra. Az én szerencsém, s boldogságom egyedül a' tanulásban áll. Azt állítja, hogy Anglián kívül egész Európát gyalog megjárta, és hogy a' Franczia Akademiának több tagjai meghitt barátjai, kik őtet gyakran meglátogatják, gyakran pedig meglátogatásokra idézik, midőn is őket flanell köntösben látogatja meg. Némmel jó baráti reá vették, hogy tisztességsőbb ruhában járna, melyet nékie e' végből küldöttek is; de ő arra csak hamar reája unván, a' zsibárosokhoz vivé, kik rusnya flanell ruháját szemre vévén, és azt gondolván, hogy az áruba botsátott ruha nem igaz jószága, feladták őtet, s így fogságba került, hol egy egész hétig megvonta magát, míg őtet a' tanulás ingere arra nem kényszeríté, hogy barátit a' jószág' igaz volt bébizonyítására felszóllítsa, a' mi meg is történt. Az ajándék ruhát azért akarta eladni, hogy az árokon könyvet szerezzen. Azt mondá, hogy ő a' fogságban szívesen elmaradott volna, ha tanulásában nem hátráltatnék. Több különös tulajdonságainak előterjesztése után azzal végzi tudósítását az értekező, hogy Mandeli valóságos Tsuda-teremtmény; melly mindent tud. Ő egyszer'smind Földmérő, Természet tudós,

és Nyelv-visgáló. Akármelly tárgyról kérdezik, melyet az ő, és új Szerzők irtak: ő egyszeriben ugyan azok' szavaival felel. Minden tudományát önn maga igyekezetének köszönheti; mert nevelésére kevés gond fordított.

A' Négyfőbb himes (Tetradynamia L.) seregbeli plánták' haszna.

Azon növények, melyeknek egy forma virágzások, és gyümöldsözések vagyon, és e' szerint ugyan egy seregbe, és rendbe tartoznak, többnyire alkotó részeikre, s azok' vegyületére nézve is hasonlítanak egymáshoz, és így táplálási, orvosi, vagy más hasznvételtől tekintetből is egy osztályba valók. A' Négy főbb himes, vagy is keresztes virágu akár beczős (siliquosa) akár beczőkés (siliculosa) plánták mindnyájan azon jó tulajdonsággal birnak, hogy részszerént leveleik, részszerént gyökereik, részszerént pedig magvaik által egészséges, és a' vér senyvedésnek ellent álló eledelül szolgálnak, magvaikból pedig olaj készíttetik. Ezen növény seregből a' káposztának külömbféle fajtaival: a' répával, tormával, és mustárral ugy mint kedves, és egészséges eledellel majd minden nemzet él, Hazánkban pedig az azokkal való élést a' füstölt sertés husnak köz étele, melly által a' vér megsipősül, és senyvedésbe indul, szinte szükségessé teszi. E' seregbeli

plánták közül a' kerék répát (*Brassica rapa* L.) Hermbstädt Tanácsos Úr részeire bontogatván, úgy találta, hogy annak $\frac{79}{100}$ elpárolható nedvességből áll; a' száraz szerből pedig 8 rész Glycionnal vegyes nyálka cukor, 2,5 mézga nyál, 2,5 tojás fehér alak, 0,5 sósszer, 7,2 keményítővel vegyült növevényi rost alak, 0,3 pedig illat-lug. Vértisztító tulajdonságát a' keresztes virágú plánta leginkább ezen utóbbi a'kotó részének köszöni, melly a' tsipöséget elnyeli, 's tehetetlenné teszi.

A' hangyák Brásiliában.

San Paulóban Brásiliában irtóztató sok barna hangyák vagynak, sőt a' Termíták, vagy is fehér hangyák is számosan tanyáznak, és iszonyú károkat okoznak. Azok kinzásaitól az által menekedhetni meg leginkább, ha az ember a' fehér hangyák' fészkeihez közel egy darab czukrot vet, mellyre azok tüstént öszve sereglenek. Minthogy azonban a' barna hangyákat is oda tsődíti a' cukor, ezek amazokkal dühössen harcolnak, és egymás ki-irtására törekednek, melly viaskodást a' szeretsenyek annál nagyobb mulatsággal, és kedvtöltéssel szemlélnék, mint-hogy a' fehér hangyák lévén alul, a' barnákat győződelmeseknek tartják.

A' Benini Szeretseny Király.

A' Benini Király fiatal, és mintegy 35 esztendőös férfiú. Minthogy igen jó Uralkodó, népei nagyon szeretik őtet. Ő abban a' vélekedésben vagyon, hogy hasonló az Europai Uralkodókhoz. Az Angoly Királyt bátyjának hívja. Ezen Afrikai Királynak ötven Királynéitől származott 50 gyermekei vannak. Minthogy igen nagy vagyódása vagyon a' feje feleségre, Hoston Urat megkérte, hogy nékie egyet szerezzen, kiis néki egy Angoly Dámát ígért. A' Benini Király ezen ígéretet különös örömmel fogadta, és azon könyörgött, hogy a' nékie adandó feje hölgyért az ő Bátyjának az Angoly Királynak egy tizenkét esztendőös szeretseny Király Kis Asszonyt ajánljon.

M e s e.

Nints bennem élet, nints szívem,
Begyemen kívül van belem,
Mellyet ha ki egy szép állat'
Farkával dörgöl, és mozgat,
Örökre, jajra fakadok.

J e g y z e t: a' 36-todik számbeli Rejtett szó: Korsó.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(38.)

A' B a l t a Magyar Szó más
nyelvekben.

A' Balta és Palótzos Bóta, Bauta szó
nálunk, mint kiki tudja, kis fejszét
jelent, mellyel kalapátsolni is lehet.
Ezt a' Németek Beil, vagy Axt néven
nevezik. A' Magyar Balta szó igen sok
nyelvben feltaláltatik. Ugyan is:

Aszszán nyelven Ásiában	-	Balthó = Beil.
Kott nyelven Ásiában	-	Báltho = Beil.
Arini nyelven Ásiában	-	Balto = Beil.
Kamasch nyelven Ásiában	-	Baltü = Axt.
Koibal nyelven Ásiában	-	Balta = Axt.
Taig nyelven Ásiában	-	{ Baltä = Axt. Baltü = Axt.
Motor nyelven Ásiában	-	{ Baltä = { Axt. Balta = { Beil.
Uigur nyelven Ásiában	-	Balta = Axt.
Kaszáni nyelven Ásiában	-	Baltä = Axt.
Baskir nyelven Ásiában	-	Balta = Axt.
Mestseräk nyelven Ásiában	-	Balta = Axt.

Nógai nyelven Ásiában -	Balta =	{ Axt. Beil.
Tobolszki nyelven Ásiában	Balta =	Axt.
Tsászi nyelven Ásiában -	Balta =	Axt.
Tsjulimi nyelven Ásiában -	Balty =	Axt.
Kusznezk nyelven Ásiában -	{ Baltá Palta =	Axt.
Baraba nyelven Ásiában -	Baltaa =	Axt.
Kangáz nyelven Ásiában -	Paltá =	Axt.
Teleut nyelven Ásiában -	Maltá =	Axt.
Kirgisz nyelven Ásiában -	Baltá =	Axt.
Chivai nyelven Ásiában -	Baltá =	Axt.
Turkmán nyelven Ásiában	Baltá =	Axt.
Karatsai nyelven Ásiában -	Balta =	{ Axt. Beil.
Kumük nyelven Ásiában -	Balta =	{ Axt. Beil.
Kisylbas nyelven Ásiában -	Balta =	{ Axt. Beil.
Kaszák nyelven Ásiában -	Balta =	{ Axt. Beil.
Osmánly nyelven Ásiában -	Baltá =	Axt.
Tsuvas nyelven Ásiában -	Bórtá =	Axt.
Arabs nyelven Ásiában -	Burt =	Beil.
Német nyelven Európában	Barde =	Beil.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta.
Paris, 1823. 4. S. 172. 140. 155. 89. —
Sprachatlas. fol. S. VII. XXVI. XXVII. —
Julius v. Klaproth, Kaukasische Sprachen.
Halle und Berlin, 1814. 8. S. 276.

Német nyelven Burkus Ország-

ban - - - - - Bailte = Axt.

Lásd: M. Christophori Hartknoch, Alt und
Neues Preussen. Frankfurt und Leipzig,
1684. fol. pag. 105.

Török nyelven Európában és {Balta = {Beil.
 Ásiában - - - - - {Balda = {Axt.
 Német nyelven szélteben most - Beil = Balta.

Lásd : Johannis Christiani Clodii, Compendio-
 sum Lexicon Latino - Turcico - Germanicum.
 Lipsiae, 1730. 8-vo pag. 66. 685. — Julius
 von Klaproth, Asia Polyglotta. Paris, 1623.
 4-to S. 140.

Abissinus nyelven Afriká-
 ban - - - - - Bolota = Hammer.

Lásd : Rollin, Neuere Gesc ichte. Berlin, 1766.
 8-vo XI. Theil, S. 114. — Tsak hogy elne
 feledjük, hogy Abissiniában ez a' Hammer,
 az az: Kalapáts, katonai fegyver, az az:
 kemény fából készült Balta.

Illyrus nyelven Horvát Ország-
 ban - - - - - Balta = Axt.

Lásd : Andreae Jambressich, Lexicon Latinum
 interpretatione Illyrica, Germanica et Hun-
 garica locuples. Zagrabiae, 1742. 4-to pag.
 905.

Vindus nyelven Karinthiában - Butiza = Axt.

Lásd : Gutschmann Oswald, Deutsch-Windisches
 Wörterbuch. Klagenfurt, 1789. 4-to S. 40.

Lengyel nyelven Európában - Barta = Beil.
 Oláh nyelven Erdélyben - Baltag = Beil.

Lásd : Samuelis Gyarmathi, Vocabularium,
 in quo plurima Hungaricis vocibus consona
 variarum linguarum vocabula collegit. Vien-
 nae, 1816. 8. pag. 5.

Illyrus nyelven Dalmátiában - Bat = Hammer.

Lásd : Jose Voltiggi, Ricsoslovník Illirickoga
 Italianskoga i Nimacskoga Jezika, u Beču
 1803. 8. pag. 6.

Tót nyelven Magyar Országban Balta = Beil.

Lásd: Antonii Bernolák, Slowár Slowenski.
Budae, 1825. 8-vo Tom. I., pag. 36.

Ezeket, a' mellyeket *mások még szaporíthatnak*, tudván, mosolodnunk lehet, ha boldogult Leschka Istvánnak ime sorait (Elenchus Vocabulorum Europaeorum cum primis Slavicorum Magyarici usus. Budae, 1825. 8. pag. 23.) olvassuk: „*Balta, Szekertze*, mind a' két szó *Tót*. Az előbbi egyez ugyan az első felére nézve a' Német *Beil* szóval, de a' Tótok Magyar, Horvát és Illyricum Országokban úgy mondják, mint a' Magyarok *Balta*; mások vastagabb szájjal *Bauta*; a' honnand következtetni lehet (?), hogy e' szó nem Magyar eredetű, a'nál kevésbé Török, mint a' Debretzeni Grammatika (!) a' 334. lapon állítja. *Inkább a' Magyarok a' Pannóniai és Illyriai Szlávoktól, a' Törökök pedig a' Bosniaiaktól és Bulgarusoktól vettek.*” — Hihető, magok a' Tótok ki fogják ezentul a' *Balta* szovat ime Könyvből is törteni: „Repertorium Lexici Slavici-Bohemico-Latino-Germanico-Ungarici. Budae, 1827. 8-vo pag. 849.”, hol a' *Balta* szovat a' Magyarokkal hasonlóképen a' Tótoktól költsönözteti a' Repertórium készítője. Az ilyen *szük esméreteket* meg kell igazítani!

Horvát István.

Az eredeti színek, és hangok.

Az embert a' bölts Természet külső érzékeinél fogva kaptsolta a' tünemény-világhoz, és őtet kifejtődzése' felséges céljára a' lélek, és szív' palléro ódására, és ezzel rokonos értelem, és elmebéli gyönyörűségre ezek által vezérli. Melly hathatós befolyása vagyon a' látásnak, és hallásnak, kivált ha mind a' kettő helyes irányban öszve olvadva munkálódik, a' szív' és lélek' kiképzésébe, közönsegesen tudva vagyon. A' legnyersebb, és legdurvább vad ellenfelet is már elégszer szeretetre, tiszteletre, és hív barátságra olvasztotta a' szelid pillantat, és kellemetes nyájas szózat, és az öldöklésre készült kezekből sokszor kiejtette a' fegyvert, és a' boszúállásra törekedő indulatot forró szeretetre változtatta. Az érzésnek, és elmének ezen két varázsló tükre eleveire nézve mind a' Természetben, mind pedig az azt követő művészségben egyenlő számbeli irányban, és hasonlatosságban vagyon. Hét eredeti tellyes szint, és hét eredeti tellyes hangot esmerünk, a' többi számtalan szint, és hangot pedig úgy kell tekintenünk, mint ezen hétből származó vegyületet, és módosítást, mellynek véghe-tetlen változásait soha senki tökéletesen meg nem határozhatja, hanem bennök kiki, a' mint ezt szüntelen tapasztaljuk, érzékeinek, és lelki állapotjának különböző mivoltához képest gyönyörűséget, vagy pedig szenvedelmet talál, kivált ha azokat valamelly forma

mint egy megtestesítve állítja elő. Midőn egyikünkben az eleven színek és képek, magas hangzatok, és nóták örömet gerjesztenek, másoknak terhekre szolgálnak. Mind e' mellett azonban mind a' színek', és formák'; mind pedig a' hangok' és nóták' világában minden ép érző's gondolkodó teremtménynek meg van a' magáé, 's azoknak helyes alkalmaztatása által sokszor a' lélek' nyavalyái tsudálatosan meggyógyulnak.

Az embertelen Asszony-vásár.

Angliában, noha az Európában a' legpallérozottabb Országok közé tartozik, 's némelly tekintetben első helyet foglal, még most sem jutott az Emberiség az ő méltóságához illő céljára; mert a' férjnek még most is szabadságában áll feleségét a' vásárra vinni, és ott ötet mint-egy személyiségétől megfosztva eladni, holott az efféle gyalázatos embertelenség, mellytől minden szelídebb lelkű embernek borzadnia kell, csinos Európában máshol sehol sinsz szokásban. Nem rég bizonyos Áts felesége nyakába kötelet vetvén, ötet a' Schmithfieldi vásárra vezette, 's áruba botsátotta. Minthogy mindazonáltal a' szerentsétlennek tsak két vevője találkozott, és ezek is tsak két frankra verték fel ötet, az áruló férj annak árát tsekélynek tartván, nem adta el.

Uj találmány.

Asturiának Kandillero nevű kikötő helyében bizonyos Spanyol Tengeri hajós Tiszt azon nevezetes felfedezésre jutott, hogy az aczéltükör által, ha az a' végre elkészítetik, míg a' holdvilágnál is meggyújthatni az éghető testeket hold töltekor. Ő most arra törekszik, hogy ezen jeles találmányát azon tökéletességre vihesse, hogy általa a' hold' egyéb változásaikor gyújthasson.

Herczeg Wellington' élet' módja.

Herczeg Wellington valamelly alaton ágyban tsupa szőr-derekallyon szokott hálai, minden nap reggel 7 órakor kel fel, és a' Kabinetben fölöstököml. Leveleit 9 órakor veszi, mellyekre azonnal saját körül irásával felel. Tizenegy órakor fel-ül azon kedves fejer paripájára, mellyen a' Belle Allianzei tsatában lovagolt, és a' Kintstár hivatalba megy, hol, midön titkos tanáts nem tartatik, 5 óráig mulat. Fölöstökömtől fogva ebédig, vagy is 12 óra folyásig, ha bár gyengélkedő állapotban volna is, semmi élelmet sem vesz magához.

Spanyol Ország' tengeri hadi ereje.

Spanyol Ország' tengeri hadi ereje mostanában három 74 ágyus Linea hajóbol,

három 50 ágyus, és öt 40 ágyus fregattából, három 20—26 ágyus, Korvetből tizenhárom 14—22 ágyus Briggből, három 10—16 ágyus Goelettből, és még más négy kisebb hajokból áll. Ezen 34 Spanyol hadi hajók közül 15-en Laborde Admirális kormányja alatt Kubában vannak.

Az Ujságok, és folyó Írások' száma, és eránya.

A' legújabb számba vétel szerint Európában 2141 Ujságok, és folyó Írások vannak divatban, 's ennél fogva 106,000 Europai emberre egy folyó Írás jut. Amerikában 978 folyó Írás adatik ki, és minden 40,000 Amerikai lakosra egy esik. Ásiában 14 millio, Afrikában pedig 5 millio lélekre jut egy Ujság, vagy folyó Írás.

Rejtett szó:

Lepke virágu vagyok, levelem hármassal, tagom éppen
 Olyan; az elsőnek, melly kedvelt állat, egészen
 Tetszem: más kettős tagom olly henye, lusta
 teremtés,
 Melly, bár nyája szeret, nemszokta kiszívni
 virágom'.

L.

Jegyzet: a' 37-dik számbeli Mese:
 Hegedü.

Hazai Művészség, és Mesterség.

Öröm' gerjedelmei fogják el szívünket, midőn tapasztaljuk, hogy némelly Hazánkfiak nem csak a' szép és hasznos mesterségekben előmenetelt tesznek, hanem a' külföldi Mesterek felett is tündöklenni vágnak, 's így édes Hazánknak fényt, ditsőséget szerezni iparkodnak. Meg van példák által bizonyítva, hogy a' Magyar föld szült, 's ezután is bizonyosan képes lesz szülni olly láng-elméjű férjfiakat, kik a' tudományokban, mesterségekben, tálmányokban a' külföldiekkel, kiknek sokkal nagyobb segedelem-kútfejei vannak, nem csak versent futni, hanem talán a' győzedelm-koszorút is elnyerni meg nem ijednek. Ezen alkalmatossággal tsak két jeles hazánkfiát említjük: egyik H o f b a u e r J á n o s Úr, Győri születés. Ezen ifjú Művész rajzolásbeli tehetségét tulajdon iparkodása által annyira kifejtette, hogy a' minap tsudálva, és az öröm által elragadtatva szemléltük mű-

vészségének egy példáját, melly által Pestet, Budát 's ezen két fő városnak környékét terjeszti elő a' Rákos mezei néző-pontról, az ott felállított vas-útnak egy részével, és több arra alkalmaztatott kotsiknak, 's azok' alkotó részeinek helyes rajzolatjával. Ő ezen remek művet, melly neki 9 hónapi fáradságos munkájába került, olly pontossággal, olly ügyességgel, egy szóval olly tökéletesen készítette, a' legkisebb részetskéknek is, p. o. a' Budai hegyek' bérceinek, útjainak, ösvényeinek, 's a' t. szembetüntetésével, hogy ezen helyeknek minden még eddig megjelent rajzolatjait sokkal meghaladja.—H o f b a u e r Ur ezen mester-művét rézre metszi, 's azt igéri, hogy ezen metszés az Eredetit még fellyül fogja mulni. Praenumeratio útján szándékozik közre bocsátani 5 forintjával, színekkel világosítva pedig 10 for. ezüstben. Ő csak a' Művészségnek, 's a' Hazának kíván ez által szolgálatot tenni; mellyre a' vagyonosabb Hazafiaknak kedvezését ohajtjuk. (Lakik Pesten, a' Duna mellett Nro 35, az 1-ő emeletben).

Második Ns. B o s n y á k I s t v á n Úr, ki a' Könyvkötés mesterségének tökéletesítésében magának a' Hazában sok érdemeket szerzett; és csak az hiheti el minden nagyítás nélkül megérdemlett ditséreteit, ki remekműveit szemeivel látta. Ő tulajdon esze, iparkodása sokféle találmánya után annyira vitte ezen mesterséget; a' könyvek széleinek aranyhímezését, a' táblák' finom márványozását,

a' játszi színek kedves elegyítését, a' tsinos és kellemetes bőrbe foglalást, nem említvén a' munka tisztaságát, tartósságát, és erősségét, a' legszebb ízlés szerint olly ügyesen készíti; a'-tokba való foglalást, kivált a' díszes Imádságos könyvekben, olly elmés mesterességgel viszi végbe, hogy a' tsinnyát nem tudó tévedésbe jön, 's édes álmélkodás lepi meg a' felbontáskor. Valóban minden tartózkodás nélkül elmondhatjuk ezen szorgalmatos, és ügyes hazafi Mesterről, hogy remek-műveit a' gögös külföldnek akármellyik fő városába elvihetni például. (Lakik Budán a' Várban).

Az Orosz készítmények a' Liptsei Vásáron.

Melly gyors lépésekkel halad előre Orosz Birodalomban az iparkodás, jeles példája a' többek között az is, hogy az idei Husvéti vásárra Liptsére bizonyos Orosz kereskedők, és kézművesek' intézeténél fogva olly figyelemre méltó Moszkvai készítmények érkeztek, melyeknek látására, és noha nintsenek kirakva, vételére naponként reggeltől fogva estig számtalan népség tsődül össze annál is inkább, minthogy az iparkodásbeli készítmények' illő birái köz egyetértéssel azt állítják, hogy ezen Orosz készítmények, nevezetesen mindenféle selyem, pamuk, és gyapju portékák jóságokra, valódiságokra, és jelességekre nézve a' kívánságot teljes

mértékben kielégítik, sőt fellyül is mulják; egyszer'smind pedig a' legszorosabb igasság szerint megesméri, hogy az iparkodás Orosz Birodalomban néhány évek óta bámulásra méltó előmenetelt tett úgy annyira, hogy azon készítmények, mellyekkel Moszkva a' Liptsei vásárt meglepte, mind a' szer minőségére, és mennyiségére, mind pedig a' munka' tökéletes valódiságára nézve majd minden Europai készítményt megelőznek; mert, midőn a' többi Europai készítmények szerbeli tsekélységök miatt oltsó létök mellett is méltó kifogást szenvednek, a' Moszkvai iparkodás' szüleményei tökéletes tellyességgel készülnek; mellyre nézve még csak az vagyon hátra, hogy ezen valódi iparkodás olly mustrákat válasszon, mellyek által a' szüntelen változó legujabb Franczia, és Angoly módi portékáknak elejét vehesse.

Ikervár Észak Amerikában.

Ohio Statusban Portage Cantonban vagyon egy helység, melly szerzőitől Ikervárnak (Twinsburgh), vagy is Egyhasiak várának neveztetik. Ott hunytak el a' közelebb mult 1827-diki September' 21-dikén ama két Ikrek, vagyis egyhasi testvérek Willcox Móses, és Áron életök' 50-dik esztendjében, kik Connecticut Statusban születvén ugyan egy napon egy templomban

bérmáltattak meg, ugyan egy napon házasodtak meg, és két testvért vettek el, Middletownban egy társaságban kereskedtek, végre megbukván, mind a' ketten házínépestül Ohio Statusba költöztek, hol a' rólok Ikervárnak nevezett helységet alkoták, mellyben az ő számos házi népök a' legszebb egyességben, tsendesen, és jó erköltsökkal diszeskedve éldegel. Egy nap betegedtek meg, egy nap haltak meg, és ugyan egy sírban hamvadnak. Valamint sorsokra, és életök' módjára nézve tellyes hasonlatossággal birtak: úgy személy szerint is olly egyenlők voltak egymáshoz, hogy őket sem ifjú, sem pedig férfiú korokban nem lehetett egymástól megkülömböztetni. Ifjuságokban gyermekeket tanítottak, melly foglalatosságban gyakran egymást feltserélték a' nélkül, hogy a' tserét a' tanítványok észrevették volna, és tudhatnák, ha vallyon Willcox Moses-e vagy Áron az oktató ifju? annál is inkább; minthogy személlyek', 's magok viselete' hasonlatosságán kívül a' Connecticuti szokáshoz szabott együgyű ruhájok is egyforma volt.

Kertészkedés.

Amerikában az almafákat úgy mentik meg a' fenésedéstől, hogy azoknak a' derekát a' földön fellyül egy lábnyira köröskörül hat hüvelyknyi szélességre kataránnal bémázolják, és bédörgölik. Ezen együgyű mód által

az almafa menten marad a' fenésedéstől, és nagyon gazdagon gyümölszözik. Ezen mázolásnak még azon különös haszna is vagyon, hogy általa a' hangya, melly sokszor a' fának igen szükséges élet eszközeit, a' leveleket annyira lelegeli, hogy attól nem tsak gyümölsöt nem várhatni, hanem kiveszésétől is tarthatni, a' kártékonyságtól elzárattatik.

Természeti Ritkaság.

S. Lucia' lakosi valamelly állati virágot, vagy inkább virágzó állatot fedeztek fel. Ezen szigetnek egy barlangjában nem messze a' tengertől egy téres 12—15 lábnyi mélységű nagyon sós vizű tó vagyon, mellynek pártázatja sziklából áll. Ezeken a' sziklákon szüntelen megjelenik valamelly tárgy, melly első tekintettel gyönyörű fényes szinekkel pompáskodó virágnak látszik. Azonban ezen virágnak látszó alak, ha valaki hozzá nyul, úgy bévonódik magába, valamint a' tsiga' érző szarvai. Szorosabb vizgálat szerint a' virág-tányér' közepében a' pók' lábaihoz hasonló négy barna himszál, ezek körül pedig sárga szirmok (petala) vették észre, mellyek eleven önkényes mozgással birnak. A' himszálak mintegy tsipő formán kaptsolódnak össze a' prédának megfogására, mellyre a' szirmok azonnal bészáródnak, hogy a' martalék fogva maradjon, és ki ne menekedhesék. Ezen jelenet-virág alatt egy holló-toll

vastagságu szár vagyon, melly ezen növény-
állat, vagy talán állat-növény testének lát-
szik lenni. Ezen különös teremtmény hihető-
leg a' tengerből a' tóba hányt hal-ikrával,
és bogarakkal él. Ez a' virágzó állat Doctor
Pinkard Kelet Indiát illető Értekezése
szerint Barbadoesben is esméretes.

A' Chinai öregek ápolgatása.

Káng-Ho Chinai Tsászár Uralkodásá-
nak 27-dik esztendejében olly rendelést tett,
melly az alább való népségbeli szegény meg-
aggott öregek gyámolítását határozza meg.
Ezen rendelés' következtében a' hetven eszt-
endősek minden szolgálattól felszabadulva
az ország' költségén tartattak, a' nyolczvan
esztendőseknek egy darab selyem, bizonyos
mennyiségű pamuk, rizskása, és hús jutott,
melly mennyiség a' kilenczven esztendősekre
nézve duplán osztatott ki. 1687 esztendőben
egész Chinában, hét tartományt, mellyek-
nek a' tudósításaik nintsenek meg, ide nem
értvén, 373,953-ra ment azon elaggottak'
száma, kiket az ország gyámíttatott, s kö-
zülök 194,086-an 70—79; 169,850-en 80
—89; 9996-an 90—99, 21-en pedig száz,
és több esztendősek voltak.

Házi gazdaság.

A' Glasgow Mechanics Magazi-
neban azon különös értekezést olvashatni,

hogy a' Kartifióla főzelék káposzta (*Brassica bothrytis*), ha bokrétája' levétele alkalmával leveleinek békét hagyván, egy kis mogyorónyi bokrotskát is hagyunk rajta, kétszer, 's háromszor is új bokrétát terem, és így ugyan azon Kartifiólának két, három hónapig is folyvást hasznát vehetjük.

A p r ó s á g.

Bizonyos Árendás egy szomszéd Árendás barátjától épen akkor kapott egy kis czédulát, midőn több idegenek társaságában mulatozott. A' levél vivő szolga feleletre várakozott. Az Árendás tudatlanságát nem akarván elárulni, noha olvasni nem tudott, a' czédulát által legelészte, 's végre ezen izennettel ereszté el a' várakozó szolgát: „Mondja meg kegyelmed az Urának, hogy mindjárt elfogok magam menni”. A' czédulában pedig egy ökröt kért tőle költsön Árendás barátja.

M e s e :

Én az Anyatermészetnek
Tündér gyermeke vagyok,
A' berkeknek ligeteknek
Kebelében tsatsogok:
Nintsen testem nintsen nyelvem,
Nintsen gégém, nints torkom;
Még is, mintha volna szívem,
Bajod veled jajgatom.

L.

Jegyzet: a' 38-dik számbeli Rejtett-szó: Lóhere.

A' Scóttiai régi Magyarok.

Nem mondok a' nagyobb rész előtt hal-
latlan dolgot, ha azt mondom, hogy Bü-
sching Fridrik Antal és Gatterer
János Kristóf olly nagy tudományu és
olly nagy hirü két Írója volt Német ország-
nak, a' millyent a' Tudósokkal bővelkedő
Német Literatura nem igen sokat mutathat.
Büsching számos esméretein kívül főképen
a' Geographiát, Gatterer pedig leginkább
a' Históriát, Geographiát, Chronologiát, és
Diplomatikát bővítette 's gyarapította.

Már Büsching a' Scótusokról írván
ezeket jegyzette fel: „*Die Niederländer
Scoten haben früher, als die Hochländer,
mit den Sachsen Umgang gehabt, und
von denselben Sprache, Gebräuche, Ge-
setze und Ehrentitel angenommen. Sie
sind jetzt eine Vermischung von alten*

Scoten, Picten, Britten, Franzosen, Engländern, Dänen, Deutschen, HUNGARN und andern Nationen." Az az: „Az Alföldi Scótusok előbb társolkodtak a Szászokkal, mint a Felföldiek, 's tőlök nyelvüket, szokásaikat, törvényeiket és tízmeiket elfogadták. Most Kevérek a régi Scótusokból, Pictusokból, Britannusokból, Frantziákból, Angolyokból, Dánusokból, Nemetekből, MAGYAROKBÓL es más Nemzetekből." Lásd: Anton Friderich Büsching's, Neue Erdbeschreibung. Hamburg, 1769. 8. II. Theil, S. 1407. — Büsching, Auszug aus seiner Erdbeschreibung. Hamburg, 1776. 8. S. 556.

A' ditső érdemű Gatterer is, akár Büschingből, akár más valamelly közös ktfőből, szinte ezeket írta ki, a' mint Geographiájában mindenki olvashatja. Lásd: Johann Christoph Gatterer, Abriss der Geographie. Göttingen, 1775. 8. S. 397.

Kétséget sem szenved, hogy mind Büsching, mind Gatterer, vagy legalább Büsching e' tudósítását valamellyik híres Angoly Geographusnak munkájából írta ki. — Úgy, de ki ez az Angoly Geographus?

E' kérdésre én ugyan felelni nem tudok, de minekutána több érdemes Magyar Haza-
fiak megfordultak Anglia országban, 's ezen gazdag Tartománynak kétségkívül nem tsak földét és falait látták, hanem Tudományos Kintseivel is megismerkedtek, azt biztosan reménylem, hogy e' kérdésre nem sokára ki-

elégítő Felelet fog egy nagy lelkű Magyarától adatni.

A'nyit hitelesen magam is mondhatok, hogy az Angolyok előtt ezen állítás már tsak azért sem lehet esméretlen, minthogy Lord Castlereagh Ministersége alatt a' politikai gondokkal terhes időszakaszban is édes Hazánknek egyik most is élő híres Tudósa a' Bétsi Követség által a'ról megkérdeztetett, vallyon nintsen-e a' Cäelic vagy Galic nyelvnek a' Magyar Nyelvvel hasonlatossága vagy rokonsága?

Mondhatom még azt is, hogy boldogult Báró Podmaniczky József ő Excellentiájától, elfeledhetetlen érdemű Hazánkfiától, hallottam, hogy utóbbi Párisi lakásának idője alatt egy Angoly Fő Nemes nála az eránt kérdezősködött, ha nintsen-e valamelly nyoma a'nak, hogy Magyarok Angliába kiköltöztek, a' Magyar Históriában? minthogy azt, hogy Ösei Magyarok voltak, ő Levéltárából megtudja bizonyítani.

Ha fejthetetlen maradna is az illyen kérdés, még a'kor is illő volna reá figyelmezni. Azonban a' Görög Classicusok, az Angoly Kutfők, és a' Magyar Históriának velősebb esmérete ezen elovult Régiségekre is képesek napfényt eresztetni.

Horvát István.

A' Magyar nyelv' természeti szépsége, és tökéletessége.

Minden Nemzet illő tisztelettel betsüli nyelvét úgymint azon felséges eszközt, melly az emberi érzés, és értelem képeit czikellyezett hangokba szedve állítja elő. Tisztelet minden nyelvnek! tisztelet az emberi tehetségek' legfőbb, 's leghathatósabb eszközének! óltsárlani tsak a' gyáva alatsony lelkűség képes, 's a' testvér nemzetek' kintseit tsak a' kaján irigység merészli marczangolni, 's healtsonyítani. Minden nyelv, bár külömböző hangok, és szókötések által közli is érzéseit, és gondolatjait: tsak ugyan eredeti jeles szerzeménye a' bölts Természetnek, és így tulajdon belső érdemeivel jeleskedik. A' külömbféle formákban gyönyörködő Természetnek külömbféle nyelveket kellett szülnie, mellyeknek mindnyájoknak megvagyon czélerányos haszonvételök. Egyiknek is, másinak is megvagynak természeti szépségei, 's gyönyörűségei, és mindegyik bir természeti tökéletességgel. Azon tárgyakat, mellyeket már a' Nagy Teremtésben bizonyos hang, és hangmérték testesít meg, jobbára a' külömben egymástól igen távol lévő nyelvekben is egymáshoz közelítő hangzatu szavak fejezik ki. A' dörgés, zörgés, csattogás, suhogás, zugás, susogás, högés, morgás 's több e'félék jelentését a' külömbféle nyelvekben is közel egyforma hangzatok, és szózatok állítják elő, sőt a'

finomabb érzés tárgyait, csak nem minden nyelvben lágyabb, és kellemetesebb szavak fejezik ki, mintsem a' felzudult indulatok' kifakadásait. Az örö m, és a' b ú, a' s z e - r e l e m, és a' h a r a g már a' szavakban lévő lágyabb, és durvább hangok által természetesen megvannak különböztetve el annyira, hogy az egyszerű, és czikkelyezett hangokat a' nyelv valóságos lelkének tekinthetjük. Édes anya nyelvünk sokkal szebb, minthogy annak minden kellemeit kiszemelni, 's elrendelni egy pár sorban lehetséges volna annál is inkább, minthogy annak lelke, az eredeti hang, egyenest a' Természeti hangok minde- nességéből áll, és hangművészeti tökéletes- séggel díszeskedik, midő n fő, közép, és al- hangokból olly helyesen van öszve szerkez- tetve, hogy benne mintegy tökéletes való- ságban tellyesen meg kell találnunk a' hét tellyes, és öt fél hangot. Im midő n a' többi nyelvekben az á-ról egyenest o-ra megy ál- tal a' hángváltozás, a' mi kellemetes nyelv- vünkben egy olly köz hang találtatik, melly az á, és o hangok között mintegy mind a' kettőnek köz vegyületét, az a hangot állítja elő, ezt mondhatni az e, és i hangokra nézve is; mert, midő n a' többi nyelvekben az e hang- ról az i-re kell emelkedni, a' Magyar nyelv- ben az e után é, ugymint az e, és i között lévő vegyes hang következik. Így van a' do- log az o és u hangokra nézve is, mert, mi- dő n a' többi nyelvekben az o hangot az u közvetlenül követi, a' szelíd Magyar nyelv-

ben e' kettőből olvadt ó háng áll közben; az ö és ü között pedig az ő hang a' közfél hang, 's végre az ë hangot is (mint e' szóban ke ves) fél hangnak nézvén, kitelik nyelvünk egyes hangjaiból a' hét tellyes, és öt fél hang, és így azt eleveire nézve a' leg-tökéletesebb hang, mívnek tarthatjuk, holott ezt más nyelvről nem könnyen mondhatni. Mellyre nézve, annak több szép tulajdonságait is *), mellyek' kifejtegetései több helyet kívánnak, és érdemelnek, tekintetbe vévén, figyelmezz Édes Nemzetünk egyetlen megbetsülhetetlen kintsedre!!!

Lencsés.

Statistikai jelességek.

Melly jó karban vagyon a' Nagy Britannia kereskedés, kitetszik azon Statistikai jegyzésből, mellyet a' Hamburgi Ujság 73. szamu levelében közöl. E' szerint az 1824-diki Januarius hava' 5-dikétől fogva 1825-diki Januarius' 5-dikéig Nagy Britanniába bevitt portékák' értéke 36,146,418, attól fogva 1826-diki Januarius 5-dikéig 42,661,054, ez időtől fogva 1827-diki Jan. 5-dikéig 36,038,951, ettől fogva pedig 1828-diki

*) T. T. Dr Schuster Úr egykor tiszta szüz ajakkal azt mondá a' Magyar nyelvről: Ajánlom a' Magyar nyelvet, melly már az ész törvényei szerint egyetlen; logice unica.

Januar. 5-dikéig 43,467,747 font sterlingre ment: a' kivitel pedig ugyan azon időszakokban 1824—1825-dikig 58,218,632, ettől az időtől fogva 1826-dikig 55,608,327, 1826 — 1827-dikig 50,899,356, végre 1828diki Jan. 5-dikéig 61,082,095 font sterlinget tett, melly szerint 1824 — 1825-dikig 22,072,214, 1825 — 1826-dikig 12,947,273, 1826 — 1827-dikig 14,860,405, 1827 — 1828-dikig pedig 17,614,948 font sterlinggel többet érő portéka vitett ki Nagy Britanniából, mint bevitetett, és e' szerént ezen négy esztendő alatt a' Nagy Britanniái kereskedés, és Iparkodás 67,494,840 font sterlinggel többet vett bé kiküldött portékáiért, mintsem a' bevittért kiadott.

Az „Uj Athena” szerzője nem rég London városa leírását adta ki, mellyben ezen legnagyobb Europai várost „Babilon the great” névvel nevezi. Valóban tsak ugyan London a' világ legnagyobb, és legnépesebb városai közé tartozik, mellynek a' számára esztendőnként 15,000 hajó gyűjtögeti a' világ minden részeiből a' kintseket, s mellynek messze kiterjedett körében 1,263,595 lélek lakik, kik között 30,000 szabad személy, 115,000 tolvaj, és kaborló, és 3,000 orgazda vagyon. Ezen roppant városnak 70 nyilván való pia-tza van, és 800 fő utszát, 160,000 házat, 394 templomot 14 Itélő széket, 10 Politiai tör-vényszéket, 14 tömlöczöt, 14 vásárhelyet, 10 a' szép mivészeteknek szentelt szálát, 13 Theatromot, 30 Tudós Társaságot, 16 Hu-

manitási, 5 Theologiai, 13 Törvény, 12 Orvosi tudománybeli, és 299 szabad iskolát, 147 kórházat, és közel 1700 a' szenvedő Embereiség' gyamolítására rendelt jóltévo Intézetett számlál.

Utazási hír.

Végeztek ugyan bizonyos, hogy Claperton Úr, kinek az utazásáról a' Hasznos Multságok' 4-dik számbeli darabjában említést tettünk, a' mult esztendő Sz. György hava 13-dikán Sackatoban hasmenésben meghalt; az utazó Laing Kapitány Úr pedig, az ő atyafiának, másik Laing Kapitány Úrnak e' folyó esztendő Boldog Asszony hava 16-dikán Acrából Benin Országból küldött levele szerint hihetőleg Tombuctuban maradt.

Rejtett szó:

Öröld meg gabonád', már liszted közt vagyok
én is:
Életidő első tagom; a' másikkal az ember
Kis tsetsemős korban duplán szállítja az
Attyát.

Jegyzet: A' 39-dik számbeli Mese:
Viszszhang (Echo).

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(41.)

I. Pesti Ló-Versenkezés.

Május 20-dikán 1828.

Kezdődik regg. 10 órakor 's fél óránként új versenyzések.

1. Külön fogadás. Egyszer kerülve (1400 Posonyi öl.)

Gr. Károlyi György 6 eszt. szürk. mén
1. Cleveland. Gr. Batthyáni János nevelése.
Lovas Kék test, veres új, veres sapka.
Teher 118 font.

Gr. Széchenyi István 6 eszt. sz. l. Alus.
Gr. Batthyáni Ján. nevel. Lov. Fejér test,
veres új és sapk. T. 116 font.

2. Külön fogadás 2 ang. mértf.

Gr. Andrássy György 4 eszt. pej m.
csikaja: Cardenio. Maga nevel. Lov. Test
és új zölddel csíkos fejér, sapk. setét ve-
res. T. 110 font.

B. Orczy László 7 eszt. s. l. Sárga. Maga
nevel. Lov. Sárga test, sárga új, fek. sapk.
T. 125 font.

3. Elegyes versenezés. Egyszer kerülve.

Gr. Keglevich Sándor 7 eszt. fek. l.
Bogár Gr. Keglevichnek nevel. Lov. Fejér
test, kék uj és sapk. T. 120 font.

Gr. Károlyi Lajos 7 eszt. pej l. Emir.
Gr. Széchenyi Istv. nevel. Lov. Veres test,
kék uj és sapk. T. 120 font.

Gr. Széchenyi István 6 eszt. sz. l. Alus.
Gr. Batthyáni János nevel. Lov. Fejér test,
veres uj és sapk. T. 118 font.

4. Külön fogadás. Egyszer kerülve.

Gr. Károlyi György 7 eszt. s. l. Babieka.
Gr. Széchenyi Istv. nevel. Lov. Kék test,
veres uj és sapk. T. 118 font.

Gr. Széchenyi István 6 eszt. sz. l. Bo-
nassus. Maga nevel. Lov. Fejér test, veres
uj és sapk. T. 116 font.

5. Külön fogadás. Egyszer kerülve. Teh.
semmi ügyelet.

Fő Hadn. Schaffer 6 eszt. b. l. Semanoff.
Muszka ló. Lov. Veres test és uj, kék sapk.

Gr. Széchenyi István 5 eszt. sz. kancz.
Sultana. Gr. Hunyadyak nevel. Lov. Fejér
test, veres uj és sapk.

6. Külön fogadás. Egyszer kerülve.

B. Brudern József 5 eszt. s. m. csikaja:
.... Maga nevel. Lov. Fejér test, uj és
sapk. T. 92 font.

Kapit. Heinrich János 5 eszt. p. l. Ba-
bos. B. Prónay Simon nevel. Lov. Test uj
sapka veressel és sárgával csíkos barna. T.
90 font.

7. Elegyes versenezés. Egyszer kerülve. Teh. semmi ügyelet.

Fő Hadn. Schaffer 7 eszt. s. l. Abeilard. Magyar nevel. Lov. Veres test és uj, kék sapk.

Prestel Úr 7 eszt. p. l. Kedves. Magyar nevel. Lov. Fekete test, uj és sapk.

Krachenfels Úr 6 eszt. b. l. Nevetlen. Magyar nevel. Lov. Fejér test, fekete uj és sapk.

Gr. Széchenyi István 7 eszt. sz. l. Gawing. Gr. Batthyáni Ján. nevel. Lov. Fejér test, veres uj és sapk.

Ezen kül. fogad. 's elegy. versenezéseken kívül, még több paraszt-gazdák is fognak versenezni, de még azok magokat eddig nem jelentették.

A' Szakáll Magyar Szó más nyelvekben.

A' Szakáll Magyar szó ma szélteben nálunk azt jelenti, a' mit a' Németek Bart szóval neveznek. Azonban tudnunk illik, hogy sok Megyékben a' Ketske szakáll egyedül Ketske Szak néven esmértetik, a' melly szokásról boldogult Sándor István is térszen említést ime Könyvében: „Toldalék a' Magyar Deák Szókönyvhez. Bétsben, 1808. 8.” a' 341-dik lapon. — Az Áll a'nyit térszen, mint a' Német Kinn. Így Szak-áll igazán épen a'nyi, mint Kinn Bart.

Hogy a' Magyarok hajdan Szakállt viseltek, és ugyan a' Nemességtől kezdvén a' Királyig, az már tsak a'ból is bizonyos, a' mit Hartvik, Szent István életírója, Szent István szakálláról, és az e're rohanó Koldusokról ír. Tudja azt is kiki, hogy Kún László Magyar Király uralkodása alatt a' Kún Nemzet Szakálláa még a' Római Bullákban is megemlittetik. A' XIV-dik és XV-dik századokban némelly Királyaink petséteiken Szakállósak. Sőt egy hiteles levél szerint a' Mohátsi veszedelem előtt vetekedés között egy vakmerő Nemes Tomori Érseknek Szakállába kapott magát feledtében. 's a' t. A' Szakáll viselés tehát hajdan Magyar Nemzeti szokás volt, ha mindjárt nem mindenkoron is.

Ezeket tudván, méltó a'ra is figyelmezní, hogy a' Szakáll szó sok nyelvekben feltaláltatik. Ugyan is:

Persa nyelven Ásiában — — Szok=Bart

Lásd: Paulus von Beregszászi, Über die Aehnlichkeit der hungarischen Sprache mit den morgenländischen. Leipzig, 1796. 4. S. 98.

Török nyelven Európában és Ásiában — (Sakal=Sagal=Bart.

Lásd: Johannis Christiani Clodii, Compendiosum Lexicon Latino-Turcico-Germanicum. Lipsiae, 1730. 8-o pag. 82. 83. 821. 859.

Tserkesz nyelven Ásiában — {Disake=Dtsakke=Bart

Al isz nyelven Ásiában — { Dtsaika
Schheke = Bart.

K bál nyelven Ásiában — Szagal = Bart.

Mördwin nyelven Ásiában — Szakalà = Bart.

Moksa nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Uigur nyelven Ásiában — Szachal = Bart.

Kaszáni nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Baskir nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Mestseräki nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Nógai nyelven Ásiában — { Szakal
Szagal = Bart.

Tobolszky nyelven Ásiában — { Szachal
Szakal = Bart.

Tsászi nyelven Ásiában — Szakul = Bart.

Tsjulimi nyelven Ásiában — Szagal = Bart.

Jeniszeiszki nyelven Ásiában — Szagal = Bart.

Kusznezk nyelven Ásiában — Szagal = Bart.

Baraba nyelven Ásiában — Szagal = Bart.

Kangaz nyelven Ásiában — Zagal = Bart.

Teleut nyelven Ásiában — Szagal = Bart.

Kirgisz nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Chivai nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Turkmán nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Karatsai nyelven Ásiában — Zakal = Bart.

Rumüek nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Kisylbás nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Kaszák nyelven Ásiában — { Szakkal
Zakal = Bart.

Osmanly nyelven Ásiában — Szakal = Bart.

Tsuvass nyelven Ásiában { Sogal
Szuchal = Bart.

Mandshhu nyelven Ásiában { Szala
Salu = Bart.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta. Paris, 1823. 4. Sprachatlas. S. I. VII. XII. XXVI—XXVII. XXXXII. — Julius von Klaproth, Kaukasische Sprachen. Halle und Berlin, 1814. 8. S. 274. — Julius v. Klaproth, Reise in den Kaukasus und nach Georgien. Halle und Berlin, 1814. 8. II. Band, S. 503.

Mongol nyelven Ásiában — Sachul=Bart.

Buratt nyelven Ásiában { Chakál
Achal =Bart.
Sachál

Kalmück nyelven — — Sachyl=Bart.

Lásd: Johann Severin Vater, Proben Deutscher Volks-Mundarten, Dr. Szeetzen's linguistischer Nachlass, und andere Sprach-Forschungen und Sammlungen, besonders über Ostindien. Leipzig, 1816. 8. S. 147. 159.

Reánk nézve valóban téres és nagy a' dolog-mező. Menni is fog a' munka, tsak Segedelem, az az: Erő legyen!

Horvát István.

Mezei Gazdasági munkák ajánlása.

Minthogy a' Mezei Gazdaság az emberi társaság létének, és virágzásának első feneklete: mindazok, kik annak gyarapítását eszközlik, az emberi társaságnak valóságos jóltévői, és a' szeretetet, tiszteletet, és betsületet tellyes mértékben megérdemlik, kivált ha iparkodások félszegséget nem esmérvén, mindazt, a' mit hasznosnak talál-
nak, a' szorgos méh munkálkodásaként egybe

gyűjtve, és helyesen elrendelve terjesztik a' világ eleibe, és állításaikat a' magával szüntelen helyes erányban lévő Természetnek közelebbi kikémléséből merített észrevételekkel, és tapasztalásokkal gyámolítják. E' tekintetből méltán megérdemli T. T. Angyalffy M. A. Úr több Gazd. Társ. Tagja, szorgos Hazánkfia, hogy az ő mezei gazdasági tudománybeli iparkodása gyümöltseit a' „Grundsätze der Feldkultur”, 'sa' t. és Oekonomie der Landwirthschaft 's a' t. czimű jeles gazdasági munkáit a' Nemes közönségnek ajánljuk annyival is inkább, mint-hogy a' T. Szerző amabban a' Természetben szüntelen együtt munkálódó Chemiai, és Physiologiai erők mivoltát, szerét, és hathatóságát józan figyelemre méltatta, és így előadását magán a' Természeten építette; az utóbiban pedig a' Gazdaság' helyes elrendelésére, és Igazgatására megkívántató számos eszméreteket olly gazdagon össze gyűjtette, és olly helyesen rendbeszedte, melly szerint az a' tudomány nevet, és azon jeles ditséretet, mellyet a' külföldi folyóirások, névszerint az Allg. Zeit. reá ruháztak, valóban megérdemli. Reánk Magyarokra nézve még nagyobb figyelmet érdemel e' két Gazdasági munka; mivel a' mi helyheztetésünkhez még inkább vagy on alkalmaztatva, mintsem a' külföldiekéhez, kiváltképen a' Kormányozás tudománya.

Azomban jól tselekedett volna a' T. Szerző Úr, ha, magyar lévén, a' magyar Haza

kebelében nevekedvén, és jobbára itt szereztén esméreteit, munkáit nemzeti nyelvünkön adta volna ki, és így azokat még a' nemzetiség diszével is kedvesekké tette volna.

A' Rézmetszetek', és más nyomtatványok' megtisztításának bátorságos módja.

Az elmoszkosodott Rézmetszeteket, és más nyomtatványokat eddig az által szokták megtisztítani, hogy azokat tsipős luggal megmosogatván, bizonyos meghatározott ideig a' harmatra kitették; gyakran pedig még választó-vizet is fordítottak e' célra. Minthogy azomban mind az erős lug, mind pedig a' választó-víz a' motsokkal együtt a' nyomtatvány színét is kissebb, nagyobb mértékben feloszlatja, a' papiros' növény eredeti részeit pedig megrágja, és elrongálja, legjobb ezen célra a' savany szerezített sósavanyt fordítani annál is inkább, minthogy az azzal tett próbatételeknek kívánt fogamatja köz tapasztalással meg van erősítve.

Rejtett szó:

Test vagyok, és nem látsz, gyakran veszedelme hajósna,
Gyakran munkálódó, 's kedvelt társa, segéde:
Kis testem' sziszegő elejétől fosztva vagy állat'
Köz munkája vagyok, vagy fegyver' dísze; ha vissza
Ejted kis nevemet, számodra hig étel, ital lesz.

Jegyzet: A' 40-dik számbeli Rejtett-szó: Korpa.

Könnycsepp Tekintetes Tudós Kultsár
István Ur' hajdani Királyi Oktató',
több Tekintetes Nemes Vármegyék'
Tábla Birájá', és a' Nemzeti Uj-
ság' Szerzője' hamvaira.

Hát minden, a' mit alkotál,
Természet! ismét vissza tér
Kebledbe, mellyből származott?
Hát csak jelenség lételünk,
'S az édes élet csak tünet,
És gyáva tündér képzelet?
Az érzet, és az értelem,
Ez égi két szikra tehát
Csak a' Te rendelésedig
Barátkozik, 's munkálkodik
Természetünkben, 's a' remény'
Sugárait megfojthatod?
Tehát miért izzadsz hajós!
Miért feszited karjaid';
'S a' csapkodó hullámokat

Meggyőzni mért iparkodol ;
 Ha végre a' hajótörés
 Sorsod ? Nemes gyümölcstöket
 Termő fa ! mért erőlkedel
 Használni ? lám sorsod csak az ,
 Melly a' bujálkodó gyomé.
 Kultsárt Nemes Hazánk' fiát !
 A' nagy Magyar , 's derék Tudóst ,
 Ki a' világ' történetit
 Árpád Atyánk' nyelvén adá
 Több évekig tudtunkra , 's így
 Bennünket a' világgal olly
 Szépen megesmerkedtetett ,
 És Jóra szépre oktatott ,
 Megfogylala a' mord halál ,
 Bus sírba zárta hamvait !
 Utánna hasztalan tsepeg
 Könnyünk , utánna hasztalan
 Szárnyallanak fohászaink ;
 Nem hallja már bús özvegyét ,
 Nem hallja kedves gyermekét ,
 Nem hallja hiv barátait ,
 És tisztelő kedveltjeit ;
 Mind hasztalan zokognak ők :
 Volt nints ; — csak árnyék lételünk —
 Oh nem ! ditső Természet a'
 Te bölts 's nemes végzéseid
 Szentek. Midőn porsátorát
 Psychednek el bontod , 's az ég'
 Szülöttje porsalakjait
 Lerázva fénykörébe jut ,
 Örökre él ; nem múlik el ,
 'S szép tette' fénysugárain

Már ott lebeg, hová az Ég
Örülni hívta jó fiját,
'S onnét mosolygva int felénk,
Hogy jók, 's nemes szívük legyünk,
'S még most is oktat, és tanít.

Lencsés.

Británusok Baranya Vármegyében II. András Magyar Király ural- kodása alatt.

Istvánfi Miklós, egykor Hazánknak Pro-
palatinusa, ditső példájával megbizonyította,
hogy mennél fényesebb hivatalt visel valaki,
a'nál inkább jártosnak kell neki lennie a' tu-
dományokban. Hazánknak e' tündöklő érde-
mű Férfia azonkiyül, hogy egy mindenkor
mély tisztelettel említendő Magyar Históriát
írt, figyelmét a' maga korában már az ók-
levél gyűjtésre is kiterjesztette. A' melly ne-
vezetesebb óklevelek előtte, mint Biró előtt,
megfordultak, azokat nagy gonddal gyűjtöt-
te, tudván, hogy ki kel a' jó földbe vetett
mag az ő korán. Két Kötet ilyen Gyűjte-
ménye maradt fen a' mi időnkig. Egyik a'
Nagy Széchényi Ferentz gondoskodása által
a' Széchényi országos Könyvtárban őriztetik;
a' másikat az Egri Érseki Könyvtár birja.
Históriájának eredeti Kéziratát pedig, a' mi
igen nagy kints, Kegyelmes Fejedelmünk
Párisi Követének, Gróf Apponyi Antal ő
Excellentiájának, a' Tudományok nagy Ked-

velőjüknek, Posonyi gazdag Könyvtára számlálja ritkaságai közé.

Az országos Könyvtár óklevél Gyűjteményében egyéb fontos ókleveleken kívül olvashatni II. András Magyar Királynak egy óklevelét, melyet ő 1235-dikben a' Pétsi Püspöknek és Káptalannak adott. E'ben, elő számlálván némelly helyeknek határaikat, ezeket beszéli az adakozó Fejedelem:

„*Et ibi incipit vicinitatem tenere cum terris BRITANORUM de Nádash. Adhuc de parte meridionali procedendo versus occidentem juxta terras memoratorum BRITANORUM in via magna, quae est in vertice montis, per quam venitur ad Ecclesiam Sancti Regis Ladislai cum continuis metis*”. etc: Lásd: „Diplomatarium Istvánfyanum MS. Bibliothecae Széchyényiano-Regnicolaris. in fol. pag. 49”. Megemliti, sőt darabonként ki is adta II; András Királynak ezen figyelemre méltó óklevelét a' felette nagy érdemű Koller József Pétsi Nagy Prépóst ő Nagysága is ime tudós könyvében: „*Historia Episcopatus Quinqueeclesiarum. Posonii 1782. 4. Tomo II, pag. 86—93. De itt, kihagyatván a' határ előszámlálások, a' BRITANUS név sem olvastathatik.*

Magam is sok évekig Törvénykedés között töltvén, mint Ország Birói Titoknak, fiatalabb koromat, bátron merem állítani, hogy e' kiadatott sorokból (különben azokat bizonyosan napfényre sem botsátottam volna)

a' Pétsi Püspökség és Káptalan Jusaira semmi veszedelem sem hárulhat. Méltó volna tehát a'ról tudósítani röviden mind a' Hazát, mind a' Tudós Világot, ha megegyeznek-e ezen sorok II. Andrásnak hiteles öklelevelével, és különösen benvagynak-e a' Somogyvári Monostornak 1404-diki Másolatában is? Reménylem egész bizodalommal, hogy az a' Tudós és Tudomány kedvelő Nagy Méltóságú Püspök, ki a' Nagy Klimónak, az elfeledhetetlennek, méltán ül székében, ki is fogja elégíteni, vagy elégítettetni e' tudomány előmenetelére tzelző alázatos kérelmemet. — A' Frantzia, Spanyol és Olasz országi Cardinálisok, Érsekek, Püspökök kötelességeknék tartották felvilágosítani a' Nemzeti Históriát: voltak nálunk is Oláhok, Verántiusok, Pázmánok, kik Hazánk Történeteire ditső fényt sugároztattak.

Azonban e'től a' tárgytól megválva, az már a' Kérdés, mit tsináltak országunkban II. András Király Uralkodása alatt a' BRITÁNUSOK? Mit Erdély Országban, hol, a' miről máskor fogok szólni, hasonlóképen még sokkal későbbben is laktak BRITÁNUSOK?

Nagy gyengesége az sok Tudósnak, hogy a' jelenkorból itél a' Régiségről is: pedig sokszor egészen különbözött a' régi állapot a' jelenkor állapotától. Ma a' Tanais és Volga mellékén lámpással sem találhatni Rúnokkat; de nem volt-e azért Nagy Kún Ország a' XII. és XIII. századokban a' Tanais

és Volga mellékén? Soha sem szabad elfelednünk Tacitus sorait a' Gallus eredetű Bó-jusokról: „*Manet adhuc Boihemi nomen, significatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus*”.

Ez, épen ez az eset forog fenn a' Británusokkal is. Nem szükség nekem azt beszélni, kitsodák a' mai BRITÁNUSOK. Azt én Mester és Tanító nélkül is tudom. De azt is tudom: hogy a' régi Británusok más nyelvű Nemzetet tettek, mint a' mai Británusok.

Hogy a' régi Británusoknak nagy részük kivándorlott Angoly országból, azt Ordericus Vitális, azt a' Byzantinus Írók, midőn a' BARANGUSOKRÓL szólnak, nyilván hirdetik; hogy a' régi Británus Nemzetből igen tsekély szám maradt Angoly országban, a'ról másokon kívül Iperius Jánosnak Szent Bertini Krónikája is tudósít bennünket ime saját életkorát illető soraiban; „*Britonibus eliminatis, QVORUM RELIQUIAE SOLI UBALENSES REMANENT*”. — Lásd: Edmundi Martene et Ursini Durand, Thesaurus Novus Anecdotorum. Lutetiae Parisiorum, 1717. fol. Tomo III, col. 450.

Ellehet a' szoros Kritika mellett Tacitus sorait így is bátron mondani: „*Manet adhuc BRITANIAE nomen, significatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus*”. Kik voltak mindazonáltal a' RÉGI BRITÁNUSOK? azt előadni nem

mostanra való. Előbb még több más tárggyokkal meg kell esmérkednünk Ezek tsak figyelem gerjesztésül szolgáljanak a' gondolkodni tudóknak!

Horvát István.

Természet tudománybeli új tapasztalás.

Hogy az ember felséges lelki tulajdonságainal fogva gyöngé eszközei által is képes a' Természet' nagy munkáit követni, 's elő állítani, az az ő főbb jele é ei közé tartozik. Bégtől fogva esmeri már a' világ a' villámsalakot, vagy is azon menykönek nevezett ékformára kihegyezett üveg nemű tsövet, melyet a' homokos téreken a' villám' hathatós tűzereje a' homok' megolvasztásából szokott formálni; mind eddig azonban a' természeti villámnak ezen készítményéhez hasonló testet nem állított elő a' mesterséges villám, míg végre nem régen Beudant Tudós Francia Természet vizsgáló egy erős Batteriával a' homokban olly tsöveket formált, mellyek a' villámsalakhoz egészen hasonlóok, és attól tsak tömötségek, nagyságokra, és hosszúságokra nézve különböznek. A' villámnak ezen különös készítménye elég nyilván való bizonyossága annak, minő irtóztató hathatósága vagyon a' villámnak, melly egy pillanat alatt a' tüzet megvető testet is, és gyakran jókora mértékben, megolvasztja. Különös pél-

dáztatja ennek azon tizenhét lábnyi hosszaságu menykő, mellyet nem rég F i n d l e r Úr a' Tudományok Párisi Academiájának bémumatott. Hogy B e u d a n t Úr a' természeti villámot mesterséges Batteriájával ennyire követi, igen szép érdemet szerzett magának, a' tudományoknak pedig, különösen a' Chemiának, és Mineralogiának terjedésére kívánatos eszközt szolgáltatott.

Különös törvénykedés.

Nem rég Londonban egy fiatal leány bizonyos ifju Ügyészt a' törvényszék eleibe idézett, azt állítván, hogy a' vád alatt lévő vele illetlenül bánt. A' perbe idézett' vétke abból állott, hogy a' vádoló leányt, kivel már előbb is esmerős volt, vele, az utszán öszve találkozáván, lakására elhivta Theára, és őtet, noha bátorság' okáért barátnéjával jelent meg, megakarta tsókolni; minthogy pedig ezen szilajsága miatt durva embernek mondotta, a' lakásából kihajtotta. A' Bíró azt vélvén, hogy a' fiatal leány előre várhatja, hogy őtet az ifju Ügyész megtsókolja, ha látogatására megy, azt mondá, hogy ő ezen vádot el nem fogadhatja.

Rejtett szó:

Két tagu szó az egész, jó illatu kerti virágunk: Egy fele építő eszközt tesz, másika plántát.

J e g y z e t: A' 41-dik számbeli Rejtett-szó: Szél.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(43.)

A' R o z s Magyar szó más nyelvekben.

A' R o z s Magyar szó azon Gabona faj neve, melyet a' Németek Rocken vagy Roggen néven esmérnek. Minekutána, a' mit hitelesen meglehet bizonyítani, egyenesen a' Magyar Nemzet Első Atyjának adatott a' Mindenható Teremtőtől Móses szerint (Gen. III, 17. 18. 19. 23.) az a' parantso-
lat, hogy földet műveljen, kérdésen kívül a' R o z s faj korán esméretébe jutott a' Magyar Nemzetnek, e'től pedig utóbb más Nemzetekhez is által ment. És valóban

Sidó nyelven a' Sz. Írásban Rosch=Rocken.

Lásd: Wilhelm Gesenius, Neues hebräisch-deutsches Handwörterbuch. Leipzig, 1815. 8. S. 578. A' Szent Írásban előjövő Sidó Rosch szó Oseás Proféta szerint (X, 4.) a' szántó-föld BARAZDAIBAN termő növény volt. A' magyarázók közül a' Rosch növényt ki Cicutának, ki Konkolynak, ki más palántának tartja. Azonban, ha a'ra figyelmeztünk, hogy a' Tiszta Buzának a' R o z s mint

egy szénynye, és azért belőle kiirtatik; ha tudjuk, hogy igen sok Ásiai nyelvekben a' Rozs egyenesen a' Magyar Rozsot jelenti, nints elégséges ok más növényre szoru'ni. Ha Mósesnél (Deuter. XXIX. 18.) a' Sidó Rosch szovat a' Magyar Rozs szó értelmében vesszük is, napkeleti szólás mód szerint igen helyes az értelem. De ha a' Sidó Rosch szó itt kimaradna is, elég Magyar értelmű Rozs szóra találunk.

Finpus nyelven Európában	{ Ruís Ruvis	=Rocken.
Esztóniai nyelven Európában	{ Rukki Rikki	=Rocken.
Kareliai nyelven Európában	Ruis	=Rocken.
Olonezi nyelven Európában	Ruisch	=Rocken.
Mordwin nyelven Ásiában	Ros	=Rocken.
Moksai nyelven Ásiában	Ros	=Rocken.
Tseremiszi nyelven Ási.	{ Rscha Ruscha	=Rocken.
Permi nyelven Ásiában	Rutserg	=Rocken.
Tsiusowwi nyelven Ásiáb.	O-Rosch	=Rocken.
Werchoturi nyelven	Retsach	=Rocken.
Tserdymi nyelven Ásiáb.	{ Rutsig Rus	=Rocken.
Beresowi nyelven Ásiáb.	O-Rosch	=Rocken.
Ostják n. Beresownál Ásiá.	A-Rusch	=Rocken.
Raszáni nyelven Ásiában	A-Rusch	=Rocken.
Baskir nyelven Ásiában	A-Rusch	=Rocken.
Mestseräki nyelven Ásiáb.	A-Rusch	=Rocken.
Tobolszki nyelven Ásiáb.	A-Rusch	=Rocken.
Tsászi nyelven Ásiában	A-Rusch	=Rocken.
Tsjulimi nyelven Ásiáb.	A-Rusch	=Rocken.
Kusznezk nyelven Ásiáb.	A-Ruschh	=Rocken.

Baraba nyelven Ásiáb. {Tskarusch =Rocken.
A-Rusch
Kangáz nyelven Ásiában A-Resch=Rocken.
Teleuti nyelven Ásiában A-Ruschh=Rocken.
Kirgisz nyelven Ásiában A-Rus=Rocken.
Turkmán nyelven Ásiában A-Resch=Rocken.
Tsuwas nyelven Ásiában I-Rasch=Rocken.

Lásd: Julius v. Klaproth, Asia Polyglotta. Paris, 1823. 4. Sprachatlas. fol. S. XX. XXXIV—XXXV. Az *A* kezdet ezen szovakban a' Magyar *A'* articulussal egy, mintha magyarul írám *A' Rozs.* -

A' legrégiebb Német Írókban Roggo=Rocken.
Alsó Szász országi nyelven Rogge=Rocken.
Hollandus nyelven Roghe=Rocken.
Angol Szász nyelven Ryge=Rocken.
Angoly nyelven Rye=Rocken.
Dánus nyelven Rugen=Rocken.
Rosz Latán nyelven a' közép

századokban {Rogo =Rocken.
Rogga
Wálliszi nyelven Rhyg=Rocken.
Wendus nyelven Roch=Rocken.
Svéd nyelven Rog=Rocken.
Esztonia némelly vidékein {Ruchit =Rocken.
Roet
Régi Dánus nyelven Rooff=Rocken.
mostani Német nyelven {Rocken =Rozs.
Roggen

Lásd: Johann Christoph Adelung, Wörterbuch, Leipzig, 1777. 4. III. Theil, S. 1460.

Orosz nyelven Rosch=Rocken.

Tatár nyelven

{ A-Rüsch
A-Risch = Rocken.
Rosch

Lásd: J. A. Güldenstädt's Reisen nach Georgien und Imerethi. Herausgeg. v. Klaproth. Berlin, 1815. 8. S. 48. — J. A. C. Schmidt, Neuestes russisch-deutsches und deutsch-russisches Taschenwörterbuch. Leipzig, 1815. 12. I. Theil, S. 1033. II. Theil, S. 622. — Paulus v. Beregszászi, über die Aehnlichkeit der hungarischen Sprache mit den morgenländischen. Leipzig, 1796. 4. S. 137.

Dalmátiai nyelven

Raax = Rocken.

Tseh és Morva nyelven

{ Rezs
Rozs = Rocken.
Roz

Illyrus nyelven

{ Rázs
Rasg = Rocken.

Lásd: Samuelis Gyarmathi, Vocabularium, Vienne, 1816. 8. pag. 66. — Beregszászi, op. cit. pag. 154.

Magyar országi Tót nyelven Rezs = Rocken.

Lásd: Antonii Bernolák, Slowár Slowenski. Budae 1825. 8. Tom. IV. pag. 2712.

Midőn már e'nyi Rozs szóvat olvasunk, mulatva fogjuk a' boldogult Leschka Istvánnak ime sorait (Elenchus Vocabulorum Europaeorum cum primis Slavicorum Magyarici usus. Budae, 1825. 8. pag. 200.) olvasni: „Rozs, ros, Secale, Roggen, Korn, est PURUM SLAVICUM rož, bohémis et moravis rež, illyrius raž, russis rož, id est: Rozs.” — Ez a' Tudós Férfit is úgy beszélt,

mintha a' Magyar és Tót Nemzeteken kívül
a' Világon semmi más Nemzetet nem esmért
volna. Hintsünk sirhalmára szánakodást!

Horvát István.

Az Új Örmény ország.

Azon tartomány, és népség, melly a' folyó esztendő Böjt elő hava 22-ikén Turk-mantchaiban az Orosz, és Persa hatalmasságok között történt békekötés szerint az Orosz birodalomhoz kaptasztatott, nem látszik különös nagy értékkel birni. Ugyan is ez a' két (Erivan és Natschvan) Chánság, melly hajdan Aran tartomány név alatt a' Persa birtoknak leg szélső északkeleti szegletét formálta, együtt véve is alig terjed ki 400 geographiai □ mértföldre, és így nagyságára nézve a' Würtenbergi országnál nem nagyobb. Né pessége 150,000 léleknél nem igen megy többre; melly szerént ezen Új Orosz tartomány, melly már most Örmény országnak neveztetik, népe számára nézve a' Weimari Nagy Fejedelemséghez hasonlít. Egy terült mértföldre tsak mintegy 400 ember jut. Mindazonáltal, ámbár ezen számlálásbeli tekintetből az Orosz birodalmi gyarapodás nem igen nagy figyelmet érdemel, tsak ugyan vagynak más fontos néző pontok, mellyekre nézve az Orosz Birodalomnak ezen nevezkedését igen hasznosnak, és figyelemre méltónak tarthatni. Ezen néző pontok közt

kétségkívül a' Vallás foglal első helyet annál is inkább, minthogy annak, úgymint az emberi természet eredeti, 's általlyában szükséges birtokának, a' polgári elrendeltetés', és kiformalódás' dolgába nyomos befolyása vagyon. Az Erivani Chansággal az Orosz hatalom' birtokába kerül ama' hires Eschmiasin Monostor, melly az Örmény kereszténység' Patriarchájának első széke lévén, különös tiszteletben tartatik, 's mint butsuhely, és az ájlatosság' menedéke Jerusalemmhez hasonló szentséggel bir és igen nagy tekintetben vagyon. Török Ásiában szinte másfel millio Örmény lakik; 's nem rég tapasztaltuk, melly indulatot gerjesztett Konstantinápolyban azon eset, hogy Eschmiasin az Orosz Birodalom tulajdonává lett. De tábori tekintetből is igen hasznos szerzemény ez az Orosz Birodalomra nézve; minthogy már most a' nélkül, hogy Persiát megérintené, az Orosz Ármáda három csapatban juthat az Erzeroumra, 's onnét Scutariba. Minthogy azomban az út a' fekete tenger partjától nem igen messzire esik, a' Trebisond, Platano, Sinope, Amasera, és más kikötők oly jó állásu pontokat szolgáltatnak, mellyekből a' mondott uton költözködő hadi sereget szükséges élelemmel, és hadi szerrel könnyen elélegíthetni.

A' Magyar országi Kendert illető észrevétel.

Hogy Hazánknak a' kender termesztés esztendőnként szép hasznót hajt, hőzönségesen tudva vagyon; azomban nem lehet tagadni, hogy a' kender' elkészítése nem felel meg tellyesen a' kenderkészítményi kézművesek' kívánságainak. Angliában ugyan is, hol a' hajó-kötelek olly erő művek által készíttetnek, mellyeken a' Magyar országi igen hosszú, és egyenetlen kender' helyes feldolgozása nem mehet végbe, ezen különben természetére, és erejére nézve igen is jeles termesztményünk jobbára csak vékony sinegek, és spárgák' készítésére fordíthatik, ha csak előbb új válogatás, és egyenlősítés által a' kötélgyártó erőmivhez nem alkalmaztatik. Mellyre nézve, a' mint ezt Londonból e' f. e. és hónap 10-dikén költ hiteles tudósításból tudjuk, gyakran a' Fábrikások csak azért is többre betsülik a' Pétervári kendert a' mi enknél, minthogy annak éppen megkívántató hossza lévén, új munkát, és elkészítést nem kíván. A' Magyar Országi kendernek sokkal nagyobb betse volna, ha az, a' mint ezt a' Bánáti Oláhok közönségesen gyakorolják, még áztatás előtt gyökereitől, és virág- 's gyümöls — bogjaitól megfosztatnék; mert így illendő hossza, és megkívántató egyenlősége lenne. Az Angoly Fábrikások nem kívánják azt, hogy a' keder szálak igen finomokká tessenek; mivel a' hajókötelek készítésére erős

rostok kívántatnak; de az felettébb szükséges, hogy a' kender a' pozdorjától, és szösztől meglegyen tisztítva; mert kötelben belőle egyenlő erejű, és minőségű kötelet nem lehet készíteni. Londonban a' kereskedés' néző pontjaihoz képest négy rendre osztatik a' kender: az első rendbe a' $4\frac{1}{4}$ lábnyi jó kender, a' másodikba a' $3-3\frac{1}{2}$ lábnyi jó, vagy $4\frac{1}{4}$ lábnyi amannál valamivel alábbvaló, a' harmadikba a' $2\frac{1}{2}$ lábnyi, vagy is középszerű, a' negyedikbe pedig a' tseppű, vagy hulladék tartozik. A' szállításra nézve főképen megkívántatik, hogy e' külömbféle kendernemek illendő válogatással birjanak, és soha két külömböző nem egy kötetbe ne foglaltassék; mivel az előkelőbb kötélgyártók csak az első rendbeli kéndert szokják használni, a' kevert portékát pedig elkerülik; mellynél fogva azon kötet, mellybe két rendbeli kender találtatik, csak az abba kevert alábbvalónak értéke szerint adatikel, és vétetik meg. — Nem sokára a' Fő gondoskodás minden Hazánkban folyamatban lévő nyelveken utmutatást fog nyújtani a' kender' termesztése', és elkészítése' dolgában, melly munka' hasznának előre örvendhetünk.

Rejtett szó:

Két tagból áll szó, erdei fürge kis állat:
Áfrika pusztáin lézzeng olvasva Zsidóként.

J e g y z e t: A' 42-dik számbeli Rejtett-szó: Szegfű.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(44.)

Anakreoni Vers.

Méltóságos Gróf Tolnai Festetics
László Cs. Kir. valóságos Kama-
rás Úr Ó Nagyságához, a' Termé-
szeti, és Mezei Gazdasági Tudo-
mányok' buzgó Barátjához, és Ápol-
gatójához.

Nagy Festetics Te néked
Anakreon' szerelmes
Lantjával öntöm áldott
Kebledbe háladásom',
Intézted' kegyelme,
Georgikon malasztja
Hogy engem is meg áldott.
Fogadd el azt kegyessen
Hazánk Nemes szülöttje;
Mert tiszta lélek adja.
Nem int meg érte Amor,
A' tsintalan kis Isten;

Mivel megengedé, hogy
 Cerest, meg a' sípos Pánt
 Bachussal a' vidámmal
 Mint ötet úgy szeressem,
 'S imádja lelkem őket;
 Lám ötet is Ceres, Pán,
 És Bacchus istenítik:
 Te még Cerest, sípos Pánt
 Bachussal a' vidámmal
 Mind hármát egy személyben
 Képzéd szelíd Magadban
 Reszthely' kies vidékén,
 Izis' Derék szülöttje.

Gazdasy.

A' Kolumbátsi legyek Erdélyben.

E' folyó esztendőben Majus' 15-dikén Rudáról költ Tudósítás szerint a' Kolumbátsi mérges legyek, melyekről az idei folyamattal 23 számú Hasznos Multságokban rövid említést tettünk, szinte Erdélybe Zalathna vidékére vetődtek, hol több helységeken számos kisebb, és apróbb marhát megöltek. Ezen veszedelmes, és a' muszlinczához hasonlító legyek Kolumbátsnál a' Banáti határ széleknél a' Duna partján egy szikla üregéből esztendőnként tavasszal az idő járáshoz képest hol korábban, hol meg későbbben, néha már Aprilis vége felé, néha pedig Május elején törnek ki, és a' szelek izgatása által a' körül fekvő helyeket olly temérdek mennyiséggel bélelik, hogy velök az egész levegőkör

mintegy köddel bélepve lenni látszik. A' Bánáti, különösen a' Krassó, és Temes Vármegyei duna melléki lakosok irtózva várják ezen pusztító vendégeket, mellyek azoknak esztendőnként számos ökreit, teheneit, lovait, sertéseit, és juhait elemésztik. Azon szelet, melly ezen veszedelmes legyeket vidékeikre hajtja, különös átoknak tartják, és nagy szélnek nevezik. Bizonyos időszak mulva, mintegy két, három hét mulva az első rajt a' második, ezt meg a' harmadik szokta követni, de e' két utolsó nem olly dühös, mint az első, és ritkán tesz pusztítást. Ha a' tsordát kint lepi meg, iszonyu bögéssel, és orditással, bámulva, és félenken, hol lézengve, hol futva tér haza a' tsipések miatt vérző marha, hol azt gazdája vagy füstölés által, vagy pedig zsirral vegyített kataránnal vagy is kulimázzal való kenéssel igyekezik a' veszedelemtől megmenteni. Ezen Kolumbátsi legyek' idejében az utas szekerek és kotsik gyakran kénytelenek megállapodni, 's marháikat füst eleibe állítani. Mint-hogy kiváltképen a' a' test hajlásait, mellyek ritkább szőrűek, és meztelen részeit lepik meg; a' kenőtsöt leginkább ezen részekre kell alkalmaztatni. Melly nagy átok legyen ezen gonosz bogár-nem, könnyű el gondolni, annál is inkább, minthogy általa a' szegény paraszt, kinek jobbára minden vagyona, és kintse marhájából áll, egy pillantatban inségre jut; a' foglalatosságok pedig az utazás' veszedelmes léte miatt tsak nem egészen megszűnnek. Hogy Erdély Testvérházánk' lakosait is

meglepte ezen öldöklő raj, tiszta szivünkől sajnáljuk, és nékiek a' netalán történendő hasonló esetekben a' kataránnal való kenegest, ugy mint a' veszedelem eltávoztatásának eddig esmért legjobb eszközét, ajánlani kötelességünknek tartjuk.

Topographiai Ritkaság.

A' Faluni Svéd Rézbányáról, és hámorról Clarke utazó Úr azt mondja, hogy ezen szennyos helység' levegőjét alig képes az idegen vándor elszenvetni, a' lakosok mindnyájan sáppadtak, és réz színűek, kehesek, és turhások. A' levegő tele van kén gőzzel; a' házakban lévő gerendák, és épületbeli fák annyira által vagynak hatva rézalakkal, hogy 30 esztendő alatt hasznos volna a' gerendákat, és épület fákat a' beléjük szállott réz mennyiségért elégetni.

A' két főbb - hímes növények.

A' két főbb - hímes plánták serege (Dynamia L.) az egész növényi Természetben egy gyönyörű sereget formál, mellynek ajkas virágai minden további vizsgálódás nélkül mintegy szájtátva önként tudunkra adják, hogy ők a' Természetnek azon különös

növény alkotmányai, mellyek jobbára a' leghatósabb illatozó, és életet ingerlő erővel bírnak. Ama' Nagy Linné, a' növényi Természet' világos elméjű Mestere, mind azon plántákat, mellyek ezen seregbe tartoznak, gyümöltseik mivoltához képest két rendbe foglalta, mellyeknek egyikébe a' mezítelen magu (gymnosperma), a' másikába pedig a' fedelékes magu (angiosperma) növények tartoznak. A' Zsálya, Ménta, Kakukfű, Bazsalikom, Rosmarin, Isóp, Levendula, Czitromfű, Borsfű, Majorána és más számos hathatós illatu plánták, mellyekből a' különös jó, kellemetes, és általható szagos illatolajok készítetnek, jobbára ezen ajakas virágu növény-seregbe tartoznak, és virágai-
kon kívül leveleikben van a' kedvesen ingerlő illat olaj, és kámforszer, valamint bizonyos kellemetes tsipős bors alak is. Azomban a' Természet együgyűsége' ellenére ezen seregbe is vagynak olly fűnek, mellyekben a' fojtós keser-alak (Taninum) felesleg lévén, a' termékenyült állatoknak veszedelmesek, a' mint ezt a' Torok Villahimről (Prunella vulgaris L.) tapasztalt Tudósok állítják.

China' kereskedése Észak-Amerikával.

Mennyire nevedett Észak Amerikának Chinával való kereskedése, azon észrevételekből, mellyeket az Angoly Újsá-

gok a' kelet Indiai Társaságnak nem sokára végére jutandó Privilegyioma' megújítását illető kérdés' alkalmával megjegyzenek, nyilván kitetszik. A' függetlenség' kinyilatkoztatásától fogva 1800-dikig Chinából Amerikába csak 2,735,090 font Thea vitetelt; 1814-dik után következett 3 esztendő alatt az Amerikaiak 8,607,175, 1824-ben és 1825-ben pedig már szinte 13,314,449 font Theát vittek ki Chinából. Az Amerikának Chinával való kereskedése, a' ki 's bevitelt egybe számlálván, 3,500,000 font Sterlingre megy.

Természeti Ritkaság.

A' közelebb mult Sz. György hava' 29-dikén Angliában a' Roosi Grófságban a' Dingwalli Tenger öböltől három mért-földnyire egy jókora sík tér számos 3—4 hüvelyknyi eleven héringgel bé volt terítve. Minthogy ezen apró halak fris, és eleven állapotban, és igen nagy számban találtattak, lehetetlen, hogy azokat a' vizi madarak hordták volna oda; melly szerint legnagyobb hihetőséggel állíthatni, hogy azokat a' tengerből felkerekedett forgó-víz szórta oda, annál is inkább, minthogy úgy is tapasztalásból tudva vagyon, hogy kedvező környületek alatt a' tengeri forgó-víz még bellebb is bévándorol a' szároz föld' téreibe.

Jelességek.

Minekutánna a' Platina, mellyel előbb csak Déli Amerika ditsekedhetett, az Urali hegy-lánczok' rejtekéből esztendőnként jó kora mennyiségben kerülki: Ő Felsége az Orosz Tsászár a' közelebb mult Majus 6-todikkán a' kormányozó Tanátshoz olly rendelést intézett, mellynek következésében mind a' Korona', mind pedig a' magányos Birtokosok' bányáiból szerzendő Platina bizonyos meghatározandó formáju, minőségü, nagyságu, s nyomatéku, és három ezüst Rubelt érő pénz veretessék, és így ezen nemes ércz, értéke, és betse szerént a' világ' foglalatosságaiban a' többi nemes érczekhez hasonló hathatóságba tétessék. Helyes, és egy valóságos új évkört formáló Intézet ez, és minden gondolkodó lélek figyelmét tellyes mértékben megérdemli annál is inkább, minthogy ez által egyszersmind az Orosz Birodalomnak nemcsak eredeti, hanem valóságos különös saját pénze is leszen.

Nem rég Erdélyben Nagy Almáson Zalathna Bánya várostól nem messze egy Görög nem egyesült Vallásu asszony 120 esztendőskorában hunyt el. A' boldogult élete' három végső évében szüntelen ágyban hevert, és annyira elvult a' hosszú élet' sullya alatt roskadvan, hogy ötet szinte mint a' gyöngé madárfiakat dajkái etelgették.

Intézetek.

Orosz Birodalomban az Orvosi Kormány tudósítása szerint 1826-dik esztendő' közepétől fogva 1827-dik végéig 622,967 gyermekbe oltatott be a' mentő himlő. 1827-diki Januarius elsejétől fogva 1828-diki Januarius 1-ső napjáig hivatalos előadás szerint az egész Birodalom' polgári Kórházaiban 260,308 beteg ápolgattatott, kik közül 246,025 meggyógyúlt, 11,993 pedig meghalt; melly szerint majd minden husz beteg közül egy költözködött el. — A' Londoni Bibliái társaság az utolsó esztendőben 360,000 kötet Bibliát adott el, és így 42,000-rel többet mint az előbbi évben. Az ezen könyvekből bevett pénz 86,000 font sterlingre megy.

Rejtett szó:

Egy kis szó, házad' fő részét jegyzi egészen,
 Ám de mohó állat lakozása is: üsd-el utolsó
 Nyelv betűjét, 's Növevény - ország' földísze
 azonnal.

Jegyzet: A' 43-dik számbeli Rejtett-
 szó: Evet (Mókus), 's Teve.

Igazítás: Az előbbi számbeli H. M. vég-
 ső lapján a' 3-dik sorban a' „k ö t é l b e n” szó
 helyett méltóztassék olv. „k ü l ö m b e n”. —

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(45.)

Jazygesek, az az: Jászok Angoly országban.

Ajándékul a' ditső Jász Nemzetnek.

Cassius Dio Coccejánusnak, egykor Dalmátia és Pannónia Proconsulának, neve elég a'ra, hogy az értelmeselek előtt figyelmet és hitelt gerjeszsen.

Ez a' Krisztus születése után 155—229. évek között élt derék Tudós Férfiu a' Jazygesekről görög nyelven, a' mit magyar fordításban adok elő, következőket jegyzette fel:

„Szorongattatván végre a' Jazygesek is, békekötésre elszánták magokat, midőn Zanticus ön maga Antoninust (Mark Aurelt) esedezve megkérte volna. Mert előbb ugyan Bandaspot, másik Királyukat, vasra verették, hogy béke kérelemért hozzá követséget küldött: e'kor pedig Zanticussal a' Fő Urak

mind hozzá mentek, 's ugyan azon kötések alatt, mint a' Quadusok és Markománusok, vele megegyeztek: tsak-hogy Marcus tőlök azt kívánta, hogy az Iszter vizétől két a'nyi távulságra, mint amazok, vissza vonják magokat. Oda tzélozott tudniillik a' Tsászársze, hogy egészen kiirtassanak. Mert hogy még e'kor is erősek voltak, 's hogy a' Rómaiaknak nagy károkat tehettek, tsak a'ból is kitetszett: hogy SZÁZ EZER FOGLYOT (*így van*) vissza adtak, 's ilyenek még számosabban is voltak náluk, kik vagy általuk eladattak, vagy meghaltak, vagy elszöktek. Ezeken kívül azonnal, mint szövetséges Társok, adtak neki NYOLTZ EZER LOVAGOT, kik közül ÖT EZER ÖT SZÁZOT BRITÁNNIÁBA KÜLDÖTT." Lásd: Cassii Dionis Coccejani Historia Romana. Hamburgi, 1752. fol. Vol. II, pag. 1187. Libro LXXI, cap. 16.

Marcus Aurelius Antoninus Tsászár uralkodását Krisztus születése után 180-dik évben végezte. Ezen időszakasz előtt tehát ÖT EZER ÖT SZÁZ LOVAG JAZYGESEKET a' hozzájuk tartozókkal együtt bátron helyheztethetünk Angoly országba. Nem nagy ugyan e' szám, azonban még is figyelemre méltó.

Ha a' mi nemes lelkű SAGITTÁRIUSAINK, az az: JÁSZAINK, kiket a' hazai és külföldi Történetírók, a' Magyar Törvények, és az óklevelek PHILISTAEUSOKNAK neveznek, valamint *ma*, úgy *hajdan* is egy Nép voltak a' JAZYGESEKKEL; ha

a' *hajdani* JAZYGESEK szinte úgy magyar nyelven beszéltek, mint a' *mostani* JAZYGESEK; ha az különösen üres költemény, hogy a' PHILISTAEUS szó BALISTÁRIUST jelent; ha végre fenmaradott a' Történet-írókban a'nak is nyoma, hogy Mark Aurel Antonin uralkodása körül mai Magyar országban és Austriában mind JÁSZOK, mind PHILISTAEUSOK laktak: Úgy tévedés, vagy örölség félelme nélkül bátron mondhatnók, hogy Dio Cassius tanutételénél fogva egy Magyar Népre, tudniillik a' JÁSZOKRA, már reá találtunk Angoly országban. Itt ugyan sok HA szó fordult elő, de ígérhetem tsendes nyugalommal, hogy e' sok HA szónak is Ura lehetek.

A' kik minden legkisebb elfogadható ok nélkül a' régi SARMATÁKOT Szláv nyelvű Népnék tartották, azok a' régi JAZYGESEKET is Szláv nyelvű Népnék hirdették. És ezek ugyan a' Tudós Kaprinait, Práyt, és más Magyar Írókat is tévedésbe hozták, kik azt állítják, hogy ma a' JÁSZOKAT hibás on (!) nevezik JAZYGESEKNEK: Mindazonáltal nekünk tudnunk kell, a' mit e' jeles férfiak még nem tudtak, hogy az egész Régiség a' JÁSZOKAT és az egyet jelentő JAZYGESEKET mindenütt és mindenkor Magyar Népnék hirdeti; hogy magok az Orosz és Lengyel Írók megkülönböztetik a' régi JAZYGESEKET a' Szláv nyelvű Népektől. Ezen Ujság határa igyekezeteimnek is

határt szab, 's azért most tanuhelyekre nem ereszkedhetem.

Inkább tzelomhoz képest azt kérdezem: vallyon nem találthatik-e még más Régiségekben is bizonyos nyom, Dio Cassius tanuságtételén kívül, ezen Angoly országba költözött JAZYGESEKRŐL?

Gazdagok Angoly országnak tudományos kintsei, jelesek Történet Írói, mélyen, igen mélyen beható a' velős Angoly Ésnek gondolkodása: Azonban mind e' mellett sem reménylhetünk itten, a' mennyire én tudom, felvilágosítást az Angoly Íróktól.

Ellenben a' Szent Írás, ez az emberi Nemzetnek a' Históriára nézve is legdrágább Kintse, a' Görög Írók, és magok a' Rómaiak is ujjal vezethetnek tzelunkhoz bennünket. Mihelyest Mósestől és a' többi Szent Íróktól megtanultuk, hogy a' Bibliai *Philistaeusokat*, a' LXX. Tolmátsolók *Toxotait*, az az: *Jászait*, MÓROKNAK az az: MAURUSOKNAK is (mert a' Mór = Fekete sokkal későbbi jelentése e' szónak) nevezték, azonnal többet tudunk az Angoly országi JAZYGESEKRŐL.

Azon drága Geographiai Régiségben, melly a' Római Birodalom elrendeltetését Arcadius és Honorius Tsászároknak uralkodásuk után fentartotta, Britanniáról ezeket találjuk:

„Item per lineam VALLI
Praefectus Numeri MAURORUM AURELIANORUM, Aballaba.”

Lásd: Notitia utraque cum Orientis tum Occidentis ultra Arcadii Honoriiue Caesarum Tempora. Basileae 1552. fol. pag. O. 6.

E' sorok szerint az Aureliánus Tsászártól Británniába küldetett JAZYGESEK, az az: MAURUSOK Scócia ország szomszédságában ADRIÁNUS Tsászár hires ÁRKÁNÁL laktak, és épen ott laktak, hol ma is WESTMORLAND tartomány vagy on. — A' régi ABALLABA város tudniillik, melly ujabb romlott néven Del l'Isle földabroszán Appleby, Camden Willelmnél Apelby, Büsching Geographiájában pedig majd Appelby, majd Apulby, WEST-MORLAND Tartományban volt. Lásd: Guilielmi Camdeni, Britannia. Francofurti, 1590. 8. pag. 625—627. — Anton Friderich Büsching's, Neue Erdbeschreibung. Hamburg, 1769. 8. II. Theil, S. 1392. — Camdennek Mores, az az: Terra inculta haszontalan szószármozttatásával kár volna időt veszteni. Illyen a' Mor = Meer = Tenger szószármozttatás is.

El mondhatjuk ismét így is Tacitus szovait: „*Manet adhuc West-Morlandiae (Jazygiae) nomen, significatque veterem loci memoriam, quamvis mutatis cultoribus*”

Azoknak, kik a' MÓR és MAURUS néven a' Jászokra nézve még most méltán felakadnak, máskor fogok adni hiteles tanúkat. Addig is értve énekeljük Horátiussal:

„Integer vitae, scelerisque purus
Non eget Mauri JACULIS, neque ARCU,
Nec VENENATIS gravis SAGITTIS
Fusce! pharetra.”

Horvát István.

A' növények' termékenyítésének különös módjai.

A' plánták' természeti czélja a' világtörvény szerint tulajdon fajoknak fentartásában áll, melly a' gyümölcsozás útján megy végbe. Azon gyönyörű rend, mellyet a' pompás, de egyszer'smind legtakarékosabb Természetben minden teremtmények közül szemlélünk, már magában olly forró érzetekre fakasztja szíveinket, mellyek szűk kebelünkben meg nem férhetvén, az egész Mindenségbe kiömlenek annál is inkább, minthogy az Anya Természet, melly mindent szerelméből alkotott, az élő, akár növényi, akár pedig állati, teremtményeket is szüntelen a' szeretet főtörvénye, és eszköze által tartja fent, és szaporítja. Az állatok tenyésztésében kiki látja ezen helyes elrendeltetést; de azt, hogy ez a' plánták országában is a' nöszés által megy végbe, nem tudja minden ember. Ugyan is, noha együgyű embertársaink előtt is esméretes dolog az, hogy a' gyümölcs a' virágokból származik; azt mindazonáltal alig sejdíti, hogy a' gyümölcs alkotására, és a' mag formálására szinte mint az állatoknál két

nembéli, him, és nő erő kívántatik azon kívül, hogy az állat-országnál bujálkodóbb növény ország' szaporodásának még más alatomos módjai is vagynak, mint ezt a' gumós, hagymás, lopva nősző 's t. plántáknál tapasztaljuk. Vegyük fel elmélkedésünk tárgyául legkedvesebb élelmünket, a' buzát. Nem de ez mind addig gyűjtögeti nedveit, míg ön létét kiképezvén olly erő', és élet nedv' birtokába jut, melly szerint meghatározott valója' elenyészése előtt szokszorozva maradjon fent az élő teremtmények' tárában; ez meglévén pedig virágokat formál, még pedig egymáshoz hajlandó him, és nő nemző részekkel felkészülve. A' himszálak, mellyeknek a' végén termékenyítő him porral tölt finom ikrátskák vagynak, kibuknak a' burkoló polyvátskák alul, és a' jóltévő nap sugarára ingere, és hatalma által megérvén, 's felpattanván, a' nőszál bibéjére, vagyis porfogójára hintik himporokat, mellyet az a' Természettől e' célra rendelt nyálkás nedvök által felfogván, és a' magzathoz vezetvén, termékenyül, és így a' fogantatás csudamunkáját eszközli. Mellynek végbevitele után a' nősző szerelem' eszközei, kötelelességeiket elvégezvén, 's elrendeltetésök tzélját megvalósítván, elszikkadnak, és lehullanak; a' növény életbal'samos nedvgyűjteménye pedig a' megfogamodott magzat kiformalódására szolgál mind addig, míg az megérvén, és független önlételre jutván, az anya növény elszárad, és érett gyümöltseit elszüli, 's elszórja a' földnek, azon köz anyának termékeny keb-

lébe, mellyben azoknak szunnyadozó élete a' levegő, nedv, meleg, és fény izgatása által felébredvén növényi életöket elkezdik, a' mondott mód szerént folytatják, virágzanak, termékenyülnek, gyümölszöznek, szűlnek, és elmulnak. Ez történik más növényekkel, és gyümölszökökkel is. Az mindazonáltal különös Intézete a' Természetnek, hogy a' számtalan plánták' véghetetlen országában a' him, és nő nemző részek legtöbb növényeknél ugyan egy lepelben, ugyan egy virágban együtt találtnak, még pedig úgy, hogy a' himek' száma a' nőkét jobbára nagyon fellyül haladja, midőn másokban ugyan egy növényen mint a' Tengeri Malé (Zea Mays L.) más hol, de úgy vagynak a' him virágok, hogy a' nőket könnyen termékenyíthessék, ismét máshol, de úgy vagynak a' nők, hogy a' himek által könnyen termékenyülhessenek; így a' kukoricza czimere him, a' tső szálai pedig a' nő virágokat képzik; másoknál pedig egy plánta tsak him, a' másik pedig csak nő virágokat hoz, másoknál végre a' nemzés, és gyümölszözés' eszkezei elvagynak palástolva. Ezen kívül a' gazdag növényi Természet még bim-bók, sőt levelek által is szaporodik.

M e s e.

Nem szóllok; még is beszélek,
 Olly furtsa tagod vagyok,
 Nem kérd senkí; 's vállást tészek,
 Hogy szeretek, 's utálok.

J e g y z e t: A' 44-dik számbeli Rejtett-
 szó: Fal

Hazai fürdő Intézetek.

Magyar Hazánkat a' jóltévő Természet majd minden kintseivel megáldotta, el annyira, hogy alig van valami, a' mi nélkül az az élet' szükségei', hasznai', és gyönyörűségei' kielégítésére nézve szükölködnék. Az ő kintsei között méltó helyet foglalnak az ásványos vizek is; minthogy általok az elsibadt test, és ellankadt életerő gyakran feléled, és megvidul. Itt az ország kellő közepén, és fő pontján a' Budai kénköves természeti meleg fürdők, és az azokkal öszve kaptsolt helyes szolgálat, Pesten pedig Doctor Rumbach, Messechics, Gamperl, és Pfeffer Urak' vasas fürdői olly megbetsülhetetlen hasznos Intézetek, mellyek az emberiség' fő javának, az egészségnek, helyreállítására czéloznak, és számos sinlődő, s nyavalygó embert meggyógyítanak. Gamperl Úrnak Pesten a' Nyár útszában 215-ik szám alatt lévő vasas fürdő Intézete, midőn

egy részről az elsibbadt testet egészséges vize által frissíti, más részről legfinomabb építéssel elrendeltetése, s külömbféle gyönyörű virágokkal, törpe és magas fákkal, és kedvtöltő hajlékokkal felkészült, egy kis Paradisomot képző kertetskéje által a' lelket az izlési vizsgálódásnál fogva mulatja, és gyönyörködteti. Még ezen Intézetek köz érdeme szerint azt is megemlítjük, hogy tiszta, és egészséges élelem, és italbeli kész, és illendő szolgálatjok által is kedvöket keresik a' vendégeknek.

A' Pruth.

A' Pruth egy jókora hajókázható sebes folyó, melly Galliciában a' Kárpáthól eredvén s egész Moldva országon által folyván, és Galacztól kelet felé a' Dunába szakadván, az Orosz, és Török Birodalmak között határ folyót formál. Az utolsó Béke kötés alkalmával, melly 1812-diki Május havában az Orosz és Török Hatalmak között Bukurestben ment végbe, a' Pruth Moldva országba való beszakadásától fogva egész a' Dunába való ömléséig mind a' két Birodalomnak ezen tájbéli határává tétetett; melly szerint Moldva országnak a' Pruth' bal partjára dülő része egészen az Orosz Birodalom sajátjává lett. Hajdan korban, 1711. esztendőben, Első Pétert harmadnapig szerentsétlen viaskodása után a' Török a' Pruth mellett

lévő Hus városotskába egészen körülvette, és bezárta el annyira, hogy kénytelen volt Julius 13-dikán a' békességet holmi birtokainak feláldozásával megszerezni.

Némelly szövetnek való plánták.

A' föld anya kebeléből nem csak élelmünkre, hanem ruházatunkra, és ártatlan gyönyöröségeinkre is külömbféle növények nevednek. Némellyeknek használtatása az emberiség ős korával egy idejű, midőn másokat csak különös nemzetek, néha pedig csak vidékek szokják hasznokra fordítani. A' lennek, és kendernek használtatása a' Világ minden részein esmeretes: vagynak azonban más plánták is, és pedig elégszer a' bujálkodó Természetnek magára hagyott ereje által jókora mennyiségben előállitva, mellyeknek a' héjja a' fonásra, és szövetek készítésére nagyon alkalmas rostokat szolgáltat. Ezek közül a' csalán, mellynek a' rostjaiból különösen Angliában igen finom szövetek, tsipkék 's több e'félek készítettnek, a' gondolkodó ember figyelmét méltán megérdemli annál is inkább, minthogy ezen plánta gyakran némelly vízmelléki sikokon a' vetett kenderhez hasonló sűrűségben, és magosságban mint örökös plánta vadon, és önként terem. A' csalánnak (*Urtica* L.) többféle fajai vagynak, mellyek jobbára Linné' egylaki (*Monoecia*) seregébe tartoznak, és így mind a' him,

mind pedig nő virágaik bár külön válva is, de csak ugyan egy plántán találtnak. Illyen az epres csalán (*Urtica plulifera* L.), melyet varga majoránának nevez a' nép, és a' kis csalán (*Urtica urens* L.). Vagyon azomban még egy neme a' csalánnak, melly ezen törpe atyafiaitól nem csak nagyságára, hanem alkatjára, és nembéli tulajdonságára nézve is különbözik, és kétlaki, vagy is olly plánta lévén, mellynek egyike tsupa him, (mint a' virágos kender) másika pedig (mint a' magos kender) tsupa nő virágokat hoz, kétlaki csalánnak (*Urtica dioica* L.) neveztetik. Ennek fűvészi jegyei Diószegink nyelvén szölván ezek:

Him virágja' tsészéje négy levelű, négy himű, Bokrétá, a nints, a' virág közepén egy kis pohár forma ikra. Anya virágja' tsészéje két vagy négy tagu, Bokrétája nints, magva egy, fényes. A' plánta levelei szives lántsások, nagy fűrészfoguk, virág fűzérje minden levél tövön kettő, szárnyasan elágazó, le-
tsüngő. — Már ezen fűvészi leírásból kitetszik, hogy a' kétlaki tsalán a' kenderrel egy seregbe tartozik, és hogy valamint ez, virágos, és magos plántákból áll. Zsenge hajtásait Spárga, leveleit pedig paréj gyanánt meglehet enni. Leveleinek tsipő ingere a' guta-
ütésben, és álmoságban, ha velök a' nyavalygónak mellye, háta, és lábikrája megverettetik, használni szokott; magva gilisztázó erővel bír, a' leveleiből készült tobák pedig az orr' tüzes súlyosodésén segít. De

nagyobb haszna ezen plántának tsak ugyan a' kenderénél is finomabb, és erős rostjaiban, és kanafaiban áll, mellyekből, ha azok a' kenderrel való bánás módja szerint jól elkészittetnek, a' legfinomabb szövetek készülnek. A' tsalán vászon legelsőben Bengálából jutott a' mi földünkre. Már 1723. esztendőben Dresdában bizonyos művész érkezett, ki a' kétlaki tsalánból *) vásznat készített; Liptsén is már 1745-ben **), mások szerint pedig 1751-ben ***) tzérnát, és finom szöveteket készítették a' tsalán rostjaiból. Hogy a' him vagy is virágos tsalánból szebb, és finomabb fonál, és szövet kerül ki, mintsem a' nő, vagyis magos tsalánból, és hogy mindegyiket megkell ugyan hagyni érni, de elérlelni káros, már magában értetődik, valamint az is, hogy ennél fogva a' virágos tsalánnak, minthogy ez a' magosnál korábban megérik, előbb, és külön kell az áztatóba jutnia.

Különös Lakadalom.

Nem rég egy kis Franczia városban egy egymáshoz eljegyzett fiatal párnak az esküvésére, és lakodalmára minden megkívántató készülétek megtétetvén, a' Völegény azon

*) Univ. Lex. XXII. 1950. 1.

**) Halle Magie III. 284. 1.

***) Jacobson Techn. Wörterb. III. 135. 1.

igérettel, hogy a' szükséges időre bizonyosan megjelenik, eltűnt a' városból. Felkelvén az esküvés', és lakozás' napja, óhajtva várta a' menyasszony kedvelt jegyesét; ő azomban nem jelent meg a' rendes időre. A' reménység, és hosszú várakozás közt kúszkodó leányt végre annyira felhevíté a' képzelődés, hogy magát élete feláldozására határozna el. Bévesz tehát egy nagy portio bódító italt (Laudanum), 's ime egyszerre megjelenik irtóztató tselekedete után vőlegénye az esküvésre, és lakozásra. Megvallja siránkozva a' kétségbe esett hölgy rémítő tettét, és az orvosszerek alkalmatos, és hathatós munkája által ismét vissza nyervén előbb elutált, és megvetett életét, a' halál karjai közül a' lakodalmi, és házassági öröm özönébe repült által.

Természeti ritkaság.

Közelebb mult Május 10-dikén nyitattott meg Gentben azon rézöhely, mellyben a' mult esztendőben a' partra vettetett Czethal' csontváza felvan állítva. Ezen nagy vízi állatnak a' hossza 95, magossága pedig 18 lábnyi volt. Felbonczoltatásakor 20,000 kilogramma szalonna került ki belőle, a' már rothadásba indult hús pedig, melly elásatattott, 63,000 kilogrammára ment. Több Párisi Tudós Természet-visgálók, különösen a' Zoographia Nagy Mestere Cuvier Úr,

azon vélekedésben vagynak, hogy ezen óriási Czethal 900—1000 esztendő volt légyen.

Sir William Congreve' halála.

Sir William Congreve Úr a' Nagy Britanniai Pattantyusság' Generálisa, ki az ő nevén égő gyújtó rákéták feltalálása miatt a' világon annyira elhiresedett, Május 15-dikén élete' 57-dik esztendejében Toulouseben meghalt. Ő a' Moniteur' állítása szerint azon esetre, ha Keleten ki-
ütne a' háború, saját Kormányzékének két tábori planumot küldött, mellyeknek egyikében Konstantinápoly' védelmezése', másikában pedig ugyan ezen Osmanni Fő város' elpusztítása' módja ábrázoltatik, a' mint tudniillik Nagy Britannia vagy a' Török védelmére, vagy pedig annak ellenére fogna munkálódni. Sir William Úr bodzás léte miatt lábait nem használhatván, olly szék-kotsikát talált fel, melly által minden idegen segítség nélkül egyik szobából a' másikba járhatott. Ezen kotsikát egy nyomás által nyugovó ágygyá lehetett változtatni. Élete' utolsó esztendeiben olly eszközt talált fel, mellynél fogva a' hajót a' tengeren evező, vitorla, és gőz nélkül hajthatni. Ezen inkább elmés, mintsem gyakorolható találmányáról értekezést is adott ki. Özvegyét, és számos házinépét teméntelen gazdagságban hagyta.

A' Dinnyének Karátsonyig való el- tartása.

A' kertészszégi tudós folyó irás előadása szerint a' dinnyét szinte a' tél kezdetéig el-
lehet tartani, ha azt megérése előtt néhány
nappal tövéről leszedvén, és szitált hamu ré-
tegek közé alkalmas száraz fa edénybe rak-
ván, szinte száraz, hűves, de a' fagytól ment
helyre tesszük. Minthogy a' dolog sem köl-
tséget, sem különös mesterséget nem kíván;
a' dinnye pedig télen, kivált ha természeti
kellemes ízét, és szagát megtartja, kedves
ritka tsemege volna, a' próbát megérdemli.

A p r ó s á g.

Bizonyos katona a' zsákmányozáson rajt
kapattatván, halálra ítéltetett. Minthogy vét-
ke négy tallér' lopásából állott, az Ezeredes
az ítélet' határozásának végrehajtása' idején
besterkedve azt mondá neki: „Te semmire-
kellő! hát négy tallérért koczkára kellett vet-
ned életedet'? „Hogy nem” felelé a' bűnös
„négy tallérért, midőn ezt minden nap négy-
garas napi-pénzért már régtől fogva kellett
tselekednem”. Jól elsült feleletével kegyel-
met nyert.

Rejtett szó:

A' tűz kis fija mind együtt, sőt fürge lovát is
Gyakran szinte ezen néven szóllítja Huszáruk:
Egy hangot képző kettős feje vesztve tojást tesz.

Jegyzet: A' 45-dik számbeli Mese:
Szem.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(47.)

Óda Nagy Méltóságú Revisniei Gróf
Reviczky Ádám Ö Excellen-
tziájához, 's a' t. Ts. Nemes Bor-
sod Vármegye Fő Ispányi Székébe
lett iktatásokor Junius 9-kén 1828.

A' lángész kiragyog földi homályiból,
'S átvillámlani mér a' napok' útain
Mint egygy isteniség' sugara, mellyet a'
Nagyság' lelke lehelle ki.

Onnan látja-Felett menyje' titokjait;
Onnan nézi alatt a' kicsinyek' sorát;
Ott vesz századokat honnjaiból elő,
'S Folytot tőle nyer 'a' jövő.

Lattam lábod alatt forni ezer veszélyt,
Bosszúd' kardja alatt küzdeni száz halált,
A' mig harcz dühödött, és fenyegetve tört
Fejedelmünk' birodalmira.

Bírószékbe ülél, melyben igaz szived
Elsőbb nem lehetett mint tudományaid.

Majd kormányt vezetél Fiúme' partjain,
'S Gallicz egyre magasztala.

Fellengezve repült Austria köfalán
A' hűség's magos ész, mellyeket a' Király'
Védelmére mivel Hunnia magzata
Érzéssel tele kebliből.

'S látván érdemid' a' bölcs Atya, a' kinek
Borostyánt fona sok századok angyala,
Nem kétlé diszeid' díszre tetéznie
Mélylátása kegyelmein.

Így álsz most, balodon hálados hűség,
Jobbod' kényje csupán a' Haza és Király:
Körülted szeretet: dolgaidon kevély
Virúltaba szerencse száll.

Nem mint egy tünemény rémlik az ég alatt,
Sem kölcsön ragyogás rezgeti Szíriuszt:
Önn érzésed emel, 's költi erőbe fel
Tettidnek diadalmait.

Hérd meg bár az időt! látta e szellemit
Lelkednek külön egy másba hatalmival?
És néked kiderül Honnod' örömszava,
Értted zengve Ferencz Atyánk'. —

Éretted ki szivelsz Nemzetet és Királyt;
Éretted, kit ohajt a' Haza és Király;
'S kormányodra bizá Borsodot a' Nemest
És ennek bizodalma.

Milly' örvendő fogad Tégedet hű Magyar,
E' szék! 's millyen erőt ad neki nagy Neved:
Érdemtiszteleted már maga bírja ki
A' köz jó ügye terheit.

Melly boldog Fejedel'm! a' kinek illy derék
Népkedvelte Nagyok végzik itéletit —
Országlása megáll, bár ha a' félvilág
Megrendül zivatarjan.

E' ditséret igaz. — 'S hol tellyes ennyi sok
Ditsőség minek ott szobrot emelnie. —
Ott leng érdeminél a' halhatatlan hír
Kérkedvén örök évein.

Az új Orleani Váz-Muzéum.

Amaz esméretes vizsgálódó utazó Bullack Úr Új Orleánban egy derék épületen ezen felírást: „Óriási tsontok' Muzéuma” olvasván, annyira felbuzdult kíváncsisága, hogy ezen Intézetet különös vágyódással, és figyelemmel megszemlélné, 's megvizsgálná. Bámulva látta a' külömbféle tengeri erőszakos állatok' maradványai között egy iszonyu Mammuth-Krokodilnak óriási tsontjait, mellyek egy onnan nem messze lévő motsárból ásattattak ki. Ezen állat álltsontja' alsó részének hossza 21, széle pedig $4\frac{2}{4}$ lábnyi. Vagynak ezen csuda uszó-mászó állatnak több más maradványai is, mellyek számos forgó-tsontokból, oldal-bordákból, fogakból, és láb-ujjakkból állanak, 's nagyságokra nézve az áll-tsont nagyságához vagynak erányozva úgy, hogy ezen egyes részek eránya szerint e' Mammuth-Krokodilnak a' hossza 25 ölnyi volt. Shaffield Úr, li ezen tsontokat fellelte, abban a' szándék-

ban vagyon, hogy még a' többi darabokat is kiásatván, és belőle Tsontvázat (Sceleton) alkatván, azt Európában is mutogatassa.

A' gyümölcstfák' termékenyítésének mesterséges módja.

Egy jeles Német Természet-visgáló több esztendei kedvtöltési kertészkedésében észrevévén, hogy gyakran a' meleg házában ápolgatott, és a' kora gyümölcstözésre készített gyümölcstfái, ámbár számtalan virágokkal bujálkodtak, meddön maradtak, és igen kevés gyümölcst hoztak. Ezen kedvetlen eszt különös figyelemre gerjeszté ötét, és a' virágzás munkája' foganatjának szoros megvigyázására serkenté. Visgálódásából azon meggyőződésre jutott, hogy a' mesterkélés által zárba szorított fák' életerejének hathatósága jókora mértékben elgyengült, és a' himpor termékenyítő ikrátskái az erőltetett állapotban elegendő kifejtődzésre, és önhatóságra nem juthatván, a' termékenyítés' pontos munkáját tökéletesen nem eszközölhették, 's ennél fogva a' virágoknak terméketlenül, és haszontalan kellett lehullaniok, és el zápulniok. Minthogy a' jobbára tsak szenvedő állapotban lévő, külömben is visgálódásánál fogva tellyesen kiformált anya szálakat, és a' leendő magzatot az igyekezet' megtsalattatása okának nem tarthatta, azon gondolatra vete-

medett, ha vallyon az emberi igyekezet a' him por által való helyes termékenyítés által nem tudná-e ezen természeti gyöngeséget kipótolni, és az ebbéli meddőségnek jó móddal elejét venni, annál is inkább, minthogy erre maga a' porfogó hosszabbatska termékenyülési képessége által jó alkalmatosságot szolgáltat, a' himporra több napokig nyálkás nedve által várakozván. Sejdítvén tehát, hogy a' porhonok elegendő rugó erőre nem kaphatván, és így megkivántató felpattanással a' bibére nem ömölhetvén, illendő szolgálatot nem tehetnek, és így a' gyümölstelenségnek elegendő okai, Etseteket készített, melyekkel a' bár gyáván felszakadt, de még is az éltető, és termékeny himporral telte porhonokról öszve gyűjtögette a' bal'samos himport, és általok a' nőszałak' bibéit bémázolván, a' termékenyítés dolgában a' magára hagyva gyöngélkedett Természetet elősegítette, és a' virágokból gyümölsöket alkotott, holott azok az ő értelmes, és a' bölts Természeten épült munkálódása nélkül céljok nélkül szünnyadtak volna el. Az elmés vizsgálódó meggyőződés végett hasonlítva üzte fontos próbáját, és némelly fákat, vagy némelly ágakat nem porzott bé, melly józan tselekedetéből nyilván szemlélte, hogy a' magokra hagyott fák', és ágak' számtalan virágai hasztalan potyogtak le, midőn az általa ápolgatottak, és termékenyítettek bőv gyümölstel kedveskedtek, és leggyönyörűbb nyári, és őszi baraczkot termettek.

A' hatvan esztendeig katonáskodott Hős.

Necludow Orosz Ezredest, ki most jeles életének 90-dik évét tölti, 60 esztendei hív szolgálatja után tulajdon kérésére Ő Felsége Ármádai General Lieutenant rangal, az Uniformis megtartásával, és egész pensióval kedvező kéziratjánál fogva elbotsítani méltóztatott. Ezen tiszteletre méltó agg Hős, ki már I s m a i l' ostromoltatásánál S u w a r o w alatt vitézkedett, már régen lemondott a' katonai szolgálatról, hogy számos sebe miatt, mellyeket a' harcban kapott, a' Tsászári Biztosságnál nyercjen hivatalt. De a' mint magát ismét katona öltözetben szemlélte, ujra felbuzdult benne a' hősi vér; mellyre nézve M o s z k v á b ó l S z. P é t e r v á r b a utazott Ő Felségének a' Tsászárnak azon kegyelméért esedezvén, hogy a' Török Birodalomba menő Hadi seregben ismét szolgálatba venni méltóztatnék. Tsudálkozásra méltó még most is ezen öreg vitéznek ereje, és ügyessége.

A' szerelmesek' bajvivása.

Párisban egy Dáma hős kedveltjét, ki ötöt elhagyá, hivatalsága megboszulása végett viadalra hívta ki megjegyezvén néki a' bajvivás helyét, idejét, és módját. A' hős elfogadta volt kedvese' meghívását, és a' meghatározott helyen a' kijelelt időre segédjeivel

együtt mind a' kétfél szokás szerént megjelent. A' hitetlen hős pisztolyt töltet tehát, de ércz golyóbis helyett dűgő kéreg golyót tétett segédje által a' leány fegyverébe. A' Dáma megvettetését mélyen fájlalván, veszi a' fegyvert, és tellyes elhatározással olly ügyesen reá sűti azt a' bajvivó hősre, hogy elkelleték dűlnie, ha a' fegyver szokásként vala megtöltve. A' kis Amazon, látván, hogy lövése foganatlan, illy bátor lélekkel, de egyszersmind boszongodva szóllitá meg vivó társát: „No már most az Uron van a' szer, löjjön az Ur szerencsésebben, mint én!” A' hős a' kis hősné bátorságát szorosabb próbára kívánván venni, egy jó ideig czélozgatott reá, mig végre a' levegőbe sűtvén áltöltésű fegyverét, kedvesével megbékült.

Gróf Capodistrias.

Azon felemelkedett nemes lelkek között, kik az emberiség boldogítását tiszta szívvel eszközölni legszentebb kötelességöknek tartották, és tartják, igen méltó helyet érdemel a' méltatlanul elsanyart Görög Nemzet nagy érdemű Védangyala, a' Görög Ország-lószék' jeles Fő kormányozója, Gróf Capodistrias, kinek magas elmebéli tehetségei, fáradszematlan munkássága, a' nemzeti köz jó eránt lángoló tiszta szive, és hathatósága mindnyájan olly szép szerkezetben vagynak, mellyek a' világ közönséges Históriajában

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(48.)

A' Kék Magyar szó más nyelvekben.

A' Kék Magyar szó nálunk épen a'nyit jelent, mint Blau a' Németeknél. Némelly tájokon, a' mit tudni szükséges, a' Kék szín Kík; a' Kékény szóban Kők; az óklevelekben találtató Kuken formát ki mondva és gyökérre feloldva Kük.

Mivel Kék az Ég színe, onnand történt, hogy az Ég sok Népektől színéhez képest Kék nevet is visel. Mind a' Kék Szín, mind pedig az Ég jelentés értelmében a' Kék szó számos nyelvekben feltaláltatik, tsak hogy elnefeledjük, hogy a' Kék, Kík, Kők és Kük szavakat igen bajos más nyelveken leírni a' Magyar Nyelvnek különös és tulajdon betűi nélkül. Az is közönségesen figyelemre méltó, hogy minden Nemzet az ilyen szokatlan hangú szavat, a' mennyire tsak lehet, nemzeti írásmódon írja-le. Tudván ezeket, bizvást állithatjuk, hogy

Tsjulimi nyelven Ásiáb.	Kuk-Urgon=	{Blau. Grün
Tobolszki nyelven Ásiában	{Kük Kjuk	=Blau.
Tsászi nyelven Ásiában	{Kuk Kok Kök	{Blau. Himmel.
Jakut nyelven Ásiában	{Kjuk Kög	=Blau.
Jeniszei nyelven Ásiában	Kuk	=Blau.
Kusznezki nyelven Ásiában	Kuk	=Blau.
Kangázi nyelven Ásiában	Kuk	=Blau.
Teleut nyelven Ásiában	{Kuk Kok	=Blau.
Uigur nyelven Ásiában	{Kök Kük Kjuk	{Blau. Himmel.
Baskir nyelven Ásiában	Kuk	{Blau. Himmel.
Mestseräki nyelven Ásiáb.	Kuk	{Blau. Himmel.
Nógai nyelven Ásiában	{Kuk Gök	{Blau. Himmel.
Kirgisz nyelven Ásiában	{Kjuk Kok	{Blau. Himmel.
Turkmán nyelven Ásiában	Kjuk	{Blau. Himmel.
Karatsai nyelven Ásiában	Gköd	=Himmel.
Kumük nyelven Ásiában	Gök	{Blau. Himmel.
Hisylbas nyelven Ásiáb.	{Gjok Gök	{Blau. Himmel.

Raszák nyelven Ásiában	Gök=	{ Blau. Himmel.
Osmánly nyelven Ásiában	Gök=	{ Blau. Himmel.
Nertsinszky nyelven Ásiáb.	{ Koko Kóko	= { Blau. Grün.
Bargusin nyelven Ásiában	Kukú=	{ Blau. Grün.

Lásd : Julius v. Klaproth , Asia Polyglotta. Paris , 1823. 4. Sprachatlas. fol. S. XXVIII—XXIX , XXX—XXXI. XLII. a' *Blau* , *Grün* , *Gras* és *Himmel* szövek alatt. — — Julius v. Klaproth , Abhandlung über die Sprache und Schrift der Uiguren. Paris , 1820. fol. S. 9—10 , 24—25. — — Julius v. Klaproth , Kaukasische Sprachen. Halle und Berlin , 1814. 8. S. 279—280. — — Johann Severin Vater , Proben Deutscher Volks-Mundarten. Leipzig , 1816. 8. S. 141.

Török n. Európ. és Ásiáb. Ghiog= { Blau.
Himmel.

Lásd : Johannis Christiani Clodii , Compendiosum Lexicon Latino-Turcico-Germanicum. Lipsiae , 1730. 8-o pag. 133—134.

Tatár nyelven Ásiában	Kük=	Blau.
Mongol nyelven Ásiában	Kökö=	Blau.
Sinai nyelve Ásiában	Gheuk=	Blau.

• Lásd : Samuelis Gyarmathi , Vocabularium. Vienne , 1816. 8-o pag. 35.

Mi szép dolog volna , ha egykor ezen nevekben egy Magyar Utazó , mint halló tanu , megjobbithatná a' hibás írásmódokat a' magyar helyesírás szerént ! — De illyesről talán csak a' késő Unokák fognak gondolkodni mi nálunk.

H o r v á t I s t v á n .

Statistikai jegyzések.

Az Angoly parlamentom eleibe terjesztett Documentumok szerint 1823-dik esztendőben Angliába 4,594,211 Gallon bor vitétt bé, melly 1825-dikben 7,375,433 Gallonra szaporodott, 1827-ben pedig 6,254,310 Gallonra ment. Ez öt esztendő elforgása alatt az Angliába bevitt bornak tellyes mennyisége 28,649,600 Gallont tett, mellyekből 14,374,898 Gallon Portugalliából, 6,898,095 Gallon Spanyol országból, 1,544,865 Gallon pedig Francia országból vitétt bé. — A' mult 1827-diki esztendő folytában a' Spanyol országgi Universitásokban 10,141 Tanulók voltak, kik közül 3,389-en a' Philosophiát, és Physicát, 1,407-en a' Theologiát, 3,878-an a' Törvény-tudományt, 591-en az Egyházi törvény-tudományt, 916-an pedig az Orvosi-tudományokat tanulták. Az azokkal öszve kaptsolt Kollegiumokban, és Seminariomokban 5,336-an voltak, kik közül 3,133-an a' Philosophiát, 2203-an pedig a' Theologiát tanulták. Ezekhez járulnak még a' Kollegiomok 736 humanitásbeli oskolái is. Melly szerint a' fellyebbi oskolákban oktattatott ifjak öszves száma 15,477-re, és így 1800-al többre ment, mint az előbbi esztendőben.

A' tűz nélkül való fűtés.

Bizonyos Lillei Apothekarius nagyobbtökéletességre vitte azon egy Bernard szer-

zetéből lévő barát által feltalált eszközt, mely által a' szobák fűtését minden tűz nélkül két óra folyásig egyarányu melegséggel eszközölhetni. Ez egy, vagy több jókora széles-száju czím üveg által történik meg, melynek a' fedele sróffal szoríttatik az üveghez. Már ha ezen edénybe néhány darab égetett mész (calx caustica) vettetvén, vízzel meglotsoltatik, az edény fedele pedig bésrófoltatik, a' mész lassanként megoltódik, és így belőle 2 minutum alatt forró melegség fejlík ki. Azomban az üveg elég vastag légyen; külömben azt a' meleg vizgöz egy, vagy más helyen megolvashatná, és így az izzó göz belőle kitörne. A' zárt kotsik, és ágyak' melegítésére is hasznosan fordíthatni ezen edényt annál is inkább, minthogy az a' tűz veszedelmétől ment, a' széngöz bajjaival nem alkalmatlankodik, a' megoltott meszet pedig tovább is más féle haszonra fordítathatni.

A' Szamócza termékenyítése.

A' Szamócza (*Fragaria Vesca* L.), melynek különös jó illatu gyümölts-bogyói érett állapotban a' legkellemetesebb szelíd savanyósággal, és finom fűszeres édességgel vegyült nedvök által a' vért tisztítják, és frissítik, gyakran megtagadja tőlünk kedvelt gyümöltsét. Ezen plántának ebbéli mostohasága gyakran a' virágzáskori kelletlén idő járástól, gyakran a' méhek, és más a' virág-port ki-

szivogató hogarak rablásától, de leggyakrabban a' Szamócza plánta növési bujálkodásától származik. A' két első ok ellen igen nehéz, sőt gyakran lehetetlen a' segítség; de ha a' terméketlenségnek a' növési bujálkodás az oka, már ekkor a' Természetet a' gyümölcstözésre készíteni tehetségünkben áll. Ugyan is a' Szamócza szaporodását nem csak gyümölcstő bogyóiban formálódó magvai, hanem egyszer'smind a' magokat minden börtököknél lebojtani képes ostorindái (Stolonés) meggyökeresítése, és így új plánta képzése által is végbe viheti. Minthogy tehát a' szaporodás a' plánta fő célja; ezt pedig a' Szamócza a' jó kerti földben bujálkodva az első, és a' tápláló tárban uszó szaporító eszközei által könnyen és szaporán végbe viheti, természetes dolog, hogy a' gyümölcstözés által való szaporodás útját, vagy is a' gyümölcstözés útját elkerüli, és meddön marad. Hogy tehát gyümölcstőt hozzon, arra kell ügyelni, hogy ostorindái által való szaporodásának határt vessünk, a' mit az által eszközölünk, ha a' Szamóczát kertjeinkben soványatskább földbe ültetjük, mellyben a' gyökerek a' tápláló erő mértékletes, vagy talán még szűk volta miatt is kevesebbé ingereltetvén, és nevekedvén, vagy éppen nem botsátanak ostorindákat, vagy azoknak gyökerező tehetsége tsekélyebb, minthogy általa új Szamócza plánta származnék; vagy pedig a' vérmesebb földben bujálkodó szamócza ostorindáit ősszel, és tavasszal ásó, vagy kerti-kapácska által el-

vagdadjuk, 's így a' Szamóczát gyökér által való szaporodásában hátráltatván, a' gyümölcsözés által való szaporodásra készítjük.

G i o r g e v a (Zsurzseva).

Ezen Oláh országi erősség, és kereskedő város a' Duna északi partján fekszik. Lakosinak a' száma a' számtalan vár őrző Török katonaságon kívül harmincz ezer lélekre tétetik. Az igen erős vár a' Duna közepén lévő szigetben vagyon, és különösen megvagyon erősítve, sőt a' városnak egyéb véd részei is igen jól elvagynak rendelve. Mindnyájoknak a' kerülete két óra járásnyira terjed. Az 1770-dik és 1771-dik esztendőben az Orosz, és Török között folyt háboruban G i o r g e v a több ízben békerítettett, és tsak ugyan kétszer erőszakos viaskodás által vérontás közben megvétetett.

Rövid házasság-választási per.

Két házas személy, kiknek három gyermekek volt, elakartak egymástól válni; de a' három gyermekén való megosztozásra nézve nyomos czivakodás támadott közöttök, mellynek eligazítása nem látszott tsekélységnek lenni. A' perlekedők tehát egy öreg Attyokfiához folyamodtak keresetök' elintézésé végett. A' jó szívű öreg békebíró, kihall-

gatván őket, fejét tsóválva azt mondá nékik:
„A' ti bajotok mindjárt megfog orvosoltatni.
Minthogy három gyermeket két egy arányos
részre nem oszthatni fel: menjetek haza, és
várjátok el a' negyediket is, majd azután
könnyebb lesz az osztozás”. Az elválni szán-
dókozott házások szívekre vették ezen együ-
gyű békebirói elintézt, és megbékültek.

A' Spanyol Cochenilla.

A' Cadixi Mezei-gazdasági Társaság a'
Királynak egy plánomot nyújtott bé, melly
a' Cochenilla' tenyésztésének előmozdítá-
sát tárgyazza. A' Király Ő Felsége ezen jeles
plánomot elfogadta, és helybe hagyta. Nem
rég egy Francia Hadibrigg számos Coche-
nilla bogarakkal tölt Nopal plántát vitt
Toulonba, mellyek ugyan ott a' Város
kertjeiben ápolgattatnak. Cadixban azt az
észrevételt tették, hogy ezen állatotskák eme'
kellemetes ég alatt a' telet magokra hagyva,
's kint is baj nélkül eltűrhetik, holott azokat
Mexikóban télen által fedél alatt kell tar-
tani.

Rejtett szó:

Egy tagu öldöklő eszköz, vért ontani készült:
Első részétől foszd meg; védelmez azonnal.

Jegyzet: A' 47-dik számbeli Rejtett-
szó: Szalma.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(49.)

Nagy Méltóságú Revisnyei Gróf Re-
 viczky Ádám Úr Ő Exceitiája,
 a' Sz. István' Első Apostoli Király'
 díszes Rendjének Közép Keresztes-
 se, 's a' Felséges Leopold Czászár',
 és Szárdiniai Királyi Sz. Mórítz és
 Lázár Rendeknek Vitéze, Ő Cs. Kir.
 Apostoli Felségének valóságos Ka-
 marássa, belső Státus' Tanátsossa,
 Magyar-Ország' Királyi Fő-Udvar-
 nok-Mester, — Királyi Udvari — va-
 lamint a' tisztelt Sz. István Jeles
 Rendjének is Fő-Cancelláriussa,
 Tek. Ns. Borsod Vármegye' Fő-Is-
 pányi Székébe lett béiktatása' méltó
 tiszteletére íratott

K A R É N E K.

A' Haza, mint véd Istenné,
 Innepet tart érettünk.

Hunnia most vált Éedenné,
'S a' Menny, mennyé felettünk.
Öröm, 's tisztelet készülnek,
E' pompára egyesülnek.
Arpád' Ege nyílj meg már!
Ím' lásd minő Innep vár!

E' Haza' kintsét fellelte
Gróf Reviczky' kegyében,
Bájjal szívéhez ölelte,
'S vállán, sír örömében.
Méltán, mert szép érdemei
Honnyunk' legdrágább gyöngyei.
Haza! légy kevély vele,
Éked fényével tele.

Készüljünk Őt' elfogadni
Magyar szívvel 's lélekkel,
Készüljünk hálákat adni
Méltó idvezletekkel,
Hogy elérkezvén közinkbe,
Számára nyílt szíveinkbe,
Mint Véd-Angyal bójöve
Koronánk' illy' szép köve.

Ő tulajdon Hazájában
Tiszteli a' Felséget
'S a' Felségben ön' magában,
A' Hazát, mint Szentséget.
Óh bár illyenek vólnának!
Sokan a' kik használnának,
Virtussal valahára
Hazájoknak javára.

Élj' hát soká érdemmeddel
Nagy Ember mi közöttünk,
'S mindég tündöklő neveddel
Járj' példával előttünk.
Isten adjon sok illy' Magyart!
A' meddig csak a' Világ tart,
Kibe a' Haza éljen
'S más Földet ne cseréljen.

Énekelte a' Tek. Ns. Borsod Várme-
gyei, és Tiszta mellyéki Nemzeti Éne-
kes és Színjászó Társaság. — Junius'
8-dik napján 1828.

A' híres Eichhornnak nevezetes
tévesztő helye a' Magyar Történet
Tudomány egyik Kutfőjéről.

Eichhorn János Gottfried, a'
nem régen meghalálozott nagy tudományu
Göttingai Tanító, tudósan beszélvén a' Ge-
ográfiának azon előmeneteleiről, mellyeket
ez a' X. és XI-dik századokban nyerni kez-
dett az Utazók által, így fejezi ki magát:

„Mióta ismét elkezdenék az Írók,
kik Történeteket feljegyezni akarának, a'
Históriai Tudomány előmenetelért utaz-
ni, 's e'képen magokat Történetírókká
képzeni, haszonvehetőbbek a' Történet-
íróknak Geográfiái esmérleteik. Fleury
Aimon (1008. előtt), a' Montfaucon
Apát Úr (a' X-dik században), és a' Mer-

seburgi Dithmár e' tárgyra nézve igen híres Példák".

Alább pedig a' jegyzetekben különösen a' *Montfauconi Apát Úrra* nézve, ki minket Magyarokat nagyon is érdekelne, így fejtí ki esmérteit:

„*A' Névtelen Montfauconi Barát* hagyott maga után *Tanuságos Leveleket* (Instructive Briefe) a' *Magyarokról és Szlávokról s a' t. mellyek feltaláltatnak Harduinusnál Concil. Tomo IX. pag. 244. 498*". — Lássd: Johann Gottfried Eichhorn, *Geschichte der Literatur von ihrem Anfang bis auf die neuesten Zeiten. Göttingen, 1805. 8. I. Band, S. 861. 864.*

Azt mondja tehát e' soraiiban Eichhorn, hogy a' *Montfauconi Apát* vagy *Névtelen Barát tanuságos Leveleket* (és így többeket?) hagyott maga után a' *Magyarokról és Szlávokról, mellyek a' X-dik század előmenetelének a' História és Geographiára nézve ditső példák.* — Ki ne ohajtana olvasni az ilyen leveleket régi őseiről? —

Pirultam hazai Történetíróink helyett, de magam helyett is, midőn e' sorokat olvasám, és százszor meg százszor megolvasám, hogy illy drága Kints a' X-dik századból illy sokáig elkerülhette figyelmünket. Rohanva sieték tehát Harduinus Conciliumainak IX-dik Kötetükhöz, hogy a' Magyarok közül első olvashassam e' még senkitől Hazánkban nem esmért híres Történetírót.

Mennyire hűledeztem, mindenki képzelheti, midőn Harduinus IX-dik Kötetében a'ról, a' mit ott kerestem, egy betűt sem találtom. Végig forgattam Harduinusnak I - XII. foliánt Köteteit, és így sem találtom meg hosszas keresgéléseim után, a' mit olvasni ohajtottam.

Esmertem e'képen Eichhornak hibás Citátumát, de az ő neve és nagy híre még mindég azt hiteté velem, hogy tsak ugyan reá találhatok e' híres Történetíróra. Mintegy tizenöt évig kerestem, úgy szolván folyvást reá ügyelve, a' Montfauconi Barát Levelleit a' Magyarokról, míg végre taval vilá-gosságra vergődtem.

Ime Könyvből: „*Histoire Literaire de la France. à Paris, 1742. 4. Tom. VI. p. 97 98. 408—409*”. elkellett utóbb hinnem: hogy Eichhorn egy Névtelen Apát Úrnak tsekély figyelmet érdemlő 906-diki levelét a' Magyarokról, melyet én régóta esmérek, melyet D'Achery Lukáts (*Spicilegium. Parisiis, 1723. fol. Tom. III, pag. 369—370.*) napfényre botosított, és a' melly tsak gyanítva tulajdonittatik a' Montfauconi Apátnak, össze keverte Theotmár Saltzburgi Érseknek a' Magyarokról és Szlavokról említést tevő Levelével, melyet hasonlóképen mind én, mind mások régen esmérünk, 's melyet Hundnál (*Metropolis Salisburgensis. Ratisbonae, 1719. f. I, 30.*) olvashatni.

Nehogy mások is egykor hasonló idő-vesztésre kényteleníttessenek fordítani a' drá-

ga időt, kötelességnek tartottam felfedezni a' különben általam hamvaiban is betsben tartott Írónak bizonyos hibáját. Tsak öröké-
tig igaz marad : hogy „quandoque bonus dormitat Homerus”.

Horvát István.

Az eredeti Tőke-pénz.

Az ember a' gazdag Természet kezéből felséges tehetségekkel, de egyszer'smind olly gyáván kerül a' tünemény világba, hogy magára hagyatva megjelenésének első pillantataiban semmivé kellene lennie. Mint kemény héjju gyümölcs igen lassan fejlik ki, és igen későn jut az érett korra. Midőn más teremtmények természeti ruházattal felkészülve kelnek ki a' nagy világ' piaczára, és készen találják a' számokra megkívántató eledelt: az ember meztelen lép ki az anya föld' térére, 's bajokkal küszködve kénytelen, apolgató szülői szárnya alul kikelve is, megszerezni azon szereket, mellyek élelmére, ruházatjára, és más testi, és lelki szükségére, hasznára, és gyönyörűségére szolgálnak. Azonban nem mostoha tsapása ez a' jó Anyának, hanem olly helyes intézete, melly szerént az ő legfelségesebb alkotmányát a' többieknél szorosabban kaptsolja magához, és a' néki ajándékozott gyönyörű testi, és elmebéli tehetségeknél fogva arra készleti, hogy önnsége' fenttartásában a' többi idétlen terem-

ményektől nemes büszkeséggel elválva, véle kezettfogva, munkálódják, 's töle létele' folytatását amazok szerint ingyen ne kívánja. Ki tárja néki a' föld termékeny kebelét, megismerkedtetí állhatatos munkássága törvényeivel, 's ötöt a' természetésre, és helyes gazdálkodásra hívja, serkenti, oktatja, és kényszeríti. Nem átka ez a' véghetetlen böltességgű Teremtőnek, hanem jótévő nevelő, és gyakorló Intézete, melly által ő az emberi tehetségek kifejlését, és gyarapodását eszközli, 's az embernek a' földben, és az azt termékenyítő hatalmasságokban olly Tőke-pénzt nyújt, mellyből önnhatósága által mind a' természeti, mind pedig az erköltsi Emberiség számára állandó hasznót hajthat. Bár eléggé betsülnénk ezen fő tőke-pénzünket, melly minden más kigondolható pénznek, és értéknek valóságos eredeti anyja, és kutfeje. Bár a' víz lepte harasztok, és elhagyatott puszták is gyümöltshozó tőke-pénzé válnának az ember értelmes iparkodása által, 's ne hevernének elrendeltetésök ellenére kamat nélkül!

Napoleon születése.

Napoleon attya meghitt barátja volt Paoli Generalisnak, ki is véle együtt Hazájának, Korsikának, függetlenségén egybe olvadt lélekkel dolgozott; azonban nem sokára Ajacciot elfoglalta a' Franczia hadisereg, 's így ő házi népével együtt a' sziget,

közép pontján Corteban kereste menedék-
helyét. Tovább a' nemzeti, vagy inkább hazafi
seregeket kellett követnie, míg végre a' Rondó
hegység tetején egy kisség megpihenhetett.
Innét Bonapartené Asszonyság, a' ki
már Napoleonnal több hónapok óta viselős
volt, Vaux Marsalltól bátorságos késéretet
kérven, és nyervén, annak védelme alatt
Ajaccioba vissza tért. Ezen Asszonyság na-
gyon ájtatos volt, el annyira, hogy noha
nagy fájdalmakat érzett is magában Augu-
stus 15-dikén 1769. esztendőben, még is kö-
telességének tartotta, hogy az ünnep szentsé-
géért az Isteni szolgálatra megjelenjék. Mint-
hogy mindazonáltal fájdalmai nőttön nőtek,
haza kellett térnie. Mindazonáltal nem vi-
hetette alvó szobájába gyümölcstét, hanem azt
egy Szálában a' szőnyegre szülte el. Ezen
mintegy déltájban fészken kívül született mag-
zat volt az, a' ki későbbben Európát megdör-
dítette, és megrázta, végre pedig szinte mint
fészken kívül jött e' világra, fészken kívül is
mult ki belőle.

Rejtett szó:

Szép kék boltozatot formálok, 's egytagu szótska
Lévén, minden egész testet keblembbe szorítok:
Végű ige-ként; 's bennem jó, 's rosz tűz-létre
találhatsz.

Jegyzet: A' 48-dik számbeli Rejtett-
szó: Tör.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(50.)

A' Korbáts Magyar Szó más nyelvekben.

A' Korbáts szó nálunk épen azt jelenti, a' mit a' Német Nyelven Karbatsche vagy Peitsche jelent, tudniillik Börből készült Ostort, és néha Bika Tséket is. Ez a' szó a' világnak több részeiben feltalátatik. Különösen

Áfrikában :

Berber nyelven	Kurbák=Peitsche.
Szavak nyelven	Kurbák=Peitsche.
Mobba vagy Bargu nyelv.	Kárbo=Peitsche.
Áffahdéh nyelven	Kurbó=Peitsche.
Dúngali nyelven	Kurrígh=Peitsche.

Lássad : Johann Severin Vater , Proben Deutscher Volks-Mundarten , Dr. Seetzen's linguistischer Nachlass , und andere Sprach - Forschungen und Sammlungen, besonders über Ostindien. Leipzig , 1816. 8. S. 257. Nro 305. S. 271. Nro 447. S. 314. Nro 353. S. 342. Nro 431. S. 257. Nro 305.

Ásiában :

Persa nyelven

Hyrbac=Peitsche.

Lássad : Johann Christoph. Adelung, Versuch eines vollständigen grammatisch-kritischen Wörterbuches der Hochdeutschen Mundart. Leipzig, 1775. 4-o II. Theil, S. 1503. — cf. Samuelis Gyarmathi, Vocabularium. Viennae, 1816. 8. pag. 39. — Klaproth a' Korbáts szovat Nyelv Atlásában felnem vette. Hihető a'ból, hogy e' szó a' Persa és Török nyelvben megvagyon, hogy még sok más Asiai nyelvekben is használtatik.

Ásiában és Európában :

Török nyelven

Kirbag=Peitsche.

Lássad : Johannis Christiani Clodii, Compendiosum Lexicon Latino-Turcico-Germanicum. Lipsiae, 1730. 8. pag. 684.

Európában :

Ehstóniai n. a' Revali Dialectusban=^{Karbats}Peitsche.

Lássad : August Wilhelm Hupel, Ehstnische Sprachlehre für beide Hauptdialekte den revalschen, und den dörptschen; nebst einem vollständigen Wörterbuch. Riga und Leipzig, 1780. 8-o S. 406.

Svéd nyelven

Karbas=Peitsche.

Lássad : Danielis Juslenii, Fennici Lexici Tentamen. Stockholm, 1745. 4-o pag. 193. — — Johannis Ihre, Lexicon Lapponicum cum interpretatione vocabulorum Sveco-Latina. Holmiae, 1780. 4-o pag. 632.

Dánus nyelven Krbask=Peitsche.
 Német nyelven Karbatsche=Peitsche.
 Alsó Szász nyelven Karbatsche=Peitsche.

Lássad : Johann Christoph. Adelung, Wörterbuch.
 edit. cit. II, 1503.

Olasz nyelven Correggia=Peitsche.

Lássad : Joachimi Stulli, Lexicon Latino-Italico-
 Illyricum. Budae, 1801. 4-o I, 579. II, 538.

Oláh nyelven Corbaciú=Peitsche.

Lássad : Dictionariu Rumanesc, Lateinesc, si Un-
 guresc, dein orenduiala Excellentii Sale pre-
 osintitulur Johan Bobb Vladeicul Fogarasului
 asediat si cu venitu cassi Clerului typarit in
 doao Tomuri. In Clus. 1823. 8. Tom. II, 29.
 A' *Masteix* szó alatt. — E' Szó Könyv által
 a' Nagy Méltóságú Fogarasi Püspök ditső osz-
 lopot emelt. A' Nagy-Váradi egyesült Görög
 Püspök Ö Méltóságának munkálkodása is mélt-
 tán magasztaltatik a' Budán kijött Oláh Szó-
 Könyvnek Elő Beszédében. Jeles példák ezek,
 mellyek nagy lelkekre mutatnak! — Azokon,
 kik csak esznek, isznak és vendégeskednek, 's
 Nemzetük Nyelvéről nem gondolkodnak, szá-
 nakodni lehet.

Lengyel nyelven Korbacz=Peitsche.

Lássad : Michala Abrahama Troca, Nowy Dykeyo-
 narz to jest Mownik Polsko-Niemiecko-Fran-
 cuski. w Lipsku, 1779. 8-o Tom. III, 636.

Tseh és Morva nyelven {Kárábáč
 {Karbáč =Peitsche.

Lássad : Gaspar Zachar. Wussin, Lexicon Tripar-
 titum, Oder Teutsch-Lateinisch-und Böhmis-
 sches Wörterbuch. Prag, 1742. 4-o III, 96.

— — Franz Johann Tomsas , vollständiges Wörterbuch der böhmisch - deutsch - und lateinischen Sprache. Prag. 1791. 8-o S. 256. — Georg Palkowitsch , Böhmisch - deutsch - lateinisches Wörterbuch. Prag , 1820. 8-o I. Band, S. 490.

Illyrus nyelven **Korbacs=Peitsche.**

Lássad : Jose Voltiggi , Ricoslovník Illiriskoga , Italskoga i Nimaeskoga Jezika. u Beču , 1803. 8. pag. 182.

Serbus , az az : Rátz nyelv. Korbáts=Peitsche.

Lássad : Lupi Stephani Filii (Stephanovits Vuk) , Lexicon Serbico-Germanico-Latinum. Viennae , 1818. 8-o col. 328. cf. col. 295.

Horvát nyelven

mint i d e g e n eredetű szó Korbách=Peitsche.

Lássad : Andreae Jambressich , Lexicon Latinum interpretatione Illyrica , Germanica et Hungarica locuples. Zagrabiae , 1742. 4. pag. 903. A' Szerző maga mondja : „*Vox Peregrina*”.

Tót nyelven Magyar orszá. Korbáč=Peitsche.

Lássad : Antonii Bernolák , Slowár Slowenski. Budae , 1825. 8-o Tomo II , 1030.

Az Orosz Nyelvnek többféle Szókönyveiben a' Korbáts szovat fel nem találtom.

Ha , így állván a' Korbáts szó története , a' boldogúlt Leschka István (Elenchus Vocabulorum Europaeorum cum primis Slavicorum Magyarici usus. Budae , 1825. 8-o pag. 113.) bátron kiáltja a' Korbáts szó-

ról: „ETIAM SLAVICUM”; — ha a' Bernolák Szókönyve Repertoriumának készítője (Repertorium Lexici Slavici - Bohemico-Latino - Germanico - Ungarici ab Antonio Bernolák elaborati. Budae, 1827. 8-o pag. 852.) a' Korbáts Magyar szovat Tótoktól vett szónak merészen hirdeti: Nem kell-e szánnunk a' szegény tudatlanokat? — Én tsak a'kor hiszem-el, hogy a' Magyarok és a' Világnak három nevezetesebb Részei a' Tótoktól költsönözték a' Korbáts szovat, ha a' Tótok hitelesen meghatározzák azon időpontot, mellyen a' Világnak három Részei, tudniillik Európa, Ásia, és Áfrika a' Tót Nép Korbátssa alatt, mint Szolgák (a' Sclávokat szokták Korbátstsal fenvitékben tartani a' Régiek) nyögtek. — Ezt megmutathatják-e vagy nem? az idő fogja kinyilatkoztatni.

Horvát István.

Jellességek.

A' Gentben felállított Czethal-csontvázban annak tulajdonosa 24 musikus által Concertet adott, mellyel az egész gyülekezet meg volt elégedve. Ezen Czethal-váznak felállítása Kessel birtokos Úrnak 150,000 Fr. költségébe került. — A' leggyönyörűbb kórház Lyonban vagyon. Ezen épületet Soufflot Építő-mester vitte tökéletességre.

re, ki ama' Párisi híres Pantheont is építette. Ritka Herczegnek van egész Európában olly jeles lakása, mint a' Lyoni betegek háza. A' bemenetel fedett oszlop-tornáczból áll, az udvart pedig fedett oszlopos folyosók veszik körül. Egyik sor szálát a' másik kíséri, 's benne mint egy 200 vas-ágy talál-tatik. Tsak nem mindegyik Szálából gyönyörű mezőségre van intézve a' kilátás. — Német Alföldön a' Köz Státusok' eleibe terjesztett Tudósítás szerint 1826-diki November 1-sején az Ország öt különös Universitásai-ban 351 ifiu a' Theológiát, 809 a' Törvény-tudományt, 386 az Orvosi- tudományokat, 214 a' Mathematikát, és Természet Historiát, 992 pedig a' Philosophiát és Litteraturát tanul-ta.

Pompejiban a' nagy szorgalommal folytatott ásás által ama roppant templomi épület, melly hajdan Pautheonnak nevezetett, felfedeztetett.

Belzoni Asszony-ság, amaz Egyptomi régiségek' híres Buvárjának jeles özvegye, ki boldogult Férjének vizsgálódásbeli utazásában lelki testi bajtársa volt, mostanság Brüssselben vagyon. Azt mondják, hogy számtalan tárgyakkal bir, mellyeket Férje gyűjtögetett.

Új fenyítés módja.

A' Társaságos életnek minden Tagjai kötelesek az egésznek előmenetelét segélleni,

miért ne kényszeríthetné tehát a hatalom, a' rosszakat is ezen tételre? Angliában a' fenyíték házba került rabokat száraz malomba állítják, 's kinek kinek érdeméhez mérseklött időt szabnak, hogy egy egy húzomba járkálásával hajtsa a' nagy kereket. Hogy ezen taposó malmok hajtása nem lehet a' legkellemetesebb munka, elképzelni is könnyű, azomban a' tapasztalás is bizonyítja; mert már gyakorta ellene szegezték magokat a' munkának az erre kárhoztatottak múlt esztendőben nevezetesen a' Bodmini fenyíték házában olly lázzadást kezdettek, hogy tsak a' közökbe vitt katona erő állithatta helyre a' tsendességet, a' munka folytatását pedig tsak a' kemény büntetés eszközölhette.

A' Szironták' (Ranunculus) vagy Tsillag virág' számos fajainak eredeti hazája.

Azon számos Szironták virágok közül, mellyek kertjeinket ékesítik, sokan azoktól szármoztak, mellyek réteinken, és mezeinken vadon teremnek; 's azoktól való külömbségöket, tsinosodásokat, és tellyesedésöket az ápolgatás által nyerték; azon gyönyörű pompás Tsillag-virág fajok pedig, mellyek Európában legnagyobb betsben vagynak, a' keresztes táborozások alkalmával L e v a n t e ből kerültek hozzánk. Azonban ezen jeles virág-

nak pompásabb fajai a' 16-dik század' végétől fogva Konstantinápolyból szel-lyedtek el Európa' minden részeibe. Illyen a' többek között a' Persa Szironták, melyet Clusius úgy irt le, mint valamelly különös ritkaságot. Ama Nagy Vezér Kara Mustafa 4-dik Mahomed Tsászárt a' vadászattól a' kerti gyönyörűségre akarván elidézni, 1683-dik év táján, minthogy észrevevé, hogy a' Tsászár a' Szironták virágokban találja legnagyobb kedvét, a' Birodalom minden Basáinak írt, hogy nékie minden jelesebb Szironták faj' magvaiból, vagy gyöke-reiből bizonyos mennyiséget küldjenek. A' Candiai, Cyprusi, Aleppoj, és Rhodusi származásuak nyertek elsőséget, melyeket az idegen Követek Udvaraiknak mint Újságot megküldözgetvén, egész Európában elszaporítottak.

Rejtett szó:

Érzésed' forrása; nyilaz megfosztva fejétől.

L.

Jegyzet: A' 49-dik számbeli Rejtett-szó: Ég.

Az álom.

Az élet, az előeszközös szerkezetű teremtményeknek azon viaskodó foglalatosságán lévén, mellynél fogva az élet-erő önhatóságát a' külső hatalmak ellen, és azok' meggyőzésére gyakorolja, nagyon gyorsan elmulnának, ha annak folyamatját a' bölts Természet az ő anyáskodó intézetei, 's rendelkezései által nem mérsékelné, és az eltikkadt életerőnek megújulásáról, és gyarapodásáról nem gondoskodott volna. Megtompulnak tehát időnként az ingerelhető, izgatható, és érző élő alkatmányok élet-eszközei, és a' külső Természettől mintegy elválva, és magokba vonulva szunnyadoznak, míg új erőt gyűjtögetvén, és mintegy újra születvén, ujjonnan kezdik el az élet munkáit. A' tél, és az éj, melyekben az élet' ingerei mind kiterjedésekre, mind pedig hathatóságokra nézve tsekélyebbek, az egész élő természetnek szun-

nyadására, megújulására, és frissülésére szolgálnak, és a' lankadt élet erőbe új szikrát öntenek. Ugyan is télen által tsak nem az egész nyövényi Természet, és számtalan alsóbb rendbeliállatok álomba merülve pihenik magokat, szunyadások idején az ingerek' viadalától megmenekedve, az élet' balzsamával megtélvén, a' Tavasz' fénye, és izgató melege által felébredve, szinte magokra nézve felesleg való életerővel birván, nem tsak önn tételöket folytatják, hanem a' nemzés, és szaporítás életadó jeles munkáit eszközölvén, több és több új életet alkotnak. A' gyümöldsfa elvégezvén gyümöltse' érlelését, elvégzi e' foglalatosságával együtt munkásságát is, és hathatosságától megfosztva, magába vonul, szunnyadozva, és az ingerek elől mintegy elrejtőzködve gyűjt új erőt, és nedvet foglalatossága, és elrendeltetése további folytatására, míg a' tavasz lágy melege élet erejét, és nedveit által hatván, álmából felveri, bimbaiból virágot, és levelet tsal-ki, 's ezek által nemeinek, 's fajának fenttartására gyümöltstöt formál, és érlel, 's azután ismét elköltött életereje', és nedvei' vissza szerzése végett újra elszenderedik. Így van a' dolog sok számtalan uszómászókra, 's más több all rendű állatokra nézve is. De a' télen, ezen nagy éjtszakán kívül van egy rövidebb is, a' mi közönséges éjjelünk. Nap-pal a' nap fényétől, melegétől, és a' levegői hathatóságoktól izgattatván, és ingerel-

tetvén, majd minden plánta kitarja leveleit, és virágait, nő, és gyarapodik; majd minden állat vidáman gyakorolja életi munkáit; holott éjjel amazok virágaikat bészárva, és leveleiket (kivált a' szárnyalt levelük) kepeikkel öszve borítgatva pihennek; emezek pedig (a' rabló állatokat némű tekintetben kivéven) fészkeikbe, advaikba, és tanyáikba szerközve alusznak, míg reggelre az éjjeli nyugalom kegyelme által a' nappal elköltött élet forrása nálók újra meggyülvén, és megvidulván, a' serkentő nap' intésére ismét felébrednek, 's a' plánták béhunyt virágaikat, 's leveleiket kitarják, 's elrendeltetésök munkáját folytatják, szóval az egész természet életet lehell. Az ember, a' Teremtés koronája, legfelségesebb tehetségekkel van megáldva a' jóltévő Természettől; de egyszer'smind ezen tehetségei' mértékéhez képest leghatalmasabb ingerek által, legtartósabb, és erősebb testi, és lelki foglalatosságokra is van ám szorítva úgy, hogy gyakran szinte minden munkás erejét kimerítvén, az élelem által sem frissülhetvén meg, az álomban, mint az elkopott élet' legkegyesebb dajkájában, ha pedig az erő kimerítése idejére, és mennyiségére nézve határtalan volt, az ájulásban lel enyhülést. A' magban, és tojásban szunnyadó életet (*vita in suspensio*) szinte illy kemény álomnak tarthatjuk. Az álom jólletelünkre olly elkerülhetetlenül szükséges, hogy azt semmi más kigondolható módon ki nem pótolhatjuk.

A' kétfalkás plánták.

A' növényi természet nagy országában a' többi számos plánták közül mintegy büszkén kiválva virítanak a' kétfalkás növények, mellyek a' füveken kívül még több gyönyörű tserjeket, sőt fákat is formálnak. Ezen seregbe (*Diadelphia* L.) tartoznak mind azok a' növények, mellyek pillangós virágokkal lévén felkészülve, kissebb nagyobb hüvelyekbe zárt magvat teremnek. A' plánták, mellyek ezen seregbe tartoznak, az embernek legjobb élelmére szolgálnak, növény enyvből, tojás alakból, keményítőből, czukorból, és nyálkából lévén magvaik szerkeztetve. A' lentse, paszuly, borsó, bab, mellyek mindnyájan legtáplálóbb főzelékeink, ezen jeles seregbe tartoznak. De ezeken kívül gazdasági marháink legjobb élelmei is ezen kétfalkás (*Diadelphia*) seregbe tartoznak. Illyen a' bükköny, lóhere, luczerna, baltaczim, 's több mások, mellyek részént külön termesztve, részént mint gazdag réteink, 's legelőink' önmént termő plántái marháinkat gazdagon táplálják. Némelylek ezen jeles növények közül olly erővel birván, hogy gyökereiket az anyaföld mélyébe lebotsátják, és így gyarapodásokat még a' levegői befolyások ellenére is eszközik, olly jó adományai a' Természetnek, mellyeket nem betsülhetünk eléggé, annál is inkább; mivel iszonyu mennyiségbeli termésekkel különös tápláló erőt kaptsolnak össze,

és a' helyes gazdálkodás szerint természetve jóltévé árnyékok által a' földet is javítják. Mindazonáltal a' többek között Német ország gazdasági előmenetelére nézve a' hegyes vidékeken a' Baltaczimé az elsőség, melly által a' kopár hegyek szerentsésen bélepve, és virulva, 's így a' gazdasági tápláltatást elősegítve uj Évkört formáltak. Ezen jeles plántával már Hazánkban is derék próbák tétettek, és a' gondolkodó hazafiui figyelmét méltán felébresztették.

A' Giraffa útazása.

Azon Giraffa, mellyet az Egyiptomi Vice Király Ö Felségének I. FERENCZ Tsászárnak ajándékozott, Junius 7-dikén egy hajón Vencelenczéből Fiume-be szállíttatott, hol 10-dikén a' szárazra kikelt, és száraz földi útját folytatja. Junius 20-dikán Károlyvárra, 24-dikén pedig Zágrábba vette útját, a' honnét Julius 1-ső napján Varasd-
ra, 2-dikán Csáktornyára, 3-dikán Lendvára érkezik, hol 4-dikén pihenni fog; 5-dikén Baksára, 6-todikán Lövö-
re, 7-dikén Körmendremegy, hol 8-dikán nyugodni fog; 9-dikén Szombathely-
re, 10-dikén Kőszegre, 11-dikén Nagy Baromba érkezik, hol 12-dikén megfog pihenni: 13-dikán Sopronyba, 14-dikén Nagy Höfleinba, 15-dikén Wimpas-

singba ér, hol 16-todikán megpihenvén, 17-dikén Laxenburgba, úgymint elrendeltetése helyére jutand. Ezen stationális helységek előjáróinak megvagyon hagyva, hogy ezen ritka állat számára egy 11 láb magasságu, a' hideg, és nedvesség ellen felkészült, és egy lábnyira száraz homokkal be-terített istállót készen tartsanak.

Gazdasági észrevétel.

Bizonyos Amerikai Mezei-gazda azt állítja, hogy számos próbatételeinél fogva megvagyon győződve a' felől, hogy a' növényeken élődő, azoknak gyakran végső veszedelmet okozó bogarakat semmivel sem lehet foganatosabban elpusztítani, mint ha az azokkal bélepert plánták olly vízzel öntöztetnek, mellyben kolompír főlt. Hogy a' kolompirnak (*Solanum L.*) némelly testvérei valóban mérgesek és bódítók, és így a' bogarak, és férgek megölését eszközölhetik, könnyű elhiüni. Illyen a' többek között a' fekete ebszöllő, Diószegi szerént fekete tsutsor (*Solanum nigrum L.*); de hogy a' kolompír leve is illy bódító erővel birna, hihetetlen, ha tsak a' kolompír vagy éretlen, vagy zöld, vagy pedig megromlott állapotjában nem főzettetik, melly állapotjában valóban keserű, ímelygős, és szédítő erővel bir. Meglehet azonban az is, hogy a' próbatételre használt kolompírlé

előbb, mint sem a öntözésre alkalmaztatott volna, poshadásban indult, mellynél fogva belőle lugerő fejlett ki, melly a' bogaraknak, és férgeknek valóságos pusztító méreg gyánánt esik.

Ibrail.

Ibrail, vagy Braila jeles Török erősség Oláh országban a' Duna meredek partján nem messze a' Szereth folyó beömlésétől, 's lakóhelye egy három lófarku Basának. Ezen városnál a' Duna külömbféle karokra ágazik, mellyek közül egyik a' városnak kikötőül szolgál, mellynél fogva az a' Konstantinapolyal való gabona kereskedéséből igen nagy hasznót szerez. Népessége, a' számos őrizeten lévő Török katonát ide nem értvén, 25,000 lélekre megy. Az erősség, melly az utolsó Orosz Török háboru alkalmával elpusztitattott, a' Franczia Földmérők által ismét nagyon jó karba állítattott.

Új nyomtató prés.

Uj Yorkban nem rég bizonyos Könyvnyomtató olly új nyomtató sajtót talált fel,

melly egy óra alatt 5000 rikus papirost mind a' két felén benyomtat. Ezen nyomtató eszköz alkatja nagyon egyszerű, és ritkán van szüksége az igazításra. A' nyomtatás idején csak egy ember szükséges a' felvigyázására; mint-hogy az Erömv' bizonyos helyére rakott papiros magától tovább medul.

A p r ó s i g o k.

A' f. e. Majus 10-dkén Racconiggiben, Piemontban meghalt egy asszony, ki két esztendő óta sem nem evett, sem nem ivott. Vágyodva várták holt teeminek felbontását.

Varsóban egy idő óta Zsidó Ujságot is irnak. Lengyel-Zsidó Grammatikát is nyomtatnak: valamint egy ilyen Lexikont is most dolgoznak.

Rejtett szó:

Két tagu szó, váras, fordítva malomba' darálják.

Jegyzet: A' 50-dik számbeli Rejtett-szó: szív.

Arad

A' Frankfurti jeles új temető.

Az élet lévén az ember' legkedvesebb birtoka, mind azon intézetek méltó tiszteletet érdemlenek, mellyek az élet fentartására ügyelnek. Illy intézetek közé tartozik a' Frankfurti új temető is, mellyről a' Frankfurti Tiszti levél Junius 12-dikén környülállásos tudósítást tesz a' többek között a' temetési költség mérsékelt létét is megemlítvén. Ezen halottas házzal, és virrasztóval felkészült új temetőnek megnyitása, és az ó temető helyeknek bészárása, minekutánna az arra szükséges készülétek végbe mennek, különösen kihirdettetik. A' halottas, és virrasztóház minden kitelhető figyelemmel, és vigyázattal van elrendelve. Minden egy holt testnek a' számára tulajdon bolt vagyon készítve még pedig úgy, hogy a' középben lévő virrasztó szobából, mellyből minden halottas boltba tökéletesen bezárt ablak szolgál, a' virrasztó minden boltba béláthat, és minden történ-

hető esetet észre vehet. A' boltozatok magasak, és kupakokkal végződnek, mellyeket szellőztetés végett mindennémű irányban kinyithatni. Fellyülről megvilágosíttatnak, alulról pedig a' szükséghez képest meleg levegővel fűtetnek, sőt, hogy beléjük szüntelen tiszta levegő hathasson, szelelő tsatornákkal felvagnak készülve. Hogy a' vissza térő élet erőnek minden lehetséges jelene azonnal észrevétetődjék, a' halottnak minden ujjaira egy egy tűzöt (gyüszüt) huznak, mellyek bizonyos sinórral, melly a' virrasztó szobába nyulván, már a' leggyengébb mozdulatra a' számmal kijelelt boltozat ablakja felett megtsendíti a' tsengetőt, 's ennél fogva mind nappal, mind pedig éjjel az ébredő életnek minden jeleneit észre vehetni. A' virrasztó szoba mellett vagyon azon hely, mellyben a' felélesztés próbái tétetnek, valamint egy ferdő szoba, és konyha is, hol minden pillanatban készen van a' meleg víz. A' temető kert belseje gyönyörűn elvan intézve, és a' legszebb fákkal, és tserjékkel bevagyon ültetve. Két felől a' familiai temetkező helyek, fellyebb pedig a' familiai sírboltok állanak. Mindjárt mellette az Izraeliták új temetője vagyon, kik mostani ó temetőjüket ugyan azon a' napon zárják bé, mellyen a' keresztény község új temetője megnyitattik.

A' szaporaság' jeles példái.

Wolkersdorffban Silesiában 1824
esztendőben Januarius 2-dikán elhunyt bizo-

nyos Schwerdtner né özvegy asszony, a' ki 44 esztendei házasságában 11 gyermeket szült, 's általok élete végén 61 léleknek öreg anyja, 26-nak pedig jobb anyja volt úgy hogy ötet az örök nyugalom keblébe 98 övéi kísérték. Nyoltz onoka fiai vitték, és szállították ötet a' sírba. — Reudelbachban a' Hasszi-ai fejedelemségben 1817-ben élete' 92-dik évében mult ki Ziegefuss Ersébeth özvegy, ki életében 19 onokát, 112 másod onokát, és 11 harmad onokát számlált. — Fuldában él egy 78 esztendőös Zwengenné nevü özvegy, kinek jó egészsége mellett azon ritka szerentséje vagyon, hogy 131 származékai közül 87-ten még most is életben vagnak, és iparkodások által meglehetős keresetök lévén, mindnyájan vetélkedve iparkodnak nagy annyokat, ki az ő 15 nemzőiket szülte, legtisztább gyermeki szeretettel, és ápolgatással gyámolítani. — Mel Konrád Hersfeldi Inspector házassági állapotjában 24 gyermeket nemzett, és a' derék férfiú szintannyi' elme szüleménnyel, t. i. 24 nyomtatott munkával tisztelte meg a' Világot. — 1795. esztendőben Aprilis havában halt meg Tait Ferencz Strouna Britanniai szigetbeli iskola Mester, kit olly különös szerentsével áldott meg a' Gondviselés, hogy egyszerre 24 fiját láthatta a' Haza' szolgálatjában, kik közül hatan a' szárazföldi, tizen-nyolczan pedig a' tengeri sereg szolgálatjában vitézkedtek. — Waldstein Henrik Cseh országi Nemes ember 1254-dik eszten-

dőben huszonnégy jól felkészült derék hős fiaival állott 2-dik Ottokar Királya' se-regéhez. — Észak Amerikában Kentuckyi Portwilliamban még 1820-ik esztendőben élt bizonyos William Dávid nevű 80 esztendőt fellyül haladott öreg, ki négyszeri házasságában 42 gyermeknek atya volt. Második felesége kilencz hónapnál tovább tartott viselő állapotja után kettős, azután egy esztendő múlva pedig hármas gyermeket szült. William kis termetű, de zömök ember lévén házi népével tsupa kézi munkái keresetéből tellyes 60 esztendőt töltött el. Mind a' két oldalában tsak két oldalborda vagyon, a' többi helyét pedig merő feszes hús pótolja ki. Tekintete, és valója nagyon kedves, és kellemetes. Kalapját, melly még most is meglehető jó állapotban vagyon, már huszonhárom esztendőtől fogva viseli; nem tsuda tehát, hogy önmagát is igen megtudta betsülni. — Sváb országban Binnicken városotskában 1513 esztendőben olly asszonyt temettek el, kivel polgár férje 53 gyermeket nemzett. — A' Brüsseli Journal szerint a' most uralkodó Persa Király tulajdon házinépéből helyes bált állíthat elő minden idegen vendég nélkül; minthogy 30 fja, és 140 leánya vagyon. — Észak Wallisban Festiniog helységben élt hajdan egy földműves, ki száz öt esztendős korában költözvén más világra, mint egy jeles Patriarcha 800 származékai által késértetett a' nyugalom völgyébe. Első feleségétől 30, a'

másodiktól 10, a' harmadiktól pedig 4 gyermeke született, és így 44 gyermeknek volt Attya. Legifjabb fija 81 esztendővel fiatalabb volt a' legidősebbiknél. — Ezen jeles szaporaságu Ember társaink közül mindazonáltal alig volt előkelőbb ember T o c h a f f e n L u k a t s n á l, kinek életében találtatott származékai 1091 lélekre szaporodtak. Ezen szerentsés szaporaságu ember, ki elő-Austriában a' Montane Völgyi A r l b e r g i U r a d a l o m b a n 1612-dik évben látván hajnalát, élete' végső napjaiban 5 gyermekei agyékából 1091 lelkét számlált, valóban egy volt azon Patriarchák közül, kik a' hálaadatos világ' méltó figyelmét magokra vonták. — Jó volna, ha Édes Hazánk is ebbéli tekintetből szoros vizgálatra vétetnék, és Nemzeti P o l y k a r p o g r a p h i á n k, és M a k r o b i o g n o s i á n k érdemeként feljegyeztetnék, és az Emberiség Historiája' gyarapodására a' Nagy Világ vizgálódó szemei eleibe jutna!! Élni, és az Emberiség gyarapodásával megesmerkedni, minden józan ember vágyódik,

A' nyárfa pamuk, és másféle szövetnek való pelyhek.

Az ember számos mesterséget az állatoktól tanul, mellyeknek a' természeti ösztön elég erőt, és ügyességet adott arra, hogy elmébéli tehetségek nélkül is ösztönök által magok készítsék el azon eszközöket, mel-

lyekre vagy magokra, vagy nemzetségekre nézve szükségök vagyon. Midőn a' Fetskék sárból, és polyvából rakják fészkeiket, a' Gerliczék ágakból szerkeztetik költő helyöket, a' kis füge madarak füz, és nyárfa pehelyből tsudálkozásra méltó készséggel készítik magzatjaik kiköltése, és felnevelése számára a' héllő pamukhoz hasonlító, 's tömést (t o m e n t u m) képző fészket, mindnyájan oktatásul szolgálnak a' vizsgálódó E m b e r nek arra, hogy velünk hozott szükségéink' kielégítésére a' Természet' kebelében számtalan szerekre akadunk, mellyek által magunkat a' külső viszontagságok ellen bátorságba helyeztethetjük, és védelmezhetjük. Jó volna, ha valamelly értelmes Természet buvár a' gondviselésnek számtalan bölts, és jeles intézeteit szőrosan szemre vévén, 's azokat józanán kifejtegetvén, helyes alkatban a' világ eleibe terjesztené. A' pamukot, és a' selyem plánta szöszét régen használja az ember, magának belőle ruházatot készítvén; de számtalan termések vagynak még, mellyeknek haszonvétele a' késő maradék számára van fenttartva; 's úgy látszik, hogy a' jó Anya minden évkörnek különös új felfedezéssel óhajt kedveskedni. Ki hitte volna, hogy a' nyárfa pehelyből is szöveteket készíthetni? 's még is Sehaffer Úr Regensburgban már régen megmutatta helyes próbatételével, hogy $\frac{2}{3}$ nyárfa pehelyből, és $\frac{1}{3}$ pamukból külömbféle az emberi szükség hasznára, és némű némű kielégítésére szolgáló szöveteket készí-

hetni. a) Herzer Professor Úr Münchenben 1785 esztendőben figyelemre, és próbára méltatta a' nyárfa helyét, és annak haszon vételét tökéletességre vitte. Ő tudniillik feltalálta azon módot, melly szerint bizonyos Masina eszközésével, mellyet nékie Fischer Manheimi udvari Tsillag-visgáló adott, ezen nyárfa-pamukot tökéletesen megtisztíthatni; feltalálta egyszer'smind azon módot is, melly szerént ezen pamuk a' festésre elkészíttetik, és külömbféle színek felvételére alkalmaztatik. b) Ezen jeles Férfit a' nyárfa pamukot fonásra, kötésre, és szövésre alkalmaztatta, sőt még kalapokat is készíttetett belőle. c) Melly szerént valamint az állatok szőre, különösen pedig mint a' nyul, teve, hód szőr, és gyapju a' ványolás által süveg-tömetekre (tomentum, Ném. Filz) is hasznosan fordíttatik. Sok vízenyős helybéli fűvek, mint a' Gyapu Eriophorum L. és számos fészkes virágu plánták szösze megérdemlené a' próbát annál is inkább, minthogy azoknak mostanság az Emberiség vagy épen semmi, vagy igen kevés hasznát veszi, sőt jobbára úgy tekinti azokat, mint legelői, rétei, szántóföldjei, és kertjei átkait.

a) Halle fortgesetzte Magie 2 B. S. 134.

b) Halle fortg. Magie 2 B. S. 140.

c) Annalen der Menschheit 1789. 1 B. 3 Heft. S. 226.

Az üvegek, és más ivó edények megtisztítása.

Az üvegek, és korsók kiöblítésére sokan az apró ón sörétet szokják fordítani. Ezen öblítés által azonban az ón az üveget, de még inkább a' korsót, gyakran bémáztatja, melly máz a' savanyó nedvek, 's italok által feloszolván, az ember egészségét mint valóságos titkos méreg rongálja, és emészti. Ha a' korsóban talán még egész apró sörét is marad, annál nagyobb a' veszedelem, és ha azt az italban felolvadva valaki megissza, a' legkegyetlenebb fájdalmakat kell szenvednie, sőt gyakran ebbéli itala életébe is kerül. Jobb apró kavitszal, vagy homokkal öblögetni edényeinket; minthogy ez a' motskot ledörögöli rólok, az egészségnek pedig nem okozhat kárt. De még ennél is jobb az öszvezüzött szilva-mag száraz héjja; mivel a' szennyet ez is leveszi, könnyű léte miatt pedig az üveg megsértésétől nem tarthatni. A' zsírt, vagy olajt homokból, itató-papíroshól, és vízből álló vegyítéssel moshatni ki legszaporábban.

Rejtett szó:

Egy tagu szó, ige is, név is, bús minden esetre: Mert igeként könnyet hint, névként háza halottnak; Hogy ha fejét vesszük, névként gyógyítani képes; Gondolatid' rajzolja, ige nek hogy ha tekinted.

Jegyzet: Az 51-dik számbeli Rejtett-szó: Arad.

(Vége az első Félesztendőnek.)

M u t a t ó T á b l a

a' Hasznos Mulatságok

1 8 2 8.

Első Félesztendejére.

I. A' Magyar Nyelv.

1) Dallok.

	Lap.
N. M. Remetei Kőszeghy László Csanádi Püspök Ő Excel. hamvaira.	41
N. M. Revisnyei Gróf Reviczky Ádám Ő Excell. beiktatására Kar Ének.	385

2) Ódák.

Anakreoni vers M. Gróf Tolnai Festetics László Ő Nagyságához	345
A' tengeri nagy ütközet Navarinnál	81
Hódoló Idvezlés Felséges I. FERENCZ Tsászár szü- letése napjára	129
Könnytsepp T. T. Kultsár István hamvaira	329
Oda N. M. Revisnyei Gróf Reviczky Ádám Ő Ex- cellentziájához	569
T. Fazekas Mihály Ur árnyékához	153
T. Kultsár István Ur halálára	217

3) Epigrammák.

Ellenkező gyógyítás	53
Ember	58
Héhegyi váras	57
Mobile perpetuum	58
Ostoba gyermekre	57
Ő Felségéhez I. FERENCZ Tsászárhoz	57

4) Magyar nyelv - vizsgálás, Értekezések a' Magyar nyelvről, Magyar Intézetek.

	Lap
A' Balta Magyar szó más nyelvekben	297
A' Kék Magyar szó más nyelvekben	377
A' Korbáts Magyar szó más nyelvekben	393
A' Magyar nyelv természeti szépsége -	316
A' Rozs Magyar szó más nyelvekben	337
A' Szakáll Magyar szó más nyelvekben	343
Az Atya, és Anya szavak más nyelvekben	241—249
	257, 265, 273, 281
Beszéd Mélt. Gráf Teleky Josefhez	177
Hazai földi Intézetek	321
Pesti Ló-versenkezés	

II. Szép Tudományok, és Mesterségek.

1) Poësis.

Az Európai népdaltár Londonban	226
--------------------------------	-----

2) Szép Mesterségek.

Hazai Művészség, és Mesterség	305
Hazai szép Mesterségek	289
Szép Mesterség	25
Verónai új képtár	46

III. Természet Tudomány.

A' béléllő pamuk' orvosi ereje	110
A' bogarak szaporasága	179
A' föld - golyóhis	275
A' fűvészség	243
A' gabona nemek nem változhatnak el	253
A' gyümölcstfák termékenyítésének mesterséges módja	372
A' hamuzsir mennyisége a' különböző növényekből	139
A' hangyák Braziliában	295
A' kenyérfa	111
A' két főbb himes növények	348
A' kolompír ártalmas voltát 's a' t. tárgyazó érte- kezés	237
A' Kolumbátsi legyek Erdélyben	346
A' Kréta, és gipsz por hizlaló tehetsége	167
A' Lentse alkotó részei	42
A' mindégnyiló kankalin	223
A' murek' alkotó részei	80
A' nyavalya törés ellen való szer	97
A' nyári Ibolya tellyesedése	285
A' négyfőbb himes seregbeli plánták' haszna	294
A' növények' termékenyítésének különös módjai	358

	Lap
A' Purik juhok	278
A' rabló kapitány a' madarak között	252
A' Réti Szíronták kártékony léte	193
A' szamócza termékenyítése	381
A' tengeri málé' alkotó részei	9
A' tóvíz - ivás' veszedelmes volta	221
A' tűznélkül való fűtés	380
A' virágok színe, és villámlása	261
A' Zásza kikerits káros léte	230
Az Alligator	118
Az eredeti színek, és hangok	301
Az élő teremtmények' fajainak tudva lévő száma	122
Az öthimes Tsibehur hathatósága	161
Figyelemre méltó példája a' képzelődés orvosi erejének.	108
Időjárás, Levegő terh, - és hőmérői észre vételek	250
Idő jövődőlés	148
Jeles természeti tűnemény	286
Levegői tűnemény	6
Némelly szövetnek való plánták	361
Orvosi Politia	113
Osmazome	28
Természet tudománybeli jelesség	255
Természet tudománybeli új tapasztalás	335

IV. Kézi, 's egyéb hasznos Mesterségek.

A' Czukor-készítésről	277
A' kolompir Zöltsége mint jó főzelék	230
A' legtökéletesebb nyomtató sajtó	158
A' nyirfa léből való Champagniai bor	174
A' pamuk-mag haszna a' gőzzel való világításra	227
A' papiros készítés módja	98
A' rézmetszetek megtisztítása	328
A' számártéj kipótolása	147
A' zavaros, és nyúlos bor helyrehozása	157
Az enyvnek, és petsét viasznak ragasztó ereje	6
Az olaj' megtisztításának módja	142
Keményítő Czukor	21
Kolompir papiros	63
Olaj készítés módja az állati kövérségből	32

V. Házi, 's Mezei Gazdálkodás.

A' dinnyének Kárátsonyig való eltartása	368
A' gyümöltsfa szaporításának különös módja	29
A' gyümölts-mag' tökéletes megnevesítése	89
A' komló kipótolása	199
A' Magyar országai kendert illető észre vétel	343
A' Manna, vagy Harinatkása	54
A' marha felpuffadás' gyógyítása	44

A' nyulaknak a' vadász tanyára való idézése	Lap 37
A' spárga' nagyra nevelése	62
Az elfagyott fák' megmentése	127
Az eredeti Tőkepénz	390
Épitést illető találmány	87
Házi gazdaság	264—311
Kertészkedés	309
Otaheiti disznó fajta	143
Spanyol Cochenilla	384
Takarmány termesztés	15

VI. Új Találmányok, és Felfedezések.

A' Beregh Vármegyei jótévő savanyó viz	246
A' gyémánt lentsévé készült nagyító üveg	207
Az Őszvérben lelt ezüst	88
Különös illatozó, és világító eszköz	164
Megjobbított hangmérő	111
Sziberiai termésplatina	3
Természet historiai új felfedezés	164
Tojó négy lábú állat	110
Új gyapjumérő	46
Ujonnan felfedezett igaz gyöngy	40
Ujonnan felfedezett plánták	29
Ujonnan talált vizözön előtti állat-tsontok	52
Új találmány	215—303

VII. Életirások.

Abbás Mirza gondolkodása	102
A' Benini Szeretseny Király	296
A' hatvan esztendeig katonáskodott hős	374
A' Magyar Diogenes Párisban	291
A' Török Szultán	191
Donna Concha	209
Gróf Capodistrias	375
Herczeg Wellington életmódja	303
Lord Cochrane, 's a' felesége	152
Mendelsohn	158
Napoleon élete' módja	154
Napoleon születése	391
Sir William Congreve' halála	367

VIII. Külömbféle Értekezések.

A' Bajvívás dühe	202
A' fenyőzés	58

	Lap
A' hosszú szópás' ártalmas következése	95
A' Kántoni Ujság Chinában	218
A' legrégibb Iromány	190
A' Magyar Történet írók, és költők felszólítása	65
A' szerelmesek' bajvivása	374
A' szép mesterségeket megtisztelő nemzeti lélek	92
Az erős Linea hajó	136
Az utazó kotsik sebes előmozdítása	113
Eredeti Magyar Művész	352
Intézetek	225
Jelességek	137—203
Különös törvénykedés	536
Mezei gazdasági Munkák' ajánlása	326
Régiségek	47—75—143—163
Rendschid Singhez küldött köszöntő követség	73
Hövid házasság választási per	383
Schiller' temetése	272
Utazási hír	31—320

IX. Historiai, Geographiai, és Statistikai Nevezetességek.

A' Bajvívás' tilalma Amerikában	174
A' folyók Newgateban	140
A' Francia tengeri erő	104
A' Harmattan Afrikai szélvész	121
A' Helvetiai jéghegyek	58
A' himlőzést illető Politia Indiában	69
A' híres Eichornnak nevezetes tévesztő helye a' Magyar Történet tudomány egyik kutatójéről	387
A' Kaissak-Kirgisek	185
A' kávé mennyisége Európában	183
A' kelet Indiai Quackkerok	162
A' kosok' kivételének tilalma Spanyol országban	59
A' kutyák tartására vetett adó	148
A' legjelesebb Német országai könyvtárak	233
A' Londoni játék házak	60
A' Magyar tengeri hajózás	132
A' Nagy Britanniai ifjú gonosztévők	201
A' Nagy Britanniai készítmények, és kézművek kivitele	86
Angliának tengeri hadi ereje	43
A' Pruth	362
A' Scotiai régi Magyarok	313
A' Persa kereskedés	212
A' Persák Morier szerint	105
Asiát illető statistikai tudósítás	22

	Lap
Astrachan	93
A' szegények segedelmére rendelt adónak állapota Angliában	34
A' szent Péter vári vám' jövedelme	125
A' szíronták (Ranunculus) fajainak eredeti hazája	399
A' talált gyermekek nevelő hazai	100
A' tanítás Holga Franczia országban	172
A' tengeri tsigák' tsemegélése Franczia országban	160
A' vendégszeretés Éjszaki Norvegiában	50
Az Angliai Játékszin Shakespeare idejében	39
Az Amerikai új Statusok országos gazdasági állapota	82
Az Austriai Birodalomban 1827-ben kihalt jelesebb személyek	66
Az Európai uralkodók korossága	124
Az Éjszak Amerikai szeretsenye	42
Az Irgalmas Barátok szerzete	14
Az Onkár-Mundattah kösziklája	50
Az Orosz késítmények a' Liptsei vásáron	307
Az Újságok száma, és aránya	304
Az Új Örmény ország	341
Az Urali arany, és platina bányák tavalyi jövedelme	287
Berlini statistikai tudósítások	124
Brazília kiformalodására arányzott Intézetek	188
Britannusok Baranya Vármegyében II. András Magyar Király uralkodása alatt	331
Burkus ország kiterjedése, és népessége	176
Canning' emlék - szobra	252
China' kereskedése Éjszak Amerikával	349
Franczia ország Egyházi személyei 1823-ban	181
Gazdasági folyó írás Haityban	236
Giorgevo	385
Jazygesek, az az Jászok Angoly országban	353
Ikervár Éjszak Amerikában	308
Jóltévő Intézet	182
King, és Stokes Kapitányok utazása	154
Különös himlőztetés	141
London városának mostani állapota	33
Mezei gazdasági iparkodás	271
Mezei gazdasági Politia	30
Nagy Britannia kikötő bérbeli bevétele	126
Nemzeti iparkodás	27
Párisi könyvnyomtató műhelyek	51
Spanyol ország' hadi ereje	303
Statistikai jegyzések	199 - 380
Statistikai jegyzés Roma városáról	114
Statistikai jelességek	318
Törvényszéki statistikai jegyzés	26
Új fenyítés módja	398
Város statistikai állapota	262

X. Természet- 's mesterségbeli Ritkaságok , és Tsudák.

	Lap
Ádriai tengeri nagy hal	125
A' földalatti hangzás	213
A' gazdag templomok	215
A' gözágyuval tett próba	127
A' hideg pusztítása a' nagy Sz. Bernard hegyén	205
A' lelki tehetség' kora kifejlésének példái	169
A' megrettenés következése	279
A' Tallipot	219
Az Indiai Figefa	70
Az örök tűz	220
Az uj Orleáni Váz-muzéum	371
Faggyufa	48
Házi medvék	12
Izsonyu tengeri kigyó' megöletése	7
Különös házfedelek	229
Különös nagyságú, és korú fehér fenyőfa	114
Különös tünemény	146
Levegői tünemények	131
Mesterségi ritkaságok	181
Óriási Rósa	45
Pusztító földindulás Amerikában	204
Pusztító földindulás Ischia szigetben	150
Természeti ritkaság	102 160 183 256 310 330—365
Természeti ritkaságok Ceylon szigetében	228
Vad juhok	31
Vezuv tűzhányása	247
Vulkán eső	16

XI. Nemzeti szokások, régi épületek, 's hely-írások.

A' bünbe kevert ártatlanok' megtiszteltetése	263
A' Chinaí öregek ápolgatása	311
A' Chinaí temetés	256
A' Férj-váras	8
A' Ganges' tisztelete	221
A' nagy Sz. Bernard hegye	17
A' napkeletiek szokásai az Asszony-nemre nézve	115
Az Arabsoknak lovaik eránt való szeretetök	269
Az asszonyi nembeli szépség a' Szeretsenyeknél	234
Az asszony-vásár	12—302
Különös nemzeti szokások	197
Régi udvari rendszabás	259
Topographia ritkaság	348

XII. Ritka történetek, 's elmés apróságok.

	Lap
A' dohányozás' következtetése	11
A' patkányok' veszedelmes volta	208
Apróságok	52 71 88 96 192 224 264 312—368
Bonaparte kinyilatkoztatása a' házasság elválasztá- sa eránt	36
Hidegvérűség	64
Jelességek	79 351 397
Különös Izlés	48
Különös lakadalom	56
Levegői tünemény	264
Napoleon, és Gróf Narbonne	21
Napoleon fohászkodása	79
Napoleon sanyarúsága Egyiptomban	151
Suwarow, és Lámeth	231

XIII. Mesék, és Rejtett szavak.

1) Mesék.

Főző - kanál 80. — Hegedű 504. — Pipa 196. — Szem 368. — Visszhang 320. —

2) Rejtett szavak.

Bajnok 200. — Bajusz 256. — Bálint 16. — Béla 112. —
Borsó 272. — Ég 400. — Evet 352. — Fal 360. — Fösvény
56. — Hálál 224. — Hantsó 280. — Kárász 24. — Ketske
264. — Korpa 328. — Korsó 296. — Kos 288. — Könyv 160.
— Kut 64. — Lator 32. — Lehel 232. — Léptső 96. — Ló-
here 312. — Néma 72. — Nyereg 192. Oroszlány 176. —
Párta 40. — Ragya 120. — Sárkány 152. — Seregély 128. —
Somogy 208. — Sügér 168. — Süllő 48. — Szalma 384. —
Szegefű 344. — Szél 336. — Széna 80. — Szikra 376. —
Tahir 104. — Torma 136. — Tót 240. — Tör 392. —
Tsizma 8. — Veréb 242. — Vér 216. —